

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Derya PEKGÖZLÜ KARAKUŞ

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ MÜZE OLARAK
YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ:
ALANYA KIZIL KULE ÖRNEĞİ

Müzecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2011

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Derya PEKGÖZLÜ KARAKUŞ

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ MÜZE OLARAK
YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ:
ALANYA KIZIL KULE ÖRNEĞİ

Danışman

Doç. Dr. Rukiye Eser GÜLTEKİN

Müzecilik Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2011

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Derya PEKGÖZLÜ KARAKUŞ'un bu çalışması jürimiz tarafından Müzecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Günseli ORHON

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. R. Eser GÜLTEKİN

Üye : Prof. Dr. Nevzat ÇEVİK

Tez Konusu: Taşınmaz Kültür Varlıklarının Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi:
Alanya Kızıl Kule Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

Tez Savunma Tarihi :04/05/2011

Mezuniyet Tarihi 31/05/2011

Prof.Dr. Mehmet ŞEN
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
ÖNSÖZ.....	xii

GİRİŞ..... 1

<i>Araştırmanın Amacı</i>	1
<i>Araştırmanın Kapsamı</i>	1
<i>Araştırmanın Yöntemi</i>	2

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

<i>1.1. Koruma Kavramı</i>	7
1.1.1. Tarihi Koruma Anlayışının Evrimi.....	7
1.1.2. Günümüzde Bazı Avrupa Ülkelerinde Tarihi Koruma Anlayışı.....	8
1.1.3. Korumaya İlişkin Yasa ve Örgütler.....	9
1.1.4. Türkiye’de Koruma Çabalarının Tarihsel Gelişimi.....	11

<i>1.2. Kültür Varlıkları'nın Yeniden İşlevlendirilmesi</i>	13
1.2.1. Taşınmaz Kültür Varlığı Tanımı.....	14
1.2.2. Kültür Mirası Yapılara Verilecek Yeni İşlevlerin Belirlenmesinde Kullanılacak Ölçütler.....	15
1.2.3. Koruma/Kullanma Dengesi'nin Sağlanabilmesi İçin Gerekli Ölçütler.....	15
1.2.4. Yeniden İşlevlendirilmiş Taşınmaz Kültür Varlıkları'na Örnekler.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYA KIZIL KULE

<i>2.1. Kule Kavramı</i>	18
2.1.1. Kule Tanımı ve Türleri.....	18
2.1.2. Kuleler ve Mimari Gelişimi.....	20
2.1.3. Türkiye'deki Kulelerden Örnekler.....	23
2.1.4. Dünyadaki Kulelerden Örnekler.....	25
<i>2.2. Alanya Tarihinde Kızıl Kule</i>	26
2.2.1 Alanya'nın Yeri.....	26
2.2.2. Alanya Adının Kökeni.....	27
2.2.3. Alanya'nın Tarihsel Gelişimi.....	29
2.2.4. Seyyahların Gözüyle Alanya.....	31
2.2.5. Kızıl Kule'nin Öyküsü.....	35
<i>2.3. Mimari</i>	38
2.3.1 Kızıl Kule Mimarisine Genel Bakış.....	38
2.3.2. Zemin Kat.....	40
2.3.3. Birinci Kat.....	41
2.3.3.1. Asma Kat.....	42
2.3.4. İkinci Kat.....	43

2.3.4.1. Teras Katlar.....	46
2.3.4.1.1. Alt Teras	46
2.3.4.1.2. Üst Teras	47
2.4. <i>Süslemeler</i>	47
2.4.1. Dış Cephe Süslemeleri.....	47
2.4.1.1. Batı Cephesi.....	49
2.4.1.2. Güneybatı Cephesi	49
2.4.1.3. Güney Cephesi.....	50
2.4.1.4. Güneydoğu Cephesi.....	50
2.4.1.5. Doğu Cephesi.....	51
2.4.1.6. Kuzeydoğu Cephesi	51
2.4.1.7. Kuzey Cephesi.....	51
2.4.1.8. Kuzeybatı Cephesi.....	51
2.4.2. İç Mekan Süslemeleri.....	52
2.5. <i>Kitabeler</i>	52
2.5.1. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki “Allah’a minnet” Kitabesi.....	52
2.5.2. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki İnşa Kitabesi.....	52
2.5.3. Kızıl Kule'nin Güney Tarafındaki İnşa Kitabesi.....	53
2.5.4. Kızıl Kule'nin Giriş Kapısının Sağındaki Duvarda Yer Alan Usta Kitabesi.....	53
2.6. <i>Yapının Bugüne Kadar Geçirmiş Olduğu Müdahaleler</i>	53
2.6.1. Restorasyon Aşamaları.....	53
2.6.2. Kızıl Kule'nin Günümüzdeki Yapısal Sorunları.....	55
2.6.2.1. Nem Sorunu.....	55
2.6.2.1.1. Dış Cephelerde.....	55

2.6.2.1.2. İç Mekandaki Tuğla Kısımlar.....	56
2.6.2.2. Havalandırma Bacaları.....	56
2.6.2.3. Merdiven Korkulukları	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIZIL KULE’NİN MÜZE OLARAK KULLANIMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCE VE ÖNERİLER

<i>3.1. Müzeye Dönüştürülecek Kızıl Kule’nin Yeniden İşlevlendirilmesi ve Mekansal Gereksinimleri.....</i>	<i>57</i>
3.1.1. Kızıl Kule’de Daha Önce Yapılan Etkinlikler.....	59
3.1.2. Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi Düşünülen Kızıl Kule için Öneriler....	59
3.1.2.1. Zemin Kat.....	60
3.1.2.2. Birinci Kat.....	61
3.1.2.3. Asma Kat.....	62
3.1.2.4. İkinci Kat ve Teraslar.....	63
3.1.2.5. Müzeye Ait Müştemilatlar/Dıştaki Ek Yapılar.....	65
3.1.2.6. Müze Olarak İşlevlendirilecek Kızıl Kule’de İhtiyaç Duyulan Birimler...	65
3.1.2.6.1. Ziyaretçi ve Sosyal Hizmetler Alanları.....	65
3.1.2.6.1.1. Dinlenme Yerleri.....	66
3.1.2.6.1.2 Tuvalet Alanları.....	66
3.1.2.6.1.3 Otopark.....	66
3.1.2.6.2. Kültür ve Eğitim Hizmetleri Alanı.....	66
3.1.2.6.2.1. Kütüphane /Arşiv, Bilgilendirme /Seminer Ofisi	66
3.1.2.6.2.2. Gemi ve Denizcilik Müzesi Eğitim Parkı.....	67
3.1.2.6.3. Yönetim Birimi.....	67
3.1.2.6.4. Teknik Alanlar.....	67
3.1.2.6.4.1. Depo ve Lojistik Alanı.....	67

3.1.2.6.4.2. Güvenlik, Tesisat Alanları.....	68
3.2. Kızıl Kule'nin Denizcilik ve Gemi Müzesi Olarak Kullanımı.....	68
3.2.1. Alanya'da Denizciliğin Tarihi.....	68
3.2.1.1. Kızıl Kule-Tophane Ekseni Projesi	69
3.2.1.2. Kızıl Kule- Tophane Ekseni Projesi Kapsamında Yer Alan Yapılar.....	70
3.2.1.2.1. Kızıl Kule.....	70
3.2.1.2.2. Tersane.....	71
3.2.1.2.3. Tophane Kulesi.....	72
3.2.1.2.4. Aşağı Kale Hamamı.....	72
3.2.1.2.5. Girene Çeşmesi.....	73
3.2.1.2.6. Tanımsız Yapılar.....	73
3.2.2. Kızıl Kule'de Gösterim Tekniklerinin Kullanılması.....	74
3.2.2.1. Kızıl Kule İçin Uygun Olabilecek Gösterim Teknikleri	74
3.2.3. Kızıl Kule'de Isıtma ve Nem Sorununun Düzenlenmesi.....	76
3.2.3.1. Kızıl Kule'de Nem Sorununa İlişkin Öneriler.....	76
3.2.3.2. Kızıl Kule'de Isıtma Sorununa İlişkin Öneriler.....	78
3.2.4. Kızıl Kule İçin Aydınlatma Sistemi Önerisi.....	79
3.2.5. Kızıl Kule'de Deprem Riski İçin Alınabilecek Önlemler.....	80
3.2.6. Kızıl Kule'de Müze Eğitime İlişkin Öneriler.....	81
3.2.6.1. Eğitim ve Öğretimde Müzelerin Rolü	81
3.2.6.2. Kızıl Kule'de Uygulanabilecek Müze Eğitime Örnekler	83
3.3. Kızıl Kule'nin Müze Olarak Sürdürülebilirlik Açısından Gelişiminin Planlanması	84
3.4. Müzelerin Yönetimsel ve Yönetim Yapıları ve Kızıl Kule'ye İlişkin Öneriler.....	85
3.4.1. Müzelerin Yönetimsel Yapıları ve Kızıl Kule'ye İlişkin Öneri	85
3.4.2. Müze Olarak İşlevlendirilecek Kızıl Kule'ye İlişkin Yönetim Yapısı Önerileri...86	
3.4.2.1. Kızıl Kule'nin Yönetimi.....	87

3.4.2.2. Müze Yürütme Kurulu'na Bağlı Servis Önerileri.....	87
3.4.2.3. Müze Yönetiminde Bulunması Gereken Personele İlişkin Öneriler.....	90
3.4.2.4. Kızıl Kule'de Güvenlik Önlemlerine İlişkin Öneriler.....	92
3.5. Kızıl Kule'de Finansal Yapının Oluşturulması İçin Öneriler.....	93
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	96
KAYNAKÇA.....	100
LEVHALAR DİZİNİ.....	106
LEVHALAR.....	109
ÖZGEÇMİŞ.....	156

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Alanya'nın Sınırlarını Veren Harita (Lloyd S.- Rıce D. S., 1989).....	26
Şekil 2.2 Antik Dönem'de Alanya (Doğan Ş., 1994, s. 385).....	27
Şekil 2.3. “Medici Lazara” Haritası (Seyirci M., 1996, s. 39).....	28
Şekil 2.4. Piri Reis'in Alanya Haritası (Reis P., 1988 Ankara, s.1604).....	31
Şekil 2.5 BEAUFORT'ın 1817 Yılında Yaptığı Alanya Kalesi Gravürü, (http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf).....	33
Şekil 2.6 BEAUFORT'ın 1817 Yılında Yaptığı Alanya Kalesi Gravürü, (http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf).....	33
Şekil 2.7 Piri Reis'in Kızıl Kule'yi Gösteren Haritası (Reis P., 1988 Ankara, s.1605).....	36
Şekil 2.8 1919 yılı Alanya Limanının Yapım Projesi (Yiğit F., 2010, Alanya).....	38
Şekil 3.1 Kızıl Kule-Tophane Ekseni Projesi (http://www.alanyabld.gov.tr/bbultenDTL.asp?bID=843).....	70
Şekil 3.2 Tersane Planı (Lloyd-Rıce, 1989, s.19.).....	71
Şekil 3.3 Tophane Kulesi Planı (Lloyd-Rıce, 1989, s.20).....	72
Şekil 3.4 Tanımsız Yapılar (Mimar Şükran Ural Arşivinden).....	73

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1 Kızıl Kule Zemin Kat Planı.....	41
Tablo 2.2. Kızıl Kule Birinci Kat Planı.....	42
Tablo 2.3. Kızıl Kule Asma Kat Planı.....	43
Tablo 2.4. Kızıl Kule İkinci Kat Planı	44
Tablo 2.5. Kızıl Kule Kesiti.....	45
Tablo 2.6. Kızıl Kule Alt Teras Planı.....	46
Tablo 2.7. Kızıl Kule Üst Teras Planı.....	47
Tablo 3.1 Kızıl Kule Zemin Kat Geçici Sergileme Alanı Tasarısı	60
Tablo 3.2 İkinci Kat ve Teraslarda Olması Düşünölen Restaurant Tasarısı	64
Tablo 3.3 İkinci Katta Yapılması Düşünölen “Deniz Feneri İşıldağı” Tasarısı.....	64

KISALTMALAR LİSTESİ

Age	Adı Geçen Eser
Bkz.	Bakınız
B.t.y.y.	Basım Tarihi ve Yeri Yok
KUDEB	Koruma Uygulama Denetim Müdürlüğü
AKMED	Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Kütüphanesi
GEEAYK	Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu
ICAHM	Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslar arası Komitesi
ICCROM	Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi
ICOM	Uluslararası Müzeler Konseyi
ICOMOS	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
İ.S	İsa'dan Sonra
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNEP	Çevre Programı
vb.	ve benzeri

ÖZET

Tarihsel ve kültürel mirasa sahip çıkmak için Taşınmaz Kültür Varlıkları'nı değişen ihtiyaç ve isteklere göre kullanmak, dünya mimarlığının başlıca konuları arasındadır. Bu nedenle günümüzde pek çok Taşınmaz Kültür Varlığı gerekli ölçütlere uyularak yeniden işlevlendirilmektedir.

Ülkemizin Akdeniz kıyısında önemli bir turizm yerleşkesi olan Alanya'daki Alanya Kalesi, en önemli kültür varlıklarımızdan biri olup, Anadolu'yu süsleyen yüzlerce kaleden bugün ayakta kalabilmiş ve en iyi korunmuş Ortaçağ Kalelerinden biridir. Kızıl Kule, Tersane, Tophane Kulesi, Aşağı Kale Hamamı, Girene Çeşmesi ve Tanımsız Yapıları da kapsayan Alanya Kalesi'nin korunması ve deniz ile olan ilişkisini vurgulayacak şekilde yaşatılmasını sağlamak amacıyla Alanya Arkeoloji Müzesi ve Alanya Belediyesi tarafından "Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi" geliştirilmiştir.

Bu tez çalışması, Alanya Kalesi'nde yer alan sekizgen plan şemasına sahip Kızıl Kule'nin çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda değerlendirilerek, "Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi" kapsamında "Denizcilik ve Gemi Müzesi" olarak yeniden işlevlendirilmesini amaçlamaktadır. Sonuçta, söz konusu projeyle Anadolu Selçuklu Dönemi'nden kalmış 785 yıllık bir tarihi mirasın, günümüz ziyaretçi profiline ulaşmasının ötesinde müzeciliğin gelişimine de katkı sağlaması hedeflenmektedir.

SUMMARY

Refunctionalization Of Immovable Cultural Properties As Museums: An Example Of Alanya Red Tower

Using Immovable Cultural Property according to the needs and desires in order to protect the cultural and historical heritages is one of the main topics of the world architecture. Therefore, many Immovable Cultural Properties are made functional again by following the required measurements today. Alanya Castle is located at the heights of the remainder of Alanya, which is a popular destination for tourism in the Meditterrenan Region. It is one of the most valuable cultural heritages of us and the best-preserved medieval castles among the hundreds of castles in Anatolia. A project named “Red Tower and Tophane Axis” is developed by Alanya Archaeological Museum and Municipality of Alanya to protect the Red Tower, Shipyard so-called Tersane, the Lower Castle Bath, Girene Fountain, Tophane (Arsenal) and various undefined buildings by emphasizing the relationship between the sea and the mentioned historical heritages.

The aim of this study is to assess the octagonal shaped Red Tower in terms of contemporary museology approach and make use of it under the name of “Maritime and Ship Museum” within the “Red Tower and Tophane Axis Project”. Furthermore, its aim is not only to introduce 785 year- old historical heritage remained from Seljuk periods to the potential visitors but also contribute to the development of museology.

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, tarihsel ve kültürel zenginlikleri ile dikkati çeken Alanya'nın sahilinde yer alan ve Kale'yi korumaya yönelik 1226 yılında Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından savunma amacıyla inşa ettirilen Kızıl Kule ele alınmıştır. Günümüzde, Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın işlevlendirilerek hayatiyet kazandırılması önem taşımaktadır. Bu bağlamda yapılan tez çalışması; Taşınmaz Kültür Varlıkları'mızdan olan Kızıl Kule'nin yeniden işlevlendirilerek müze olarak değerlendirilmesini içermektedir.

Konuyla ilgili çalışmalarım sırasında her türlü bilgi ve belgeyi toplamaya çalıştım. Bu çalışma için Alanya Belediyesi Emine Hacı Kura Kütüphanesi, Kültür Müdürlüğü Kitaplığı, İmar Müdürlüğü ve yine Alanya Belediyesi'ne bağlı KUDEB Kitaplığı, Alanya Müzesi Kütüphanesi, Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü ve Merkez Kütüphanesi yanı sıra Antalya Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Kütüphanesi'nde (Akmed) kaynak taramaları yaptım. Kızıl Kule'ye ilişkin bulabildiğim bilgileri değerlendirmeye çalıştım ve yapının değişik tarihlerde birçok kez içten ve dıştan ayrıntılı fotoğraflarını çektim. Kızıl Kule'nin çizimi için gerekli ölçüleri aldım.

Çalışmam sırasında, tezin yazım aşamasında bana her konuda yardım eden, bilgisini, görüşlerini benimle paylaşan, manevi desteğini esirgemeyen, değerli vaktini benim için harcayan çok değerli hocam Doç Dr. Sayın R. Eser GÜLTEKİN'e ve değerli eşi Diş Hekimi Sayın Fevzi GÜLTEKİN'e en içten şükranlarımı sunarım. Ayrıca, kaynakça konusunda yardımcı olan, manevi desteğini unutamayacağım değerli hocam Prof. Dr. Sayın Nevzat ÇEVİK'e ve Müzecilik Eğitimi derslerini veren diğer hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi iletirim.

Bu çalışmalarım sırasında bana maddi destek veren Alanya Sanayi ve Ticaret Odası Başkanı Sayın Kerim AYDOĞAN ve ekibine, bu çalışmanın hazırlanmasında bana yardımcı olan Alanya Belediye Başkanı Avukat Sayın Hasan SİPAHİOĞLU ve Alanya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürü Yüksek Mimar Restoratör Sayın Nimet HACIKURA'ya, Alanya Arkeoloji Müzesi Müdürü Arkeolog Sayın Seher TÜRKMEN ve diğer yetkililere, Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü yetkililerinden Elektrik Mühendisi Sayın Dr. İrfan KURUÜZÜM'e, yapının mimari çizimlerinde ve müzede sergilenecek eserlerin üç boyutlu çizimlerinde çok büyük emeği olan Mimar Sayın Osman TÜMGÜÇ'e, Kızıl Kule'nin Elektrik Projesini gerçekleştiren Elektrik Mühendisi Sayın Yılmaz KÖYAĞASI'na, Değerli Arkadaşım İngilizce Öğretmeni Sayın Ayşegül Polat'a, Mimar Sayın Şükran URAL'a, Alanya Belediyesi Kudeb yetkililerinden Sanat Tarihçi Sayın Mediha YILMAZER'e, yine Alanya Belediyesi yetkililerinden Harita Teknikeri Sayın Zahide ÖZDEN'e ve Harita Mühendisi Sayın Sinan SEYDİOĞULLARI'na, bana arşivinden vermiş olduğu Kızıl Kule fotoğrafları ve çok büyük desteğini gördüğüm Alanya Belediyesi Kültür Müdürlüğü Personelinden İşletmeci Sayın Nilgün AKMAN'a katkılarından dolayı sonsuz teşekkürler. Beni her zaman her konuda destekleyen sevgili anneme ve kardeşlerime, son olarak sabrı, maddi ve manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli sevgili eşim Rehberlik ve Psikolojik Danışman Sayın Adem KARAKUŞ'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Derya PEKGÖZLÜ KARAKUŞ

2011

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın yeniden işlevlendirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kentsel yaşama katılması, kültürel değerlerin yaşatılması adına önem taşımaktadır. Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın özgün durumları ile korunması ve onların çağdaş gereksinimler doğrultusunda kullanılması koruma işlevinin vazgeçilmez bir unsurudur. Toplumlar, kendi tarihi ve kültürel değerlerini koruyabildikleri ve bu değerleri günümüz yaşam tarzlarına uyarlayabildikleri ölçüde kimliklerini yansıtmaktadır¹.

Tarihsel ve kültürel mirasa sahip çıkmak için, Taşınmaz Kültür Varlıkları 'nı değişen günümüz ihtiyaç ve isteklere göre kullanmak, dünya mimarlığının başlıca konuları arasındadır. Anıt eserlere özgün işlevlerinden farklı, yeni bir işlev verilmesi antik çağlardan beri yapılan bir uygulamadır. Örneğin, St. Angelo Kilisesi zaman içerisinde kale, papaya ait bir ikametgah ve ceza evi olarak kullanılmış olup, günümüzde bu yapı müze-turistik aktivite merkezi haline getirilmiştir. Roma'daki Diocletian Hamamı'nın bazı bölümleri, 16.yy'da Michelangelo tarafından kiliseye çevrilmiştir, zaman içerisinde yapının bir kısmı müze ve sinema olarak kullanılmıştır. Hamamın kiliseye dönüştürülen kesimi dışındaki bölümler bugün müzedir. Roma'daki Farnese Sarayı ise 1911 yılından beri Fransız Büyükelçiliği olarak işlevlendirilmiştir. İngiltere'de 13.yy'da inşa edilen bir manastırın rahip konutları; 16.yy'da saray olarak, 19.yy'ın ilk yarısında ise körler için atölye olarak kullanılmış olup, günümüzde 'Mimarlık Çalışmaları Enstitüsü olarak işlevini sürdürmektedir².

Örneklerden de anlaşıldığı gibi, günümüzde pek çok Taşınmaz Kültür Varlığı gerekli ölçütlere uyularak yeniden işlevlendirilmektedir. Bu tez çalışması kapsamında da, Alanya Kalesi'nde yer alan sekizgen plan şemasına sahip Kızıl Kule'nin müzeye dönüştürülerek yeniden işlevlendirilmesi irdelenmiştir. Yapıya, günümüze gelinceye değin pek çok işlev verilmiştir. Kızıl Kule, 19 Ağustos 2010 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Alanya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Anıt eser olan bu yapı, günümüzde Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi kapsamında "Denizcilik ve Gemi Müzesi" olarak işlevlendirilmek istenmektedir. Aynı proje kapsamında Kızıl Kule'nin yanında inşa edilen ve geleneksel Alanya Evleri'nden biri olan "Hamamlı Ev" de Alanya Belediyesi tarafından restore ettirilerek 1 Temmuz 2009 tarihinden itibaren Alanya Belediyesi Kültür Müdürlüğü ve Alan Yönetimi Başkanlığı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu tez konusunu seçmemde başlıca neden; bu birimde görev yapmam ve Kızıl Kule- Tophane Eksenli Projesi'nde bulunmam etkili olmuştur.

Araştırmanın Kapsamı

"Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi: Alanya Kızıl Kule Örneği"ni konu alan bu çalışma 3 ana bölümden oluşmaktadır. "Giriş Bölümü"nde Müzecilik ve Kuleler ile ilgili bilgilerin yanı sıra tez hazırlık aşamasında yararlanılan kaynaklar hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. "1. Bölüm"de, "Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın Yeniden İşlevlendirilmesi ve Koruma Kavramı"na ilişkin dünyada ve ülkemizde kabul edilen

¹ http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2010/cilt27/sayi_1/1-22.pdf

² Feilden, 1994, s. 263-267

Yasalar, Kanunlar, Yönetmelikler ele alınmış ve bu konuda yapılmış örnekler irdelenmiştir. “2. Bölüm”de, Alanya Kızıl Kule’nin daha sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi için Kule kavramı ele alınarak, Alanya tarihinde Kızıl Kule’nin mimari özellikleri, süsleme özellikleri, kitabeler ve yapının bugüne kadar geçirmiş olduğu müdahaleler irdelenmiştir.

“3. Bölüm”, Kızıl Kule’nin müze olarak kullanılmasına ilişkin düşünce ve önerilerden oluşmaktadır. Bu bölümde öncelikle, müzeye dönüştürülecek Kızıl Kule’nin yeniden işlevlendirilmesi ve mekansal gereksinimleri irdelenmiştir. Bu bağlamda, üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemizde Anadolu Selçuklu Dönemi’nin Sinop’ta kurulan ilk tersanesinden sonra kurulan ve günümüze değin ayakta kalabilmiş ender tersanelerinden birinin de Alanya’da bulunduğu dikkate alındığında, deniz kıyısında tarihi tersane yakınında yer alan Kızıl Kule’nin “Denizcilik ve Gemi Müzesi” olarak kullanımı önerilmiştir. Öneri doğrultusunda Kızıl Kule’de gösterim tekniklerinin kullanılması, ısıtma ve nem sistemi, deprem sorunu, müzede verilecek eğitimlerin yanı sıra, müze olarak işlevlendirilecek Kızıl Kule’nin sürdürülebilirlik açısından yönetim ve finansal yapıları da değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde, daha çok iki kavram üzerinde durulmuştur. Birincisi “müzecilik”, diğeri ise “kule” kavramıdır. Öncelikle müze kavramı ve müzeciliğin ortaya çıkış süreci verilmiş, daha sonra savunma yapılarından bahsedilerek kulelere ilişkin kısa bilgiler sunulmuş, son olarak da tez hazırlık aşamasında yararlanılan kaynak kitaplar tanıtılmıştır.

Uluslar arası evrenselleşme ve kültürler arası arayışlar içinde olan insanoğlu, sürekli değişimden etkilenmektedir. Bundan dolayı, yeni arayışlar içinde geçmiş ile geleceği buluşturma girişimindedir. Bu çabaların gösterildiği mekanlar müzelerdir³.

Müze tanımına bakıldığında; Antik Yunan Mitolojisi’nde güzel sanatlar ve tiyatronun ilham perileri olan Mousalar’ın annesi Mnemosyne’nin adından geldiği, Klasik Dönem’de destan, müzik, aşk şiiri, oratoryo, tarih, trajedi, komedi, dans ve gökbilimini sembolize eden yarı tanrı, dokuz Muse’nin tapınaklarına da müze denildiği⁴ ve müze kelimesinin “Bilimler Tapınağı” anlamına da geldiği⁵, 15. yüzyılın ikinci yarısında Medici Ailesi’ne ait bir koleksiyonun tanıtılmasında da “Müze” kelimesinin kullanıldığı, buna “kamu yararına” cümlesinin de eklendiği, tarihsel süreç içerisinde 1962’de ICOM’un düzenlediği bir sempozyumda araştırma, koruma, eğitim ve kültür etkinliklerinin de katılmasıyla üç işlevli bir kurum niteliği taşıdığı dikkati çekmektedir⁶.

Ülkelere göre müze tanımı irdelendiğinde, İngiltere Müze Birliğine göre: “*Kamu yararı için maddi kanıtları ve bu kanıtlarla ilişkili bilgileri toplayan, belgeleyen, muhafaza eden, sergileyen ve yorumlayan bir kurum*”, Amerikan Müzeler Birliği’ne göre: “*Varlığının başlıca amacı geçici sergiler düzenlemek olmayan federal ve eyalet vergilerinden muaf olan, topluma açık olup, toplum çıkarları çerçevesinde yönetilen, sanatsal, bilimsel, tarihsel ve eyalet vergilerinden muaf olan, topluma açık olup, toplum çıkarları çerçevesinde yönetilen, sanatsal, bilimsel, tarihsel ve teknolojik meteryaller de dahil olmak üzere, eğitimsel ve kültürel değerlere sahip nesne ve örnekleri koruyan, muhafaza eden, inceleyip, yorumlayan, bir araya getiren ve toplumun öğrenmesi ve eğlenmesi için sergileyen, kar amacı gütmeyen daimi bir kurum*”dur⁷.

³ Erbay, 2009, s.11

⁴ Demirtaş, 2009, s.5

⁵ Erdoğan, 2003 s.1

⁶ Demirtaş, 2009, s.5

⁷ Demir, 2001, s.3-4

Bir araştırmacıya göre: “Müzeler, sadece bir bina ve koleksiyon değildir; müze toplar, fakat bir depo değildir; müze korur, fakat bir buzluk değildir; müze belgeleri oluşturur, fakat bir kütüphane değildir; müze eğitir, fakat bir okul değildir. Müzeler üstlendikleri görevleri nedeniyle, birer açık üniversite, her hangi bir ailenin tüm fertlerinin eğlenerek öğrenebileceği öğrenmenin bir zevk olabileceği birer kültür merkezleri” şeklinde tanımlanmaktadır⁸.

Müzecilik kavramı; insanoğlunun az bulunanı, değişik ve güzel olanı toplama isteğine dayanan koleksiyonculuk tutkusundan kaynaklanarak, toplumun yararına kurumların ortaya çıkmasına neden olmuřtur⁹.

Müzecilik; ilk ortaya çıkış sürecinde, batılı soyluların kişisel zevkleri için çeşitli sanat eserlerini ya da kumandanların ganimetleri bir araya toplamaları sonucu gelişmiş daha sonra diğer insanlar da bu eserleri, kendi evlerinde, tapınlarda, kiliselerde toplamaya bařlamıřtır¹⁰.

İlk müze, Hellenistik Dönemin kültür merkezlerinden İskenderiye’de, M.Ö. 300 yılında I.Ptolemaios zamanında yapılmıştır. Bu dönemde sanata ve bilime önem verildiğinden, bir araya gelen okullar, müzeleri meydana getirmiştir. Gerçek anlamda ilk müze ise, 1683 yılında İngiltere’de Oxford Üniversitesi’nde kurulmuş olup, “Ashmolel Müzesi” adını taşımaktadır. Bu müzede Elias Asyhmole’nin koleksiyonlarından faydalanılmıştır. Üniversite bünyesinde kurulan müzeler, 17. yüzyılda herkesin faydalanabileceği birer kurum haline getirilmiřtir¹¹. 18. yüzyılda dar kapsamlı olan müzeler, daha sonra 19. ve 20. yüzyılda klasik koruma ve sergileme anlayışıyla hizmet etmiřtir¹², 20. yy. ortalarına gelindiğinde müzecilikte, kültür ve bilimin toplumun tüm kesimine aktarılması amaçlanmış ve bu şekilde geliştirilmeye çalışılan müzecilik anlayışı eğitim, toplama, koruma, inceleme, değerlendirme ve sergilemenin yanı sıra yönlendirici etkinlik olarak da biçimlenmiřtir¹³. Günümüzde müzeler, toplumu aydınlatmak amacıyla insanlığın gelişimi, doğa olaylarının oluşumu ve teknolojinin geçirdiği değişim vb. konularda araştırmalar yapan, toplumların bilim ve sanat ürünleri ile yer altı ve yer üstü zenginliklerini sergileyen kurumlara dönüşmüřtür¹⁴.

Doğa bilimlerinden güzel sanatlara kadar çok geniş bir alana yayılan koleksiyonculuk çabaları, bugün artık tasnif etme, kataloglama, yerleştirme, tanıtma ve eğitici işlevlere açık, yalnız müzeciliği ilgilendiren uzmanlık düzeyindeki bilgilerden oluşmaktadır. Bu bilgiler, genellikle geçen yüzyılda hızlanan Endüstri Devrimi’nin ortaya çıkardığı yeni uzmanlık alanlarıyla da ilgilidir. Diğer bir deyişle müzecilik, birtakım değerli eserleri toplamaktan oluşan geleneksel dar ölçülerden çıkarak, yeni ve çağdaş bir kavram olmuştur. Geleneksel müzecilik daha çok arama, toplama, koruma, bakımını yapma ve sergileme anlayışıyla sınırlıyken, çağdaş müzecilik ise iletişim kurma ve eğitme işlevlerini de üstlenmektedir. Sonuçta etkin, dinamik, etkileşimci ve katılımcı bir müzecilik anlayışına geçilerek, temel amacı müzenin koleksiyonları ile kitlelerin gereksinimleri ve ilgi alanları doğrultusunda ilişki kurulmuřtur¹⁵.

⁸ Erdoğan, 2003, s.2

⁹ Demir, 2001, s.12

¹⁰ Erdoğan, 2003, s. 2

¹¹ Age., s. 1

¹² Sezgin ve Karaman, 2009, s.179.

¹³ Erdoğan, 2003, s. 2

¹⁴ Sezgin ve Karaman, 2009, s.179

¹⁵ Erdoğan, 2003, s. 2

ICOM, çağdaş müzeyi “toplumun ve gelişiminin hizmetinde olan, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye dair tanıklık eden malzemelerin üzerine araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan ve sonunda inceleme, eğitim ve zevk alma doğrultusunda sergileyen, kar düşüncesinden bağımsız sürekliliği olan bir kurumdur” şeklinde tanımlamaktadır¹⁶.

Çağdaş müzecilik anlayışının temelinde; müzelerin kendi özel konuları içinde, olabildiğince çok eseri toplayarak, korunmasını sağlamak ve bunları halkın yararına sunmak amacı vardır. Sonuçta günümüz müzeleri tarih, sanat ve kültür yuvaları olma çabası içinde, görevlerini en iyi biçimde yerine getirmeyi hedeflemektedir¹⁷.

Taşınmaz Kültür Varlıkları’mızdan biri olan Alanya Kızıl Kule, çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda değerlendirilerek, Denizcilik Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi tez konusunu oluşturmaktadır. Ortaçağ’dan kalma bir kule yapısı olan Kızıl Kule’yi anlamak için öncelikle savunma yapılarının ortaya çıkışına bakılmalıdır.

Halkın yaşadığı dış mahallelerin etrafında dolanan, kulelerle desteklenmiş uzun ve yüksek duvarlar “sur” olarak adlandırılmaktadır. Aslında “sur” ve “kale” kelimeleri sık sık birbiriyle karıştırılmaktadır. Oysa, sur ve kale birbirinden çok farklı kavramlar gibi düşünülmemelidir. Türkçe’de birçok şehirde sur içinde kalan mahallelere “Kaleiçi”, sur dışında bulunan bölgelere ise “Kaleönü” denilmektedir. Kale, Hisar, Burgaz, kelimelerinin seçiminde de özel bir tercih söz konusu değildir. Hisarın, “iç kale” yerine kullanıldığını iddia eden araştırmacılar vardır. Burgaz kelimesi çoğu zaman yüksek bir kuleyi ifade etmek için kullanılmış olup, muhtemelen Rumca’daki “pirgos” (kule) kelimesinden bozmadır. İç kaleleri ifade etmek için bazen “ahmedek” ya da “ehmedek” tabiri de kullanılmıştır¹⁸. Bir uygarlıklar yarımadası olan ve sık sık istilalara uğraması nedeniyle savunma yapılarının doğup geliştiği Anadolu’daki savunma mimarlığını irdelemek gerekir. Ülkemizin sahip olduğu kültürel mirasın az tanınan ve buna paralel olarak korunamayan anıtlarının başında kaleler gelmektedir. Türkiye’nin hemen hemen tüm il, ilçe ve köyünde veya yakınında kaleler yer almaktadır¹⁹.

Dünyanın en eski savunma duvarları olan, “polis” denilen sur içine alınmış İlkçağ kentlerinin kalıntılarıyla, Ortaçağa özgü kaleler Anadolu’da bulunmaktadır. Örneğin, Kalkolitik Çağa tarihlenen Hacılar höyüğü (Burdur) “Anadolu Kaleleri”nin, Yumuktepe (Mersin) buluntuları da “şehir surları”nın ilk örneklerindedir²⁰.

Kale mimarisinin en eski ustaları, Boğazköy çevresindeki tepelere Hitit savunma kulelerini kurmuş olup; Alacahöyük’de, belki de ilk ve en özgün şehir surunu inşa etmişlerdir. Hititlerle çağdaş Urartular’ın da Van Gölü Havzası’nda burç ve hisar karakterinde yaptıkları Tuşpa (Van), Çavuştepe, Anzavurtepe ve Anzaf Kaleleri gibi yapıtları bulunmaktadır.

Helenistik, Roma, Bizans çağlarında da Anadolu’nun her yöresine daha yoğun biçimde yeni kaleler, kent surları yapılmıştır. Yaklaşık üç bin yıllık bir mimarlık mirasını devralan Selçuklular ve bağlı beyliklerse, mimarının diğer alanlarında olduğu gibi sur - kale yapımında da eşsiz savunma yapıları kazandırarak, kale mimarisinin en yetkin temsilcileri olmuşlardır.

¹⁶ Demirtaş, 2009, s. 5

¹⁷ Erdoğan, 2003, s. 2

¹⁸ Pekin ve Yılmaz, 2008, s.7-8

¹⁹ Age., s.7

²⁰ Sakaoğlu, 2008, s.22

Bu evrede yapılan veya yenilenen kaleler; topoğrafik durum ve malzeme nedenleriyle değişik görünüm sergilemektedir. Örneğin, düzlüklerde ve ırmak kıyılarında kurulu kentleri kuşatan sur ve kuleler, düzgün kesme taşlarla örülmüş özenli yapılar olarak dikkati çekmektedir²¹.

15. yüzyıla doğru ateşli silahların özellikle topların kullanılmasıyla, kaleler güvenli yerler olmaktan çıkmıştır. Fatih Devri'nde İstanbul ve Çanakkale Boğazı'na inşa edilen kaleler, mimari ayrıntılarıyla diğer kalelerden farklıdır. Değişen savaş teknolojisi ile birlikte bu yapıların mimarisi de değişmiştir. 19. yüzyılda kale yapıları yerlerini tabyalara bırakmıştır²².

Kuleler; savunmanın toplandığı merkezler olup, saldırıya geçen düşman üzerine yoğun ve yandan atışın yapıldığı yerlerdir. Bu nedenle sur duvarları yer yer kulelerle güçlendirilmiştir. En çok kullanılan kule planları kare, dikdörtgen, yuvarlak ya da çok köşelidir.

Yuvarlak planlı kuleler; yarım daire, üççeyrek daire, ya da tam daire olabilirdi. Dört köşe ve yuvarlak kulelerden daha az olmakla beraber, beş, altı ve sekiz köşeli kuleler de kullanılmıştır. Örneğin altı köşeli kuleler, kare kulelerin dış köşelerinin kesilmesi ile meydana getirilmiştir.

İlk inşa edilmiş yuvarlak planlı kulelere Sicilya'da Megara Hiblaia ve Leontinoi, Boiotia'da Halai, ayrıca File, Gortis, Selinus, Paestum, Side, Kirenaika ve Apollonia'da; U-şekilli kulelere ise Arkadia, Kleitordu, İasos kara surları ve Assos; beş köşeli kulelere Güney İtalya'da Hipponion; yarım daire şekilli kulelere Miletos, Dura-Europos ve Paestum; çok katlı kulelere Sicilya'da Selinus'da ve Sirakusai'da Eurialos Hisarı, İtalya'da Paestum ve Pompei'de, Anadolu'da Assos, Perge, Side ve İsaıra, Yunanistan'da Aigosthena²³ örnek olarak verilebilir.

Ülkemizde pek çok kale içinde yer alan kule örnekleri mevcuttur. Bunlara Anadolu²⁴ ve Rumeli Hisarı'larında²⁵, İstanbul Surları'nda²⁶, Adana²⁷, Bodrum²⁸, Caber²⁹, Çanakkale³⁰, Diyarbakır³¹, Erzurum³², Gaziantep³³, İznik³⁴, İzmir Kadifekale³⁵, Karaman³⁶, Kars³⁷, Kastamonu³⁸, Kemah³⁹, Kozan⁴⁰, Mersin Kız Kalesi⁴¹, Maraş⁴², Mardin⁴³, Silifke⁴⁴, Silvan⁴⁵, Sivas⁴⁶, Trabzon⁴⁷, Bursa⁴⁸ ve Harput Kalelerinde⁴⁹ rastlamak mümkündür.

²¹ Age., s.24

²² Pekin ve Yılmaz, 2008, s.9

²³ Akarca, 1998, s. 141-144

²⁴ Sevgen, 1960, s. 48

²⁵ Age., s. 275

²⁶ Age., s. 154

²⁷ Age., s. 23

²⁸ Age., s. 84

²⁹ Age., s. 87

³⁰ Age., s. 94

³¹ Age., s. 101

³² Age., s. 118

³³ Age., s. 126

³⁴ Age., s. 161

³⁵ Age., s. 174

³⁶ Age., s. 191

³⁷ Age., s. 196

³⁸ Age., s.206

³⁹ Age., s. 215

⁴⁰ Age., s. 222

Dünyadaki kulelere örnek olarak; Bakü'deki Kız Kulesi⁵⁰, 1889 yılında Fransa Paris'te yapılmış olan Eiffel, 1920 yılında Fransa Marcheprime'de yapılmış olan Lafayette transmitter, 1957 yılında Lüksemburg Dudelange'de yapılmış olan Dudelange Radyo, 1958 yılında Japonya Tokyo'da yapılmış olan Tokyo, 1964 yılında Avusturya Viyana'da yapılmış olan Donauturm, 1967 yılında Rusya Moskova'da yapılmış olan Ostankino, 1971 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti Johannesburg'da yapılmış olan Hillbrow, 1973 yılında Ukrayna Kiev'de yapılmış olan Kiev Televizyon, 1976 yılında Kanada Toronto'da yapılmış olan CN, 1980 yılında Norveç Halden'de yapılmış olan Höiåsmasten, 1980 yılında Estonya Tallinn'de yapılmış olan Tallinn Televizyon, 1981 yılında Avustralya Sydney'de yapılmış olan Sydney, 1983 yılında Kazakistan Alma Ata'da yapılmış olan Alma Ata, 1984 yılında Belarus Grodno'da yapılmış olan Grodno Televizyon, 1985 yılında Özbekistan Taşkent'te yapılmış olan Taşkent, 1987 yılında Letonya Riga'da yapılmış olan Riga Radyo ve Televizyon, 1991 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Tianjin'de yapılmış olan Tianjin Radyo ve Televizyon, 1973 yılında ABD San Fransisko'da yapılmış olan Sutro, 1992 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Pekin'de yapılmış olan Merkezi Radyo ve Televizyon, 1992 yılında İspanya Barselona'da yapılmış olan Torre de Collserola, 1995 yılında Malezya Kuala Lumpur'da yapılmış olan Menara Kuala Lumpur, 1995 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Şangay'da yapılmış olan Oriental Pearl, 1996 yılında Kuveyt Kuwait City'de yapılmış olan Liberation (Kurtuluş), 1996 yılında ABD Las Vegas'da yapılmış olan Stratosphere (Stratosfer), 1997 yılında Yeni Zelanda Auckland'da yapılmış olan Gökyüzü, 2000 yılında İran Tahran'da yapılmış olan White, 2001 yılında Makao Macau'da yapılmış olan Macau, 2007 yılında Meksika Guadalajara'da yapılmış olan Torrena, 2007 yılında İran Tahran'da yapılmış olan Milad Kuleleri⁵¹ yanı sıra daha bir çok kule sayılabilir.

---

⁴¹ Age. s. 224

⁴² Age., s. 258

⁴³ Age., s. 263

⁴⁴ Age., s. 293

⁴⁵ Age., s. 305

⁴⁶ Age., s. 309

⁴⁷ Age., s. 322

⁴⁸ Elbas, 2008, s.27

⁴⁹ Balaban, 2008, s. 34

⁵⁰ Yiğit, 2010, s. 40

⁵¹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuleler_listesi

BİRİNCİ BÖLÜM

TAŞINMAZ KÜLTÜR VARLIKLARININ YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

1.1. Koruma Kavramı

Koruma kavramı; kentin belli kesimlerinde yer alan tarihsel, kültürel ve mimari açıdan belirli özellikleri olan yapı veya yapı gruplarının korunması amacıyla yapılan eylem olarak tanımlanabilir⁵².

Araştırmacılarından Sibel Özel, genel olarak kültür varlığı tanımında teker teker sayma, sınıflandırma ve katagorilere ayırma yöntemi olmak üzere üç yöntemden oluştuğunu söylemektedir. *“Koruma altındaki bütün kültür varlıkların teker teker sayıldığı Teker teker sayma yöntemine göre; henüz keşfedilmediği veya yaratılmadığı için kanun koyucunun dikkatini çekmemiş olan objeler koruma dışı kalmakta ve kültür varlıklarının tam bir listesini çıkarmak mümkün olamamaktadır. Sınıflandırma yönteminde ise, yetkililerce alınan bir karar uyarınca, kapsam dahilinde alınan objeler koruma altındaki kültür varlıklarını oluşturmaktadır. Katagorilere ayırma yöntemine gelince; kültür varlığının genel bir tarifi olabileceğini”* ifade etmektedir⁵³.

P. YILMAZ ise, koruma kavramı için *“Korumanın kavram olarak öncelikle sahip olmayı gerekli kılan bir eylemi içermesi ve bugün sahip olunan, yerküre dahil her türlü varlığın kaynağında evrenin oluşumunun bulunması; evrenin oluşum tarihi olarak kabul edilen, 15-20 milyar yıl öncesine kadar inen bir sürecin irdelenmesinin gerektirdiğini”* ifade etmektedir⁵⁴. Kültürel varlıkları koruma düşüncesi, insanlık tarihinin en eski dönemlerinde başlamış ve toplum yaşantısında önemli yeri olan anıtlar, tapınaklar, mezarlıklar gibi yapıtların sonraki kuşaklara aktarılmasına çalışılmıştır⁵⁵.

1.1.1. Tarihi Koruma Anlayışının Evrimi

Koruma kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında; Antik Dönemde, insanoğlu tek tanrılı dinlere geçinceye kadar, doğal varlıkların tanrıların korunması altında olduğu inancıyla tanrıları öfkelenlendirmekten korkmuştur. Bu nedenle bilinçsizce oluşan korumanın temelinde, dinsel inanç ve geleneklere olan bağlılık bulunmaktadır.

Mısırlılar, kutsal alan ve yapılara gösterdikleri özen, dini güdü altında geliştirilen yerleşme düzenleriyle plancılığın yanı sıra, anıtların çevreleriyle korunma ve değerlendirilmesine yönelik esasların ilk örneklerini vermiştir. Ancak o dönemde de mezar soygunculuğu yaygın olduğundan İ.Ö. 12. yüzyıldaki Firavunlar, Teb Vadisi'ndeki mezar yağmalarını araştırmak üzere bir komisyon atamak zorunda kalmıştır⁵⁶.

Mezopotamya'da şahsa ait anıtlar genelde, hükümdarlar tarafından kendi adlarına yapılırken, Helen dünyasında anıtı yapılanla yaptırnanlar arasında fark olduğu gibi bunlarda,

⁵² Müftüoğlu, 1995, s. 3

⁵³ Özel, 1998, s.6-7

⁵⁴ Yılmaz, 2004, s.4

⁵⁵ Müftüoğlu, 1995, s.3

⁵⁶ Yılmaz, 2004, s.26

insanlara tanınan özellikler içinde dinsel bağıntılar yer almaz ve artık anıtlar tarihleriyle değerlendirilir⁵⁷.

Roma Döneminde koruma olgusu irdelendiğinde, Romalılar mimari formlarda Helenistik Döneme bağlı kalmanın yanı sıra kendilerine özgü tarz yaratmışlar ve kendi anlayışlarına uygun yenilikler de eklemişlerdir. Vezüv Yanardağı'nın külleri altında kalarak korunan Pompei şehri, Romalıların eski yerleşimlerdeki sanat, mimarlık ve şehir plancılığı alanlarındaki tutumlarını ve Helen-Roma ilişkisini gözler önüne seren iyi bir örnek olmanın yanı sıra, önceki kuşaklardan kalmış çeşitli eserleri koruma ve yeniden değerlendirme konusunda örnekler sunmaktadır⁵⁸.

Bizans ve Ortaçağ Roması'nda koruma'ya gelince, İ.S. 330'da Büyük Constantinus, Byzantium'u Constantinopolis'e çevirip Doğu Roma İmparatorluğu'nun başkenti ilan edince, İznik (Nicea) Konseyi kararları gereği İmparator Theodosius'un, İ. S. 380'de Hristiyanlığı resmi din olarak ilan edip pagan dinini yasaklamasıyla, yeni başkenti en hızlı bir şekilde düzenlemeye ve süslemeye başlamıştır⁵⁹.

Helenistik Dönemden, Roma Dönemine geçişte değişen yaşantı ve sanat anlayışı, Bizans'ta Hristiyanlık nedeniyle bambaşka bir şekle bürünmüş olmasına rağmen, şehir düzeni Romalılara özgü bir tarzda gelişmiştir⁶⁰. Roma'da, Ortaçağ karanlığının aşılması, özellikle 15 ve 16. yüzyıllarda fikir ve sanat ortamının temelinde yatan aydınlanma ve bilinçlenmeye varılması, Helenistik ve Roma Uygarlıklarının mirasına sahip çıkma ve tarihi çevre ile ilişki kurularak olmuştur. Batı Avrupa'ya yayılan Rönesans Akımı ve Sanayi Devrimi ile ulus-devletin ortaya çıkışı kültür mirası düşüncesinin doğuşunu ve gelişimini belirlemiştir.

Rönesans Avrupası'nda koruma; 1442 yılında Floransa'da açılan "Akademia Platonica", 1498 yılında Roma'da açılan "Romana i di Storia i Archeologia" bütün sosyal ve siyasi süreçlerin açıklandığı ilk kurumlar olarak akılcılığın ve aydınlanma felsefesinin alt yapısının İtalya'da oluşmasını sağlamıştır⁶¹. 17. yüzyılda astronomi, fizik, tıp gibi pozitif bilimlerin gelişmesinin yanı sıra, klasik eğitimin sonucu olarak tarihi eserlerin 19. yüzyıla kadar insan eğitiminde önemli bir yer tuttuğu görülmüştür⁶². İngiltere, tarihi anıt eserler ve yerleşimleri koruma konusunda farklı bir gelişim izlemektedir. Oysa, Avrupa ülkeleri arasında Ortaçağ ve Rönesans Devri başlarındaki konumu, yerel mimarisi ve anıtları korumasıyla o dönemdeki Fransa'dan pek farklılık göstermemektedir⁶³.

1.1.2. Günümüzde Bazı Avrupa Ülkelerinde Tarihi Koruma Anlayışı

Ülkemizin dışında, Avrupa'dan Fransa⁶⁴, Birleşik Krallık⁶⁵, Almanya⁶⁶, İtalya⁶⁷ ve Yunanistan⁶⁸ gibi beş örnek Koruma Anlayışı, Yasaları ve Uygulamaları ile ilgili irdelendiğinde bazı genel özellikler saptanmıştır.

⁵⁷ Erder, 1971, s. 21

⁵⁸ Age. s. 43

⁵⁹ Barrow, 1964, s. 184

⁶⁰ Age., s. 174

⁶¹ İncelik, 2002, s. 13-14

⁶² Rowland, 1963, s. 248

⁶³ Erder, 1975, s. 197-198

⁶⁴ Yılmaz, 2004, s. 86

⁶⁵ Age., s. 94

⁶⁶ Age., s. 100

⁶⁷ Age., s. 102

⁶⁸ Age., s. 105

- Avrupa ülkelerinde Kültür Varlıkları'nın korunması, Kültür Bakanlıkları veya aynı yetkilerle donatılmış bir başka Bakanlığın sorumluluğundadır.
- Doğal Varlıkların Korunması ise Çevre, Orman, Tarım vb. Bakanlıkların yetkisindeyken; tarihi bahçe ve parklar yine Taşınmaz Kültür Varlıkları'ndan sorumlu Bakanlıkların sorumluluğu altındadır.
- Müzecilik, taşınır miras ve taşınmazlar olarak ayrı ayrı birimlerin görev alanlarına girmektedir.
- Her ülkede etkinlik biçimleri değişiklik gösterse de “Koruma Kurulu” kavramı bulunmaktadır. Bu kurulların danışmanlıktan, etkin karar mekanizmasına kadar çeşitli rolleri bulunmaktadır.
- Yerel yönetimlere yetkinin büyük ölçüde aktarıldığı ülkelerde bile, Kültür Bakanlıkları temel koruma ilkeleri ve genel koruma kararlarının alındığı merkezi bir birim olarak görev yapmaktadır.
- Merkezi yönetimin güçlü olduğu ülkelerde de uygulama merkeze bağlı yerel örgütler aracılığı ile yürütülmekte ve denetlenmektedir. Bu örgütler hem teknik, hem de bilimsel açıdan yeterli donanıma sahiptir.
- Kültür Varlıkları'nın korunması hemen her ülkede kent planlamasının bir parçası olarak kabul edildiğinden, İmar Mevzuatı'na yaptırım gücü yüksek hükümler konmuştur. Böylelikle Kültür Bakanlıklarının üzerinde denetim gücü de artırılmıştır.” şeklinde ifade edilmektedir⁶⁹.

1.1.3. Korumaya İlişkin Yasa ve Örgütler

Anıt eserlerin korunmasını kapsayan ilk modern önlemlerin Hesse'ten Ludwig X'un çıkardığı 1818 tarihli karar olduğu iddia edilse de, İsveçliler Kraliyet topraklarındaki tüm anıt eserleri korumaya yönelik 1666 tarihinde çıkarılan yasanın ilk karar olduğunu iddia etmektedir⁷⁰.

Anıt eserlerin korunması için kapsamlı ve örgütlü çalışmalar ilk kez 19. yüzyıl başlarında Avrupa'da; Fransız Devrimi sonrasında devrilen aristokrasinin sembelleri sayılan anıtların tahrip edilmesine ve 1789'da Fransız işgali altında Roma'daki anıtların yağma edilmesine karşı duyulan tepki ile başlamıştır. Yine Avrupa'da, 19. yüzyıla damgasını vuran “historizm” ile birlikte aristokrasiye karşı, tarihi olmayan burjuvazinin kendine bir tarih ve saygınlık kazanma isteği Klasik Döneme ait eserleri kendi koleksiyonlarında veya ülkelerindeki müzelerde toplayarak sahiplenme arzusunu doğurmuştur⁷¹. Rönesans ve Aydınlanmanın sonucu olarak, geçmiş döneme ait kalıntılar, devamlılığı belgeleyen kanıtlar olarak önem kazanmış ve korunmaya değer varlıklara dönüşmüştür⁷².

Halkın, 1820–1830 yıllarında koruma kavramıyla ilgili, tarihi binalara olan bakış açısı değişmeye başlamıştır. Bu dönemde Yunan ve Roma Dönemlerine ait Antik eserlerin yanı sıra yakın geçmişe ait eserler de önem kazanmıştır. Binaların yapılış dönemleri ve eklere ait envanter çalışmaları önem kazanırken, bu dönemde koruma çalışmalarının önde gelen ismi Viollet le Duc olmuş ve 10 ciltlik eseri olan “Mimarlığın Akılcı Ansiklopedisi”nde ilk kez “restorasyon” kelimesini kullanmıştır. Ancak Viollet Le Duc'e göre: restorasyon tanımı; *“Anıtın korunması, onarılması veya yeniden inşa edilmesi anlamına gelmemektedir. Restorasyonu yapan kişi, kendini anıtı yapan mimarın yerine koyup, binayı dönemine ait üslup birliği içerisinde tamamlamalıdır”*.

⁶⁹ Age., s. 110-112

⁷⁰ Age., s.37-39

⁷¹ Berktaş, 1993, s. 240-259

⁷² Yılmaz, 2004, s.83

Bu uygulamalara tepki olarak gelişen Romantik Görüş'ün öncüleri ise John Ruskin ve William Morris'tir. John Ruskin'e göre; "*Yapının bakımının yapılması ve kendi haline bırakılması en iyi korumadır*". William Morris ise bu tip uygulamalarda kişisel kararların verdiği zararlardan söz ederek, restorasyon yerine koruma kavramına önem verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır⁷³.

Son zamanlarda koruma kavramı üç esasla anlatılmaktadır. Bunlardan birincisi korku, ikincisi reddetme ve üçüncüsü ise kuşku. Bugün tarihsel çevre "genişletilmiş" bir koruma anlayışı içinde değerlendirilmektedir. Batıda 19. yüzyıl anlayışına tepki olarak beliren bu bakış açısı, tarihsel çevreyi bir bütün olarak görmekte ve yapıların ancak bu bütün içinde korunduğunda anlamlı saymaktadır⁷⁴.

1900'lü yıllarda tarihi dokunun korunması amacıyla başlayan çabalar Atina'da 1931 yılında yapılan toplantıyla uluslar arası düzeyde ele alınmış ve toplantı sonunda "Tarihi Doku ve Abideler Uluslar arası Konseyi" kurulmuştur⁷⁵.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını kazanan ülkeler, yeni ulusal kimliklerini oluştururken geçmişteki kültürlerine yönelmeye başlamıştır. II. Dünya Savaşı'nın 1939-1945 yılları arasında yaptığı yıkımdan sonra başlayan ülkelerini yeniden inşa etme süreci, Avrupa'da arkeolojik araştırmaları teşvik edici bir etki yaratmıştır. Avrupa'da birçok tarihi kent merkezinin, Londra'daki yapılaşma örneğinde olduğu gibi verilerin bile kayda geçirilmeden yok edilişi; "kurtarma" kavramının, tarihi mirasa sahiplenme bilinciyle arkeolojide yer almasına yol açmış ve kazılar yaygınlaşmıştır⁷⁶.

Daha sonra ise, tarihi yapıları koruma konusunda önemli bir kuruluş olan UNESCO, 1945 yılında Londra'da Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) 44 ülke tarafından ortak karar alınması sonucu 1946 yılında kurulmuştur.

1957 yılında Paris Kongresi (Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi) ile "Kent içindeki Tek Anıt" kavramından "Anıt Olarak Kent" kavramına geçilmiştir.

UNESCO'nun kuruluşundan sonra, bu kuruluşa ilişkin pek çok örgüt kurulmuştur. Bu örgütlerden örnek vermek gerekirse; UNESCO tarafından Taşınabilir Kültür Varlıkları'nın korunması amacı ile 1946'da ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi - International Council of Museums) teknik anlamda üyelerine yardımcı olabilmek amacı ile 1959'da Kültürel Varlıklar'ın korunması ve onarılması için ICCROM (Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi - International Center for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property), 1964'te ise Varşova'da görevi; tarihi anıtlar ve sitlerin korunması ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan ICOMOS; (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi - International Council on Monuments and Sites) kurulmuştur⁷⁷.

1964 yılında Venedik'te Carta del Restauro'nun yetersiz kaldığı alan ve konularda yeni ilkeler oluşturmak için toplanan 2. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi'nde Venedik Tüzüğü oluşturulmuştur. Venedik Tüzüğü işe öncelikle "tarihi anıt" kavramını açıklayarak başlamıştır.

⁷³ Arabacıoğlu, 2007, s. 10

⁷⁴ Müftüoğlu, 1995, s. 3-4

⁷⁵ Age., s.6

⁷⁶ Yılmaz, 2004, s.83-84

⁷⁷ http://www.masrop.com/edergi/dsy_edergi/09_09_19_55.pdf

Tüzüğe göre; tarihi anıt tek başına değil, çevresiyle birlikte ele alınarak korunmalıdır. Sadece büyük sanat eserlerini değil, belge niteliği taşıyan daha basit eserleri de kapsamaktadır. Bu eserlerin korunması için çağın tüm tekniklerinden yararlanılmalıdır. Korumanın amacı; anıtların sanat eseri değerinin yanı sıra, tarihi belge değerinin de ortaya konmasıdır. Tüzükte karşımıza çıkan bir diğer kavram ise sürekliliktir. Bu nedenle korunacak anıtın uygun bir işleyle ve çevresiyle birlikte yaşatılması öngörülmektedir. Aksi gerekmedikçe “in situ” yani anıtın tüm öğeleriyle birlikte bulunduğu yerde korunması önerilmektedir. Yapılacak her yeni onarımın bilimsel çalışma ve araştırmalara dayandırılması, yine aksi gerekmedikçe geleneksel tekniklerden yararlanılması ve onarımın veya gerektiği takdirde yapılacak eklerin kendini belli etmesi, orijinalden ayrılması gerekliliği savunulmaktadır. Tarihsel süreçte anıta yapılmış olan eklere de saygı gösterilmeli, bunların da birer belge niteliği taşıdığı unutulmamalıdır. Arkeolojik alanlarda yapılan çalışmalarda yeniden inşa söz konusu değildir, ancak “anastilosis” yani malzemenin anlam verecek şekilde bütünleşmesi kabul edilebilmektedir. Tüm bu çalışmalar ve hatta çalışmaların her safhası, ilgili raporlar ve görsel malzeme ile belgelenmeli, arşivlenmeli ve araştırmacıların yararına sunulmalıdır.

1970’lerden itibaren yapı ve sanat eseri düzeyinde olan koruma çalışmaları, daha sonra büyük ölçekli geliştirme politikalarının, fiziksel, sosyal ve kültürel anlamda yaşama uğrattığı kesintiye tepki olarak da alana dayalı korumaya dönüşmüştür⁷⁸.

Tarihi kentsel alanların koruma ve yeniden değerlendirilmesi, günümüzde kültürel mirasın korunması açısından en önemli kriterlerden biridir. Tarihi çevrelerde plan ve politikaların geliştirilmesi konusunda klasik ve stratejik olmak üzere iki ana yaklaşım mevcuttur. Tarihi çevrelerin kimlikleri ve özgün yapıların sürekliliği düşünüldüğünde bu konuda stratejik yaklaşımın kaçınılmaz olduğu bir gerçektir⁷⁹.

Koruma Anlayışı, Karşılaştırmaları ve Uygulamalarına bakıldığında, 1972 yılında Birleşmiş Milletler Bünyesinde oluşturulan Çevre Programı (UNEP) çerçevesinde Helsinki’de yapılan toplantıda çevre sorunlarının giderilmesine yönelik çözümler bulunmaya, fonlar oluşturulmaya çalışılmıştır⁸⁰.

Arkeolojik mirasın dünyada gittikçe artan tehditlere maruz kalması, ICOMOS’un arkeolojik alandaki rolünün sorgulanmasına yol açmış ve 1985 yılında “Arkeolojik Miras Yönetimi Uluslar arası Komitesi –ICAHM” kurulmuştur. Bu kurum aracılığıyla arkeolojik miras yönetimi yanı sıra deneyim ve uzmanlık birikimlerinin paylaşıldığı uluslar arası toplantıların düzenlenmesi sağlanarak ICOMOS’un bu alandaki politika ve programlarının geliştirilmesi için önerilerin ve uluslar arası işbirliğinin desteklenmesi amaçlanmıştır⁸¹.

1.1.4. Türkiye’de Koruma Çabalarının Tarihsel Gelişimi

Ülkemizdeki koruma kavramı irdelendiğinde; 1881 yılında 1. Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1906’da ise 2. Asar-ı Atika Nizamnamesi, 1973 yılında 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu, 1983 yılında çıkan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası, 1987 yılında 3026 sayılı Kanun eki ve 2004 yılındaki 5226 sayılı Kanun eki ile yürürlükte tutulmaktadır⁸².

⁷⁸ Arabacıoğlu, 2007, s. 11

⁷⁹ Age., s.59-60

⁸⁰ Yılmaz, 2004, s. 84

⁸¹ Age., s.86

⁸² Arabacıoğlu, 2007, s. 12

Ülkemizde eski eserlere karşı ilk ilgi, XIX. yüzyıl ortalarına doğru başlamıştır. Avrupa'da doğan ve gelişen modernite projesi, sanayi devrimini takiben 1840'lı yıllardan itibaren Osmanlıları da etkilemiştir. Devlet işlerini yönlendirecek batılılaşma ürünü kamu binalarının yapımının ön plana çıkmasıyla sadece Taşınır Kültür Varlığı'nın korunması için çıkarılan Asar-ı Atika Nizamnameleri ile koruma yasal tabana oturtulmuştur. "Muhafaza-i Asar-ı Atika Encümeni" bu yasayı uygulayacak kurum olmuştur. Asar-ı Atika Nizamnameleri kapsamında olmayan sivil mimarlık örnekleri de yok olmuştur. Kent planlaması Türkiye'ye öncelikle İstanbul'dan başlayan uygulamalarla girmiştir. İstanbul'un ilk planlama çalışması 1836-1837 arasında Von Moltke tarafından yapılmıştır. Bu çalışmaların paralelinde de ilk imar talimatnamesi niteliğindeki 1839 tarihli "ilmühaber" yayımlanmıştır. Bunu 1848 tarihli Ebniye Nizamnamesi izlemiştir⁸³.

Sultan Abdülmecid, 1845 yılında Yalova civarında yaptığı bir gezi esnasında, İmparator Constantinus'un adının bulunduğu yazıtlı başlıkları toplatarak İstanbul'a gönderilmelerini istemiştir⁸⁴. Tophane- i Amire Müşiri Ahmet Fethi Paşa da, bu yazıtlı başlıkları Harbiye Ambarı olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi'nde koruma altına almıştır⁸⁵.

Aya İrini Kilisesi'nde oluşturulan müzeye ilk olarak Edward Goold müze müdürü tayin edilmiş, ardından sırasıyla Tarenzio ve Alman Dethier müze müdürü olmuştur. 1881'de Dethier'in ölümüyle Türk Müzeciliği'nde 2. dönem olan "Osman Hamdi Bey Dönemi" başlamıştır. Paris'te on iki yıl resim öğrenimi görmüş ve çeşitli devlet memurluklarında bulunmuş olan Osman Hamdi Bey, müze müdürlüğünün yanında, Sanayi – i Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Okulu) Müdürlüğü'nü de üstlenerek gelecek yılların büyük müzesini kurmak için 1881'den itibaren çalışmalara başlamıştır. Osman Hamdi Bey ilk olarak, Çinili Köşkü onartmış, ardından bugün "Eski Şark Eserleri Müzesi" olarak adlandırılan o zamanki adıyla "Güzel Sanatlar Okulunu" inşa ettirmiştir. Osman Hamdi Bey, gün geçtikçe çoğalan eski eserlerin korunması ve depolanması için mimar Valaury'e planlarını çizdirerek bugün İstanbul Arkeoloji Müzeleri olarak bilinen binayı yaptırmıştır⁸⁶.

Cumhuriyetin ilk yıllarında, Topkapı Sarayı'nın mevcut eşyası ile birlikte 1 Nisan 1924'te müze olarak hizmete açılması kararlaştırılmış, Ayasofya Camii müzeye dönüştürülmüş, Atatürk'ün emriyle Cumhuriyet Dönemi'nin ilk müze binası olan Ankara Etnoğrafya Müzesi halka açılmıştır.

1950 yılında, temel amacı müzeler ve müzeciler arasındaki işbirliğini güçlendirmek, müzecilik konusundaki standartları oluşturmak, uluslar arası kuruluşlarla işbirliği yaparak bilgi alışverişini sağlamak ve halk eğitimini geliştirmek şeklinde özetlenebilecek olan, Uluslar arası Müzeler konseyi "ICOM" un Türkiye Milli Komitesi kurulmuştur⁸⁷.

Ülkemizde 1960'lı yıllar yönetimde yeni bir dönemin başladığı yıllardır ve bu dönemin koruma konusunda en önemli olayı 1961 Anayasa'sıdır. Anayasanın 50. Maddesine göre; "Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlüdür." Söz konusu Anayasa devlet yapısında önemli değişikliklere yol açarken, önemli kurumsal yapıların oluşmasını sağlamıştır. Aynı zamanda planlı bir kalkınma ilkesini getiren bu Anayasa Türkiye'de planlı bir karma ekonomi politikasının da uygulanmasına öncülük etmiştir⁸⁸.

⁸³ <http://esergultekin.blogcu.com/turkiye-de-koruma-yasalarinin-tarihsel-gelisimi-uzerine-bi/2991065>

⁸⁴ Atasoy, 1984, s.1458

⁸⁵ Tekeli, 1998, s. 13

⁸⁶ Atasoy, 1984, s. 1458

⁸⁷ Atasoy, 1984, s.1465–67-Gerçek, 1999, s.16

⁸⁸ Yılmaz-Kejanlı-Akın, 2007, s.186

1967 yılında GEEAYK (Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu) tarafından Venedik Tüzüğü benimsenmiş olmasına rağmen, ilkelerini hemen ve tam olarak uygulamaya koymak mümkün olamamıştır.

Dünyada sanat değeri taşıyan anıtsal yapıların korunmasından kent koruma düşüncesine geçiş, yerleşme dokusunu oluşturan öğelerin biçimsel ve tarihi değerlerin anlaşılmasından sonra iken, ülkemizde tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için gerekli yasal çerçeve ancak 1970'lerden sonra oluşturulabilmiştir. Avrupa'daki gelişmelerin Türk kamuoyuna aktarılması ve tarihi çevre koruma konusunda bilinçlenmenin artmasında Üniversite öğretim üyelerinin yayınları, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun kararları, UNESCO, ICOMOS, Avrupa Konseyi gibi kuruluşların kampanyaları etkili olmuştur. 08.02.1973 tarihinde uluslar arası çalışmalara katılan "Avrupa Konseyi Milli Komitesi" kurulmuştur⁸⁹.

Gereksinimlere cevap veremez duruma gelen eski yasalar, 25.4.1973 tarihinde yürürlükten kaldırılarak yerine "Eski Eserler Kanunu" getirilmiştir. 1710 sayılı "Eski Eserler Kanunu" yurdumuzda tarihi çevrenin doku bütünlüğüyle korunmasına olanak veren ilk yasa olarak koruma tarihimizde önemli bir aşama oluşturmaktadır. Yaklaşık on yıl yürürlükte kalan "Eski Eserler Kanunu" 21 Temmuz 1983'te kaldırılmış, yerini 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu almıştır⁹⁰.

Ayrıca 3386 sayılı yasa gereğince, "Kültür Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun" başlığı altında yapılan değişikliklerle daha önce Kültür Bakanlığı bünyesinde yer alan Anıtlar ve Müzeler Müdürlüğü kaldırılmış, Koruma Genel Müdürlüğü'nün sorumluluk alanı Kültür Varlıkları ile sınırlandırılmıştır.

1951'de 5805 sayılı yasayla kurulan GEEAYK kuruluş yasası ile 1973'te kabul edilen 1710 sayılı "Eski Eserler Yasası", 1983 yılına kadar Kültürel Varlıkları'nın korunmasını düzenleyen iki temel yasa olmuştur. 1983'te kabul edilen 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu" ve bu yasanın bazı maddelerindeki değişiklik yapan 1987'de çıkartılan 3386 sayılı yasa günümüze kadar süregelmiştir. 4848 sayılı yasayla Kültür Bakanlığı'nın Turizm Bakanlığı ile birleştirilmesinin ardından, bu yeni örgütlenme ve koruma anlayışı çerçevesinde yeni bir yasa hazırlama çalışmaları hızlanmıştır.

2863 sayılı yasa GEEAYK'ın hem ilke koyan hem de karar oluşturan ikili yapısı yerine, ilke oluşturmayı merkezi bir üst kurum olan "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu"na, karar oluşturmayı ve yerel ölçekte denetimi ise içinde yerel yönetimlerin temsilcilerinin de bulunduğu bölgesel Koruma Kurullarına bırakmıştır⁹¹.

1.2. Kültür Varlıkları'nın Yeniden İşlevlendirilmesi

Kültürel değere sahip çevrelerin kent yaşamına katılması, sürdürülebilirliğin sağlanması ve değerlerin yaşatılması adına önemli bir adımdır. Kültür Varlıkları'nın özgün durumları ile korunması ve onların çağdaş gereksinimler doğrultusunda kullanılması koruma işlevinin vazgeçilmez bir ögesidir. Belli bir süreçten geçerek günümüze ulaşabilmiş anıtsal yapıların yeni işlevler yüklenerek yeniden örgütlenmesi, geçmişle gelecek arasında sürekliliğin

⁸⁹ http://www.masrop.com/edergi/dsy_edergi/09_09_19_55.pdf

⁹⁰ Ahunbay, 2007, s. 136

⁹¹ Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, 1997, s. 22-25

sağlanmasında etkili olduğu kadar, ekonomik olma, kültürel ve tarihsel sürekliliği sağlama, insan gücünün ve el emeğinin daha fazla kullanıldığı emeği yoğun bir süreci yaşatma ve çevresel anlamda enerji tüketimini azaltma bakımından avantajlar sağlamaktadır⁹².

Yeniden değerlendirme; tarihi varlığın, eski değerinin canlandırılması, bu değerlerin kendisine yeniden yüklenmesi, tarihin ortaya çıkarılması, okunabilir, görülebilir, algılanabilir hale getirilmesi anlamına gelmektedir. Diğer bir deyişle, geleneksel mekan değerlerinin onarılarak, sıhhileştirilerek günümüzün gereksinimlerine cevap verecek şekilde donatılarak yeniden kullanılmasıdır. Geçerliliğini henüz kaybetmemiş geleneksel mimari ve kentsel değerlerin yeniden keşfidir ve bu keşfin daha akılcı, daha ucuza mal olabilmesi modelidir.

Doğa ve kültür değerlerimizin korunması için bu değerleri koruyan ve onlara duyarlı bir ekonomi politikası, tarihi çevre bilinci ve yeterli maddi kaynak gerekmektedir. Tarihi birikim, kent kimliğinin tüm yapı taşlarında bulunmaktadır. Bu nedenle bu tarihi birikimin korunması ve doğru yansıtılması aynı zamanda kalkınmanın da bir parçası olacaktır. Bu da ancak koruma bağlamında çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliğin tüm yönleriyle ele alınması ile mümkün olacaktır. Bu nedenle de tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesi, belirlenen bir amaç doğrultusunda, bir kaynağı bulunan ve belirli bir sürece yayılacak olan bir program, bir işlem dizisi olmalı ve böylece de soyut bir kavram olmaktan çıkıp, uygulamalar ile somutlaşan bir gerçek haline gelmelidir⁹³.

1.2.1. Taşınmaz Kültür Varlığı Tanımı

Tarih Öncesi ve Tarihi Devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili veya Tarih Öncesi ya da Tarihi Devirlerde sosyal yaşama konu olmuş, bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklara, “Kültür Varlıkları” denir.

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 6. Maddesinde Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın neler olduğu şu şekilde yer almıştır; Kültür ve Turizm Bakanlığınca korumalarında gerek görülen taşınmazlar (19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar), önem ve özellikleri bakımından milli tarihimizdeki önemleri ve tescil konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş, binalar ve tespit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal Atatürk tarafından kullanılmış evleri içermektedir.

Taşınmaz Kültür Varlıkları'na örnek olarak; kaya mezarlıkları, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, kümbet, türbe, köprü, han, hamam, harabeler, sarnıç, tersaneler, medrese tekke, zaviye, arasta, bedesten gibi yapılar sayılabilir⁹⁴.

Türkiye'de Kültür ve Doğa Varlıkları ile ilgili bilimsel ilkeleri saptayan Taşınmaz Kültür Varlıkları'nı Koruma Yüksek Kurulu'nun 28.2.1995' de aldığı kararla Taşınmaz Kültür Varlıkları iki grupta incelenmektedir;

I.Grup yapılar içinde; evrensel, ulusal ya da yöresel düzeyde mimari değere sahip tarihsel, anı ve estetik nitelikleriyle korunması zorunlu yapılar vardır. Antik yapılar (İstanbul Ayasofya Müzesi), Ortaçağ yapıları (Erzurum Çifte Minareli Medrese), dini ve askeri mimarlık örnekleri (İstanbul Süleymaniye Camii), su yapıları (İstanbul III. Ahmet Çeşmesi), saraylar

⁹² http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2010/cilt27/sayi_1/1-22.pdf

⁹³ Arabacıoğlu, 2007, s. 8-9

⁹⁴ Madran, 2009b, s. 8

(İstanbul Topkapı Sarayı), konutlar vb. plan düzeni, strüktürü, malzemesi ve bezemesi açısından korunması gereken yapılar olarak bu küme içindedir.

II. Grup yapılar içinde ise; kentsel çevreyi oluşturan, yöreye karakter veren, geleneksel yapım tekniğiyle yapılmış binalar bu gruba girmektedir. Örnek olarak; eski fabrikalar, depolar, 19. yüzyıl konutları, hanlar ve apartmanlar verilebilir⁹⁵.

1.2.2. Kültür Mirası Yapılara Verilecek Yeni İşlevlerin Belirlenmesinde Kullanılacak Ölçütler

-Yeni işlev, Kültür Mirası yapının kitlesel ve mekansal bütünlüğünü bozmamalıdır. Bu husus yapıların sadece ana kitlesini değil, özgün açık mekanlarını da kapsamaktadır.

- Yeni işlev, mekansal kaliteleri korumalı ve zenginleştirmelidir. Bunun en iyi örneği, geleneksel yapıların özgün tasarımlarında genellikle yer alan “açık” (avlu, bahçe), yarı açık” (sofa, taşlık, revak vb.) ve “kapalı” mekan hiyerarşisine uyumdur.

-İşlevlendirilecek yapının, yakın çevresinde yer alan kullanımlar yeni programın hazırlanmasında göz önünde tutulması gerekli faktörler arasındadır.

-Değişim sürecinde hangi ölçütlerin geçerli olduğu anlaşılmalıdır. Bu konu iki yönden önem kazanmaktadır. Bunlardan birincisi, o yapı ya da yapı grubunun korunmasını gerekli kılan değerlerini yitirmeden yaşamını sürdürmesinin ön koşul olmasıdır. İkinci önemli nokta ise, yeni işlevin temel gereksinimleri göz ardı etmeden etkin bir biçimde çalışmasıdır. Bir diğer deyişle, Kültür Mirası yapıların işlevlendirilmesindeki temel politika “koruma/kullanma dengesi”nin sağlanmasıdır.

1.2.3. Koruma/Kullanma Dengesi”nin Sağlanabilmesi İçin Gerekli Ölçütler

-Müdahaleler, o yapıda bulunan mimari ve bezeme elemanlarının izlenmesini güçleştiren ve kimi hallerde olanaksızlaştıran nitelikte olmamalıdır.

-Yapılması ön görülen fiziksel müdahaleler kaldırılabilir ve değiştirilebilir nitelikte olmalı, gerek yapıma, gerekse kaldırılma sürecinde yapıya zarar vermemelidir.

-Yeni müdahaleler çağdaş teknik ve malzemeyle gerçekleştirilmeli, böylece yapının özgün bünyesinden farklı olması sağlanmalı, ancak yapıya aykırı olmamalıdır.

Bu hususlar, korumanın amaç, işlevin araç olduğu bir yaklaşımı gerektirir. Bu yaklaşımın en önemli bileşeni ise, yapının niteliklerinin belirlenmesi ve bu nitelikleri bozmayacak kullanım kapasitesinin ölçülmesidir. Buna, yapının “taşınma kapasitesi” de denmekte ve aşıldığı takdirde bozulmanın başlayacağı üst limit olarak da tanımlanmaktadır⁹⁶.

⁹⁵ Ahunbay, 2009, s. 31-32

⁹⁶ Madran, 2001a, s.111-113

1.2.4. Yeniden İşlevlendirilmiş Taşınmaz Kültür Varlıkları'na Örnekler

Taşınmaz Kültür Varlıkları'ndan yeniden işlevlendirilmiş örnekler incelendiğinde; İtalya'daki Trevi Kalesi, Roma Dönemi'nde surlarla çevrili olup, korunmuş durumdadır ve günümüzde Turist Bilgilendirme Merkezi ve Arkeoloji Müzesi olarak kullanılmaktadır⁹⁷. Portekiz'de bulunan Penafiel Kalesi ise, günümüzde Şarap Müzesi olarak işlevlendirilmiştir⁹⁸ (Levha 1a-1b).

Selanik'te eski ve yeni kenti ayıran ve günümüzde de ayakta olan kent surlarının inşası 4. yüzyılda Theodosius Dönemi'ne dayanmaktadır. Eski kentin tepe noktasında bir kale mevcuttur ve Heptapyrgion / Yedikule bu kale surlarının da köşesini oluşturmaktadır⁹⁹ (Levha 2).

Eski bir Bizans Kulesi olan "Beyaz Kule", 1430 yılında Osmanlıların eline geçmiş, 1535 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın emriyle "Bizans Kulesi"nin yerine bir "Osmanlı Kulesi" yapılmıştır. Kule; Osmanlı'ya önce kale, sonra garnizon ve en sonunda zindan olarak hizmet vermiştir. 16. yüzyılda "Aslan Kulesi" olarak anılan yapıya, daha sonra "Yeniçeri Kulesi" adı verilmiştir. Selanik, Birinci Balkan Savaşı'nın sonunda 1912 yılında Osmanlı'dan ayrılarak Yunan Devleti'ne katıldığında, kule beyaza boyandığı için "Beyaz Kule" olarak anılmıştır. Bugün Yunanistan Kültür Bakanlığı'na bağlı bir müze olarak kullanılmaktadır¹⁰⁰ (Levha 3).

Romanya'daki Bran Kalesi, Kraliçe Marie'nin sanat ve mobilya koleksiyonlarını anlatan bir müze olarak turizme açılmıştır (Levha 4). Litvanya Trakai'de yer alan Trakai Island Kalesi 14. yüzyıl yapısı olup, günümüzde müze olarak kullanılmaktadır (Levha 5). Fransa'daki Château de Saumur Kalesi, 20. yüzyılın başında Dekoratif Sanatlar Müzesi'ne dönüştürülmüştür (Levha 6). 11. yüzyıl yapısı olan İngiltere'deki Lincoln Kalesi, günümüzde müze olarak kullanılmaktadır¹⁰¹ (Levha 7).

Ülkemizde de, yeniden işlev kazandırılmış Taşınmaz Kültür Varlığı örnekleri mevcuttur. Örneğin, İstanbul'daki I.Ulusal Mimarlık Dönemi eseri olan Sultanahmet Cezaevi son yıllarda yapılan başarılı bir restorasyon ve yeniden işlevlendirilmesi ile lüks bir otele dönüştürülmüştür.

Yine İstanbul'da yer alan Gazanfer Ağa Külliyesi 1940'lı yıllarda restore edilerek, Belediye Müzesi olarak işlev kazandırılmıştır. 1990'lı yıllarda özgün mekansal kurgusunda büyük değişiklikler yapılarak, Karikatür ve Mizah Müzesi haline getirilmiştir¹⁰².

18. yüzyıl başında İstanbul Bakırköy'deki Bakırköy Baruthanesi, Kültür Merkezi ve Müzik Okulu; 18.yüzyılda İstanbul Tophane'deki Tophane-i Amire, günümüzde Sergi Alanı; 18.yüzyılda İstanbul Hasköy'de inşa edilen Lengerhane, Endüstri Müzesi; 1833 yılında İstanbul Defterdar'daki Feshane Fabrika-i Hümayunu, El Sanatları ve Fuar Merkezi olarak; 1841 yılında İstanbul Üsküdar'daki Nalbanthane, Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından mescit olarak 1861 yılında İstanbul Hasköy'deki Şirket-i HayriyeTersanesi, Endüstri Müzesi olarak yeniden işlevlendirilmiştir. 1864 yılında İstanbul Kuzguncuk'da inşa edilen Nakkaştepe

⁹⁷ Arabacıoğlu, 2007, s. 17

⁹⁸ Age., s. 22

⁹⁹ Age., s.40-42

¹⁰⁰ <http://www.mimarizm.com/isDisi/Makale.aspx?id=1018&sid=1017>

¹⁰¹ <http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>

¹⁰² http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Bahtiyar%20ERO%C4%9ELU%20-%20Esra%20YALDIZ/ERO%C4%9ELU,%20Bahtiyar%20vd..pdf

Gazhanesi, yasal koruma altındadır. Günümüzde Sosyal ve Kültür Merkezi olarak yeniden işlevlendirme çalışmaları sürmektedir. 1884 yılında İstanbul Cibali’de yapılmış olan Cibali Tütün ve Sigara Fabrikası, günümüzde Üniversite olarak; 18. yüzyıl sonu İstanbul Sultanahmet’te yapılmış olan Darphane-i Âmire Süreli Sergi Alanı; kullanılmaktadır¹⁰³. İstanbul ‘daki Kız Kulesi ise 2000 yılında restore edilerek, günümüzde Restaurant’a dönüştürülmüştür¹⁰⁴ (Levha 8).

Yukarıdaki örneklerin yanı sıra henüz işlevlendirilmesi tamamlanmamış proje aşamasında bulunan Taşınmaz Kültür Varlıkları da mevcuttur. Bunlar: Diviriği Ulu Cami ve Şifahanesi’nin Yeniden Fonksiyonlandırılması Projesi¹⁰⁵, Şehitler Abidesi’nin Müze Olarak Yeniden Yapılandırılma Projesi¹⁰⁶, Ayasofya İmaret Binası’nı Müzeye Dönüştürme Projesi¹⁰⁷, Galata Mevlevihanesi’nin Yeniden Müze Olarak Planlanması’dır¹⁰⁸.

---

¹⁰³ Köksal-Ahunbay, 2006, s. 127-129

¹⁰⁴ http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1z_Kulesi

¹⁰⁵ Erbay, 2009, s.189

¹⁰⁶ Age., s.207

¹⁰⁷ Age., s.228

¹⁰⁸ Age., s.299

İKİNCİ BÖLÜM

ALANYA KIZIL KULE

2.1. Kule Kavramı

2.1.1. Kule Tanımı ve Türleri

Ortaçağ'dan kalmış bir kule yapısı olan Kızıl Kule'yi anlamak için savunma yapılarının ortaya çıkış sürecine bakılmalıdır. Savunma yapılarının doğup geliştiği Anadolu'da, savunma mimarisi önemli bir yere sahiptir.

Tarihsel süreç içerisinde savunma yapıları irdelendiğinde; Tarih Öncesi Dönemlerden günümüze ulaşabilen kale kalıntılarında Neolitik Dönem'e ait köylerde rastlamak mümkündür¹⁰⁹. İnsanlar, avcı göçebe dönemlerinde vahşi hayvanlara ve diğer insan gruplarına karşı kendilerini koruyabilmek için yüksek yerlerdeki mağaralarda ve ağaç kovuklarında yaşamayı tercih etmiştir. Yerleşik hayata geçerken yer seçiminde birçok etkenin yanı sıra savunma kolaylığı da önemli rol oynamıştır. Neolitik Dönem'in sonlarına doğru savunma yapıları yavaş yavaş belirirken, bunu takip eden Kalkolitik ve Tunç Dönem'leri çok kuvvetli ve yüksek sur duvarlarının inşa edildiği dönemlerdir¹¹⁰. Tunç Çağı ile birlikte kaleler ve sur sistemleri bütün kentlerin vazgeçilmez bir unsuru olmuş ve zamanla anıtsal bir görünüm kazanmıştır.

Günümüze ulaşan Ortaçağ kentlerinin hemen hemen hepsinde, kentin en korunaklı yerinde yükselen bir kale ya da kalıntılarını görmek olasıdır. Bu tür yapıların ilk örneklerine Yakındoğu ve Anadolu'da rastlanmaktadır. Bütün yapıların ilk çıkış noktası olarak, Yakındoğu'da Neolitik Dönemin başlarından itibaren bazı yerleşimlerin çevre duvarlarıyla sınırlandırıldığı görülmektedir. Filistin'deki Eriha yerleşiminde 8.15 metre yüksekliğinde bir kule ve sur duvarının yanı sıra, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Şanlıurfa-Birecik'te yer alan Mezra Teleilat yerleşimindeki çevre duvarı bölgedeki ilk örnekleri oluşturmaktadır¹¹¹. Diğer bir deyişle, Eskiçağ ve Ortaçağ'da kısmen Yakınçağ'da savunma, yerleşim yerlerinde duyulan en önemli ihtiyaçlarından biri olmuştur¹¹².

Savunma yapıları içinde önemli bir yeri olan "kale" tanımı için araştırmacılardan Sevgen, " *Türkçedeki kale kelimesinin; yığmak, kalat, kaplatmak, kılıf geçirtmek, bir şeyi sargıya veya sandığa koydurmanın yanı sıra kentin dış mahallelerine karşılık olarak, kentin iç kısmını ifade ettiğini; Arapçada ise, dağ veya bir tepe üzerinde yapılmış kale veya müstahkem bina*" anlamına geldiğini söylemektedir. Farsçada, bir dağ üzerinde bulunan kale veya köy manasına gelen kalat kelimesi, kale isminin kökeni olarak düşünülebilir. Ayrıca, kalat kelimesine, kelat, kilat, şeklinde İran ve Afganistan'da yer adı olarak rastlanmaktadır. Farsça şekli, kalak'dan "k"nın düşmesiyle kale kelimesi çıkmıştır. Bazı kaynaklar; Arapların Farsça "l" harfini kalın lam olarak kullandıklarını, bunun için de sonuna bir "ayın" eklemiş olduklarını ifade etmektedir. Bundan başka Arapça olup daha önce Türkçede kullanılmış olan "hısn" kelimesi de kale manasına gelmektedir¹¹³.

¹⁰⁹ Karul, 2009, s.22

¹¹⁰ Pekin ve Yılmaz, 2008, s.7

¹¹¹ Karul, 2009, s.22

¹¹² Pekin ve Yılmaz, 2008, s.7

¹¹³ Sevgen, 1960, s.5

Diğer bir araştırmacı Ali Boran'a göre, "Kale" ile ilgili yapılmış pek çok tanım mevcuttur. Bunlar; "Stratejik bir yeri, bir geçidi korumak ve gerekli askeri kuvveti barındırmak üzere yapılmış, tahkim edilmiş yapı, düşmanın gelmesi beklenilebilen yollar üzerinde, askeri önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı; düşmandan korunmak ve onun saldırısına engel olmak için kalın ve güçlü duvarlarla yapılmış olup, düşmana ok ve mermi atmaya mahsus siper ve mazgalları bulunan inşaat; bir yeri dış saldırılara karşı korumak amacıyla yapılan, kalın ve yüksek duvarlarla bunların üstüne belli aralıklarla yerleştirilen burçlardan oluşan yapı; düşmanın gelmesi beklenen stratejik yollar üzerinde, askeri önemi olan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda, savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı; bir geçidi, bir yer ya da bölgeyi ve orada yaşayanları korumak ve gerekli askeri gücü barındırmak amacıyla yapılmış yüksek kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı; düşman saldırılarından korunmak amacıyla yapılmış burçlar, kuleler ve duvarlardan oluşan savunma yapısı" olarak tanımlanmaktadır¹¹⁴.

Sağlam bir savunma olanağı, Bizans Dönemi'nin Türkler öncesindeki başlıca özelliğidir; çünkü 6. yüzyılda başlayan Bizans-Sasani mücadelesi Anadolu topraklarını da etkilemiş ve kısa bir zaman sonra güneyde İslam inancı ile hareketlenmişti. Böylece, Bizans Dönemi'nde Anadolu'da dış güvenlik kalmamış, halk için savunma, yani hayatını devam ettirme geçerli olmuştur. Bundan dolayı, savunma imkanları sınırlı olan şehirler gerilemeye ve küçülmeye başlamıştı.

Roma Dönemi'nin ünlü şehirlerinden Side, Bizans Dönemi'nde Türkler gelmeden önce küçülmüş, hatta terk edilmişti. Side'nin gerilemesinde, şehrin savunma imkanlarının gerilemesi yanında, Akdeniz'deki Roma ve Bizans üstünlüğünün bitmesi de bulunmaktadır. Böylece Side, Roma'ya açılan bir liman özelliğini tamamen kaybetmiştir. Onun yerine, daha batıdaki Antalya Limanı ve onunla iç içe olan savunma tesisleri sayesinde Bizans Dönemi'nde giderek büyümüş ve önemli bir liman şehri olmuştur. Alara ve Kalonoros, Bizans'ın son Dönem özelliklerini yansıtan kale-şehir yani kastradır.

Anadolu'da inşa edilmiş 10. yüzyıldaki şehirlerin büyük bir kısmı, dönemin adı ile "Kastrum" olarak bilinmektedir. Kastralara, Afyon Karahisar, Niksar, Divriği, Ankara, Kütahya gibi kalelerde rastlanıldığı gibi, Alaiye de bunun en güzel örnekleri arasında yer almaktadır¹¹⁵.

Türklerin savaş sistemi ilk zamanlardan beri saldırı şeklinde olmuştur. Savunmayı, saldırıya başlamak için bir araç olarak seçmişlerdir. Bundan dolayı Osmanlılar kaleyi, saldırıya hazırlanırken baskına uğramamak için bir hareket noktası olarak kabul edip, bu amaca göre inşa etmişlerdir. Kaleler, daha çok Ortaçağ eserleri olup, Avrupayı süsleyen Chateau-fort'lar nasıl o zamanın eserleri ise, aynı çağın Anadolu kaleleri de Selçukluların eserleri arasındaydı. Bunların içinde Roma ve Bizanslılardan kalanlar da vardır; ancak bunlar Selçuklular ve daha sonra Osmanlılar tarafından genişletilmiş veya onarılarak kullanılmıştır. Örnek olarak Diyarbakır, Malatya, İznik Kaleleri verilebilir. Anadolu Selçukluları, kale inşasını, Haçlı Seferleri ve Beylikler arasında devam eden mücadeleler olmak üzere iki sebepten yapmaktaydı. Bundan dolayı Anadolu'nun birçok yerinde kalelere, savunmalı kasırlara rastlanmaktadır¹¹⁶.

Kale ve şehir-suru kule ve burçlarının en görkemlisi konumundaki "Baş Kule"nin Türk kalelerindeki karşılığı olan "Ahmedek", yoğun burç anlamına gelmektedir. Ahmedekler gözetleme kulesi işlevi yanında, sultanın, komutanın veya beyin şeref burcu ve kenti izleme

¹¹⁴ Boran, 2001, s.7-8

¹¹⁵ Baykara, 1993a, s.14-15

¹¹⁶ Sevgen, 1960, s.5-6

balkonu olarak da kullanılmıştır. Ahmedeklerden günümüze ulaşan en güzel örnek, Divriği Kalesi olup¹¹⁷, Alanya Kalesi'nde de Akmedek vardır ve üç kuleden oluşmaktadır.

Kaleleri tanıdıktan sonra araştırma konumuz içinde asıl önemli bir yeri olan kule tanımını ve gelişimi incelendiğinde; Kule; kare, yuvarlak ve çoğu silindir biçimli olan yüksek yapılar, eski zamanlarda derebeylerin barındıkları köşk veya bazı evlerin üst kısmında bulunan camlı ve her tarafı gören çıkıntılı kısım, tahkimatin bir unsuru, ateş idare merkezleri vb. nin bulunduğu madeni yuvarlak veya dört köşe yüksek kısma verilen addır¹¹⁸.

Kuleler, yüksekliği plan boyutlarına oranla fazla olan köşeli ya da silindirik, kagir ya da ahşap yapılarıdır. Kullanış yerleri ve amaçlarına göre değişik adlar alırlar: Zamanı bildirmek amacıyla büyük meydana kurulan saat kuleleri; karada ya da denizde denizcilere yol gösteren, sığ yerleri belirten deniz fenerleri; kentlerin yüksek yerlerinde yapılan ve yangınları gözlemeye yarayan yangın kuleleri bu tür yapılarıdır. Daha önceki dönemlerde Kale ve şatolarda değişik biçim ve işlevleri olan kuleler yapılmış olup, sur boyunca aralıklı olarak dizilen savunma kuleleri bu örnekler arasındadır. “Ateş” ya da “haberleşme kulesi” diye anılan ve birbirini görecek şekilde düzenlenen yapılarda ise, ateş yakılarak eski dönemlerde haberleşme sağlanırdı. Duvar yüzeyinden çıkma yapan, tabanı zemine kadar inmeyen “cumba kule” ve “baş kule” ya da “sığınma kulesi” de öteki kule türlerindedir. Kaleyi kuşatan birliklerin kullandıkları hücum kuleleri, aydınlatma amacıyla kubbe ekseninden yükselen “kubbe kulesi”, büyük kubbelerde açılma kuvvetlerini karşılamak için yapılan “Ağırlık kulesi” kulenin öteki uygulama alanlarını oluşturmaktadır. Günümüzdeki kule sözcüğünün “Gökdelen” anlamında kullanıldığını görmekteyiz¹¹⁹.

Kuleler; radyo ve televizyon kulesi, atlama kulesi gibi başka amaçlar için de kullanılmıştır. Birçok ülkede yüksek frekanslı radyo iletişim ağlarının gelişimden dolayı kule yapımı gün geçtikçe artmaktadır. Kuleler, günümüzde genellikle televizyon yayıncılığı, kamu için manzara, yemek vs. gibi ihtiyaçlar için yapılmakta¹²⁰ ve genel olarak dört bölüme ayrılarak incelenmektedir. Bunlar; temel, gövde, baş kısmı ve anten kısmından oluşmaktadır. Genellikle silindirik veya disk formunda yapılan televizyon kulelerinin baş kısmı, kafeterya, restaurant vs. olarak işlevlendirilerek halka açılmaktadır. Haberleşme kulelerinin yüksek olmasının sebebi, TV ve radyo yayın sinyallerinin taşınmasında büyük ve güçlü antenlere ihtiyaç duyulmasındandır. Radar kuleleri ise kule yapısı ve radar kısmı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır¹²¹.

2.1.2. Kuleler ve Mimari Gelişimi

Kuleler; savunmanın toplandığı merkezler olup, saldırıya geçen düşman üzerine yoğun ve yandan atışın yapıldığı yerlerdir. Bu nedenle sur duvarları yer yer kulelerle güçlendirilmiştir. Söz konusu güçlendirme için, tepelerden geçen surlarda, hakim noktalara kuleler yerleştirilirdi. Tepe ya da dağ şehirlerinde saldırıya açık taraflar kuleli, savunması daha kolay olan taraflar dirsekli yapılarıdır. Örnekleri arasında Theangela, Mindos, Milasa ve Yunanistan'da Eleutheiai sayılabilir. Limanı korumak için limana hakim noktalara da kuleler inşa edilirdi; Efesos'ta limanın güneyinde küçük bir tepe üzerindeki ‘Aziz Paulosun Zindanı’ adı verilen kule gibi.

¹¹⁷ Sakaoğlu, 2008, s. 24

¹¹⁸ Tuğlacı, 1972, s. 1695

¹¹⁹ Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997, s. 1067.

¹²⁰ Beyazoğlu, 2006, s.13

¹²¹ Acar, 2009, s.7-8

Kulelerin yeri ve sayısı arazinin topoğrafik durumuna göre değişiklik göstermiştir. Örneğin bu duruma göre kuleler, kapının bir ya da iki yanına inşa edilirdi. Çift kule ile korunan anıtsal kapılarda girişin sağındaki kule, bazen saldıran düşmanın kalkansız sağ yanını atış altına almak için ileriye çıkarılmış olabilirdi. Örnek olarak; Peiraeios'ta Asti Kapısı, Atina'da Kerameikos'ta Dipilon, Batı Trakya'da Flippoi'da C kapısı ve İsauro'da akropolis Kapısı verilebilir. Bazı şehirlerde kuleler surun iç tarafına inşa edilmişti. Bu gibi iç kuleler arazinin durumu sebebi ile kulelere az yer verildiği hallerde daha çok barınak ve depo olmak üzere yapılmış olabilirdi. İç kulelerin savaş halinde sur duvarlarından üstünlükleri sadece daha yüksekte atış imkanı vermeleriydi.

En eski surlarda kule yoktu. Örneğin, 6. yüzyılın sonu ile 5. yüzyıla tarihlenen Thasos Surlarında kulelere yer verilmemişti; ya da sadece eski İzmir'in surlarında olduğu gibi kapının bir yanı tek kule ile korunmuştu. Sur duvarlarında kuleler hem stratejik hem de zayıf noktalara inşa edilirdi. Düz araziden geçen surları güçlendirmek için aşağı yukarı aynı aralıklarla kuleler dikilirdi; Mantineaia, Dura-Europos, Ptolemais, Perge ve Side örneklerinde olduğu gibi. Küçük olan ve sur duvarlarını da pek aşmayan ilk kuleler seyirdim yerinden daha geniş bir alanda yoğun savunma yapma imkanını veriyordu. Daha sonra, sur boyunu aşan, tek katlı ve mazgal delikli kuleler yapılmıştır. Ancak 6. yüzyıldan itibaren, yandan atış yapabilmek için kulelerin önemi keşfedilmiştir.

En çok kullanılan kule planları kare, dikdörtgen, yuvarlak ya da çok köşelidir. Yuvarlak planlı kuleler; yarım daire, üççeyrek daire, ya da tam daire olabilirdi. Dört köşe ve yuvarlak kulelerden daha az olmakla beraber, beş, altı ve sekiz köşeli kuleler de kullanılmıştır. Örneğin altı köşeli kuleler, kare kulelerin dış köşelerinin kesilmesi ile meydana getirilmiştir.

6. yüzyılda ortaya çıkan ve en çok köşelerde inşa edilen yuvarlak kuleler taşların yuvarlak olarak kesilmesini gerektirdiğinden daha zor ve masraflıydı. Ancak darbelere daha dayanıklı olması, hiç köşe yapmaması ve yayılım atışına olanak sağlaması nedeniyle tercih edilmekteydi. Bunlara, Sicilya'da Megara Hiblaia ve Leontinoi, Boiotia'da Halai, File, Gortis, Selinus, Paestum, Side ve Kirenaika'da Apollonia'da yer alan kuleler örnek olarak verilebilir. Yuvarlak kuleler şehir kapılarının korunmasında da kullanılmıştır. Atina'da Peiraeios Kapısı, Peiraeios'da Aitoneia Kapısı ve Mantineaia'da olduğu gibi. Şehir kapılarından bazıları Stimpalos, Korint'te İsthmos Kapısı, Megara Hiblaia ve Perge Kapıları, Knidos'ta limanın ağzında olduğu gibi karşılıklı yuvarlak çift kule ile korunmakta idi. Arkadia'da Kleitor, kulelerinin tümü yuvarlak olan tek şehirdi.

Yuvarlak planlı kuleler, yarım daire, üççeyrek daire veya tam daire şeklinde olabilirdi. İsauro kara surlarında ve Assos'ta U-şekilli plan şeması kullanılırken, Güney İtalya'da Hipponion'da, kare kaideler üzerinde yükselen yarım daire şekilli kuleler mevcuttur.

Kullanımı dört köşe ve yuvarlak kulelere göre daha az olmakla birlikte Dura-Europos ve Alabanda örneklerindeki gibi beş köşeli kuleler de inşa edilmiştir. Altı ve sekiz köşeli kuleler de mevcuttur. Altı köşeliler, kare kulelerin dış köşelerinin kesilmesi ile elde edilmekteydi. Bu durum kulenin dış yüzeyinde daha fazla pencere açılmasına olanak sağlıyordu. Daha sonraki tarihlerde çok köşeli kuleler tercih edilmiştir. Bunun nedeni, yapımı yuvarlak kuleler kadar masraflı ve dört köşelilerdeki gibi keskin köşelerin olmayışındır.

3. yüzyılda mancınığın icadı kule yapımını etkilemiş ve İskender zamanında kuşatma silahları daha da gelişmiştir. 20-25 kilo ağırlığındaki bir gülleyi 175 m. ileriye atabilen mancınıklar yapılmış; surlardan daha yüksek, ahşap kuleler geliştirilmiştir. Kule katları ahşaptan olup, taban kirişleri kule bedeninin, genellikle yan duvarlarında bırakılan delikler

içine yerleştirilir ya da duvardan çıkıntı yapan bir dış üzerine oturtulurdu. Düşmana bakan cephe duvarı hasara uğradığında, hasar gören duvar yeniden örülebilirdi. Kiriş yuvaları olan kulelere örnek olarak Aigosthena ve Latmos Herakleia'sı kuleleri gösterilebilir.

Ağır mancınıklar, kulelerin daha büyük inşasına yol açmış, kuşatma kuleleri çok katlı yüksek kulelerin yapılmasına sebep olmuştur. Kule katları üçe ve dörde çıkarken, kule boyları 14-15 metreyi bulmuştur. Bu gibi çok katlı kuleler Sicilya'da Selinus'da ve Sirakusai'da Eurialos hisarında, İtalya'da Paestum ve Pompei'de, Anadolu'da Assos, Perge, Side ve İsauro'da, Yunanistan'da Aigosthena'da rastlamak mümkündür.

Side ve Perge'de giriş delikleri bulunmamaktaydı. Burada girişler kule bedeninden çıkan bir dış üzerine döşenmişti. Mazgal delikleri seyirdim yeri düzeyindeki ilk katlarda açılıp, buralardan genellikle ok ve sapan atışı yapılırdı. Gözetlemeğe ve kule içini de aydınlatmaya yarayan bu delikler düz ya da bir tarafa bakar şekilde kesilmiş olup, üst tarafları bir yapı taşı ile kapatılmış olurdu. Örnek olarak; Dura-Europos ve Miletos surlarını verebiliriz.

Gülle atışları genellikle üst ya da orta katlardan yapılırdı. Atış menziline arttırmak için mancınıkların mümkün olduğu kadar yükseğe oturtulması gerekiyordu. Üst katlardan atış mazgallarından ya da pencerelerden yapıldığı gibi, orta katlarda da Perge kapı kulelerinde olduğu gibi yine pencereler açılmış olabildi; fakat bu katlarda Assos'ta yuvarlak kulede olduğu gibi daha çok, çift-v, ya da kum saati biçimli, yarı mazgal deliği, yarı pencereye benzeyen küçük açıklıklar vardı. Bu tip açıklıklar daha çok küçük boy taş mancınık atışları için açılmıştır.

İsasos ve İsauro'da oldu gibi kuleler eğimli arazide inşa edildiğinde, zemin katlarda gülle atışı için, pencereler açılabilirdi. Mancınık için açılmış en eski pencereleri Marsden Messene'de Arkadia kapısı batısındaki kulelerde ve Aitolia'da Khalkis'te görmek mümkündür. Mancınığın ilk örneklerinin 370-360 yıllarında Yunanistan'da yapılmış olması muhtemeldir. Mancınık atışı için en elverişli açıklık kare ya da dikdörtgen pencerelerdi. Bu tip pencerelere Messene ve Aigosthena kuleleri örnek gösterilebilir. Ağır mancınık atışları için büyük ve dikdörtgen pencerelere ihtiyaç vardı küçük de olsa büyük de olsa pencerelerin tahta kapakları bulunmaktaydı. Atış yapılmadığı zamanlar kapaklar, mancınıkları hava etkisinden korumak için kapatılabilirdi.

4. yüzyılda ve Hellenistik Çağda dörtgen planlı kulelerin üstü, iki tarafa eğimli bir çatı ile ya da teras şeklinde örtülürdü. Örnek olarak, Assos'ta batı kapısı kulelerinin üst tarafında yerinde duran bir çörtten verilebilir. İki tarafa eğimli çatılara iki iyi örnek ise, Perge ile Aigosthena'dur. Yuvarlak planlı kulelerin üst çatısı, koni şekilli bir çatı ile örtülebilir ya da teraslı olabildi.

Kuleler, sur duvarlarına bağlanmadan ve sur duvarını kesecek şekilde sur duvarları ile bağları bakımından iki tarzda inşa edilebilirdi. Arkadia'da Gortis Kalesinde olduğu gibi birinci şekilde kule sura dayanmıştır. Kulenin sur duvarına bağlanmadan inşa edilmesinin faydası, düşman kulede hasar yaptığında, sur duvarı arkada sağlam halde kalır ve surda gedik açılmamış olurdu. Sur duvarını kesen kuleler, yıkıldığı zaman, kulenin içi, yıkıntı ile dolar içeriye geçit tıkanmış olurdu.

Bu tip kulelere, Hellenistik Çağda rastlanır. 3. yüzyılda kurulan Kirenaika'daki Ptolemasis'de kulelerin çoğu ikinci tipte olmakla beraber, Arkadia'da Aleia'da oldu gibi bağlantısız olanları da vardı. Sur duvarlarını keserek inşa edilen kulelerin sur yüzünden çıkıntısı yalnız dış tarafta olabildi ya da iç yüzde de çıkıntı yapacak şekilde oturtulabilirdi.

Side ve Gortis’de küçük kalenin kulelerini, birinci tip için, Perge, Attika’da Eleutheria ve Dura-Europos surlarını ise, İkinci tip için örnek gösterebiliriz.

Kulelerin duvarları kestiği surlarda, seyirdim yerleri arasındaki dolaysız bağlantı ancak kuleler içinden geçmekle sağlanabilirdi. Kuleler doğrudan doğruya sur duvarından çıkarılmamış, araya kısa bir sahn eklenmiştir. Bu sahnlar üzerinden geçirilen ahşap köprüler seyirdim yerleri arasında istenen bağlantıyı kurmuş oluyordu. Bu sistemin faydası düşman sur üzerine çıktığı takdirde ahşap köprüyü tahrip etmek ya da kaldırmakla bağlantıyı kesmenin mümkün olmasıydı.

4. yüzyıldan beri, kulelerin boyu yükseldikçe, sağlamlık vermek için alt kısımları daha geniş inşa edilmeğe başlanmıştır. Kaideler üzerine oturtulan kuleler, eğim verilmiş ya da kademeli olabilirdi. Örnek olarak; Peloponnesos’ta Trifilia’da Samikon kalesinde bir kule, Karia’da İasos’ta ada surlarında şevli yüksek bir kaide üzerine inşa edilmiş kule yer almaktaydı. Ayrıca Eleusis’te 5. yüzyıla tarihlenen bir yuvarlak kulenin kaidesi yukarıya doğru daralan dört taş dizisinden meydana geliyordu. Perge kulelerinin yerine göre alçak, yerine göre yüksek kaideleri bulunmaktaydı¹²².

2.1.3. Türkiye’deki Kulelerden Örnekler

Ülkemizde bulunan pek çok kale içinde kule yapılarına rastlamak mümkündür. Örneğin, Anadolu Hisarı’nda bulunan kale, bir kaya üzerine inşa edilmiş olup, etrafı sur ile çevrilmiştir. Surların arasında bir bölümü yarım daire şeklinde, diğer bölümü köşeli olmak üzere altı kule ve kaidesi dört köşeli olan bir başka kule mevcuttur¹²³. Rumeli Hisarı’nda ise, 3 büyük kule yer almaktadır. Kulelerden ikisi kara tarafında birer tepe üzerinde, diğeri ise, sahilde inşa edilmiştir. Bu üç kule; Sarıca Paşa Kulesi, Zaganos Paşa Kulesi, Halil Paşa Kulesi olarak bilinmektedir. Sarıca Paşa Kulesi ve Zaganos Paşa Kulesi; silindir şeklinde; sahildeki Halil Paşa Kulesi ise; 12 köşeli olarak inşa edilmiştir¹²⁴. İstanbul Surları’nda yer alan Yedikule Kapısı ise, o dönemlerde “Beş kule Kapısı” diye anılmakta olup, buraya iki kule daha eklenmesiyle “Yedikule” adını almıştır¹²⁵.

Adana Kalesi’nde ise sur üzerinde pek çok kule bulunurken¹²⁶, Bodrum Kalesi’nde üç büyük kule ye rastlanmaktadır¹²⁷. Ayrıca, dörtgen şeklinde olan Çanakkale’nin her köşesinde birer kule yer almakta olup, bu kuleler yarım daire şeklinde yapılmıştır¹²⁸. Dörtgene yakın bir plana sahip olan Caber Kalesi’nin dört köşesinde birer kule¹²⁹, Diyarbakır Kalesi’nin bedeninde ise 78 kule bulunmaktadır¹³⁰.

Erzurum Kalesi, üç kat surla çevrilmiş olup, bazı kaynaklara göre 62, bazılarına göre 110 kuleden oluşmaktadır. İç Kale’de “Kesik Kule” adında bir kule yer almaktadır. Emir Saltuk’un eseri olan bu yapı, bugün saat kulesi olarak kullanılmaktadır¹³¹, Gaziantep Kalesi’nde ise, dört büyük kulede birer kitabe yer almakta olup, her kule farklı padişah

¹²² Akarca, 1998, s.141-148

¹²³ Sevgen, 1960, s.47-48

¹²⁴ Age., s.275-276

¹²⁵ Age., s.153

¹²⁶ Age., s. 23

¹²⁷ Age., s.84

¹²⁸ Age., s.94

¹²⁹ Age., s. 88

¹³⁰ Age., s. 101

¹³¹ Age., s. 118

döneminde yapılmıştır¹³², İznik Kalesi, 238 kuleye sahip olup, kulelerin alt kısımları taşlarla, üst kısımları tuğladan inşa edilmiştir¹³³, Ayrıca, Kemah Kalesi'nde yer alan "Kral Kızının Kulesi" yontma taştan inşa edilmiştir¹³⁴.

Bunlardan başka Karaman Kalesi'nde 140¹³⁵, Kozan Kalesi'nde 44¹³⁶, Silifke Kalesi'nde 23¹³⁷, Sivas Kalesi'nde 20¹³⁸, Trabzon Kalesi'nde 8¹³⁹, Mersin Kız Kalesi'nde 8 kule¹⁴⁰ bulunmaktadır. Akhisar yerleşimine adını veren Aspro-Kastro Savunma Kulesi ise, artık günümüzde mevcut değildir¹⁴¹.

1508 yılında Sultan II. Bayezid döneminde, Aydın Valisi Mir Haydar tarafından yaptırılmış olan Çeşme Kale'si ise, Kesme taştan 4 burçlu olarak inşa edilmiş olup, ilk yapıldığı dönemde deniz kenarında iken, denizin doldurulması sonucu, günümüzde denizden uzakta kalmıştır. Kale içinde bulunan müze, Türkiye'nin Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi'nden sonra ikinci sualtı müzesi olarak hizmet vermektedir¹⁴².

Alanya Kalesi, iç ve dış kaleden oluşmaktadır. Dış kalenin 6,5 km. uzunluğunda surları, 140 adet burçları ve 93 adet kulesi bulunmaktadır.¹⁴³ Alanya Kalesi'ndeki kulelere baktığımızda bu kulelerin pek çoğu İç Kale'de yer almaktadır.

Kare planlı şemaya sahip İç Kale'nin kuzey sur duvarına bitişik olarak inşa edilmiş kulelerden biri, taş, tuğla ve Horosan harcı ile yapılmış olup, üzeri tonozla örtülmüştür. Günümüzde Anıt Eser olarak kullanılan ve 13. yüzyıl yapısı olan bu kule, Selçuklu döneminde İç kaleye girişi sağlayan kapı olarak yapılmıştır (Levha 9).

Yine 13. yüzyıl yapısı olan, günümüzde Anıt Kule olarak kullanılan ve Alanya Kalesi Hisariçi Mahallesi İç Kale'de yer alan diğer bir kulenin, kuzeybatı cephesi düz ve iç sura bitişik, güney batı cephesi ise, yarım daire biçimindedir. Savunma ve gözetleme amaçlı yapılmış olan bu yapıda da moloz taş ve Horosan harcı kullanılmıştır (Levha 10).

13. yüzyıl yapısı olup, kuzey batı cephesi düz ve iç sura bitişik, güney doğu cephesi yarım daire biçimli olan bir başka kule de Savunma ve Gözetleme Kulesi olarak yapılmıştır (Levha 11).

Kare planlı olup, iki bölümden oluşan İç Kale'nin Ehmedek Mevkiine inen iç surlar üzerinde yer alan diğer bir kule, yine savunma ve gözetleme amaçlı yapılmıştır (Levha 12). 13. yüzyıl yapısı olan başka bir kule ise, yine İç kale'de yer almaktadır. Kuzey batı cephesi düz, güneydoğu cephesi yarım daire biçimindedir. Savunma ve gözetleme amaçlı yapılan kule, Anıt Kule olarak kullanılmaktadır (Levha 13).

Kuzeybatısı sura bitişik düz duvar, güney doğu cephesi ise yarım daire biçiminde olan diğer bir kule, İç Kale'nin Ehmedek Mevkiine inen iç surlar üzerindedir. Savunma ve

¹³² Age., s. 126

¹³³ Age., s. 161

¹³⁴ Age., s. 215

¹³⁵ Age., s. 191

¹³⁶ Age., s. 222

¹³⁷ Age., s. 293

¹³⁸ Age., s. 309

¹³⁹ Age., s. 322

¹⁴⁰ Age., s. 224

¹⁴¹ Demirhan, 2008, s. 26

¹⁴² Age., s. 44

¹⁴³ Age., s. 16

gözetleme amaçlı yapılmış olan bu yapı da 13.yüzyıl yapısı olup, Anıt Kule olarak kullanılmaktadır¹⁴⁴ (Levha 14).

Ayrıca Alanya Kalesi'nde yer alan "Ehmedek" diye adlandırılan yapı, Helenistik Döneme ait bir kale kalıntısı üzerine inşa edilmiştir¹⁴⁵. Burası, her biri üçer kuleli, iki ayrı savunma grubundan meydana gelmiştir. Yapı, Helenistik yapı kalıntılarının üzerine inşa edilmiştir¹⁴⁶ (Levha 15).

Alanya Kalesi Tophane bölgesinden itibaren güneye doğru kayanın güney doğu ucundaki burun boyunca tek bir sur uzanmaktadır. Bu yerde ise, iki kule bulunmaktadır. Biri Esat Burcu, diğeri de limandan ayrılan gemileri uğurlamasından dolayı, Uğrun Kapısı adını almış olan kapıdır. Aslında burası bir kapı değildir; ancak yakınında bulunan surda, bir açıklık mevcuttur. Bu noktadan itibaren sur, kuzey-batı istikametine, Selçuklular öncesine ait surun başlangıç noktasını gösteren kuleye yönelir. Selçuklular Döneminde yeniden yapılmış olan bu sur bazı kısımlarda birkaç metre yüksekliğini korumuş olarak ayakta durmaktadır. Sur, örme tekniği bakımından Helenistik Döneme tarihlenebilir. Bu sur, Ehmedek burcunda sonlanmaktadır¹⁴⁷.

Günümüzde son dönemde yapılmış olan 2011 kış olimpiyatları için Erzurum Palandöken'de yapılmış olan İkiz Atlama Kuleleri, 125 metrelik uzunluğu ve hilal şeklindeki görüntüsü ile dünyada en son yapılmış olan Avusturya'daki kuleden daha uzun bir atlama kulesidir¹⁴⁸ (Levha 16).

2.1. 4. Dünyadaki Kulelerden Örnekler

1964 yılında Avusturya Viyana'da yapılmış olan Donauturm Kulesi, 252 m., 1967 yılında Rusya Moskova'da yapılmış olan Ostankino Kule'si, 540.1 m., 1971 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti Johannesburg'da yapılmış olan Hillbrow Kulesi, 269 m., 1976 yılında Kanada Toronto'da yapılmış olan CN Kulesi, 553 m., 1980 yılında Estonya Tallinn'de yapılmış olan Tallinn Televizyon Kulesi, 312 .3 m., 1981 yılında Avustralya Sydney'de yapılmış olan Sydney Kulesi 309 m., 1987 yılında Letonya Riga'da yapılmış olan Riga Radyo ve Televizyon Kulesi, 368.5 m., 1991 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Tianjin'de yapılmış olan Tianjin Radyo ve Televizyon Kulesi, 415 m. , 1992 yılında İspanya Barcelona'da yapılmış olan Torre de Collserola Kulesi, 288.4 m., 1992 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Pekin'de yapılmış olan Merkezi Radyo ve Televizyon Kulesi, 405 m., 1995 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Şangay'da yapılmış olan Oriental Pearl Kulesi, 467.9 m., 1995 yılında Malezya Kuala Lumpur'da yapılmış olan Menara Kuala Lumpur Kulesi, 421 m., 1996 yılında Kuveyt Kuwait City'de yapılmış olan Liberation Kulesi, 372 m., 1996 yılında ABD Las Vegas'da yapılmış olan Stratosphere Kulesi, 350.2 m., 1997 yılında Yeni Zelanda Auckland'da yapılmış olan Gökyüzü Kule'si 328 m. , 2000 yılında İran Tahran'da yapılmış olan White Kulesi, 255 m., 2001 yılında Makao Macau'da yapılmış olan Macau Kulesi 338 m., 2007 yılında Meksika Guadalajara'da yapılmış olan Torrena Kulesi, 336.5 m., 2007 yılında İran Tahran'da yapılmış olan Milad Kulesi, 435 m. yüksekliğinde betondan yapılmış kulelerdir.

¹⁴⁴ Antalya Valiliği Kültür Envanteri, (Alanya) 2003, s.90-95

¹⁴⁵ Lloyd-Rice, 1989, s. 22

¹⁴⁶ Age., s. 27-30

¹⁴⁷ Age., s. 24

¹⁴⁸ <http://www.palandokenkayakmerkezi.com/atlama-kulesi.html>.

1889 yılında Fransa Paris'te yapılmış olan Eiffel Kulesi, 324 m. yüksekliğinde kafes şeklinde yapılmış bir kuledir bu tarzda yapılmış diğer kulelere örnek; 1920 yılında Fransa Marcheprime'de yapılmış olan Lafayette transmitter Kulesi, 250 m., 1957 yılında Lüksemburg Dudelange'de yapılmış olan Dudelange Radyo Kulesi, 285 m., 1958 yılında Japonya Tokyo'da yapılmış olan Tokyo Kulesi, 332 m., 1973 yılında Ukrayna Kiev'de yapılmış olan Kiev Televizyon Kulesi, 385 m., 1984 yılında Belarus Grodno'da yapılmış olan Grodno Televizyon Kulesi 254 m. yüksekliğinde kafes şeklinde yapılmış kulelerdir. 1973 yılında ABD San Fransisko'da yapılmış olan Sutro Kulesi, 295 m. yüksekliğinde çelikten yapılmış bir kuledir ayrıca; 1985 yılında Özbekistan Taşkent'te yapılmış olan Taşkent Kule'si 374.9 m., 1983 yılında Kazakistan Alma Ata'da yapılmış olan Alma Ata Kulesi, 371.5 m. yüksekliğinde çelikten yapılmış kulelere örnektir. 1980 yılında Norveç Halden'de yapılmış olan Höiåsmasten Kulesi 320 m. yüksekliğinde kısmen zincirli beton kule şeklinde tasarlanmıştır¹⁴⁹.

Stuttgart Televizyon Kulesi (1953-1955), dünyadaki ilk betonarme televizyon kulesidir. Yapı, dairesel gövdeye sahiptir. Bir katı haberleşme hizmetleri diğer bir katı da restaurant ve mutfak için ayrılmıştır¹⁵⁰ (Levha 17). Frankfurt/Main Telekomünikasyon Kulesi ise, (1970-1977), Almanya'nın en yüksek betonarme kulesi olup, 18 m derinlikte 48 m çapında konik bir kabuk şeklindedir. Döner bir restorantı, iki katta hizmet veren haberleşme servisi bulunmaktadır¹⁵¹ (Levha 18).

2.2. Alanya Tarihinde Kızıl Kule

2.2.1 Alanya'nın Yeri

Alanya, Türkiye'nin coğrafi bölgelerinden Akdeniz'in batı bölümünde bulunmaktadır. Batısında Muğla ve Denizli, kuzeyinde Burdur ve Isparta, doğusunda Konya ve İçel İlleri ile çevrili olup, güneyden ise Akdeniz'e açılan il sınırları içerisinde yer almaktadır. Alanya, Antalya'nın diğer ilçelerinden Manavgat, Gündoğmuş ve Gazipaşa ile sınırlı bir Akdeniz kıyı kentidir.

Şekil 2.1 Alanya'nın Sınırlarını Veren Harita (Lloyd S.- Rıce D. S., 1989)

¹⁴⁹ http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuleler_listesi

¹⁵⁰ Beyazoğlu, 2006, s.16

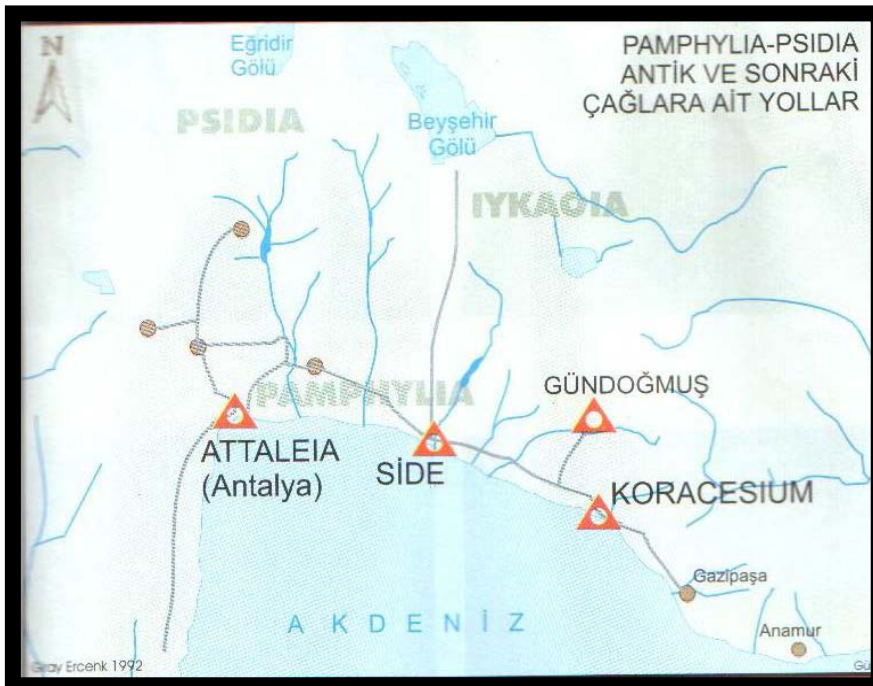
¹⁵¹ Age., s. 18

Alanya Ovası, bütünüyle güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzanan ve çevresi ormanlarla kaplı yüksek dağ ve tepelerle kuşatılmış, güneyde Akdeniz'e açık bir havza durumundadır. Alanya ilçesinin toplam yüzölçümü 175.638 hektar olup, bunun 28.422 hektarını tarım, 11.000 hektarını çayır-mera, 115.013 hektarını fundalık ve ormanlık, 185 hektarını su yüzeyi ve 20.560 hektarını da tarım dışı alanlar ve meskun sahalar oluşturmaktadır¹⁵².

Alanya, Anadolu'nun güney kıyıları boyunca doğudan batıya uzanan Torosların denize en çok yaklaştığı yerde yarımada şeklinde büyük bir kaya üzerine kurulmuştur¹⁵³ (Levha 19).

2.2.2 Alanya Adının Kökeni

Antik Çağ'da kullanılan "Korakesion" adı, yüksek kayalıklar üzerine kurulmuş Alanya Kalesi nedeniyle, gemiciler arasında "Kolonaros", yani "Güzel Dağ" olarak anılmaktaydı. Orta Çağ Latinlerinin söylediği "Candelore" veya "Lescandelour" da Alanya'nın geçmişteki diğer adlarıdır. Alanya adının ayrıntılarına inen Musa Seyirci, kentin Hellenistik Dönem öncesi adının pek bilinmediğini ancak, Alanya'nın bir burun hatta yarımada çıkıntısı üzerinde kurulmasına bakarak, adının "Korakassa", "Koraka Kenti/Çılgınlık Yeri" iken, Hellenistik Dönem'de ise "Korakos/Korax Yeri" olarak anıldığını, bunun ise kargayı ve karabatağı ifade ettiğini daha sonra "Korakesion"a dönüşmüş olabileceğini söylemektedir¹⁵⁴. Bu isme ilk olarak M.Ö. 4. yy. Antik Çağ coğrafyacılarından Syclax'ın çalışmalarında rastlanmıştır¹⁵⁵.

Şekil 2.2 Antik Dönem'de Alanya (Doğan Ş., 1994, s. 385).

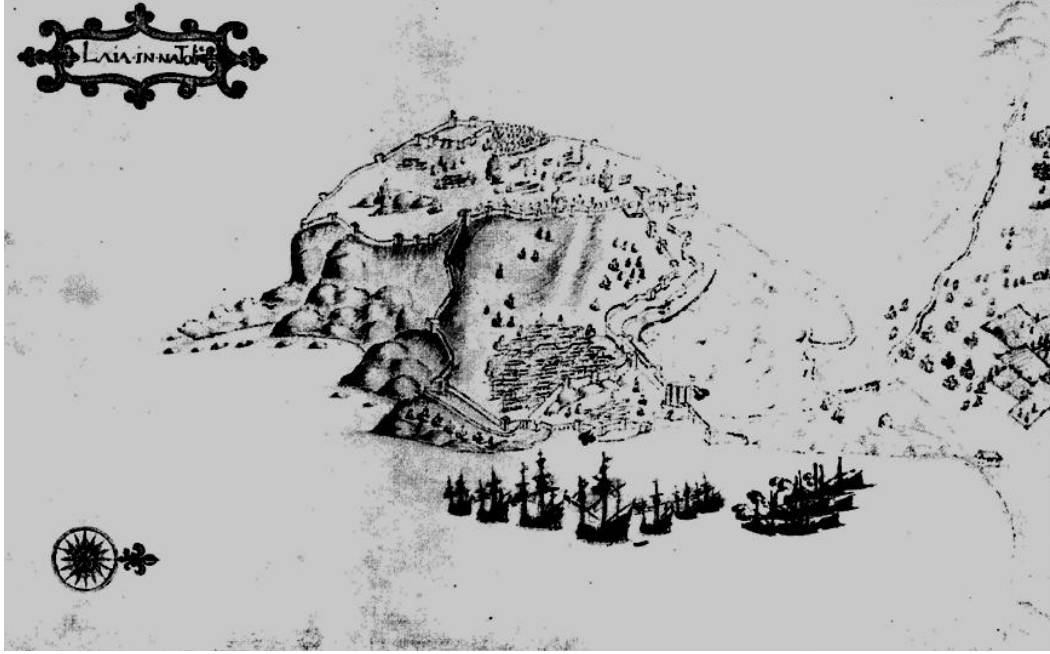
¹⁵² Gönüllü, 2008, s. 1

¹⁵³ Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s.15

¹⁵⁴ Seyirci, 2001, s. 35

¹⁵⁵ Alanya Tarihi-Müzeleri ve Ören yerleri, 1998, s. 2

1989 yılında Roger Mason adlı araştırmacı, “Medici Lazara” haritasından; Santo Stefano günlüğünde ise, 1608 yılında Amiral Yakopo İ. Portera Komutasındaki Medici donanmasının Alanya’ya saldırısından söz edilmektedir. Mason’un yazılarına göre, Alanya önlerindeki bu savaşa, Türkler 45 kadirgayla, Medici yanlıları 11 kalyon ve 6 kadirga ile katılmışlar ve kanlı bir savaş sahnesi yaşanmıştır.

Şekil 2.3 “Medici Lazara” Haritası (Seyirci M., 1996, s. 39).

Mason, söz konusu günlükte “Alanya adının Bizans dilinde “Kalomoros” olduğunu; İtalyanların “Candelora /Altın Kandil” dediklerini; hatta 13.-17. yüzyıllar arasında Alanya’yı “Cape Baldo, Ubaldo ve Castelon Bazıdo” adıyla andıklarını; 18. yüzyılda İngilizlerin buna karşı çıktığını belirtmektedir. Batıdaki haritalarda Alanya’nın, “Candelor, Candelore, Candolar Candelar, Candilor, Chandeloro, Chandelora, Scandalor, Scandelor ve Quandelor” olarak adlandırıldığı söylemektedir¹⁵⁶.

“Alaiye” ismi 12. yüzyılda kenti bir Hıristiyan lordun alarak burasını bir liman, korunaklı bir kale ve sayfiye şehri olarak düzenleyen Selçuklu Sultanı I. Alaaddin Keykubat’a izafeten verilmiş olup, uzun yıllar kullanılmıştır¹⁵⁷. Araştırmacılardan Dr. Ali Rıza Gönüllü’ye göre; “Alaiye”, şehrin resmi ismi olduğu halde, halk arasında birkaç yüzyıldır “Alanya” ismi ve bunun türevlerinin kullanıldığını belirtmektedir. Buna ilişkin örneklere, 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yazılan eserler ile mezar taşlarında rastlandığını, bazı resimlerde “Alanya, Alanya’lı, Alanyavi ve Aleyyeli” şeklinde yazıldığını sözlerine eklemektedir.

Şehrin resmi isminin Alanya olması ise, Cumhuriyet devrinde gerçekleşmiştir. Dahiliye Vekaleti’nin 18.05.1933 tarih ve 71/18 numaralı tezkeresiyle, Antalya Vilayetine bağlı Alaiye Kazası’nın isminin, Alanya’ya çevrilmesi teklifi, İcra Vekilleri Heyetine yapılmıştır. Şura-yi Devlet Heyet-i Umumiyesi de Dahiliye Vekaleti’nin bu teklifini uygun bulmuştur. Bunun üzerine İcra Vekilleri Heyeti, 23. 05. 1933 tarihli toplantısında, Dahiliye Vekaleti’nin teklifini kabul etmiş ve Alaiye şehrinin ismi Alanya olmuştur¹⁵⁸.

¹⁵⁶ Seyirci, 2001, s. 35

¹⁵⁷ Alanya Kaleiçi’ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s.15

¹⁵⁸ Gönüllü, 2008, s.107

2.2.3 Alanya'nın Tarihsel Gelişimi

Tarihçi Strabon; Kilikya'ya batıdan girildiğinde ilk şehir olarak kabul ettiği Coracesim'u, sarp bir kaya üzerine kondurulmuş hisar olarak nitelendirmiştir. Dağlık burnun yukarı kısımlarında eski bir yerleşmenin varlığı yapı kalıntılarında anlaşılmaktadır ve Ortaçağ kulelerinde ilk çağın kalıntlarına rastlanmaktadır.

M.Ö. 199'da tüm Kilikya, Seleucus krallarından Büyük Antiochus'un eline geçmiş, o zaman Kilikya'ya bağlı olan Coracesium konumunun elverişliliği nedeniyle başarıyla direnmiş ve bağımsızlığını korumuştur.

M.Ö. 2. yüzyıl ortalarında bir korsan reisi olan Diodotus-Tyrphon burada seferleri sırasında elde ettiği ganimetleri saklayacak bir şato inşa ettirmiştir. Bu şato her türlü ihtiyaca cevap verebilecek nitelikteydi ve büyük esir pazarlarına sahipti. Tyrphon, bugünkü Alanya Kalesi'nin "Orta Hisar" denilen kısmının "Arap Evliya"sından Ehmedek'e kadar olan yerine harçsız iri taşlardan bir duvar ördürmüştü. Bu kale, şimdiki kaleden çok küçüktü ve yarım adayı en yüksek noktasından ikiye bölmektedi. Diodotus-Tyrphous'un VII. Antiochus'a bağlı kalmaması yöredeki diğer küçük şehir devletlerine de bir ölçüde özgür olma fikrini vermişti. Suriye'deki Seleucus'larla Mısır'daki Ptolemeler'in sürekli mücadeleleri Roma'nın olaylara pek karışmaması Kilikya'da siyasi bir boşluk yaratmış, Coracesium yanı sıra Kilikya ve Pamfilya'daki diğer Akdeniz şehirleri birer korsan barınağı haline gelmişti.

M.Ö. 75-74 yıllarında Roma Genel Valisi Publius Servilius Vatia korsanlara karşı harekete geçmişse de M.Ö. 65 yıllarında olağanüstü yetkilere sahip Pompeius, korsan hakimiyetine son vermiştir. Daha sonraki dönemde Antonius, Coracesium çevresini Mısır Kraliçesi Kleopatra'ya hediye etmişti, Antonius'un Roma'daki rakibi Oktavianus'un M.Ö. 32'de Mısır'a savaş ilan etmesi ve Mısır'ın yenilmesi üzerine bu bölge Roma'nın egemenliği altına girmiştir. Pompeius'un korsanlığa son vermek amacıyla yıktırılan Coracesium Kalesi'ni ve çevredeki diğer kaleleri yeniden yaptırdığı bilinmektedir. Bizans Dönemi'nde de 7. yüzyıldaki Arap akınlarına karşı korunmak amacıyla kale ve kilise yapımına öncelik verilmiştir¹⁵⁹.

Selçuklu devletleri arasında en uzun ömürlüsü ve en önemlisi olan Anadolu Selçuklu Devleti, Süleyman Şah tarafından kurulmuştur. Kutalmışoğlu Süleyman Şah, 1074'de Büyük Selçukluların hakimiyetini tanıyarak Orta Anadolu'nun hükümdarı olmuş ve Konya'ya başkent yapmıştır¹⁶⁰. Daha sonra I. İzzeddin Keykavus'un ölümü üzerine (616-634/1219-1236) devlet büyükleri Alaaddin Keykubat'ı tahta çıkarmıştır. Alaaddin Keykubat'ın sultan olması ile Anadolu Selçuklu Devleti büyük bir gelişme göstermiştir. Bu dönemde Moğol tehlikesiyle karşı karşıya olan Alaaddin Keykubat¹⁶¹, ilk tedbir olarak; Sivas, Kayseri ve Konya surlarını tamir ettirdikten sonra Kayseri'de bir süre kalmış ve yazı orada geçirmiştir ve daha sonra 1221 yılında Alanya seferine çıkmıştır. Bu sefere çıkmasında Antalya subaşılığı yapmış Mübarizüddin Ertokuş ve Eseduddin Ayaz gibi Beyler önemli rol oynamıştır. Alaaddin Keykubat, ordusu ve deniz kuvvetleriyle gelip, Kalonoros Kalesi'ni 1221 yılında iki ayda kuşatmış ve kaleyi feth etmiştir.

Kalonoros Kalesi'nin o dönemdeki beyi Kyr Vart, Antalya Subaşısı Mübarizüddin Ertokuş'a mektup göndermiş ve daha sonra ona adamını göndererek, Sultan Alaaddin Keykubat'ın kendisini bağışlamasını ve hayatını korumasını istemiştir.

¹⁵⁹ Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s.15-16

¹⁶⁰ Bibi, 1996, s.12

¹⁶¹ Age., s. 15

Alaaddin Keykubat, bu haber üzerine, kaleyi teslim almak ve Kyr Vart'ın kızı Huand Hatun ile evlenmek, karşılığında kendisine Akşehir Beyliği'ni ve birkaç köyün mülkiyetini vermek şartıyla bir anlaşma yapmıştır¹⁶². Sultan I. Alaaddin Keykubat, Kalonoros şehrini fethettikten sonra buraya kendi adına izafeten, Alaiye ismini vermiştir¹⁶³. Hükümdar çok sevdiği bu güzel şehirde kışlarını veya kışın birçok ayını geçirerek burasını başkentin kışlığı haline getirmiştir. Pek çok usta ve bilgini de buraya yerleştirmiş, Alaaiyye ve çevresinde kaleler, güzel saray ve köşkler inşa ettirmiş, surları yeniden yaptırmıştır. Alaaddin Keykubat'tan sonra şehrin parlak dönemi de sona ermiştir.

1243 yılındaki Moğol saldırıları, 1277 yılında Mısır Memlukleri'nin Küçük Asya'ya girmeleri Selçukluların yıpratmış, 1300 yıllarda Anadolu Selçuk Devleti parçalanmıştır¹⁶⁴. Uzun yıllar Selçuklular'a sancaklık yapmış olan Alaiye, XIII. yüzyıl ortalarında Selçuklular'ın parçalanmasından sonra, yine aynı sülaleden Karamanoğullarının eline geçmiştir¹⁶⁵.

14. yüzyıl Alaiyye için oldukça hareketlidir. Bu dönemde, Kız Kalesi'nin Kıbrıslıların üssü durumunda olması Karamanoğulları ve Antalya'daki Tekeoğullarının anlaşmalarına neden olmuş ve 1361'de Kıbrıs kralı I. Peter Antalya'ya sefer düzenleyip şehri teslim almış, Alaiyye'yi de kendine bağlamıştır. Ancak kısa bir süre sonra Alaiyye'nin de yardımı ile Kıbrıslılar Antalya'dan garnizonlarını geri çekerek, şehri vergi ödemek şartıyla Teke Bey'e geri vermişler ve bu tarihlerde Alaiyye bağımsız bir beylik haline gelmiştir.

1450'de Kıbrıs kralı II. John ile anlaşma yapan Alaiyye Beyliği'nin başında Lütfi Bey bulunuyordu. Karamanoğullarına karşı kendisine destek olacağı düşüncesiyle, kızını Osmanlı vezirlerinden Rum Mehmet Paşa ile evlendirmiştir. Yerine geçen oğlu Kılıç Aslan, Gedik Ahmet Paşa kumandasındaki Osmanlı kuvvetlerinin Alaiyye'yi fetih tarihi olan 1471'e kadar kenti idare etmiştir. Osmanlı yönetiminde Alaiyye, liva olarak Anadolu Vilayeti'ne bağlıydı ve Sancak Beyi ile idare ediliyordu. 1571 yılında ise Tarsus ve İçel livaları ile birlikte Kıbrıs eyaletine bağlanmıştır.

Alanya, 1864 yılında uzun bir aradan sonra Selçuk döneminde bağlı bulunduğu Konya vilayetinin livası olmuştur¹⁶⁶.

1868 yılında ise Teke Sancağına bağlı bir kazadır ve Akseki ile İbradı Nahiyeleri, Alanya'dan ayrılırken¹⁶⁷, 1871'de Antalya İli'nin kazası haline gelmiştir¹⁶⁸.

20 Nisan 1923 yılında kabul edilen Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'na göre Alanya, Antalya vilayetine bağlı, Demirtaş, Kızılağaç, Köprülü ve Gazipaşa nahiyelerini içine alan bir kaza haline gelmiştir. 1947 yılında Gazipaşa nahiyesi ilçe yapılarak Alanya'dan ayrılmıştır¹⁶⁹.

¹⁶² Göde, 1992, s. 145-146

¹⁶³ Gönüllü, 2008, s. 107

¹⁶⁴ Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s.16

¹⁶⁵ Yetkin, b.t.y.y. , s. 37

¹⁶⁶ Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s. 17

¹⁶⁷ Gönüllü, 2008, s. 143

¹⁶⁸ Alanya Kaleiçi'ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s. 17

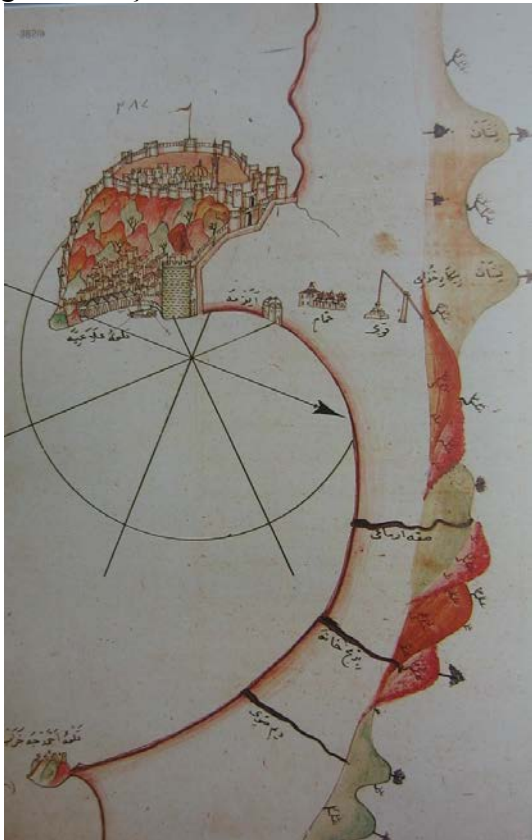
¹⁶⁹ Koçak, 2007, s. 741

2.2.4. Seyyahların Gözüyle Alanya

14. yüzyılda Alanya'ya gelen ünlü seyyahlardan Tancalı İbn Battuta, Alanya için; “*Elverişli bir rüzgarla on günlük seyahatten sonra Anadolu'nun ilk şehri olan Rum diyarı diye bilinen, dünyanın belki en güzel memleketi olan Alaya'ya (Alanya) ulaştık. Tanrı, güzellikleri öbür ülkelere ayrı ayrı dağıtırken hepsini buraya toplamış. Dünyanın en güzel insanları, en temiz kıyafetli halkı burada yaşar ve en leziz yemekler de burada pişer. Tanrının yarattığı kullar içinde en şefkatli olanlar buranın halkıdır. Bu yüzden şöyle denilir: “Bolluk ve bereket Şam diyarında, sevgi ve merhamet ise Rum'da!” bu kelimeyle buranın halkı anlatılmak isteniyordu.*” demektedir¹⁷⁰.

1625 yılında Bağdat seferine ve benzeri birçok sefere katılan saray tarihçisi Katip Çelebi; o dönemdeki Alanya ile ilgili Kitab-ı Cihannüma'sında “*Alanya Sancağı'nın batısında Antalya, doğusunda İçel, kuzeyinde Hamid bulunur. Karaman'la bitişik bir emarettir. Halkı, son derece sert ve inatçıdır. Deniz kenarında bayırın üzerinde Bağdat kadar kalesi bulunan bu şehri, Selçuklu Sultanlarından Alaaddin Keykubat bina etti. Kale gayet sağlam ve üç kattır. Kapıları denize açılır. Kale içinde sarnıç vardır, akarsu yoktur. Kalenin dışında taştan çıkıp, denize akan bir su vardır. Kale dışında bina olmadığından, halk tamamen kale içinde oturur. Orta kalenin bir kısmı taşlık ve meşeliktir. Toprak genellikle taşlık olduğundan, tarıma elverişli değildir. Kale dışındaki bir miktar bağ ve bahçede susam ve pamuk yetiştirilir. Burada ipek üretimi yaygındır. Kalenin her bir katında bir cami, dış kalede kapı önünde bir hamam bulunur. Yalnız bunlar hala haraptır. Kılıç Arslan Sarayı ve bahçesi ise pek tahrip olmamıştır*” demektedir¹⁷¹.

Alanya ilk defa denizci Piri Reis'in Akdeniz Atlası'nda (1523'de tamamlanmıştır) gösterilmiştir.

Şekil 2.4 Piri Reis'in Alanya Haritası (Reis P., 1988 Ankara, s.1604).

¹⁷⁰ Battuta, 2004, s. 400

¹⁷¹ Seyirci, 1996, s. 37

Evliya Çelebi 1671/1672'de Alanya'ya geldiği zaman burası, Alanya Beyler Beyine bağlı bir Paşa tarafından idare edilen bir sancağın başşehriydi. Bu sancak, harap ve metruk Alara Kalesi'ni ve aynı isimdeki 60-70 evlik küçük köyü de içine alıyordu¹⁷². Evliya Çelebi Alanya Kalesi için “*Alaiye Paşası'nın tahtıdır. Paşasının hassı 250.000 akçedir. Denizde iki kadirge ile sefere eşer. Karaya tayin olunursa 800 askerle sefere eşer. Serbest zeamettir. 760 timardır. Cebelileri ile 3000 asker olunur. Sancağında 26 kaza vardır. Serdarı, Şeyhüslamı, nakibi, ayan ve eşrafi, iki dizdarı vardır. Kalesi deniz kenarında beşken şeklinde olup etrafi 11100 adımdır. Yalnız kuzey tarafında hendek vardır. İki tarafları yalçın kayadır. Doğusundaki büyük limana iki bin gemi girer. Kalenin beş kapısı vardır. İki tarafları yalçın kayadır. Bunlar, Eğri Kapı, Eskipazar Kapısı, İskele Kapısı (Meyyit Kapısı) kuzeyi mezarlığa bakar, kibleye bakan Uğrun Kapısı'dır. Bu kalenin iki iç kalesi vardır. Büyük iç kalenin etrafi 600 adımdır. Ev yoktur. Altı, 360 somaki üzerinde sarnıçtır. Herkes buraya su almaya gelince pabuçlarını kapıda bırakır. Açık havada buradan Kıbrıs Adası görünür. Buradan kuzeye yokuş aşağı 600 adım küçük iç kaledir. Dörtgen şeklindedir. Kible tarafında hendeği vardır. Batıya bakan iki demir kapısı vardır. İçinde dizdardan başka kimse yoktur. Orta Hisarda 300 ev vardır. Sultan Süleyman Camii vardır. Camiye yakın Akşebiyeye Mescid'i vardır. Dükkanları, kahvehanesi vardır. Buradan aşağıda büyük kale içinde altı mahalle, 800 ev olup Orta Hisarla birlikte 16 mihrap vardır. Bu Aşağı Kale'de ancak Bedreddin Camii'nde Cuma namazı kılınır. İki medrese, altı çocuk mektebi, üç han, bir hamam, Alaaddin Şahın bir çeşmesi, 150 dükkan vardır. Bütün evlerin sarnıcı vardır. Bütün sokakları merdivendir. Halk eşek ve katır ile inip çıkarlar. Bazı topraklı yerlerde ekşi karadut ağaçları vardır. Buraya Ermeni, Frenk, Yahudi komazlar. Derhal öldürürler. Yalnız bir Rum Mahallesi vardır. Fakat Rumca bilmezler. Kalenin doğusunda beş göz tersanesi vardır” demektedir¹⁷³.*

İngiliz Amiral Sir Francis Beaufort 1810-1812 yıllarında güney sahillerimizi gezer ve “Karamanya” adlı gezi kitabında “*Alanya'ya gelirken çok sayıda köy, kale ve kilise gördük. Bu yapıların bir bölümü yeni olmakla birlikte tümü bakımsız, virane ve terk edilmiş durumdaydı. Kale surlarında beyaz badanalı kuleler olduğunu, yine kalenin doğu tarafında evlerin ve caminin bulunduğunu ancak, bunların bakımsız, dahası insanların da bezgin, moralsiz olduğunu, kentin nüfusunun ise 1500-2000 dolayında olduğunu ve böyle bir limanda mendireğin bulunmadığını*” söylemektedir.

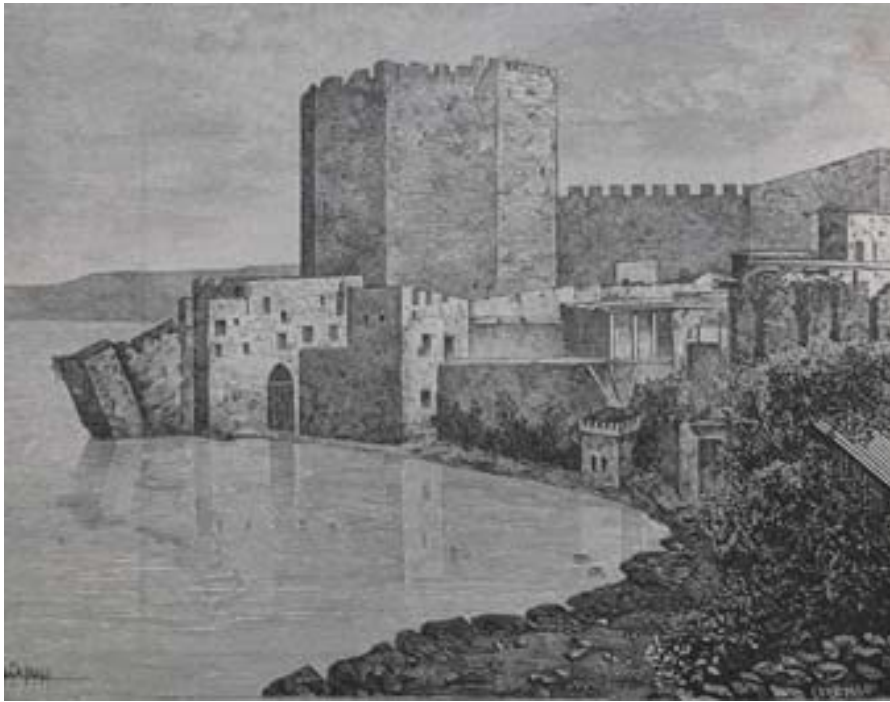
¹⁷² Llyod-Rice, 1989, s.8

¹⁷³ Çelebi, 1935, s.28

Şekil 2.5 BEAUFORT'ın 1817 Yılında Yaptığı Alanya Kalesi Gravürü,
(<http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf>).

Şekil 2.6 BEAUFORT'ın 1817 Yılında Yaptığı Alanya Kalesi Gravürü,
(<http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf>).

Alanya ile ilgili 1810 yılında Gazipaşa üzerinden Alanya'ya gelen İngiliz ve Antik Çağ uzmanı Wiliam Martin Leake, Amiral Beaufort'a göre Alanya'yı daha olumlu anlatır ve “*Alanya kayalık bir tepenin üzerine kurulmuş, Türkler buraya çok önem veriyorlar. Sanırım Alanya'nın bu önemi çok öncelere dayanıyor. Zaten bunu ilk bakışta da anlamak mümkündür. Denize bir dil şeklinde uzanan kara parçasının yamaçlarına kurulan bu şehir, iç içe geçmiş surlarla çevrilidir. Surların denize bakan tarafları doğal olarak son derece güçlü, diğer tarafları da büyük bir ustalikle güçlendirilmiştir. Kayalar denize dik olduğundan denizden şehre yaklaşmak mümkün değil. Burada beni en çok şaşırtan evlerin büyük bir*

ustalıkla yapılmış olmasıydı. Alanya'da evler arka arkaya teras şeklinde yükseliyor. Bu yükseklik o kadar dik ki, karşıdan baktığınızda sanki düz bir duvara üst üste evler yapılmış gibi görünüyor. Şehrin doğu tarafında büyük gemiler için bir liman var. Küçük tekneler akşamları sahile çekiliyor. Limanın olduğu tarafta gemi yapımı için kullanılan eski tersane oldukça ilginç. Denizle aynı seviyede bulunan bu tersane oldukça kullanışlı bir şekilde inşa edilmiş, birkaç girişi var. Karşıdan bakıldığında yan yana görülen gemi inşa havuzlarının, yan taraftan bakıldığında iç içe geçmiş olduğu fark ediliyor. Eskiden Türklerin donanma gücüne önemli katkıda bulunan bu tersanede şimdi "kırlangıç" adı verilen üç direkli, üçgen yelkenli küçük parçalar yapılıyor" diye ifade eder.

19. yüzyılın ünlü Fransız arkeologu ve gezgin Charles Texier de Küçük Asya kitabında Alanya'dan şöyle söz etmektedir: "*Zamanımızda Alaiye denilen Korakeson Burnu; karaya kumluk bir dille bitmiştir. Limanı gemiler için müsaattir. Burası bir zamanlar sedir ağacı ticareti ile meşhurdu. Mark Antuan bu havalıyı Kleopatra'ya hediye ettikten sonra, o da burayı sedir ağacı ihraç ederek işletti. Küçük Alaiye şehri, doğu eteğinde ve limanın batısındadır. 2000 kadar nüfusu vardır*".

Yirminci yüzyılın başlarında Alanya'yı ziyaret eden Alman Gezgin Rudolf Riefstahl Antalya'dan sonra Alanya'yı ziyaret eder. Antalya'dan, Alanya'ya yolların bozuk olması nedeniyle "Ziyneti Derya" adlı bir yelkenliyle deniz yoluyla geldiğini Alanya'yı Cebelitarık Kayalığına benzettiğini belirttikten sonra Alanya'nın güzelliğini şöyle tanımlar: "*Eski kasaba, yarımadanın doğusunda adeta duvara yapıştırılmış gibi durmaktadır. Genel haliyle mükemmel bir görüntü oluşturan yarımadanın doğusu ve kuzeyi Montekarlo ile rekabet edecek kadar güzel bir koya sahiptir. Buralar aynı zamanda oldukça büyük gemileri barındıracak kadar derindir. Zaten Alanya'nın tarihteki önemi de gemi yapımına ve barındırılmasına çok uygun olan bu koylardan kaynaklanmaktadır. Bugün sessiz sedasız, sakin bir kasaba halinde olan Alanya, tabaka tabaka inşa edilmiş evleri ve Selçuklu kaleleriyle tarif edilemeyecek kadar güzeldir. Kasaba şimdilerde yeni yeni denize uzanan dilin geniş kısımlarına doğru yayılmaktadır*".

20. yüzyılın ilk yarısında ünlü yazar Falih Rıfkı Atay'ın "Bizim Akdeniz" adlı yapıtında Alanya için "*İki koy çizgisinin ortasından, engine doğru 200 metre yüksekliğinde bir kaya uzatınız. İşte, Anadolu Akdeniz'e bu kaya kütesinin burnu ile saplanmış. Türk Milletinin kurtuluşunun en iyi Afyon Kalesi'nden seyredildiğini yazmıştım. Devletin kuruluşunu görmek içinse, Ankara Kalesi'nden de Anadolu'nun engin ve sonsuz güzelliği görülüyor. Bu kaleden sağa sola ve arkaya baktığınız vakit, Türk Akdenizi'nin en iyi portakal ve muz yetiştiren topraklarını belki de en güzel plajlarını görürsünüz. İnsan yeşil bahçeler üzerinden ormanlı dağlara bakındığı zaman, Anadolu stepi bunların arkasında mıdır diye düşünüyor. Sanki lav bloklarından birkaç sene uzaktayız. Kaleden inerek, Burun Kayası'nı denizden dolaşırız. Selçuk Tersanesi'nin ve Kız Kulesi'nin karşısında biraz dururuz. Büyük deniz, sanki parça parça bu korsan inine girerek, dinleniyor*" demiştir¹⁷⁴.

¹⁷⁴ Seyirci, 1996, s. 38-40

2.2.5 Kızıl Kule'nin Öyküsü

Tersane'yi ve Kaleyi koruyan en önemli anıtlardan biri olan¹⁷⁵ Kızıl Kule, Alaiyye yarım adasının doğu ucuna, deniz kenarına yapılmıştır. Kule, Türk deniz hakimiyetinin bir sembolü sayılmaktadır. Bu kule, burçlar, bedenler, iç içe giren kaleler ve bütün duvarlar deniz egemenliğini almak ve yaşatmak için kurulmuştur¹⁷⁶.

1226 yılında Alaiye şehrini koruma amaçlı olarak inşa edilen Kızıl Kule¹⁷⁷, Türk tersanesini kanatları altına almıştır. Yarım adanın fatihi olan Alaaddin Keykubat tarafından Alaiyye Kalesi'nin inşasına bu kule ile başlanmıştır. Dünya hükümdarlarının en büyüklerinden biri olan ve Anadolu'da sayısız eser, kale ve kule bırakan I. Alaaddin Keykubat kendi adını bu kaleye vermiştir¹⁷⁸. Alaiyye Kalesi'nin tersaneden başlayan sahil duvarı Kızıl Kule'de bitmektedir¹⁷⁹.

Kızıl Kule'yi inşa eden mimarın (veya ustası) ismi kulenin kuzey cephesinde bulunan kitabede yazılıdır¹⁸⁰. Bu kitabeye göre Kızıl Kule, 1226 yılında Sinop Kalesi'ni inşa eden mimarlardan Halepli Türk Ebu Reha oğlu Ali tarafından yapılmıştır. Mimarın soyadı olan el-Halebi, kendisinin Suriyeli olduğunu anlatmaktadır. Alaüddin'in kardeşi, I. İzzeddin Keykavus için Sinop'ta H. 612/M. 1215 inşa edilen aynı cins bir yapının da aynı isimde bir kimse tarafından yapıldığı ve o devirde kale ve kule yapımında son derece uzman bir kişi olduğu bilinmektedir¹⁸¹.

Araştırmacılar, Kızıl Kule'nin adına ilişkin farklı görüşler ileri sürmektedir. Örneğin, 16. yüzyılda Piri Reis Alanya Kalesi ve Kızıl Kule için *"Alanya'nın denizden gelirken nişanı, onun üst kısmında bulunan yüksek dağlardır. Bu dağlarda üç adet kule vardır. Ortada bulunan kulenin altında Alanya Kalesi yer alır. Daha yakın gelince, dağ üzerinde Alanya'nın Kalesi de görünür. Alanya, ada gibi bir burundur. Bu burun tamamiyle dağlıktır. Bu dağın üstü, işte bizim sözünü ettiğimiz kaledir. Bu kalenin alt tarafı bakımlıdır. Yukarı dağ kısmı boştur; fakat o boş olan yerden yukarıda başka bir hisar vardır. Onun içinde hisar erenleri bulunur. Aşağıdaki deniz kıyısında tuğladan yapılmış büyük bir kule vardır. O kulenin dibinde, yani kible tarafında yatak vardır. Orada baştan ve kıştan palamar bağlanarak küçük gemicikler yatarlar. O gemiciklerin yattığı yerin önde taştan yapılmış tersaneler vardır. Bu anlattığımız Alanya'nın önü açık yeridir. Limanı yoktur. Yaz günlerinde yatılır. Keşişleme rüzgarları olduğu zaman, dikkatli olsunlar. Çünkü burası rüzgara açıktır"* demektedir¹⁸².

¹⁷⁵ Hacıhamdioğlu, 1986, s. 33

¹⁷⁶ Konyalı, 1946, s. 160

¹⁷⁷ Yiğit, 2010, s.41

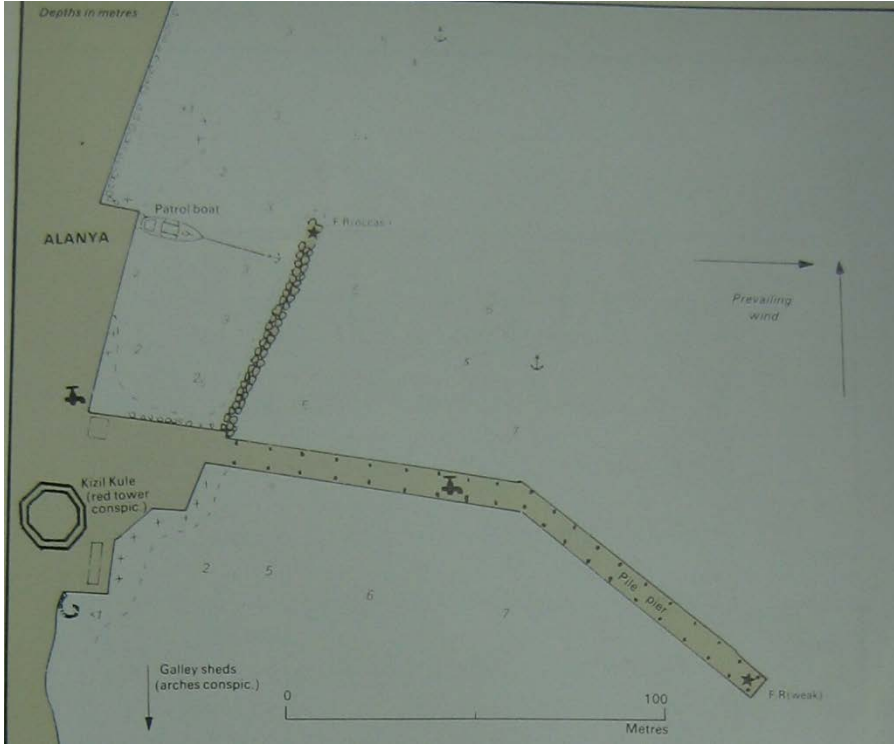
¹⁷⁸ Konyalı, 1946, s. 160

¹⁷⁹ Age., s. 176

¹⁸⁰ Hacıhamdioğlu, 1986, s. 33

¹⁸¹ Lloyd-Rice, 1989, s.17

¹⁸² Reis, 1988, s. 1603

Şekil 2.7 Piri Reis'in Kızıl Kule'yi Gösteren Haritası (Reis P., 1988 Ankara, s.1605).

17. yüzyılda Alanya'ya gelen ünlü seyyah Evliya Çelebi, bu yüzyılda görmüş olduğu Kızıl Kule ile ilgili¹⁸³; “*Alanya Kalesi'nin deniz kenarında Kız Kulesi denilen sekiz köşeli, sekiz katlı ve sağlam bir kulesi vardır. Kuşatma sırasında 2000 adam alır, Sultan Alaaddin yapısıdır. İkinci dizdar burada oturur. Kırk neferi vardır. Tersane tarafında da bir büyük kule daha limanı muhafaza eder. İrili ufaklı 83 kule olduğunu*” ifade etmektedir¹⁸⁴.

20. yüzyılın ilk yarısında ünlü yazar Falih Rıtkı Atay “Bizim Akdeniz” adlı yapıtında Kızıl Kule'den “Kız Kulesi” olarak söz etmektedir¹⁸⁵. Konyalı'nın ifadesine göre, kulede kullanılan taşların kırmızı renkli olması ve üst kesiminde koyu kırmızı tuğla malzeme kullanılmasından dolayı, kule sonradan “Kızıl Kule” adını almıştır¹⁸⁶.

Araştırmacılardan Tuncer Baykara'ya göre “*Kızıl Kule isminin aslında Kız Kulesi olması gerektiği, Bizans ve Türklerdeki Kız Kulesi ya da Kız Kalesi geleneğine dayandırılmak suretiyle Kız Kulesi olabileceğinin ileri sürüldüğünü*” ifade etmektedir¹⁸⁷.

Araştırmacılardan Fahri Yiğit, “*Kız Kulesi bir şehrin, bir kalenin kalbidir. Çünkü kale kumandanlarının zevcesi, yakını, subayları, askerleri, yiyecekleri, içecekleri gibi pek çok şeyi Kız Kulesi'nde bulunur. Stratejik önemi olan Kız Kulesi feth edilirse, kale elden gitmiş demektir*” şeklinde yorum getirmekte ve Evliya Çelebi'nin, 17. yüzyılda yazmış olduğu Seyahatname' nin hemen her yerinde “Kız Kalesi ve Kuleleri”nden söz edildiğini, her Kız Kalesi'nin ve Kulesi'nin çeşitli hikayeleri olduğunu ifade etmektedir. Araştırmacı, Azerbaycan Bakü Kız Kulesi'nde yaptığı bir çalışmaya göre, bu Kule'nin de yapısal olarak

¹⁸³ Konyalı, 1946, s. 175

¹⁸⁴ Çelebi, 1935, s. 28

¹⁸⁵ Seyirci, 1996, s. 40

¹⁸⁶ Konyalı, 1946, s. 163

¹⁸⁷ Baykara, 1997 b, s.78-83

Kızıl Kule'ye benzediğini, Alman tarihçilerin de Kızıl Kule'den “Madchen Turm” yani “Kız Kulesi” diye bahsettiklerini söylemektedir ve bundan dolayı, Kızıl Kule'nin adının da gerçekte “Kız Kulesi” olabileceğini öne sürmektedir¹⁸⁸.

Bu görüşün aksini savunanlar da mevcuttur. Örneğin Sanat Tarihi Doç. Dr. Kenan Bilici, Kızıl Kule adının başkalarının ileri sürdüğü gibi Kız Kulesi olamayacağını ifade etmekte¹⁸⁹ ve bunu şöyle açıklamaktadır: “*Alanya'da Selçuklu yerleşimi kısa sürdüğünden ve 450 yıl boyunca Osmanlı egemenliğinde kaldığından, bu uzun süreçte önceki kent fiziğinin büyük ölçüde değiştirildiğini; 16. yüzyılda kentte sözü edilen beş mahalle adının muhtemelen Osmanlı Dönemi'nde verildiğini; Kızıl Kule, Tophane, Mecveddin Sarnıcı, Aya Dimitri Kapısı, Meyyit Kapısı ve Tersane kelimelerinin bile, Selçuklu olmayıp, aksine Osmanlı Dönemi kullanımlarının günümüze yansımaları olduğunu; ayrıca Kızıl Kule ve Tophane'nin bugünkü görünümünün de, top ve barut gibi ateşli silahların kullanıldığı Osmanlı Dönemi'nde kazanmış olabileceğini düşünmekte ve buna Ehmedek, Tersane ve surların bir bölümünün de dahil edilebileceğini öne sürmektedir*”¹⁹⁰.

Araştırmacılardan İbrahim Hakkı Konyalı ise, “*Piri Reis'in Kızıl Kule'nin tuğladan yapıldığı*” ifadesinin doğru olmadığını söylemektedir. Ona göre: “Kızıl Kule'nin önünde, denizin içine kadar girmesi nedeniyle, kalenin deniz kapısı rolünü oynayan *Eğri Kule* olarak adlandırılan bir küçük kule vardı¹⁹¹. Kızıl Kule'nin kuzeyinde denize kadar inen bir gömlek/dış duvar, hisar ve buradan karaya ve denize açılan birer kapı bulunmaktaydı. Günümüzde bu kapılar ve gömlek/dış duvar yıkılmış, önüne rıhtım yapılmıştır¹⁹². Eskiden, Kızıl Kule'nin önünden karaya bir kapı açılmaktaydı. Döneminde 2.20x1.80 m. büyüklüğünde açılmış olan bu kapı, bir tünel yardımıyla denize bağlanmış ve ayrıca güven altına alınmıştır. Yapılan incelemelere göre, Selçuklu gemilerinin yiyecek, su, asker ve silah gibi ihtiyaçlarının kuleden temin edildiği özellikle su ihtiyaçlarının kule içinde bulunan sarnıçtan temin edilerek gemilere ulaştırıldığı görülmektedir. Osmanlı'nın son dönemlerinde liman yapımıyla ilgili çizilen projede, tünel üzerinde su kaynağı tabiri bulunmaktadır. Kapı zamanla görevini tamamladıktan sonra, taşla örülerek eski haline getirilmiştir. Ayrıca tünel yol geçirilmek amacıyla bir kısmı yıkılmıştır. Tünelden gemilere bağlantı güvenlik amacıyla portatif köprü veya merdivenle sağlanmıştır¹⁹³.

¹⁸⁸ Yiğit, 2010, s. 40

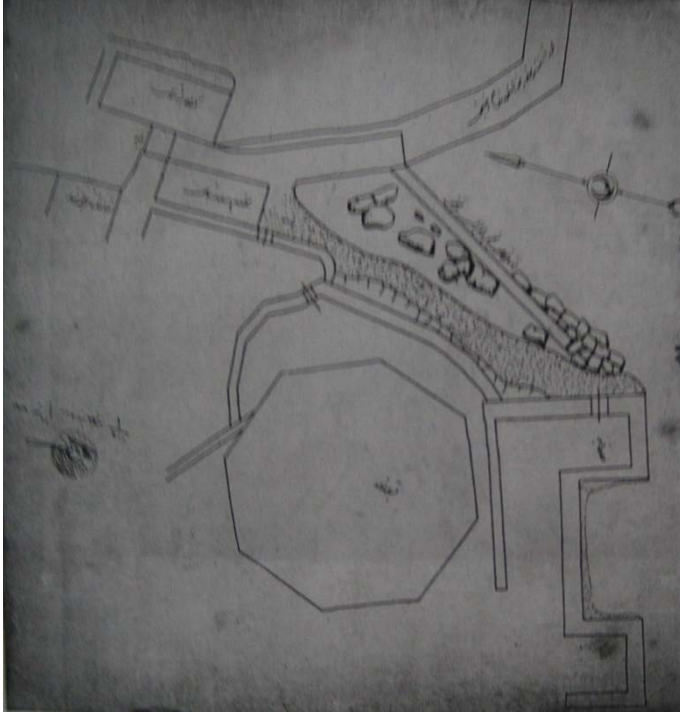
¹⁸⁹ Bilici, 1995 a, s. 456

¹⁹⁰ Age., s. 2

¹⁹¹ Konyalı, 1946, s. 176

¹⁹² Bu kule, Eski İçişleri Bakanlarından Cemal Keşmir'in Alaiyye Kaymakamlığı döneminde, dinamitle yıkılarak şimdiki rıhtım yapılmıştır. Temelleri hala rıhtımın sonunda görülebilmektedir. Yıkılan kuleden, Kızıl Kule ve Tersane arkasına yol veren dehliz kısmı halen ayakta. Kule'nin önünde *Ak Mescit, İskele Mescidi* adını taşıyan bir dini yapı vardı. Gerek kapı, gerekse bu mescit iskele yapılırken yıkılmıştır. Gömlek/dış duvarın denize kadar uzanan kalıntısı üzerine de, şimdi Liman İdaresi olarak kullanılan bina oturtulmuştur. Bkz. Konyalı, 1946, s.160-176

¹⁹³ Yiğit, 2010, s.41-42

Şekil 2.8 1919 yılı Alanya Limanının Yapım Projesi (Yiğit F., 2010, Alanya).

Alaiyye Kalesi'nin kuzeyindeki kara duvarı, Kızıl Kule'nin batısından başlayarak yavaş yavaş yükselen tepeye doğru tırmanmakta ve Kale duvarının önünden daha kısa bir gömlek/dış duvarı takip etmektedir. Bunun önünde de düz yerlerdeki kalelerde bulunan hendek yerini tutan derince bir yarık açılır. Bu da Ehmedek'e kadar devam etmektedir¹⁹⁴.

2.3. Mimari

2.3.1. Kızıl Kule Mimarisine Genel Bakış

Tersaneyi ve kaleyi limandan koruma amaçlı inşa edilmiş olan Kızıl Kule¹⁹⁵, eğimli arazide bir ana kaya üzerine inşa edilmiştir. Zemin kat seviyesinde bir girişi bulunan yapının batı yüzünden doğuya doğru düşüş gösteren kot farkı, üzerine inşa edildiği ana kayanın eğimine de uymaktadır¹⁹⁶. Kızıl Kule; günümüzde Alanya Kalesi, Tophane Mahallesi'nde 480 ada ve 2 numaralı parselde yer almaktadır. Savunma amacıyla inşa edilen bu Kule, kamu mülkiyetindedir¹⁹⁷. Diğer bir deyişle Kültür ve Turizm Bakanlığı'na ait olan bu yapı, Alanya Belediyesi'ne tahsis edilmiştir. Kızıl Kule; dıştan bakıldığında sekiz köşeli¹⁹⁸, en doğu yönündeki yerden yüksekliği 33.00 m. batı cephesindeki yerden yüksekliği ise, 30.00 m. dir¹⁹⁹.

¹⁹⁴ Konyalı, 1946, s. 176

¹⁹⁵ Redford, 2008, s. 46

¹⁹⁶ Lloyd - Rice, 1989, s. 12

¹⁹⁷ Antalya Valiliği Kültür Envanteri, Alanya, 2003, s.70

¹⁹⁸ Alanya Kalesi Tophane Mahallesi Eski Muhtarı Şadi Evcı, Kızıl Kule'nin yapısı ile ilgili farklı görüşler ileri sürmektedir. Kızıl Kule'yi sekiz köşeli olmasından dolayı, pusulaya benzetmektedir ve ayrıca "*Kızıl Kule'nin giriş kapısından kaleye çıkılan bölüme Tophaneliler "beden" derler. Bu beden ile kulenin arkasında sabahdan öğleye kadar bir gölge oluşmaktadır. Güneş yükseldikçe gölge mesafesi daralmaktadır. İki beden arası bir saate eş değer zaman dilimidir. Öğleye kadar bu bölgeye bakılarak saatin kaç olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca yaz ve kış bu bir saatlik zaman süresi değişmediğini*" söyler. Bkz. Evcı, 1993, s. 271

¹⁹⁹ Yetkin, b.t.y.y. , s. 49

Yapı dıştan oldukça sade bir görünüme sahiptir. Ancak, Alanya'nın kuzey tarafında limana hakim ve ilk olarak inşa edilen Kızıl Kule adı ile tanınan büyük sekizgen yapı, surların en çok göze çarpan parçasıdır²⁰⁰. Muhtemelen yapıda kullanılan taşların ve tuğlanın renginden dolayı "Kızıl Kule" denmiştir²⁰¹ (Levha 20).

Kagir tekniğinde inşa edilen Kule'nin dış duvar kalınlıkları zemin kattan, yukarıdaki katlara çıkıldıkça azalmaktadır. Duvarların yapımında moloz taş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Duvarlarda kaplama malzemesi olarak zemin+1. katta kırmızı renkli kaba yonu taş, bunun üst kesimindeki 2. katta ise kırmızı renkli tuğla, köşelerde ise büyük boyutlu kesme taş ve taşlar arasında bağlayıcı derz olarak kireç harcı kullanılmıştır.

Araştırmacılardan İbrahim Hakkı Konyalı Kule'nin yapımına ilişkin şu bilgileri vermektedir: "O dönemde yapılmış kuleler içinde Kızıl Kule kadar kalın duvarlı ve içi kagir olan başka bir kule yoktur. Örnek vermek gerekirse, Yedi Kule'nin kulelerinin, Rumeli Hisarı'ndaki Zağanos Kulesi'nin, Galata Kulesi'nin, katlarının hepsi veya birinci kattan sonraki kısımları tamamen ahşaptır. Ahşap kısım yanınca kuleler boru gibi kalmaktadır. Oysaki Kızıl Kule'nin her tarafı taş, tuğla ve harç olduğu için yanma tehlikesi yoktur"²⁰².

Sekizgen planlı yapı, içeride oldukça karmaşık bir plan şemasına sahiptir. Kule'nin zeminde çapı 29.00 m. dir. Kule; zemin kat, 1. kat/ve asma kat ve 2. kattan oluşmaktadır. Diğer bir deyişle yapı, zemin+2 katlıdır.

Giriş zemin katta olup, tam merkezindeki sekizgen şekilli fil ayağı dikkati çekmektedir (Levha 21). Girişteki bir koridorla, üzeri sivri kemerli tonozla örtülü giriş holü niteliğindeki bir eyvana ulaşılır (Levha 22). Bunun kuzey-batı köşesindeki bir merdivenle 1. kata çıkılmaktadır.

1. katın merkezinde, zemin kattaki sekizgen şekilli fil ayağının üstüne denk gelen kesimde yer alan ve 1. kat boyunca yükselen, ağzı teras katında bulunan büyük bir su sarnıcı mevcuttur²⁰³. Ayrıca, zemin ve 1. kat tonoz başlangıçlarından üst örtüye ulaşan kesimine ahşap şirvanların ilave edildiği kaynaklardan öğrenilmektedir. Ancak günümüzde bunların kalan izleri seçilebilmektedir²⁰⁴ (Levha 23).

1.katta karşılıklı olarak düzenlenmiş iki adet merdiven mevcuttur. Bu merdivenlerin arasında yer alan dikdörtgen şekilli küçük bir kapı ile dıştaki surlara ulaşılmaktadır. Söz konusu merdivenlerle, yüksekliği 1. kat hizasında son bulan asma kata çıkılmaktadır.

Aynı merdivenlerle yukarıya doğru devam edildiğinde 2. kata varılmaktadır. 2. kat, teras kat şeklinde düzenlenmiştir. Bu katın tam orta yerinde, sekizgen şekilli sarnıç ağzı ve dış

²⁰⁰ Lloyd- Rice, 1989, s. 10

²⁰¹ Konyalı, 1946, s. 163

²⁰² Age., s. 172

²⁰³ Lloyd- Rice'in, "Alanya (Alaiyya)" kitabında Kızıl Kule'nin çizilmiş olan kesitinde sarnıcın başlangıcı zemin katın üst seviyesinden başlarken, İbrahim Hakkı Konyalı'nın "Alaiyye" kitabında Kızıl Kule çizimlerini yapan Yüksek Mimar Bedri Kökten ise, sarnıcın başlangıcını birinci katın üst seviyelerinden başlatmıştır. Bkz. LLOYD-RICE, 1989, s. 15- Konyalı, 1946, s.175

²⁰⁴ Şirvan: Eskiden çatı arasında ya da dükkanların üstünde bulunan basık oda. Bkz.

<http://www.ezberim.com/sozluk/184291-mimari-terimler-sozlugu/sayfa2.html> . Yapının inşa edildiği dönemde, zemin ve birinci katta muhafızların ve mustahfızların yatmaları ve dinlenmeleri için ahşaptan yapılmış şirvanlar vardı. Ancak, bunların kalan izleri görülmektedir Bkz. Konyalı, 1946, s. 171-172-Bkz. Mustahfız: Yeniçeriliğin kaldırılmasından önce kale, hisar ve ülke korumasında bulunan kişiler için kullanılan bir sözcük.

<http://www.sozluk.net/index.php?word=mustahf%C4%B1z&sozluk=osmanlica>

duvarlardan içteki kata doğru uzanan alttaki daha geniş, üstteki ise daha dar tutulmuş iki adet teras dikkati çekmektedir. Bu katın dış duvarları tuğla malzeme ile inşa edilmiş olup, üst kesimi dandanlarla sona ermektedir.

Araştırmacılar, yapının katlarına ilişkin farklı görüşleri sürmüştür. Örneğin, Lloyd ve Rice en üstteki mazgal dışları hariç olmak üzere yapının zemin kat, birinci kat ve asma kat, açık kat ve açık teras kat olmak üzere beş kattan oluştuğunu²⁰⁵; İbrahim Hakkı Konyalı, Kule'nin, asma katla birlikte beş katlı²⁰⁶; Evliya Çelebi ise, yapının 8 katlı olduğunu söylemektedir. İbrahim Hakkı Konyalı, bunun nedenini; Kule'nin şirvanlarını ve ahşap ile bölünen kısımlarını ve asma katı da saymak suretiyle katların sekize çıktığını ifade etmektedir²⁰⁷.

2.3.2. Zemin Kat

Kule'ye giriş, sekizgen şekilli kulenin dıştaki batı yüzünün güney köşesine yakın kesimine ve sur duvarına yakın yerleştirilmiş dikdörtgen şekilli bir kapı ile sağlanmaktadır. Yapının görkemi ve büyüklüğü ile tezat oluşturan zemin kattaki giriş kapısı, muhtemelen askeri konumundan dolayı küçük tutulmuş olmalıdır. Sur duvarı yapının bu yüzüne dar bir açı ile birleştiği için, kuleye girişi sağlayan kapı, bu birleşme şekli nedeniyle burada meydana gelen köşeye gösterişsiz bir şekilde yerleştirilmiştir (Levha 24).

Kapıdan içeri girildiğinde "L" şeklinde, eni yaklaşık 1.00 m. genişliğinde, üzeri tonozla örtülü bir koridor aracılığıyla, üzeri sivri kemerli tonozla örtülü giriş holü niteliğindeki bir eyvana ulaşılmaktadır. Bu eyvanın içteki yan duvarları tonoz başlangıç noktasına kadar kaba yonu taşla, dip duvarı ise zeminden tonozla kadar kaba yonu taşla kaplanmıştır. Sivri kemerli tonoz olan üst örtü ise, sıvalı olup beyaz badanalıdır. Bu mekanın dip duvarının kuzey-batı köşesindeki bir merdivenle 1. kata çıkılmaktadır.

Yapının zemin katında, tam merkezdeki sekizgen şekilli fil ayağı dikkati çekmektedir. Bunu 3.50 m. genişliğinde, üzeri tonozla örtülü bir koridor çevrelemektedir. Tonozun üzeri sıvalı olup, beyaz badana ile kaplanmıştır. Koridorun tonoz başlangıcından üst örtüye ulaşan kesimine ahşap şirvanların ilave edildiği kaynaklardan öğrenilmektedir (Levha 25). Şimdi bunların kalan izleri seçilebilmektedir. Günümüzde koridorun zemini kare şekilli terra-cotta malzeme ile kaplı olup, özgün zemin kaplaması bilinmemektedir.

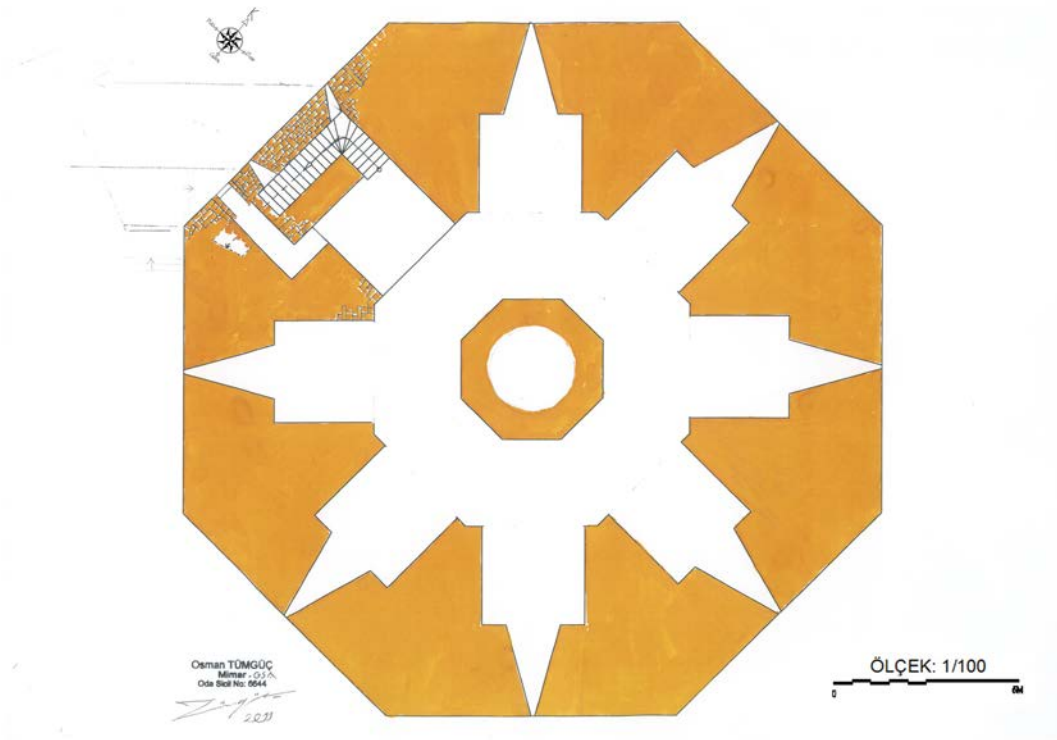
Söz konusu koridora, üzeri sivri kemerli tonozla örtülü sekiz adet eyvan açılmaktadır. Bunlardan biri giriş olarak düzenlenmiştir. Zemin katta yer alan eyvanlar, kulenin dıştaki sekiz yüzünün ortalarına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir ve dip duvarlarının orta kesimindeki sivri kemerli birer çökertme içinde yer alan birer adet mazgal pencere ile dışarı açılmaktadır. Ancak giriş kesimi dışta farklı düzenlenmiştir. Eyvanların içteki duvarları, tonoz başlangıç noktasına kadar kaba yonu taşla, koridora bakan dıştaki duvarları ise zeminden koridorun tonoz başlangıcına kadar kesme taşla kaplanmıştır. Aynı kesme taş duvar örgüsü, ortadaki fil ayağında da görülmektedir. Eyvanların üst örtü ise sivri kemerli tonoz olup, üzeri sıvalı ve beyaz badana kaplıdır (Levha 26).

²⁰⁵ Lloyd-Rice, 1989, s.12

²⁰⁶ Konyalı, 1946, s. 167

²⁰⁷ Age., s. 174

Tablo 2.1 Kızıl Kule Zemin Kat Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

2.3.3. Birinci Kat

Zemin katta giriş holü niteliğindeki eyvanın dip duvarının kuzey-batı köşesinde basamakları taştan yapılmış bir merdivenle 1. kata çıkılmaktadır (Levha 27). Bu katın merkezinde, zemin kattaki sekizgen şekilli fil ayağının üstüne denk gelen kesimde yer alan ve 1. kat boyunca yükselen, ağzı teras katında bulunan büyük bir su sarnıcı dikkati çekmektedir. Söz konusu sarnıcın etrafını üzeri tonozla örtülü iki adet koridor çevrelemektedir (Levha 28). Koridorları birbirinden, sekizgenin köşelerine denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, tuğla malzeme ile yapılan “V” şeklindeki payeler ayırmaktadır. Payeler, sivri kemerlerle birbirine bağlanmıştır. Her iki koridorun da üst örtüsü tonoz olup, üzeri tuğla ile kaplıdır. Zemin katta olduğu gibi, bu katta da dış duvarların içine yerleştirilmiş eyvanlarla payeler arasında kalan koridorun tonoz başlangıcından üst örtüye ulaşan kesimine ahşap şirvanların ilave edildiği kaynaklardan öğrenilmektedir. Şimdi bunların kalan izleri seçilebilmektedir. Sarnıca bitişik diğer koridorun üst örtüsünde, sekizgen kenarların ortasına denk gelecek şekilde, kareye yakın dikdörtgen şekilli sekiz adet havalandırma bacası mevcuttur (Levha 29). Günümüzde her iki koridorun zemini kare şekilli terra-cotta malzeme ile kaplı olup, özgün zemin kaplaması bilinmemektedir. 1.katta kulenin dıştaki sekiz yüzünden her birine ikişer adet denk gelecek şekilde, kalın olan dış duvarların içine, 14 adet eyvan yerleştirilmiştir (Levha 30). Ancak kuzeybatı yönüne ikişer adet eyvan yerleştirilmeyip, sirkülasyon alanı olarak değerlendirilmiştir. Söz konusu eyvanlar, dip duvarlarının orta kesimindeki birer adet mazgal pencere ile dışarı açılmaktadır. Eyvanların üst örtüleri sivri kemerli tonoz olup, içteki duvarları, tonoz başlangıç noktasına kadar kaba yonu taşla, koridora bakan dıştaki duvarları ise zeminden koridorun tonoz başlangıcına kadar kesme taşla kaplanmıştır.

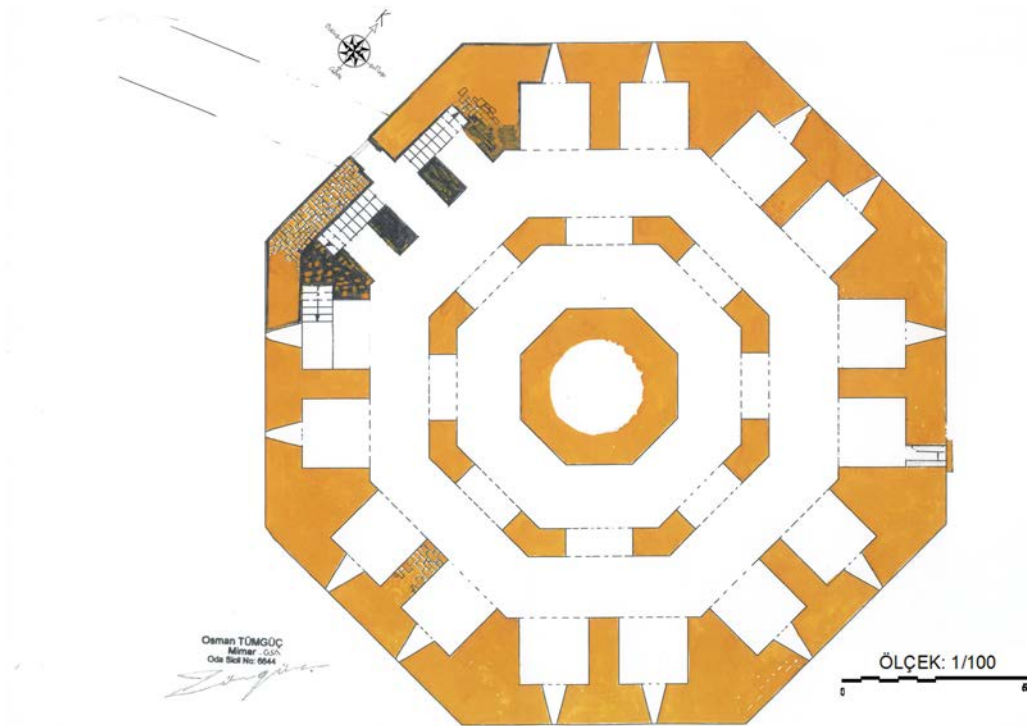
Sekizgen şekilli kulenin, kuzeydoğu yüzüne yerleştirilen iki adet eyvandan doğu köşesine yakın olanı, diğerleri gibi mazgal pencere ile dışarı açılmayıp biraz farklı tutulmuştur

(Levha 31a-b). Söz konusu eyvanın, dip duvarının kuzeydoğu köşesindeki dikdörtgen şekilli bir açıklıkla dış cepheye ulaşılmaktadır. Bu kesim dışta, kızgın yağ dökme açıklıklarını anımsatan bir görünüme sahiptir. Ancak içte, zemin kotundan yaklaşık 18 cm. yüksekliğinde sağlı sollu ayak basacak bir platformun yanı sıra, ortada sıvı akacak bir giderinin olması ve bunun sonunda dışa açılan bir kesimin varlığı, bazı yetkililerin sözlü anlatımlarına göre “hela”; Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri’ne göre “yağ akıtma çörteni olduğu ve güneydoğuda bulunduğu” ifade edilmektedir²⁰⁸. Bizim düşüncemize göre de, döneminde muhtemelen kızgın yağ akıtma çörteni olabileceğidir. Ancak tescil fişinde yazdığı gibi güneydoğuda değil, kuzeydoğuda bulunmaktadır.

Sirkülasyon alanı olarak değerlendirilen kuzeybatı kesiminde, tuğla malzeme ile inşa edilmiş üç adet sivri kemerli açıklık dikkati çekmektedir. Bu açıklıklardan ortadakinin tam karşısına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş, dikdörtgen şekilli küçük bir kapıyla doğrudan dıştaki surlara ulaşılmaktadır²⁰⁹ (Levha 32). Bu kapıya gelmeden, kemer açıklıklarının arkasındaki kesim ile kule duvarları arasında kalan yerde, üst katlara ulaşımı sağlayan merdivenler sağlı sollu yerleştirilmiştir. Söz konusu merdivenlerle, yüksekliği 1. kat hizasında son bulan asma kata çıkılmaktadır.

Tablo 2.2 Kızıl Kule Birinci Kat Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

2.3.3.1. Asma Kat

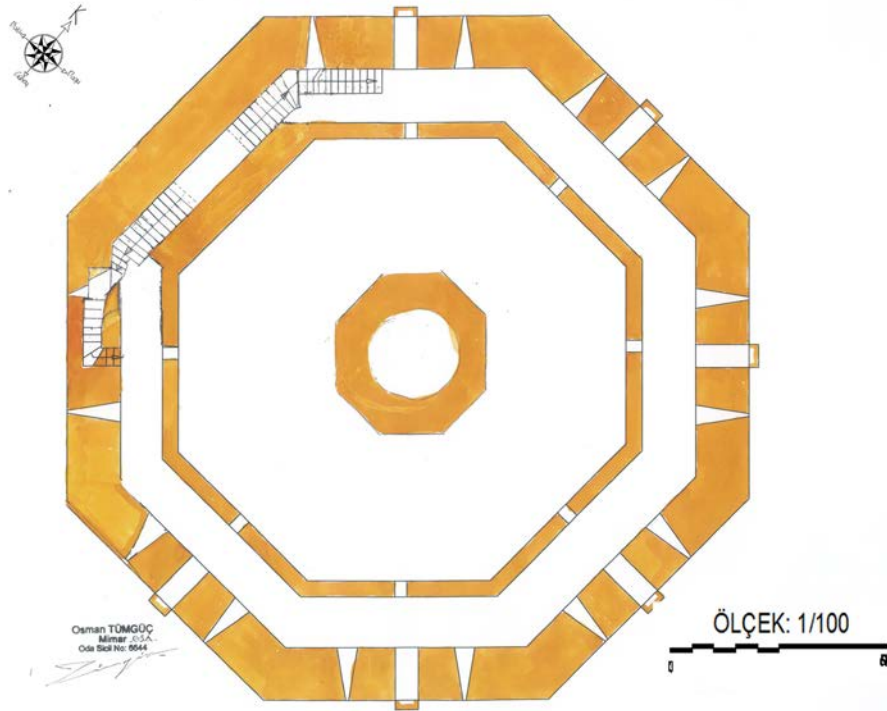
Bir koridor şeklinde düzenlenmiş asma katın dışa açılan mazgal pencere ve kızgın yağ dökme açıklıklarının bulunduğu duvarlar, pencerelerin atkı taşına kadar moloz taş olup üst tarafı ise tuğla ile örülmüştür (Levha 33). Bu duvar üzerinde dış cepheye açılan, kemerli

²⁰⁸ Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri

²⁰⁹ Bu kapı, kaleyi çevreleyen surlara bitişik, bir buçuk metre genişliğinde küçük bir yolla, kule ile kalede sultan sarayı arasında irtibat sağlamak için yapılmıştır. Bkz. Yetkin, b.t.y.y., s. 119.

açıklık içine yerleştirilmiş 3 adet mazgal pencere, dikdörtgen şekilli açıklık içine yerleştirilen 11 adet mazgal pencere ve 6 adet kızgın yağ akıtma açıklığı mevcuttur (Resim 34a-b). Diğer bir deyişle merdivenin bulunduğu batı yüzü hariç, sekizgenin tüm yüzlerinde üçer açıklık bırakılmak suretiyle bu katta da savunma düzeni yapılmıştır. Tüm bu açıklıkların alt kotu, asma kat zemin seviyesindedir. Bunlar güneybatı, güney ve güneydoğu duvarlarında, iki mazgal pencerenin arasına bir kızgın yağ akıtma açıklığı denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kızgın yağ akıtma açıklıkları, dış cepheye taşan konsolların üzerine yerleştirilen kesme taşlar nedeniyle ocak yaşmağını anımsatan bir görünüm arz etmektedir. Buna karşın doğu ve kuzeydoğu duvarlarına yerleştirilen üçer adet mazgal pencere ile dış cepheye açılmaktadır. Bu duvarın karşısındaki duvar, tamamen tuğla malzeme ile örülmüş olup; sekiz yüzünden yedisinin ortasına yerleştirilen birer adet pencere ile birinci kat koridoruna açılmaktadır. Diğer bir deyişle asma katta, birinci katın koridoruna açılan 7 adet açıklık mevcuttur. Asma katın üst örtüsü sivri kemerli tonoz olup, üzeri tuğla ile kaplıdır. Günümüzde zemini kare şekilli terra-cotta malzeme ile kaplı olup, özgün zemin kaplaması bilinmemektedir (Levha 35).

Tablo 2.3 Kızıl Kule Asma Kat Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

2.3.4. İkinci Kat

Aynı merdivenlerle yukarıya doğru devam edildiğinde İkinci kata varılmaktadır. Bu katın tam orta yerinde, yuvarlak şekilli sarnıç ağzı ve dış duvarlardan içteki kata doğru uzanan alttaki daha geniş, üstteki ise daha dar tutulmuş iki adet teras ve bunların alt kesimindeki eyvanlar dikkati çekmektedir. Bu katın dış duvarları tuğla malzeme ile inşa edilmiş olup, üst kesimi dendanlarla sona ermektedir.

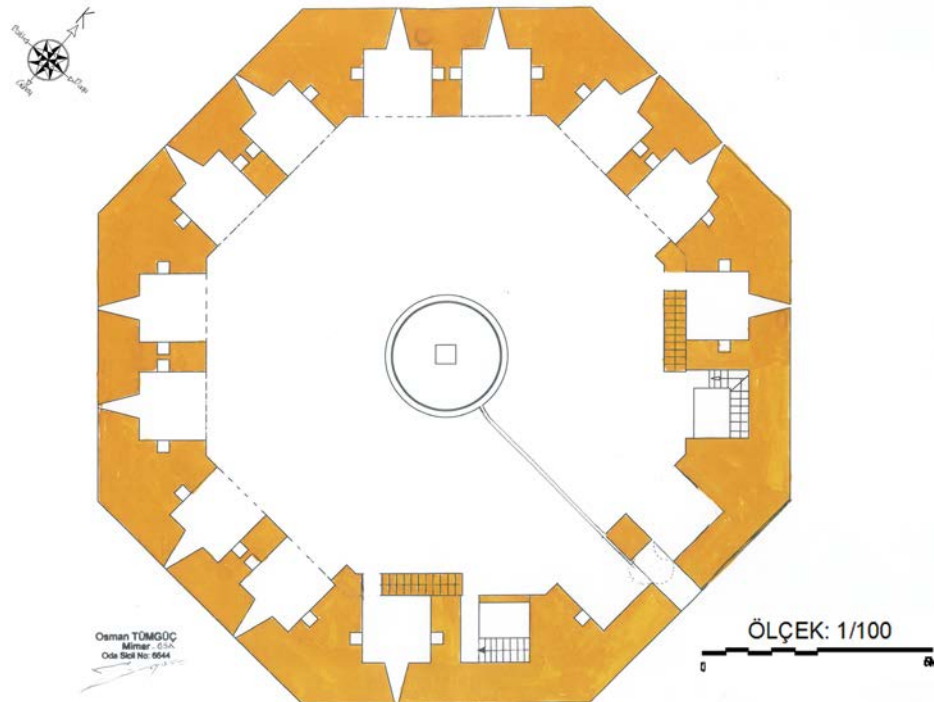
İkinci katta, kalın olan dış duvarların içine, kulenin dıştaki sekiz yüzünden her birine ikişer adet denk gelecek şekilde 16 adet eyvan yerleştirilmiştir (Levha 36). Söz konusu eyvanlar, dip duvarlarının orta kesimindeki birer adet mazgal pencere ile dışarı açılmaktadır. Bu nedenle dış cephede sekiz köşenin her bir yüzünde ikişer adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Ancak güneybatı, batı ve kuzeybatı cephelerinde bu durum farklılık göstermektedir. Bunun nedeni kuzeybatı ve güneybatıdaki birer adet eyvan, merdiven çıkışı

olarak düzenlendiğinden mazgal penceresi bulunmamaktadır (Levha 37). Bu cephelerde, bitişikteki eyvanların birer adet mazgal penceresi görülmektedir. Batıda ise durum farklıdır. Burada iki eyvan, dip duvarları hizasında kuzey-güney doğrultusunda enlice sivri bir kemerle birleştirilmiş olup, dış cepheye sivri kemerli bir açıklık şeklinde yansımıştır (Levha 38).

Günümüzde ve araştırmacılardan Llyod ve Rice'sın planında da görüldüğü gibi, ortadaki sarnıçtan fazla gelen suyun atıldığı kanal da bu mekanların altından geçerek, dış cephedeki sivri kemerli açıklığın alt kesiminde yer alan bir çörtlenle dışarı atılmaktadır. Tescil fişinde bu çörtenden "...Giriş cephesinde ayrıca üçüncü katta ve ortada üzeri sivri kemerli bir pencere boşluğu bulunmaktadır ki bunun hemen altında ise dörtgen şeklinde bir adet yağ akıtma oluğu yer almaktadır."²¹⁰ şeklinde bahsedilmektedir. Söz konusu çörtenin, ortadaki sarnıçla ilişkisi mevcut durumda açıkça görülmektedir. Bu nedenle tescil fişindeki "yağ akıtma oluğu" ifadesinin uygun olamayacağı düşünülmektedir. Eyvanların her iki yan duvarlarının orta kesimine küçük nişler yerleştirilmiştir. Bu nişler muhtemelen cephe koymak için kullanılmış olmalıdır. Zemini günümüzde çimento harçlı betonla kaplanmıştır. Eyvanların üst örtüleri sivri kemerli tonoz olup, tonoz ve duvarlar tuğla ile kaplanmıştır ve günümüzde üstü açık bir avluya açılmaktadır (Levha 39).

Zemin katta merkezi ayağın üstüne denk gelen kesimde, yaklaşık birinci kat boyunca yükselen ve bu kattaki avlunun ortasında yuvarlak şekilli, avlu zemininden yaklaşık 1.00 m. yükseklikte, etrafı tuğla ile örülmüş sarnıcın ağzı bulunmaktadır. Bunun etrafında sekiz adet içte, sekiz adedi dışta toplam onaltı adet kareye yakın dikdörtgen şekilli havalandırma bacaları dikkati çekmektedir (Levha 40). Günümüzde bu katın zemini çimento harçlı betonla kaplanmıştır, özgün zemin kaplaması bilinmemektedir.

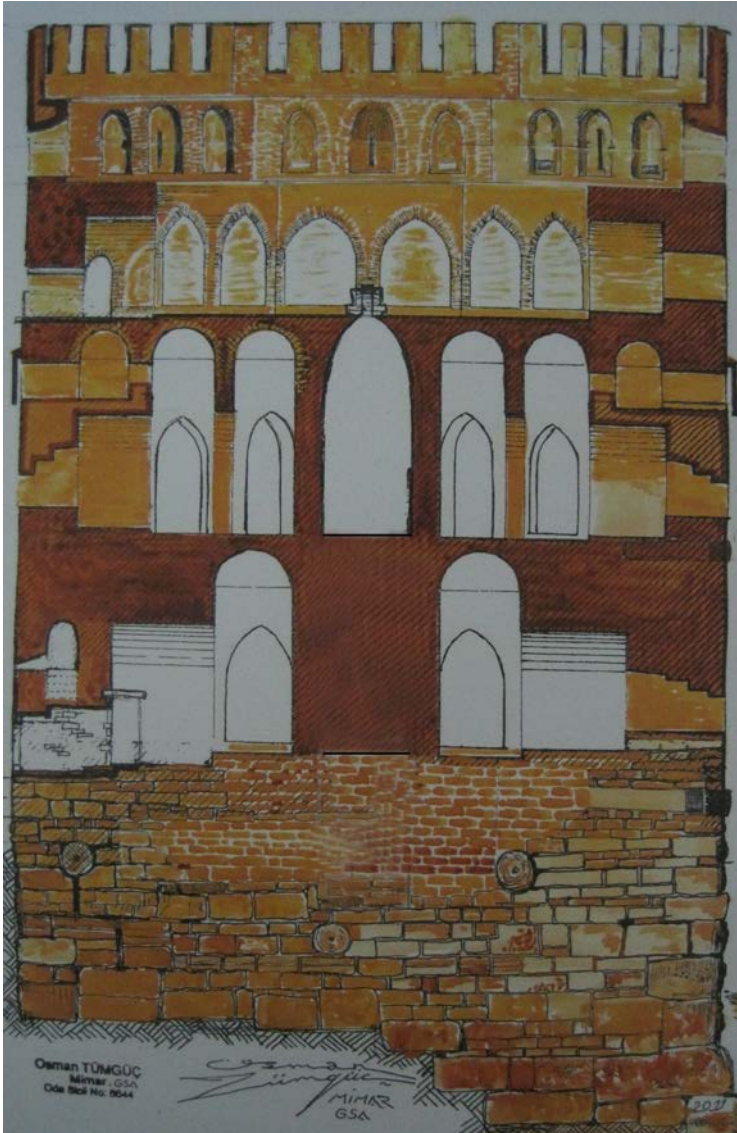
Tablo 2.4 Kızıl Kule İkinci Kat Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

²¹⁰ Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri.

Sarnıcın derinliği ile ilgili araştırmacılar farklı görüşler ileri sürmektedir. Konyalı “Kulenin ortasında yığma sütun gibi yükselen kısmın içi kuledekilerin suyunu temin eden büyük bir sarnıçtır. Ağzı ikinci kattadır. İçi taşla, molozla ve tuğla parçalarla doldurulduğu için hakiki derinliği bilinmemektedir.” demektedir²¹¹. Haşim Yetkin, sarnıç ile ilgili “Yapının içinde zemin katın tam ortasından yukarı doğru dördüncü kata kadar yükselen bölüm kulenin omurgasını, aynı zamanda su ihtiyacının giderilmesi için sarnıç görevini üstlenmektedir” demektedir²¹².

Tablo 2.5 Kızıl Kule'nin Kesiti (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç) .

Araştırmacılar, kışın yağmurlu günlerde kule çevresine yağın yağmurların küçük kanallarla sarnıca bağlanması suretiyle yıllık su ihtiyaçlarının buradan sağlandığını²¹³; ayrıca bu katın üzerinin eskiden bir külah ile örtülü olduğunu ve bu külahın etrafındaki oluklardan

²¹¹ Konyalı, 1946, s. 171

²¹² Yetkin, b.t.y.y., s. 117

²¹³ Age., s. 118

suyun, sarnıca aktığını²¹⁴ ifade etmektedir. Ancak bu konuda günümüze ulaşan herhangi bir iz mevcut değildir.

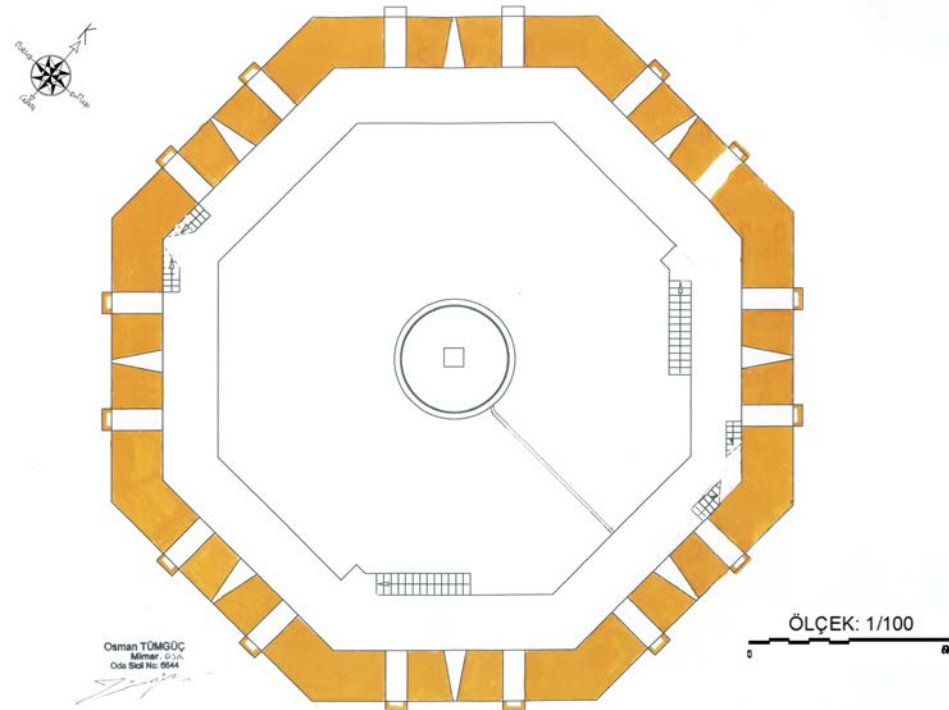
2.3.4.1. Teras Katlar

İkinci katta günümüzdeki hali ile açık bir avlunun etrafına sıralanan eyvanların üst kesiminde, dış duvarlardan içteki avluya doğru uzanan alttaki daha geniş, üstteki ise daha dar tutulmuş iki adet teras mevcuttur. Ortadaki avlunun kuzeybatı kesiminde bulunan iki adet merdivenle, eyvanların üzerindeki geniş terasa (alt teras) çıkılmaktadır.

2.3.4.1.1. Alt Teras

Söz konusu teras, üsttekine göre daha geniş tutulmuş olup; sekizgenin tüm yüzlerinde üçer açıklık bırakılmak suretiyle bu katta da savunma düzeni yapılmıştır (Levha 41). Bu açıklıklar, iki adet kızgın yağ akıtma açıklığının arasına bir adet mazgal pencere denk gelecek şekilde, tuğladan yapılmış enlice sivri kemerlerin içine yerleştirilmiştir ve dış cepheye açılmaktadır. Bunların alt kotu, terasın zemin seviyesindedir. Kızgın yağ akıtma açıklıkları, dış cepheye taşan taş konsolların üzerine yerleştirilen tuğlalarla örülerek, ocak yaşmağını anımsatan bir görünüm verilmiştir. Asma kattaki açıklıklar, cephede bunlarla aynı hizada olmayıp, bunların ortasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Tablo 2.6. Kızıl Kule İkinci Kat/Alt Teras Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

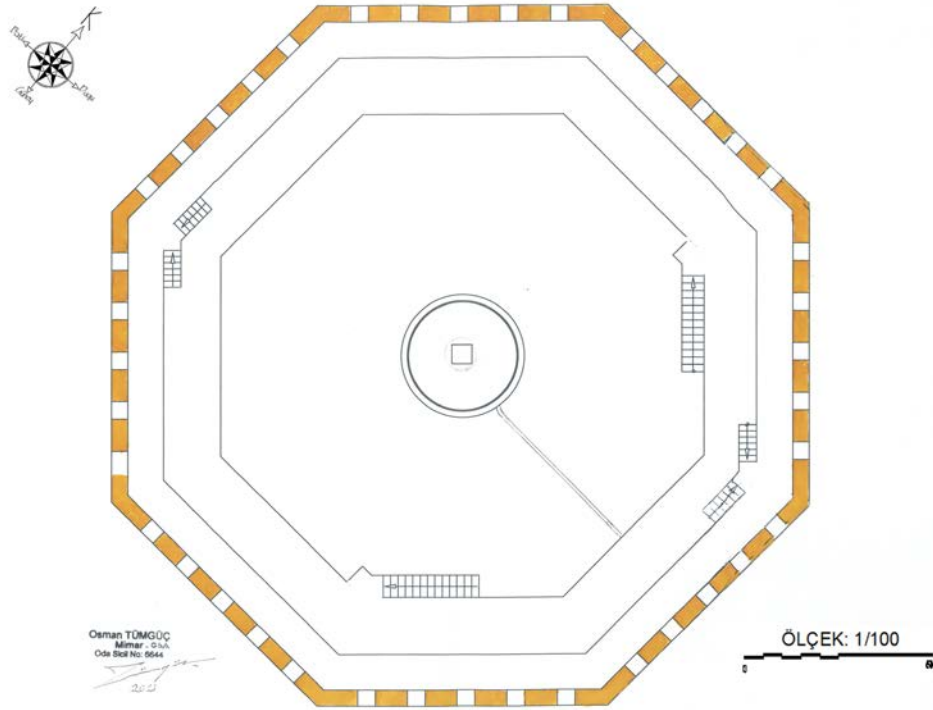

²¹⁴ Konyalı, 1946, s. 172

2.3.4.1.2. Üst Teras

Bu terasta bulunan çift kollu bir merdivenle en üstteki daha dar terasa ulaşılmaktadır (Levha 42). Teras katın dış duvarları tuğla malzeme ile inşa edilmiş olup, üst kesimi dandanlarla sona ermektedir.

Tablo 2.7 Kızıl Kule İkinci Kat/Üst Teras Planı (Mimari Çizim: Mimar Osman Tümgüç).

2.4. SÜSLEMELER

2.4.1. Dış Cephe Süslemeleri

Yapı dıştan oldukça sade bir görünüme sahiptir. Ancak, Alanya'nın kuzey tarafında limana hakim bir konumda ve ilk olarak inşa edilen büyük sekizgen Kule, döneminde surların en çok göze çarpan parçası olmuştur²¹⁵. Kule'nin dış cephelerinde kaplama malzemesi olarak zemin+1. katta kırmızı renkli kaba yonu taş, bunun üst kesimindeki 2. katta kırmızı renkli tuğla, köşelerde ise büyük boyutlu kesme taşın yanı sıra diğer Selçuklu yapılarında olduğu gibi, bu yapıda da devşirme malzeme de kullanılmıştır (Levha 43). Kızıl Kule, adını dış cephelerinde kullanılan kızıl renkli taşlardan almıştır²¹⁶ (Levha 44).

Kule karşıdan bakıldığında sade bir görünüm arz etmekle birlikte, yakından incelendiğinde fonksiyona yönelik işlevlerin dış cepheye zarif bir şekilde yansıdığı fark edilmektedir. Örneğin, her katın kendine has özelliği vardır; bazıları ok atmak için, bazıları

²¹⁵ Lloyd ve Rice, 1989, s. 10

²¹⁶ Bkz. Lloyd ve Rice, 1989, s. 16; araştırmacılarından İ. H. Konyalı, Kule'nin taşlarının, Dim deresinin doğusundaki tepelerin eteklerinden getirildiğini ve taşların çıkartıldığı ocakların izlerinin hala mevcut olduğunu ifade etmektedir. Bkz. Konyalı, 1946, s. 160-163

savaş zamanında kızgın yağların döküldüğü açıklıkları içermektedir. Tüm bunlar, cephede harmoni yaratacak şekilde yerleştirilmiştir. Cephedeki çıkıntılar, mazgal pencerelerin boşlukları, kat aralarının yuvarlak kesitli taşlarla²¹⁷ belirlenmesi, yapıya ait kitabeler, cephenin en üstte dendanlarla sona ermesi tüm bunlar rastgele yerleştirilmeyip, belirli bir denge unsuru gözetilmiştir.

Kat araları, yuvarlak kesitli sütun gövdeleri ile dışarıya çıkıntılı, kat hizalarını belirleyecek şekilde, bir sıra halinde belirli aralıklarla dizilmiştir. Bunlar güneybatı, güney, güneydoğu cephelerinde tek sıra halinde olup, zemin katla birinci katı ayırmaktadır. Diğer cephelerde ise çift sıra halindedir ve asma katla birinci kat arasında da bulunmaktadır.

Kule, üst terastan ulaşılabilen dendanlarla sona ermektedir. Sekizgen yapının dendanları her yüzde dört adet olup, köşelerdeki dendanlar iki yüzde (V) şeklinde biçimlenmiştir. Dendanların üzerinde harpušta mevcuttur ve harpuştanın dış cepheye doğru taşan alt kesimi kirpi saçakla son bulmaktadır.

Dendanların alt kesiminde yer alan alt terastaki, dikdörtgen şekilli kızgın yağ akıtma açıklıkları; duvar yüzeyinden dışarıya doğru taşan iki taş konsolun üzerine, düz bir taşın yerleştirilmesi ile altta ters U şeklinde bir görünüm arz etmekte ve bunun üzerindeki tuğla örgülü kısım ise üstte eğimli bir harpušta ile sonlanmaktadır. Bu görünümü ile adeta ocak yaşmağını anımsatan yağ akıtma açıklıklarının aralarına mazgal pencereler yerleştirilmiştir. Tüm bunlar belirli bir oran/orantı bağlamında ele alınmıştır.

İkinci katta yer alan tonozlu eyvanlar birer adet mazgal pencere ile dışarı açılmaktadır. Bu katta, sekizgenin her bir yüzünde ikişer adet mazgal pencere açıklığı mevcuttur. Bu açıklıklar cephede, alt terasa ait kızgın yağ akıtma açıklıklarının içte kalan kenarlarının alt hizasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir ve kırmızı renkli tuğla ile inşa edilmiştir. Ancak bu durum güneybatı, batı ve kuzeybatı cephelerinde farklılık göstermektedir. Güneybatı ve kuzeybatı cephelerinde birer adet mazgal pencere bulunmaktadır. Batı cephesinin orta kesiminde ise sivri kemerli bir açıklık ve bunun hemen altında yer alan bir çörten dikkati çekmektedir.

Asma katta, iki mazgal pencerenin arasında bir adet kızgın yağ akıtma açıklığı mevcuttur. Bunlar kuzeybatı, kuzey, kuzeydoğu, doğu, güneydoğu ve güney duvarları üzerinde yer almaktadır. Buna karşın batı cephesinde yoktur, güneybatı cephesinde ise sadece iki adet mazgal pencereye yer verilmiştir. Mazgal pencere açıklıkları cephede, alt terasta yer alan kızgın yağ akıtma açıklıklarının dışta kalan kenarlarının alt hizasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Yine bu katta iki mazgal pencere arasında yer alan kızgın yağ akıtma açıklığı, alt terastaki mazgal pencerenin ortasına denk gelecek şekilde hizalandırılmıştır. Kızgın yağ akıtma açıklıkları, dış cepheye taşan konsolların üzerine yerleştirilen kesme taşlar nedeniyle ocak yaşmağını anımsatan bir görünüm arz etmektedir. Bunların alt kesiminde adeta kabarıyı anımsatan yuvarlak kesitli taşlar kat seviyesini belirlemektedir.

Birinci kattaki eyvanlar, dip duvarlarının orta kesimindeki birer adet mazgal pencere ile dışarı açılmaktadır. Birinci katta, sekizgenin her bir yüzünde ikişer adet mazgal pencere mevcuttur. Bunlar ikinci katta yer alan mazgal pencerelerin alt hizasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Sekizgen Kule'nin kuzeydoğu yüzünde bu durum farklılık göstermektedir. Kızgın yağ akıtma çörteni olarak düşündüğümüz, doğu köşesine yakın olanı, farklı değerlendirilmiştir. Görünüm olarak kızgın yağ akıtma açıklığını anımsatmakla birlikte; yükseklik olarak hem onların iki katıdır, hem de ağız diğerleri gibi geniş olmayıp, oldukça dar

²¹⁷ Sütun gövdeleri ve loğ taşları duvara dikine yerleştirilmiş olup, bir kısmı dışarıda çıkıntı oluşturacak şekilde adeta kabara gibi bir görünüme sahiptir.

tutulmuştur. Ayrıca bu katta, sekizgenin her bir yüzünde hemen hemen mazgal pencereleri ortalayacak şekilde, bunların alt kesimine yerleştirilmiş birer adet çörtten dikkati çekmektedir. Kulenin sadece güneybatı cephesinde söz konusu çörtten görülmemektedir. Bunun nedeni restorasyon sırasında unutulmuş olabileceğini akla getirmektedir.

Zemin katta, sekizgenin her bir yüzünde yer alan birer adet mazgal pencere mevcuttur. Bunlar cephelerin orta kesimine, alt terasın tam orta yerinde bulunan mazgal pencerenin hizasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kulenin üst kesimi toplam 48 adet dendan ile sonlanmaktadır. Bu dendanlardan köşelere denk gelen 8 adedi çift yönlüdür. Kulenin cephelerinde toplam 56 adet mazgal pencere, 22 adet kızgın yağ akıtma açıklığı²¹⁸, 1 adet yağ akıtma çörtteni, 6 adet çörtten bulunmaktadır.

2.4.1.1. Batı Cephesi

Giriş açıklığının bulunduğu cephe olup, sur duvarı bu cepheyi ikiye ayırmaktadır (Levha 45). Bu cephenin üst kesimi dört adet ve köşelerde (V) şekilli çift dendanlarla sona ermektedir. Söz konusu özellik Kule'nin sekiz yüzünde de yinelenmiştir. Batı cephesinde toplam üç adet mazgal pencere, bir adet sivri kemerli açıklık, iki adet kızgın yağ akıtma açıklığı, bir adet çörtten ve kat aralarını belirleyen dizi şeklinde yerleştirilmiş, cephe yüzeyinde çıkıntı oluşturacak şekilde adeta kabara gibi bir görünüme sahip yuvarlak kesitli taşlar mevcuttur.

İkinci katın üst terasında bulunan dendanların alt kesiminde, alt terasa ait iki kızgın yağ akıtma açıklığı arasına bir adet mazgal pencere yerleştirilmiştir. Bu özellik de Kule'nin sekiz yüzünde yinelenmiştir. İkinci katta ise, üstteki mazgal pencerenin altına denk gelecek şekilde yerleştirilmiş bir adet sivri kemerli açıklık ve onun alt kesimindeki çörtten dikkati çekmektedir. Asma kat seviyesinde herhangi bir uygulama söz konusu değildir. Birinci kat hizasında, sura açılan dikdörtgen şekilli bir giriş açıklığı yer almaktadır.

Zemin kat hizasında, batı cephesinin kuzeybatı ve güneybatı köşelerine yakın kesiminde birer adet küçük pencere açıklığı vardır. Bu pencereler, zemin kattan birinci kata çıkışı sağlayan merdiveni aydınlatmaktadır. Kule'ye giriş; sekizgen şekilli kulenin batı yüzünde sur duvarına yakın bir kesime yerleştirilmiş dikdörtgen şekilli küçük bir kapı ile sağlanmaktadır (Levha 46).

2.4.1.2. Güneybatı Cephesi

Bu cephe üzerinde, yapının kitabelerinden “usta kitabesi” yer almaktadır. Bu cephede yedi adet mazgal pencere, iki adet kızgın yağ akıtma açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca zemin katla birinci kat aralarının sınırını belirlemek için yuvarlak kesitli yedi adet yan yana dizilmiş taş sırası mevcuttur.

İkinci katın alt terasında; iki adet kızgın yağ akıtma açıklığı ve bunların arasına bir adet mazgal pencere yerleştirilmiştir. İkinci kat hizasındaki düzenlemeye gelince; burada bulunan iki adet mazgal pencere diğer cephelerde olduğu gibi aynı seviyede olmayıp, batı köşesine yakın olanı biraz daha düşük seviyede yerleştirilmiştir.

²¹⁸ Tescil fişinde 21 adet yağ akıtma deliği olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri

Asma kattaki bir adet mazgal pencere, üstteki pencerelerin altına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Birinci kat hizasında; iki adet yan yana düzenlenmiş mazgal pencere vardır. Birinci katla zemin kat sınırını ayırmak için yuvarlak kesitli yedi adet yan yana dizilmiş taş sırası mevcuttur. Bu taş sıralarının alt seviyesinde yapıya ait “usta kitabesi” yer almaktadır. Zemin kata ait bir adet mazgal pencere, üstteki pencereleri hemen hemen ortalayacak şekilde cepheye yerleştirilmiştir (Levha 47) .

2.4.1.3. Güney Cephesi

Bu cephe üzerinde sekiz adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı ve yapının inşa kitabesi bulunmaktadır. Diğer cephelerde görülen, yuvarlak kesitli yan yana dizilmiş taş sırası burada da mevcuttur ve yedi adettir. Bu cephede, bir adet çörten bulunmakta olup; ancak iki ucu kırılmış ve günümüzde sadece çıkıntısı kalmıştır.

İkinci katın alt terasında; iki adet kızgın yağ akıtma açıklığı ve bunların arasına bir adet mazgal pencere yerleştirilmiştir. Bu görünüm, diğer cephelerde de tekrarlanmıştır. İkinci katta ise, iki adet mazgal pencere cepheyi üç eşit parçaya bölecek şekilde yerleştirilmiştir ve bunlar üstteki kızgın yağ akıtma açıklıklarının içte kalan kenarlarının alt hizasına denk gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

Asma kat hizasında, iki adet mazgal pencere arasına bir adet kızgın yağ akıtma açıklığı görülmektedir. Mazgal pencereler, üstteki kızgın yağ akıtma açıklıklarının dışta kalan kenarlarının alt hizasına; ortadaki kızgın yağ akıtma açıklığı ise, üstteki alt terasın mazgal penceresinin alt hizasına denk gelecek şekilde düzenlenmiştir. Birinci kat hizasında; iki adet yan yana düzenlenmiş mazgal pencere mevcuttur. Bu pencereler, ikinci katın mazgal pencerelerinin alt hizasındadır.

Birinci katla zemin kat sınırını ayırmak için kullanılan, yan yana dizilmiş yedi adet yuvarlak kesitli taş sırası bu cephede de mevcuttur. Bu taş dizisinin alt kesiminde, bir çökertme içine yerleştirilmiş mermer pano üzerine, Selçuklu sülüsü ile yazılmış inşa kitabesi yer almaktadır. Söz konusu kitabenin alt ve üst kesimi Antik Döneme ait sövelerle sınırlandırılmıştır. Zemin kat hizasında, cepheyi ortalayacak şekilde yerleştirilmiş bir adet mazgal pencere dikkati çekmektedir (Levha 48).

2.4.1.4. Güneydoğu Cephesi

Bu cephede sekiz adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı ve bir adet çörten mevcuttur. Ayrıca yuvarlak kesitli altı adet yan yana dizilerek düzenlenmiş taş sırası bulunmaktadır. İkinci katın alt terasına ait görünüm diğer cephelerdeki gibidir. İkinci kat hizasındaki yan yana iki adet mazgal pencere ve asma kat hizasındaki düzenleme yapının diğer cepheleri ile aynı özellikleri göstermektedir.

Birinci kat hizasında; diğer cephelerde olduğu gibi, iki adet yan yana düzenlenmiş mazgal pencere ve bunun alt kesiminde ise bir adet çörten yer almaktadır. Birinci katla zemin kat sınırını ayırmak için yuvarlak kesitli altı adet yan yana dizilmiş taşlar bu cephede de görülmektedir. Diğer cephelerdeki gibi zemin katta bir adet mazgal pencere yer almaktadır (Levha 49).

2.4.1.5. Doğu Cephesi

Doğu cephesi üzerinde sekiz adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı, bir adet çörtten, ayrıca çörttenin alt kesiminde altısı yuvarlak kesitli, diğeri kare şekilli olmak üzere yedi adet yan yana düzenlenmiş taş sırası mevcuttur.

Bu cephe, güneydoğu cephesi ile aynı özelliklere sahiptir. Ancak asma kattaki kızgın yağ akıtma açıklığının üst kesiminde diğer cephelerden farklı olarak iki adet yan yana yerleştirilmiş sütun kaideleri dikkati çekmektedir. Kızgın yağ akıtma açıklığının altında ise, yuvarlak kesitli dört adet taş mevcuttur. Birinci katla zemin kat sınırını ayırmak için altısı yuvarlak kesitli, diğerisi ise kare şekilli yedi adet yan yana düzenlenmiş taşlar mevcuttur (Levha 50).

2.4.1.6. Kuzeydoğu Cephesi

Kuzeydoğu cephesi üzerinde yedi adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı, bir adet yağ akıtma çörtteni, bir adet çörtten, çörttenin alt kesiminde yedi adet, üst kesiminde ise sekiz adet yuvarlak kesitli yan yana düzenlenmiş taş sırası mevcuttur. Bu cephenin düzeni doğu cephesiyle aynı özellikleri göstermekle birlikte, birinci kat farklı tutulmuştur. Bu fark birinci katta yan yana olması beklenen iki adet mazgal pencereden, doğu yüzüne yakın olanın kızgın yağ akıtma çörtteni olarak değerlendirilmesidir.

Asma kat ile birinci kat hizasını belirleyen, yan yana yerleştirilmiş sekiz adet yuvarlak kesitli taş sırası yer almaktadır. Ayrıca birinci katla zemin kat sınırını ayırmak için yedi adet yuvarlak kesitli yan yana düzenlenmiş taş sırası mevcuttur (Levha 51).

2.4.1.7. Kuzey Cephesi

Bu cephe üzerinde sekiz adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı mevcuttur. Asma kattaki kızgın yağ akıtma açıklığının alt kesiminde sekiz adet yan yana dizilmiş yuvarlak kesitli taş sırası bulunmaktadır. Birinci kat hizasında yer alan iki adet mazgal pencereyi ortalayacak şekilde ve bunların alt kesiminde yer alan çörtten dikkati çekmektedir. Bunların alt seviyesinde yedi adet yan yana dizilmiş yuvarlak taş sırası mevcuttur (Levha 52).

2.4.1.8. Kuzeybatı Cephesi

Kuzeybatı cephesinde yedi adet mazgal pencere, üç adet kızgın yağ akıtma açıklığı, asma kat ile birinci kat hizasını belirleyen yan yana dizilmiş sekiz yuvarlak kesitli taş sırası yer almaktadır. Birinci kat hizasında yer alan iki mazgal pencereden kuzey cephesine yakın pencerenin hemen sol alt kesiminde bir adet çörtten bulunmaktadır. Birinci katla zemin kat seviyesini yan yana dizilmiş on adet yuvarlak kesitli taş dizisi ayırmaktadır.

Yapının bu cephesinde iki adet kitabe mevcuttur. Bunlardan dendanların hemen alt seviyesinde cepheyi ortalayacak şekilde, bir çökertme içine yerleştirmiş “Allah’a Minnet” kitabesi; zemin katla birinci kat hizasını belirleyen yuvarlak kesitli taş dizisinin alt kesiminde, bir çökertme içine yerleştirilmiş mermer panoda yapının inşa kitabesi yer almaktadır.

Diğer cephelerin ikinci kat seviyesinde iki adet mazgal pencere varken, burada sadece bir adet mazgal pencere bulunmaktadır. Bu cephenin alt kısımlarında devşirme malzeme de kullanılmıştır. Bunlardan biri de yapının taş örgüsü içinde, yatay bir şekilde kullanılan profilli taş sövedir (Levha 53).

2.4.2. İç Mekan Süslemeleri

Kulenin iç mekanlarında pek süsleme unsuru bulunmamakla birlikte, taş ve tuğla malzemenin birlikte kullanımı bir ahenk yaratmaktadır. Antik Döneme ait devşirme parçalar da hareket unsuru kazandırmaktadır. Bunlara, zemin kat giriş holü niteliğindeki eyvanın dip duvarı üzerinde ve zemin kattan birinci kata ulaşımı sağlayan merdivenin yan duvarlarında rastlanmaktadır.

Söz konusu eyvanın dip duvarı üzerindeki friz parçası akantus yaprakları, yumurta ve inci dizileri ile bezeli olup, adeta bir tablo gibi mekana renk katmaktadır (Levha 54). Üst kata ulaşımı sağlayan merdivenin yan duvarlarındaki profilli söve parçaları hareket kazandırmaktadır (Levha 55).

2.5. KİTABELER

Kızıl Kule'nin dış duvarları üzerinde bulunan kitabelerle ilgili İbrahim Hakkı Konyalı, Seton Lloyd ve Prof. Dr. Ali Yardım gibi pek çok araştırmacının çalışması bulunmaktadır. Bunlardan Prof. Dr. Ali Yardım, kitabelere ilişkin daha önceki yıllarda yapılan çalışmaları karşılaştırarak en doğru açıklamayı yapmıştır.

Akdeniz'deki Türk deniz hakimiyetinin sembolü olan Kızıl Kule'de dört kitabe mevcuttur. Bunlardan ikisi inşa, biri usta, diğeri de “Allah'a Minnet” kitabelerinden oluşmaktadır.

2.5.1. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki “Allah'a Minnet” Kitabesi

Kızıl Kule'nin şehre bakan kuzey tarafında, kule dendanlarının hemen altında celi sülüsle yazılmış iki kelimelik bir kitabe vardır. Bunlardan birinci kitabe, Alaaddin Keykubat'ın duygularının en soylu ifadesi olup, “El-Minnetü lillah”=Minnet Allahadır” yazmaktadır (Levha 56).

2.5.2. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki İnşa Kitabesi

Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki “Allah'a minnet” Kitabesi'nin tam altında, yerden 10.00 m. kadar yükseklikte kulenin ikinci kitabesi yer almaktadır²¹⁹.

Yardım'a göre; ikinci kitabe, 4 satırdan oluşmaktadır. Günümüz Türkçesi ile: “Bu mübarek kulenin yapılmasını; Efendimiz, yüce sultan, büyük hükümdar, milletlerin hakimiyetini elinde tutan, karanın ve iki denizin hakimi, din ve dünyanın ulusu, Emirülmü'mininin burhanı –Allah saltanatını daim eylesin-Kılıç Aslanoğlu Keyhüsrevoğlu Keykubad, H. 623/M. 1226 yılı Rebi'ul-evvel ayının başında emretti” şeklindedir. Bu kitabe, daha önce Konyalı ve Seton Lloyd tarafından yayınlanmıştır.

Yine Yardım'a göre; bu kitabenin tarihe ilişkin açıklaması, yorumsuz olarak metinden anlaşılmaktadır. Kitabenin tarihi, M. 1226 Nisan ayı başlarına rastlamaktadır. Konyalı, “Alaiye'de bundan daha eski tarihli bir kitabe yoktur” demektedir. Halbuki, Konyalı'nın eserinde yer almayan Tersane burcunun kuzeye bakan kitabesi, aynı yılın safer ayını

²¹⁹ Yardım, 2002, s.75-76

vermektedir. Bilindiği gibi Safer ayı, kamer ayının ikinci ayıdır. Rebi’ul-ahir ise dördüncü ayına rastlamaktadır (Levha 57).

Söz konusu kitabe sağlam durumda olup, beyaz mermer üzerine kabartma şeklinde 4 satır halinde yazılmıştır. Kitabenin yerden 10.00 m. yüksekte oluşu, kuzeyde yağmur ve güneş almayan bir yerde bulunuşu hiç yıpranmadan günümüze kadar gelmesini sağlamıştır²²⁰.

2.5.3. Kızıl Kule’nin Güney Tarafındaki İnşa Kitabesi

Kızıl Kule’nin güney tarafında, Tersane yönündeki inşa kitabesi, hacim ve metin olarak Alanyada’ki en büyük kitabe olup 7 satırdan oluşmaktadır. Sultan Alaaddin adına yazılan bu kitabe, Kanuni Sultan Süleyman’ın Fransa kralı I. Fransuva’ya yazdığı mektubun üslubunu anımsatmaktadır. Türkçe açıklaması ise şöyledir; “*Bu mübarek burcun yapılmasını efendimiz, Yüce sultan, Ulu Hakan, milletlerin hakimiyetini elinde tutan, dünya sultanlarının sultanı, biledullah’ın hamisi, ibadullahın koruyucusu, din ve dünyanın ulusu, İslam’ın ve Müslümanların yardımcısı, kainatta adaletin dirilticisi, zalimlerden mazlumları insaflıca koruyan, yeryüzünde Allah’ın gölgesi, güçlü kuvvetli devletin celali, şanlı milletin sığınağı, adli insafa hayat bahşeden karanın ve iki denizin sultanı, ins ü cinin melce’i, şark ve garbın muhafızı, Selçukoğullarının efendisi, müminlerin emirinin burhanı, ülkeler fatihi Kılıç Arslan oğlu Keyhüsrev oğlu Keykubad , 623 senesi Rebi’ulahirinin başında emretti*” (Levha 58).

2.5.4. Kızıl Kule’nin Giriş Kapısının Sağındaki Duvarda Yer Alan Usta Kitabesi

Kızıl Kule’nin giriş kapısının sağındaki duvarın yüzünde, yerden yüksekçe bir seviyede yer alan Usta Kitabesi 3 satır halinde Arapça yazılmıştır. Kitabenin Türkçe açıklamasında; Halebli Ketenci Zade Değirmenci oğlu Ebu Ali’nin yaptığı yazmaktadır. El-Kattani ustanın lakabı olup, ailenin soyadıdır²²¹ (Levha 59).

2.6. Yapının Bugüne Kadar Geçirmiş Olduğu Müdahaleler

2.6.1. Restorasyon Aşamaları

Kızıl Kule’nin bugüne kadar geçirmiş olduğu müdahaleler ile ilgili çok fazla bilgi günümüze ulaşamamıştır. Ancak araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilere ve alanda yapılan çalışmalar esnasında alınan sözlü bilgiler doğrultusunda yapıdaki restorasyon çalışmaları kronolojik sıralamaya göre değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, araştırmacı Dr. Ali Rıza Gönüllü; “*Maarif Eminliği’nden, Alanya Kaymakamlığı’na gönderilen yazıda, Alanya Kasabası’nın iskele cihetinde bulunan Kızıl Kule, Tersane’nin tahribattan korunması ve bunların kapılarının bitirilmesi talep edilmiştir. Alanya Kaymakamlığı da bu talebi, 16 Mart 1929 tarih ve 247/140 numaralı yazı ile Alanya Belediyesi’ne iletmiştir. Belediye Meclisi de Kızıl Kule’nin, daha önce Belediye tarafından yapılan kapısının, bir kat daha sağlamlaştırılmasını ve kapının anahtarının Belediyede saklanmasını istemiştir. Ayrıca gerektiği zaman bu anahtarın kullanılmasını ve Tersane’nin de sürekli gözetim altında tutulmasının kararlaştırıldığını (30 Nisan 1929)*” ifade etmiştir²²². Alanda yapılan çalışmalar esnasında yöre halkından alınan sözlü bilgiler doğrultusunda,

²²⁰ Age., s. 77-78

²²¹ Age., s.81-86

²²² Gönüllü, 2008, s.124

Alanya Kalesi Tophane Mahallesi'nde yaşayan 1929 doğumlu Şevket Balıktay'ın ifadesine göre; 1940'lı yıllarda yapı terk edilmiş ve metruk durumda olduğundan içinde otlar, çimenler büyüdüğü ve bu nedenle ikinci katında koyun ve keçilerin otlatıldığını öğrenmekteyiz (Levha 60).

Araştırmacılardan Haşim Yetkin, Kızıl Kule'nin 1948 yılında tuğla kısımların erimesinden dolayı hasara uğradığını ve dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in büyük ilgisini çektiğini, bu nedenle restore edilmesi için karar verildiğini ve bunun sonucu yapının bugünkü halini aldığını ifade etmektedir²²³.

Bu çabalar sonucu yapı, Türkiye Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü tarafından 1951 ve 1953 yılları arasında esas şekline bağlı kalınarak restore edilmiştir (Levha 61a- a-b). Yeni malzemenin özgün yapıya uygun olması için çok çaba sarf edilmiş ve tamamıyla ortadan kalkmış olan kısımların yeniden yapılmasında en güvenilir kaynaklara dayanılmıştır²²⁴.

Kızıl Kule'nin 1951 yılında yapılan restorasyonu ile ilgili sözlü bilgilere ulaşmak da mümkün olmuştur. Yapının restorasyonunda çalışan ve halen Alanya Kalesi Tophane Mahallesi'nde yaşayan 1934 doğumlu Mehmet Mut ile yapılan görüşmede; 1951 yılından önce yapının harap durumda olduğunu ve kullanılmadığını, şu anki girişin tuğla yığınları ile kapalı olduğunu; yapının 1951 yılındaki restorasyonu esnasında kendisinin 17 yaşında olduğunu ve bir Rum kökenli taş ustası ile çalıştıklarını, yapının tuğla olan kısımlarını yenilediklerini, hatta içerisi tuğla yığınları ile dolu olan sarnıcın içine iple sarkıtılarak sarnıcın içini temizlediğini anlatmıştır. Ayrıca restorasyonda çalıştığı sırada çekilmiş fotoğrafları, çalışmam sırasında kullanmam için izin vermiştir (Levha 62).

Yapı, Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanterine göre; 1964 yılında Türkiye Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü tarafından bir restorasyon daha geçirmiştir²²⁵. Ancak buna ait elimize geçen herhangi bir doküman mevcut değildir.

Kızıl Kule'de 1960'lı yılların başında bekçi olarak görev yapan ve şu an 94 yaşında olan Ali Rıza Kayhan ile yapılan görüşmede; kendisinin Kızıl Kule'de göreve başlamadan önce yapının kullanıma uygun olmadığını, içinin tuğla yığınları ile dolu olduğunu; göreve başladığı dönemde ise Kızıl Kule'nin, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olduğunu ve 1962 yılı ve bunu takip eden yıllarda Kızıl Kule'de restorasyon yapıldığını; 1962 yılından itibaren kendisi ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığı tarafından bir öğretmenin görevlendirilerek yapının müze olarak kullanıma ve ziyarete açıldığını; öğrencilerin ve yabancı turistlerin, o dönemde özellikle Fransızlar'ın yapıyı gezdiğini; ve yine o dönemde Kızıl Kule'nin temizliğinin sarnıcın içindeki suyun kullanımıyla yapıldığını anlatmıştır (Levha 63).

Kule'ye 1979 yılında Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından Etnografya Müzesi işlevi kazandırılmıştır. Bu bağlamda yapının giriş katında Alanya yöresine özgü halı, kilim, heybe, seccade, çuvallar, giysi, dokuma tezgâhı, mutfak gereçleri, tartı aletleri, aydınlatma aletleri²²⁶, yörük kültürünü yansıtan çadır ile içindeki eşyalar, güller, silahlar, mutfak eşyaları, Osmanlı Dönemi Kıyafetleri vb. gibi etnografik nitelikte eserler sergilenmiştir²²⁷ (Levha 64).

²²³ Yetkin, b.t.y.y., s.50

²²⁴ Lloyd-Rice, 1989, s.16-17

²²⁵ Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri

²²⁶ <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1AD8E71A9A9C2925D157CB4DF4A46466>

²²⁷ Yetkin, b.t.y.y., s. 117

Yapı, 2001 yılında da Kültür Bakanlığı tarafından restore ettirilmiştir²²⁸. Bu konuda herhangi bir yazılı bilgi, belge ve dokümantasyon elde edilememiştir. Ancak kurum personeli tarafından verilen sözlü anlatımlar doğrultusunda; “2001 yılında Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından yapılan restorasyon sırasında Kızıl Kule’de derz çalışması yapıldığı, aydınlatmanın yenilendiği, merdivenlerde çıkışı kolaylaştırmak için korkuluk demirleri eklendiği, sarnıcın ağız kısmının bulunduğu ikinci katta sarnıcın çevresindeki su oluklarının elden geçirildiği ve asma kat ile ikinci katın sarnıç çevresindeki zemin döşemelerinin yenilendiği” öğrenilmiştir.

Kızıl Kule, 17 Ağustos 2009 yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Alanya Belediyesi’ne tahsis edilmiştir. Bu bağlamda 2010 Eylül ayında Alanya Belediyesi tarafından Kızıl Kule’nin bilet gişesi yapının dışına, batıdaki giriş kapısının yanına alınmıştır. Gişe yapımı tamamlandıktan sonra giriş biletleri bu bölümden sağlanmış ve hediyeelik eşya satışı da başlamıştır. Hediyeelik eşya grubu içinde Alanya’yı tanıtan farklı dillerde kitaplar, kartpostallar, çeşitli kolyeler, farklı süs eşyaları, ayrıca Alanya’nın yöresel kıyafetlerini tanıtan çeşitli oyuncak bebekler satışa sunulmuştur (Levha 65).

Alanya Belediyesi tarafından 2010 yılı Nisan-Mayıs ayları arasında Kızıl Kule’nin aydınlatma sistemi yenilenmiş (Levha 66a-b), aynı yılın Aralık ayı içinde yapının birinci katındaki küçük bir kapı ile ulaşılabilen surun içteki duvarları üzerinde yer alan gemi graffitilerinin tespitleri Röleve çalışması ile sağlanmıştır²²⁹ (Levha 67 a- b).

2.6.2. Kızıl Kule’nin Günümüzdeki Yapısal Sorunları

Günümüzde Kızıl Kule, tarihsel süreç içinde geçirmiş olduğu restorasyonlar nedeni ile oldukça iyi durumdadır. Yapının yapısal sorunları bulunmamaktadır; ancak nem sorunu nedeni ile dış cephelerde ve iç mekanlarda ufak tefek bozulmalar görülmektedir. Bunlar da küçük müdahalelerle giderilebilecek konumdadır. Daha sonraki dönemlerde yapıda gerçekleştirilecek restorasyonda, Muğla’nın Ortaca ilçesine bağlı Dalyan beldesinde bulunan Kaunos’daki 2 bin 400 yıllık kaya mezarlarının koruma altına alınmasında kullanılacağı gibi “nano teknoloji”den yararlanılmalıdır.

Kızıl Kule’nin şu andaki sorunları:

2.6.2.1. Nem Sorunu

2.6.2.1.1. Dış Cephelerde

Dış cephelerde özellikle denize bakan kesimlerde tuğla malzeme üzerinde bozulmalar görülmektedir. Eriyen ve çürüyen kısımlarda aynı malzeme ile derz tamamlamaları yapılabilir

²²⁸ Antalya Valiliği Kültür Envanteri, 2003, s.70

²²⁹ Alanya Kalesi’nin duvarlarında ve Kale içindeki diğer yapılarda da dikkatle bakıldığında seçilebilen, sıva üzerine kazıma tekniği ile yapılmış harap durumda çeşitli gemi tasvirleri yer almaktadır. Bu tasvirler için Prof. Dr. Gönül Öney, “Sanki bir donanma ile ulaşılmak istenen yeni ufukların ve düşlerin habercisidir” şeklinde yapmıştır. Bkz. Öney, 2009, s.6. Diğer bir araştırmacı Doç. Dr. Zeki Kenan Bilici ise, “Alanya Kalesi ve çevresindeki pek çok yapıda bulunan gemi tasvirlerinin en erken 14. - 15. yüzyıla ait olabileceğini; daha geç döneme tarihlenenlerin ise, Alanya’nın Osmanlı Döneminde en çok 15.-19. yüzyıllar arasında dış dünya ile sürdürdüğü ticari ilişkilerin boyutlarını açıklar nitelikte olduklarını” ifade etmektedir. Bkz. Bilici, 2008 b, s. 22

veya tamamen bozulan kısımlarda malzeme çürütülerek alınır ve yerine yenisi yerleştirilebilir (Levha 68).

2.6.2.1.2. İç Mekandaki Tuğla Kısımlar

İkinci katın avluya açılan eyvanların kemerlerinde görülen sıva kalıntıları kötü bir görünüm arz etmektedir. Sıva kalıntılarının mekanik yollarla temizlenmesi uygun olabilir. Söz konusu eyvanların tuğla malzeme ile inşa edilen tonozları ve duvarları muhtemelen alt terasın zeminin döşemesinden sızan sular nedeniyle bozulmaya başlamıştır (Levha 69). Bu nedenle alt terasın zemin döşemesinde suya karşı izolasyon yapılarak önlem alınmalıdır. Ayrıca sarnıcın içindeki suyun taşarak yapıya zarar vermemesi için belirli dönemlerde boşaltılması gerekmektedir. Ancak muhtemelen son dönemlerde sarnıcın suyu boşaltılmadığından, fazla suların sızıntı yapması nedeniyle zemin kat tonozlarında rutubetlenmeye neden olduğu görülmektedir. Bu durumu ortadan kaldırmak için yapıda, sarnıç ve çevresinde periyodik bakım yapılması gerekmektedir.

2.6.2.2. Havalandırma Bacaları

Yapının ikinci katında 16 adet havalandırma bacası mevcuttur. Bunların üst kesiminde bulunan metal kaplamalar yıprandığından içeriye su sızmaktadır. Bu nedenle yenilenmeleri uygun olacaktır.

2.6.2.3. Merdiven Korkulukları

Mevcut merdiven korkulukları yetersizdir. Bu nedenle mevcut korkuluklar daha estetik hale getirilebilir. Örneğin, birinci kattan ikinci kata ulaşımı sağlayan merdivenin sağ tarafı boşluktur, ayrıca ikinci katın sahanlığına da korkuluk konmasının uygun olacağı düşünülmektedir (Levha 70). Merdiven basamakları da, çoğu kez kaygan olabilmektedir. Bu nedenle basamakların uç kısmına kayganlığı önleyici bant monte edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIZIL KULE'NİN MÜZE OLARAK KULLANIMINA İLİŞKİN DÜŞÜNCE VE ÖNERİLER

Son yıllarda dünyada, kültürel ve tarihsel değeri olan yapıların müzeye çevrilmesi evrensel olarak kabul görmektedir. Bu değerlerin yok olmaması için, söz konusu yapıların yeniden işlev kazandırılarak korunması amaçlanmaktadır.

Günümüzde, müze binaları planlamasında belirli kriterler göz önüne alınmaktadır. Her müzede olması gereken mekanlar, Uluslar arası müze kuruluşları ICOM, ICCROM ile Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Bu verilerden yola çıkılarak kültürel ve tarihi değeri olan yapılar, mekansal ve işlevsel bağlamda irdelenmekte ve bu binaların müze işlevine ne kadar uygun olduğu araştırılmaktadır²³⁰.

Geçmişten günümüze ulaşan Kızıl Kule, ilk olarak 1226 yılında Anadolu Selçuklu Dönemi'nde savunma amaçlı inşa edilmiş ve Osmanlı Dönemi'nde de savunma amaçlı kullanılmaya devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi'nde ise 1950'li yıllara kadar harap durumda olduğu, 1962 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Anıt Müze olarak kullanıma açıldığı, 1970'li yıllarda Kültür Bakanlığı tarafından Etnoğrafya Müzesi'ne dönüştürüldüğü bilinmektedir. 2010 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Alanya Belediyesi'ne tahsis edilen Kızıl Kule, "Kızıl Kule- Tophane Ekseni Projesi" kapsamında "Denizcilik ve Gemi Müzesi"ne dönüştürülerek yeniden kullanıma açılması düşünülmektedir.

3.1. Müzeye Dönüştürülecek Kızıl Kule'nin Yeniden İşlevlendirilmesi ve Mekansal Gereksinimleri

Özgün işlevini yitirmiş tarihi binaların yeniden canlandırılmasında yaklaşım çok önemlidir. Kendi anılarının yükünü taşıyan bir mimari miras, sadece müzeografik kaygılara cevap vermemeli; aynı zamanda müze işlevini yerine getirmede rol üstlenmeli ve önemine uygun bir toplumsal soruna yanıt verebilmelidir. Tarihi değeri olan yapılara zarar verilmeden veya bir yapaylık duygusu yaratmadan yeni bir işlevin verilmesi çok hassas bir konudur²³¹.

Yeni bir işlev vermede, öncelikle değişim sürecinde hangi ölçütlerin geçerli olduğu anlaşılmalıdır. Bu konu iki yönden önem kazanmaktadır. Bunlardan birincisi, o yapı ya da yapı grubunun korunmasını gerekli kılan değerleri yitirmeden yaşamını sürdürmesinin ön koşul olmasıdır. İkinci önemli nokta ise, yeni işlevin temel gereksinimlerini göz ardı etmeden etkin bir biçimde çalışmasının sağlanmasıdır. Bir diğer deyişle, kültür mirası yapıların işlevlendirilmesindeki temel politika "koruma/kullanma dengesi"nin sağlanmasıdır.

Bu dengenin sağlanabilmesi için gerekli ölçütlere uymak gereklidir. Örneğin; işlevlendirme sırasında, yapının tüm mimarisi, mekansal ve bezeme özellikleri korunmalıdır. Çünkü binanın zaten kendisi bir "müze"dir. Konuya bu açıdan bakıldığında, yapının özgün işlevinin, mekansal özelliklerinin, mimari elemanlarının ve bezemelerinin, tasarlanan yeni işlevle değerlerini ne ölçüde yitireceği sorusu akla gelmektedir. Kültür mirası yapıların sadece

²³⁰ Erbay, 2009, s. 200

²³¹ Birkan, 2001, s.250

belirli işlevleri üstlenebildiği ve bu işlevlerin yapıların potansiyelleri ile yakından ilgili olduğu unutulmamalıdır²³².

Tarihi mirasın mimari, örgütsel, tipolojik ve semantik/anlambilim karakteristiklerinin analizi yapılmalı, daha sonra bunlara uygun kullanımlar araştırılmalıdır. Ayrıca binanın taşıma kapasitesi kesin olarak saptanmalı ve projeyi yürütme sürecinde tekrar tekrar değerlendirilmelidir²³³.

Yapılması ön görülen fiziksel müdahaleler kaldırılabilir ve değiştirilebilir nitelikte olmalı, gerek yapıma, gerekse kaldırılma sürecinde yapıya zarar vermemelidir. Bunların yanı sıra, yeni müdahaleler çağdaş teknik ve malzemeyle gerçekleştirilmelidir²³⁴.

“Özgünlük” konusu da dikkatli bir şekilde tanımlanmalıdır. Son zamanlarda ortaya çıkan eğilimlere göre özgünlük, binanın ilk tasarım özellikleri yanı sıra, bütün yaşamı boyunca geçirdiği yapısal ve işlevsel ayarlamaları da kapsar. Bu neyin korunacağı, neyin korunmayacağı gibi hassas bir sorunu doğurmaktadır. Bu bağlamda özgünlüğün üç ana unsuru vardır: tasarımın özgünlüğü; malzemenin ve işçiliğin özgünlüğü; yerin özgünlüğü. Her bina katkıda bulunduğu ve kendisine katkıda bulunan çevresiyle bir kimlik bulur. Doğal ışıklandırma koşulları, iç mekan-dış mekan ilişkisi, bölünebilirlik vb. gibi unsurlar müzenin işlevi, imajı, mekansal ilişkisi, havalandırması, ışıklandırması gibi unsurlarla birebir çakışmayabilir. Anlatımın okunabilirliği ve etkisi engellenmemelidir. Eğer mimari çok yüksek sesli olursa, serginin söylemi işitilemez hale gelir²³⁵.

Yeni işlev, mekansal kaliteleri korumalı ve zenginleştirmelidir. Bunun en iyi örneği, yapıların özgün tasarımlarında genellikle yer alan “açık” (avlu, bahçe), yarı açık” (sofa, taşlık, revak vb.) ve “kapalı” mekan hiyerarşisine karşı takınılan tavidir. Bu hususlar, korumanın amaç, işlevin araç olduğu bir yaklaşımı gerektirir. Bu yaklaşımın en önemli bileşeni ise, yapının niteliklerinin belirlenmesi ve bu nitelikleri bozmayacak kullanım kapasitesinin ölçülmesidir. Buna, yapının “taşıma kapasitesi” de denmekte ve aşıldığı takdirde bozulmanın başlayacağı üst limit olarak da tanımlanmaktadır²³⁶.

Yeni bir müze önerildiği zaman, önerideki benzer bir koleksiyona sahip başka bir müzenin olup olmadığı da araştırılması gereken bir konudur. Yeni müzenin çekirdeğini oluşturabilecek belirli özel bir koleksiyon veya koleksiyonlar varsa yeni müze projesi geliştirilmelidir²³⁷. Toplumun içinde yaşadığı koşullar da, koleksiyonu oluştururken mutlaka göz önüne alınmalıdır. Toplumsal tarih kurumları sadece geçmişin kaydını tutmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun devam etmekte olan hayatını da gelecek kuşağa aktarmak üzere ele alır²³⁸.

“Müzecilik” kavramı da önemli bir konudur. Bu, koleksiyonun korunacağı ve sunulacağı, belgeleneceği yerle doğrudan ilgilidir. Koleksiyonun sergileneceği mekanın boyutları önemlidir, zamanla koleksiyon büyüyeceği için sorun olabilir. Eğer şehir içinde bir arsa veya tarihsel bir mekansa o zaman da gelecekte sorunlar çıkması muhtemeldir. Müze binası olarak şayet tarihsel bir bina kullanıyorsa, restorasyon kuralları yürürlüğe girecek ve

²³² Madran, 2001, s. 111-112

²³³ Birkan, 2001, s. 250

²³⁴ Madran, 2001, s. 112

²³⁵ Birkan, 2001, s. 251

²³⁶ Madran, 2001, s. 111-113

²³⁷ Atagök, 2001, s. 185

²³⁸ Age., s. 188

programlama ile planlamayı etkileyecektir²³⁹. Başlangıçta mutlaka bir sürekli koleksiyon oluşturmak gerekmez. Zamana bırakmak ve büyümeye izin vermek gerekir. Edebi eserler, planlar, plaklar, muhtelif belgeler, fotoğraflar, resimlendirme, binanın kartpostalları, makineler, dekorasyon ve mobilyalar müzenin görseelliği için kullanılmalıdır²⁴⁰.

3.1.1. Kızıl Kule’de Daha Önce Yapılan Etkinlikler

Bu çalışmanın konusu Kızıl Kule’nin müze olarak yeniden işlevlendirilmesi olduğundan, burada daha önce yapılan etkinlikleri de irdelemek gerekir. Burada tamamını olmasa da özellikle son dönemlerde düzenlenmiş olan etkinliklerden örnekler verilmiştir. Bu bağlamda;

Alanyalı araştırmacılardan Haşim Yetkin’in ifadesine göre, 1970’li yıllarda Kızıl Kule’nin ikinci katın açık terasında “Turizm Etkinlikleri” kapsamında kutlamalar yapılmaktaydı (Levha 71). 1990’lı yıllara gelindiğinde, yine ikinci katın eyvan şeklinde düzenlenmiş mekanlarında resim sergilerinin düzenlendiğine de tanık olunmaktadır. Bunlardan biri 1990’lı yılların başında Hüsamettin Koçan’a (Levha 72), diğeri ise 1993 yılında düzenlenmiş olup, Abidin Dino’ya aittir.

Kızıl Kule’nin zemin katında da etkinlikler yapılmıştır. Örneğin; 21. 07.2010 tarihinde Alanya ile ilgili bir Fotoğraf Sergisi düzenlenmiş ve burada yapılan Plaket Töreni’nde sanatçılara plaket verilmiştir (Levha 73). Yine aynı katta, 29 Mayıs- 1 Haziran 2010 tarihleri arasında “Alanya Belediyesi 10. Turizm ve Sanat Festivali” kapsamında “Polonya Kıyafetleri” ile birlikte “Selçuklu Kıyafetleri Sergisi” düzenlenmiştir (Levha 74).

Anılan tarihlerde aynı festival kapsamında, Kızıl Kule’nin birinci ve ikinci katlarında da çeşitli etkinlikler sürmüştür. Örneğin “Alanya Kitabeleri Sergisi” ve “Alanya Fotoğrafları Sergisi” söz konusu tarihten beri sürmektedir (Levha 75 a-b). Festivalin ikinci günü, Kule’nin ikinci kat ve ona ait teraslarında Polonyalı sanatçı Juliusz Ursyn Niemcewicz (Levha 76); ertesi gün 30 Mayıs 2010 tarihinde aynı yerde, dünyaca ünlü flüt sanatçımız Şefika Kutluer konserleri (Levha77); 1 Haziran 2010 tarihinde ise Seçil Öztan, Ekrem Öztan ve Bora Ateşyakan’ın sunduğu ” Müzikallerden Seçmeler” dinletisi (Levha 78) gerçekleştirilmiştir. 29 Ekim 2010 tarihinde “Cumhuriyet Bayramı” etkinlikleri kapsamında, Kızıl Kule’nin ikinci kat ve ona ait teraslarında “Alanya Sosyal Hizmetleri Destekleme ve Geliştirme Derneği” tarafından organize edilen “Atatürk Defilesi” düzenlenmiştir (Levha 79). Yapının zemin katında, yine aynı tarihte başlayıp 10 Kasım’a kadar devam eden “Gemi Modelleri Sergisi” (Levha 80), 16 Mayıs 2011 tarihinde ise, “Ertuğrul Firkateyni Sergisi” yapılmıştır.

3.1.2. Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi Düşünülen Kızıl Kule için Öneriler

Kızıl Kule-Tophane Ekseni Projesi kapsamında; Kızıl Kule, Tersane, Tophane Kulesi, Aşağı Kale Hamamı, Girene Çeşmesi ve Tanımsız Yapıların yeniden işlevlendirilerek kullanımı düşünülmektedir. Bunların içinde Kızıl Kule, çok önemli bir noktada yer almaktadır ve bu proje içinde değerlendirilecek olan “Denizcilik ve Gemi Müzesi”ne gelecek ziyaretçilerin gezeceği ilk yer Kızıl Kule’dir. Savunma amaçlı şekillenmiş olan yapının özgün işlevi yitirilmeden bu doğrultuda çağdaş bir müzeye çevirmek gerekmektedir.

Müze olarak Kızıl Kule tek başına ele alınmayıp, çevresinde bulunan tarihi mekanlarla birlikte tasarlanmalıdır.

²³⁹ Age., s. 186

²⁴⁰ Age., s. 190

Kızıl Kule, zemin+ 2 kattan meydana gelmektedir. Yapı müzeye dönüştürüldüğünde, kullanılabilir alanlar; zemin kat, birinci kat/ asma kat ve ikinci kat /teras katlardan oluşmaktadır. Kızıl Kule'nin zemin ve birinci katları, Sergileme Bölümü olarak kullanılacaktır. Zemin kat geçici, Birinci kat sürekli sergileme alanı olarak düzenlenecektir. Asma Kattaki düzenleme; özgün işlevine uygun mevcut kızgın yağ akıtma açıklıkları ve ok atmak için kullanılan mazgal delikleri, döneminin savunma maksatlı kullanımını canlandırmak için kızgın yağ kazanları, oklar ve meşaleler kullanılarak düzenlenecektir. Bunların yanı sıra Ortaçağ özellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'nde kullanılan silahlar anlatılacaktır.

İkinci Kat ve Teraslar, manzaraya hakim konumundan dolayı müzeye gelen ziyaretçilerin dinlenmeleri, yeme ve içmeleri dışında konser, defile, çeşitli törenler vb. sosyal etkinliklerde de kullanılabilir. Masa ve sandalyeler üzeri tonozla örtülü eyvanların içine ve dıştaki açık alana, teraslara yerleştirilebilir. Duvarlara ise 1990'lı yıllarda bu katta sergi açmış olan sanatçı Hüsamettin Koçan'ın yapmış olduğu gemi tasvirleri vb. asılabilir.

3.1.2.1. Zemin Kat

Kızıl Kule, yapısı gereği sahip olduğu dik merdivenler ile pek çok insanı zorlamaktadır. Zemin katın kolay ulaşılabilirliği, sergileme için mekansal uygunluğu, tören ve açılış kokteylleri için dışarı ile bağlantılı olmasının yanı sıra, engelli ziyaretçiler de göz önüne alındığında bu katın genel olarak "Denizcilik ve Gemi" temalı geçici sergi alanı olarak kullanımı uygun olacaktır.

Alanya Kalesi'nde Ortaçağdan başlayarak 19. yüzyıla kadar gelen nadir gemi ve tekne graffitilerine ait (sıva üzerine kazıma tekniği ile yapılmış) fotoğraf ve çizimler, batıklardan çıkarılan malzemeler (buluntular), tarihsel süreç içinde yapılan gemilere ait maketler uzun süreli geçici sergi kapsamında sergilenebilir.

Tablo 3.1 Kızıl Kule Zemin Kat Geçici Sergi Alanı (Vitrin Tasarımı: Mimar Osman Tümgüç).

Ayrıca, Ortaçağ'a ait küçük boyutlu ahşap bir geminin kesiti maket şeklinde üç boyutlu gösterime sunulabilir. Yine eyvanlardan birinin içinde yerleştirilecek “Back Projection” ile denizcilik, gemiler, gemi yapımı ve tersane hakkında hazırlanacak kısa filmler, animasyonlar dönüşümlü olarak gösterilebilir.

Günümüzde Kule'nin zemin katı, geçici sergileme alanı olarak pek çok talep almaktadır. Bu talepler doğrultusunda, çok maksatlı geçici sergileme alanı olarak da değerlendirilebilir. Bu bağlamda Alanya Belediyesi tarafından sergi düzenlenebileceği gibi; şahıslara veya kurumlara da ücret karşılığı 1-2-6 aylık periodlar şeklinde veya daha kısa süreli kiralama yöntemi ile verilerek geçici sergiler düzenlenebilir. Bunun için iyi bir programlama ile önceki sergi bitmeden diğerinin hazırlıkları yapılmalı ve sonraki sergi tasarlanmalıdır.

3.1.2.2. Birinci Kat

Bilindiği üzere Anadolu Selçuklu Devleti'nin yazlık başkenti Konya; kışlık başkenti ise Alanya'dır. Kızıl Kule'nin Anadolu Selçuklu Dönemi eseri olması nedeniyle müze konsepti içinde bu katta hem “Denizcilik ve Gemi” hem de pek bilinmeyen “Ortaçağ ve Selçuklu” temaları Alanya ve Akdeniz'de geçmiş tarihi olaylar kronolojik olarak gösterime sunulacaktır. Bu bağlamda birinci katın mevcut 14 adet eyvandan biri giriş eyvanı olduğu için 13 eyvan içinde Ortaçağ yaşamı Anadolu Selçuklu Dönemi'ne ait çeşitli mutfak araçları ve günlük kullanımlarını anlatan bir köşe ve bunların yanı sıra; Alanya'ya en parlak dönemi yaşatmış olan Alaaddin Keykubat'ın taht köşesi ve hükümdarlık sembolleri olan; Tıraz/Hil'at²⁴¹, Saray, Taht ve Taç²⁴², Sancak²⁴³, Çetr²⁴⁴, Tuğra ve Tevki²⁴⁵, Yüzük²⁴⁶ vb. olmak üzere Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarları ve yapmış olduğu savaşlarda kullanılan savaş aletleri²⁴⁷ ziyaretçilere anlatılacaktır.

Bunu takip eden diğer eyvanlarda ise, “Osmanlı Donanma Tarihi” bağlamında Osmanlı Dönemi'nin Akdeniz'i bir Türk gölü haline getiren ünlü denizcileri ve leventleri;

²⁴¹ Tıraz, hükümdarın ad, unvan ve lakaplarının islenmiş olduğu elbiselere verilen isim olup, hükümdar tarafından bir devlet erkanına verildiği zaman hil'at adını alırdı. Bkz. Kayacan, 2008, s.15

²⁴² Selçuklu hükümdarları, düzenlemiş oldukları her türlü törenlerde taht üzerinde otururlar ve başlarına taç takarlardı. Alâeddin Keykubâd'ın tahtının özellikleri ile ilgili olarak fazla bir bilgi yoktur. İbni Bibi'de geçen “*mücevher kakmalı altın taht*”, “*dört yastıklı taht*” ve “*fildişi taht*” ifadeleri onun tahtının hacim olarak geniş, çoğunluğu altından yapılmış ve aynı zamanda fildişi gibi değerli taşlarla işlemeli olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bkz. Age, s.21-22

²⁴³ Hakimiyet sembollerinden bir diğeri olan sancak, hükümdarın sefere, savaşa veya seyrana (gezinti) zamanlarda sancaktar, bayraktar, alemdar gibi adlar ile anılan görevliler tarafından taşınırdı. Sancak ile ilgili sadece İbni Bibi'de, Kahta Kalesi'nin fethi sırasında geçen “*padişahın siyah sancagı*” ifadesi ile Alanya'nın fethi sırasında geçen Sultan'ın “*sarı bayrakları*” ifadesi haricinde, sancağın özellikleri ile ilgili hiçbir bilgi mevcut değildir. Anadolu Selçuklu hükümdarların kırmızı renkte sancaklar kullandıkları ve bu sancakların üzerinde kelime-i tevhidin yanı sıra kendi isim, unvan ve lakaplarının yazılı olduğu tahmin edilmektedir. Bkz. Age., s.23-26

²⁴⁴ Sefer ve gezinti esnasında, hükümdarın başı üzerinde bir görevli tarafından taşınan şemsiyeye “*çetr*” adı verilir. Çetri bir şemsiye olmaktan çok daha önemli kılan husus, hükümdarın bulunduğu yeri belli etmesinden gelir. Kaynaklardaki bu sınırlı sayıdaki bilgilerden, Sultan Keykubad'ın çetrinin renginin siyah olduğu ve üzerinde kartal resminin bulunduğu sonucu çıkarılır. Bkz. Age., s.26-27

²⁴⁵ Hükümdarın inşa Divanı'ndan çıkan resmi vesikalar (*ferman, mensur, fetihname, mektup, ahidname, antlaşma metni vb.*)ın üst tarafına, devletin ve hükümdarın hakimiyet alameti olarak çizilmiş veya yazılmış şekil, isim, unvan, lakap ve dualardan oluşan bir çeşit mühüre tuğra adı verilmektedir. Bkz. Age., s. 31

²⁴⁶ Devlet işlerinin yerine getirilmesinde kullanılan bir araç konumunda idi. Bkz. Age., s. 33

²⁴⁷ Kalkan, ok, kargı, mızrak, kılıç ve benzeri silahlar kullanılabilir. Kalkan, vücudu ve zırhı korumak için elde tutulan savunma silahlarıdır. Savaş zamanı dışında omuzda veya atların tergisinde taşındığı, savaş zamanında ise bileğe geçirilen ipi sayesinde elde tutulduğu bilinmektedir. Anadolu Selçuklu ordusunda da kalkan (siper) kullanıldığı olduğu bilinmektedir. Bkz. Göksu, 2008, s.332.

büst, tablo/bilgi panosu, maket, sancak ve kostümlü mankenlerle kronolojik olarak sunulacaktır. Bilgi verici panolarda ünlü denizcimiz Piri Reis'in dünya ve Kızıl Kule'yi de gösteren Alanya haritası, gemi tasvirli çini seramik tablolar, gemi gravürleri, gemi minyatürleri de görsel malzeme olarak kullanılabilir. Sarnıcın çevre duvarlarının her bir yüzüne Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Dönemi armaları, sancak ve flamaları asılarak görsel açıdan önemli bir zenginliğin yakalanması hedeflenmektedir. Ayrıca sarnıcın etrafına gemi maketleri de yerleştirilebilir.

Bu kattaki küçük bir kapı aracılığı ile Ehmedek'e kadar uzanan sur duvarlarına ulaşılmaktadır. Sur duvarlarının üzerine kazıma tekniği ile yapılmış olan gemi tasvirleri yerinde gösterime sunulabilir. Ancak bu tasvirlerin doğa koşulları ve insan faktörü nedeni ile zarar görmemesi için önlem alınmalıdır. Örneğin, duvar yüzeyinden yaklaşık 10 cm. uzakta yerleştirilecek cam panoların üst kesimi kapatılmalı, ancak diğer kesimleri açık bırakılarak koruma altına alınmalıdır. Ayrıca sur boyunca, Askeri bakımdan devrinin en büyük gücü olan, sayısız kale ve şehri ele geçiren Anadolu Selçuklu ordularında mancınık ve arrade dışında ağır oklar fırlatan aletler (çarh, zenburek), kule (burç, debbabe, çarpa), koçbaşı (kebş, şahmerdan), nefit atmak için kullanılan neffate, karura gibi silahlar ve burçlara tırmanmak için kullanılan merdiven ve kementler, surlarda delik açmak veya surun altını kazmak, mayınlamak gibi savaş aletleri²⁴⁸, çeşitli metal silahlar²⁴⁹, zırhlı askerler²⁵⁰, güller, kazılarda çıkarılan devşirme malzemeler sergilenebilir.

Bu bağlamda Ortaçağ kaleleri, kuşatma savaşları, silahları ve yaşamı realize edilecektir.

3.1.2.3. Asma Kat

Ortaçağı Anadolu Selçuklu'dan başlatarak, Osmanlı Dönemi'ni de içeren Donanma Tarihi'nin kronolojik olarak öykülediği birinci katta bulunan asma kata gelince; bu kat koridorun darlığı nedeniyle vitrinde obje sergilenmesine uygun değildir. Bu nedenle Kızıl Kule'nin yapıldığı döneme ve bu katın özgün işlevine uygun mevcut kızgın yağ akıtma açıklıkları ve ok atmak için kullanılan mazgal delikleri döneminin savunma maksatlı kullanımını canlandırmak için kızgın yağ kazanları ve bunların yanı sıra Ortaçağ yaşamı, silahları, Ortaçağ özellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'nde kullanılan silahlardan; Ok-yay²⁵¹,

²⁴⁸ Ortaçağ devlet ve toplum yapısının şekillenmesinde de büyük rol oynayan ağır silahlar ya da muhasara makinelerinin başında mancınık olmak üzere çarh, kuşatma kaleleri, koçbaşı gibi muhasara aletleri gelmektedir. Mancınıklar ok, taş, nefit gibi tahrip amacı maddelerin yanı sıra akrepler, veba ve diğer bulaşıcı hastalıklar taşıyan fareler, at ve insan ölüleri gibi şeyleri düşman mevzilerine atmak için de kullanılmıştır. Küçük veya hafif mancınıklara arrade denildiği ve bunların da "tek yönlü", "dönen", "sabit/uyuyan" ve "yürüten" arradeler gibi çeşitleri olduğu anlaşılmaktadır. Mancınıklardan; taş, ok, nefit ve ateş topu, bakır, cam ve gaz gibi maddelerden yapılan bombalar, yılan ve akrep ve ayrıca pis, hastalıklı veya çürümüş insan ve hayvan cesetleri atılırdı. Bkz. Age., s. 334-345

²⁴⁹ Miğfer (tulga/tuğulga), savaşçının başını korumak için giydiği demir başlık olup bazı yazarlara göre Orta Asya ve İran kültür bölgesine ait bir teçhizatdır. Anadolu Selçukluları Dönemi'nde askerlerin miğfer kullandıklarına dair birçok kayıt bulunmaktadır. Bkz. Age., s. 330-331

²⁵⁰ Zırhın Anadolu Selçukluları Devleti'nde kullanıldığı, hatta gelişen savaş stratejisi ve teknolojiye göre daha kullanışlı ve sanatsal yönü ağır basan zırhların yapıldığı bilinmektedir. Alaaddin Keykubad döneminde Çinçin Kalesi'nin ele geçirilmesinden sonra ele geçirilen ganimetler arasında "divi zırh"tan söz edilmektedir ki bunun "çokal" yani bir tür kalın yünlü elbise olduğu ve zırh olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bkz. Age., s. 328-330

²⁵¹ Ok ve yay, Türk tarihinin her döneminde kullanıldığı gibi Anadolu Selçukluları Dönemi'nde de orduda kullanılan en yaygın ve etkili silahlardan biridir. Antalya'nın I. İzzü'd-din Keykavus tarafından ikinci defa kuşatılması sırasında olduğu gibi Haçin, Alaiye, Kahta gibi müstahkem yerlerin alınmasında da okçuların etkisi büyük olmuştur. Bkz. Age., s. 291-295.

kılıç²⁵², süngü, kargı, mızrak; nize, harbe, cıda, gönder, sıda gibi isimlerle zikredilen ve dürtmek, saplamak veya fırlatmak suretiyle kullanılan mızrak²⁵³, gürz/topuz²⁵⁴, balta/nacak (teberzin), sergilenecektir. Kızgın yağ kazanları, kızgın yağ akıtma açıklıklarının içine yerleştirilecek ve açıklığın dışına bu işleyişi anlatan bilgi panoları asılacaktır. Ok ve yay ise, mazgal açıklıklar içine yerleştirilerek sergilenecek ve yine bilgi panoları ile desteklenecektir. Diğer silahlar ise, İstanbul Deniz Müzesi'nde düzenlenen Çanakkale Deniz Zaferi Sergisi'ndeki konsept uygulanacaktır. Diğer bir deyişle 13. yüzyıl yapısı olan Kızıl Kule'nin asma katında konsept olarak "Ortaçağ Yaşamı" seçilmiştir. Ülkemizde, Ortaçağ konseptinin ilk kez sergilenecek olması nedeniyle müzenin çok ilgi çekeceği düşünülmektedir.

3.1.2.4. İkinci Kat ve Teraslar

İkinci Kat ve Teraslar, manzaraya hakim konumundan dolayı müzeye gelen ziyaretçilerin dinlenmeleri, yeme ve içmeleri dışında konser, defile, çeşitli törenler vb. sosyal etkinliklerde de kullanılabilir. Özellikle Alanya'da yerli ve yabancı turistlerin yoğun olduğu bölgede, bu kat Anadolu Selçuklu yemeklerinin²⁵⁵ sunulduğu kafeterya veya restaurant olarak işlevlendirilebilir.

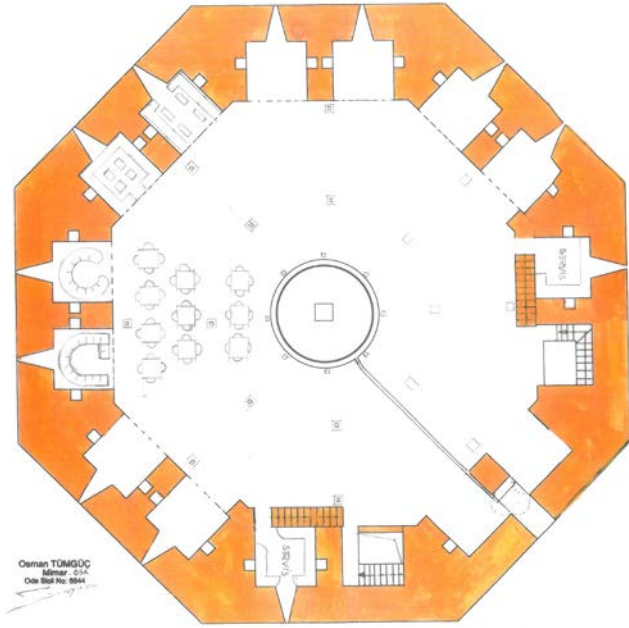
²⁵² Türklerin ok ve yaydan sonra kullandıkları en önemli silah, kılıçtır. Ortaçağ İslam aleminde meşhur olan Türk kılıçlarının genel olarak kabzaya yakın kısmının düz, uca yakın kısmının ise hafif kavisli olduğu görülmektedir. Anadolu Selçukluları tarafından kullanılan kılıçların çeşitleri ve özellikleri hakkında bilgi edinmek oldukça zordur. Ancak, kaynaklarda sadece Hindi, Yemeni ve Poladi kılıçlarından bahsedilmiş, bunların dışında hiçbir kılıç çeşidinden bahsedilmemiş olup, Anadolu Selçukluları'nda "şemşirger ve "seyyaf verilen kılıç ustalarının olduğu bilinmektedir. Bu dönemde en iyi kılıçların Hint demirinden yapıldığı ve bu kılıçların çok değerli olduğu bilinmektedir. Bkz. Age., s. 309-313

²⁵³ Kaynaklarda süngü, kargı, mızrak, nize, harbe, cıda, gönder, sıda gibi isimlerle zikredilen ve dürtmek, saplamak veya fırlatmak suretiyle kullanılan mızrak da Anadolu Selçuklu ordusunda kullanılan silahlardan biridir. Bkz. Age., s. 316-317

²⁵⁴ Eski çağlardan beri birçok toplum tarafından kullanılmış olan gürzün, karşılığı topuzdur. Anadolu Selçuklu ordusunda da gürz kullanıldığına dair birçok kayıt vardır. Kaynaklardaki ifadelerle göre gürz, piyadelerin ellerinde veya bellerine asılı olarak, süvarilerin ise eyerlerine bağlı olarak taşınmakta, yeri geldiğinde omuza alınmakta ve kullanılmaktadır. Bkz. Age., s. 320

²⁵⁵ Anadolu Selçuklu Dönemine ait olan yemek türlerinden bazıları; Et Yemekleri: Biryani, Söğürme, Tirit. Sebze Yemekleri: Tirid, Borani, Kalya. Tahıllı/Unlu Mamuller : Çukmin, Bazlamaç, Nukul, Tutmaç, Herise. Tatlılar/Helvalar/Şerbetler: Gülşeker, Paluze, Kadımbudu, Höşmerim, Zerde. İçkiler: Boza/Bekni, Sirkencubin, Nebiz. Bkz. Şahin, b.t.y.y., s. 40-54.

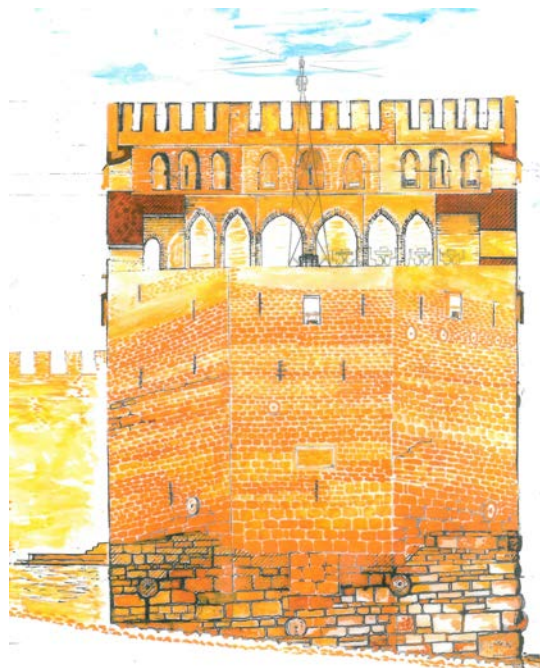
Tablo 3.2 İkinci Katın Restaurant Olarak Kullanım Tasarımı

Yapılacak düzenlemelerde iklim özellikleri nedeni ile nemli ortama dayanıklı Tik ağacından yapılmış ahşap mobilyaların seçilmesine özen gösterilmelidir. Masa ve sandalyeler üzeri tonozla örtülü eyvanların içine ve dıştaki açık alana, teraslara yerleştirilebilir. Duvarlara ise 1990'lı yıllarda bu katta sergi açmış olan sanatçı Hüsamettin Koçan'ın yapmış olduğu gemi tasvirleri vb. asılabilir. Bu katta hizmet verecek olan personelin giyim kuşamı da Selçuklu veya Osmanlı Dönemi'ne uygun olmalıdır. Sonuçta dışarıda hizmet veren sayısız restauranttan daha farklı hizmet sunulmalıdır.

İkinci katın orta kesiminde yer alan sarnıcın üst kesimine denk gelecek şekilde, çelik konstrüksiyon ile yükseltilmiş bir platforma dönen bir "deniz feneri ışılacağı" yerleştirilerek hem bu kat aydınlatılabilir, hem de Kule'nin geceleri dışarıdan fark edilmesi sağlanabilir.

Tablo 3.3. İkinci Katta Yapılması Düşünülen "Deniz Feneri Işıldağı" Tasarısı. (Çizim: Mimar Osman Tümgüç)

Bu kata ulaşım zor olabilir. Bu nedenle dıştan yapılacak bir manzara asansörünün ulaşım kolaylığı sağlayabileceği düşünülmektedir.

3.1.2.5. Müzeye ait Müştemilatlar/Dıştaki Ek Yapılar

Kızıl Kule müze olarak işlevlendirildiğinde, yapı olarak tek başına günümüz koşullarına uygun bir müzenin işlevini sürdüremeyeceğinden; çevresinde yer alan tarihi yapılarla birlikte değerlendirilmelidir. Diğer bir deyişle, anıt eser olan yapıya çok fazla müdahale edilemeyeceği ve işleve yönelik yeterli alan bulunmadığı için, yapıda ihtiyaç duyulan diğer birimler, yapının dışında tasarlanmalıdır.

Kızıl Kule'nin tüm katları yukarıda da bahsedildiği gibi sergilemeye yöneliktir.

3.1.2.6. Müze Olarak İşlevlendirilecek Kızıl Kule'de İhtiyaç Duyulan Birimler

- Kızıl Kule Zemin Kat Geçici Sergileme Alanı
- Kızıl Kule Birinci Kat Sürekli Sergileme Alanı/Asma Kat Sürekli Sergileme Alanı
- Kızıl Kule İkinci Kat ve Teraslar Dinlenme Alanı/Kafeterya-Restaurant/Sosyal Aktivite
- Ziyaretçi ve Sosyal Hizmetler Alanları: Gişe ve Danışma / Hediyelik Eşya Satış Alanı/ Dinlenme Yerleri/ Otopark/ Tuvalet Alanları
- Kültür ve Eğitim Hizmetleri Alanları: Kütüphane /Arşiv, Bilgilendirme Ofisi/Seminer-Söyleşi Mekanı/Çocuklar için Gemi ve Denizcilik Müzesi Eğitim Parkı yapılması/Müze Eğitimi için Atölye Alanı/Kütüphane / Konferans Salonu
- Yönetim Alanı
- Teknik Alanlar: Yangın, Elektrik, İklimlendirme Alanı/Güvenlik, Tesisat Alanları
- Depo ve Lojistik Alanı
- Çevredeki birkaç evin atölye/depo olarak düzenlenmesi

3.1.2.6.1. Ziyaretçi ve Sosyal Hizmetler Alanı

Bu bölüm, ziyaretçilerin her türlü gereksinimlerini karşılayacak, danışma, gişe, kitap ve hediyelik eşya satış vb. birimlerin bulunduğu bölümleridir. Günümüzde bu amaca uygun Kızıl Kule girişindeki alanda ahşaptan yapılmış ve genel dokuya uyumlu tek katlı kapalı bir mekan mevcuttur. Burada gişe memuru ve danışma memuru görev yapmaktadır. Müzenin gişe görevlileri, alandaki görevliler, hediyelik eşya satışı yapanlar ve restaurant çalışanları Anadolu Selçuklu kıyafetleri ile çalışmalıdır. Ayrıca, çekicilik ve tarihsel atmosferin canlandırılması bakımından ziyaretçilerin müze bahçesinde; o dönemin giysilerini giyerek fotoğraf çektirmeleri müze tanıtım etkinlikleri içinde yer almalıdır. İnsanların müze dışında da yiyecek ve içecek ihtiyaçları olabilir. Bu ihtiyaç Kızıl Kule'nin ikinci katında giderilebilecektir.

Ayrıca gişe önünde yapıya girmeden önce Anadolu Selçuklu Dönemi orkestrası belirli zamanlarda konser verebilir²⁵⁶.

²⁵⁶ *Nevbet*, hükümdarın sarayının kapısında belirli zaman aralıklarıyla, genellikle namaz vakitlerinde devlet orkestrasının konser vermesine denirdi. Anadolu Selçukluları'nda, devlete ait orkestra takımının içerisinde davul (tabl, tebire, kös), "borozan", (kerna, nakkare), "ney"(nay) gibi çeşitli müzik aletleri bulunurdu. Sultan Alâeddin Keykubad'ın düzenlemiş olduğu seferler sırasında, bu geleneği devam ettirmiş olduğu bilinmektedir. Bkz. Kayacan, 2008, s. 28.

3.1.2.6.1.1. Dinlenme Yerleri

Müzei gezen ziyaretçiler için yapının içinde ve dışında dinlenme yerleri düşünülmelidir. Dinlenme ve yemek yeme yeri olarak Kızıl Kule'nin ikinci katı düşünülmüştür. Alanya Belediyesi tarafından yapının zemin ve birinci katlarında ziyaretçilerin oturarak dinlenmelerini sağlamak için sarnıcın çevresine banklar yerleştirilmiştir. Ayrıca, Denizcilik ve Gemi Müzesi olarak düzenlenen yapının girişindeki kayık şeklindeki banklar konseptte uygun düşünülmüştür (Levha 81).

3.1.2.6.1.2 Tuvalet Alanları

Ziyaretçilerin yapının içinde tuvalet ihtiyaçlarını giderecekleri bir mekan olmadığından, bu sorun yapının dışında birkaç noktada prefabrik olarak tasarlanmalıdır.

3.1.2.6.1.3 Otopark

Müze için gerekli olan bir başka sorun ise; otopark sorunudur. Otopark olarak; şu an Alanya Belediyesi'ne bağlı parkomatlı bir geçiş bulunmaktadır. Bunun dışında, limanda deniz fenerine gidilen alandan da otopark olarak yararlanılmaktadır.

3.1.2.6.2. Kültür ve Eğitim Hizmetleri Alanı

Bu bölüm, kültür ve eğitim faaliyetlerinin bulunduğu bölümdür. Müze Eğitimi ile ilgili yapılabilecek çalışmalar, "Kızıl Kule'nin Denizcilik ve Gemi Müzesi Olarak Kullanımı" bölümünün "Kızıl Kule'de Müze Eğitimine İlişkin Öneriler" bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.1.2.6.2.1. Kütüphane /Arşiv, Bilgilendirme Ofisi/Seminer-Söyleşi Mekanı

Yapının yakınında kareye yakın dikdörtgen planlı bir yapı yer almaktadır. Günümüzde ne amaçla yapıldığı tespit edilemediğinden "Tanımsız Yapı" olarak adlandırılmıştır. Burada sözü edilen dikdörtgen planlı yapının doğuda iki adet girişi mevcuttur ve yapı tam orta yerinden doğu-batı doğrultusunda ikiye bölünmüştür. Her iki mekanın da üzeri doğu-batı doğrultusunda uzanan birer sivri kemerli tonozla örtülüdür. Ancak her iki mekana ortadaki iki kemer açıklığı ile geçiş sağlanmıştır.

Bu mekanda 2009 yılında Alanya Arkeoloji Müzesi tarafından kazı yapılmış olup, günümüzde restorasyonu gerçekleştirilmektedir. Bu yapı, bilgilendirme ofisi ve seminer, söyleşi mekanı gibi etkinliklerin yanı sıra kütüphane ve arşiv amaçlı olarak da kullanılabilir. Arşiv bölümünde oldukça ileri teknolojiler kullanılan İzmir Ahmet Priştina Kent Arşivi ve

Müzesi bu konuda Kızıl Kule Denizcilik ve Gemi Müzesi'nin kütüphane ve arşivine de örnek olmalıdır²⁵⁷.

3.1.2.6.2.2. Gemi ve Denizcilik Müzesi Eğitim Parkı

Çocuklara denizi ve denizciliği sevdirmek amacıyla, Müze Eğitim Parkı oluşturulabilir. Bu bağlamda öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı ile bağlantıya geçilip çeşitli eğitim programları hazırlanabilir. Bu parkın içinde özellikle Anadolu Selçuklu Döneminde oynanan oyunlar ile ilgili bir bölüm oluşturulup; bununla ilgili çeşitli oyun araçları tasarlanabilir.

Ayrıca çocuklar için müze eğitimi kapsamında uygun bir ortama ihtiyaç olacaktır. Bunun için yapının çevresinde yer yapıların yanında, Kızıl Kule-Tophane Ekseni Kapsamı dışında konumlanmış olan 393 Ada/ 3-4 Parseldeki yapı, Alanya Belediyesi tarafından restore ettirildikten sonra “Herbarium (bitki koleksiyonu)” olarak kullanılacaktır. Bu yapının üst katı eğitim amaçlı kullanılacağından Kızıl Kule’de yapılması düşünülen eğitim çalışmaları ilk aşamada burada yapılabilir. Müze Eğitimi ile ilgi yapılabilecek çalışmalar “Kızıl Kule’nin Denizcilik ve Gemi Müzesi Olarak Kullanımı”nın alt bölümü olan “Kızıl Kule’de Müze Eğitimine İlişkin Öneriler” bölümünde ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.1.2.6.3. Yönetim Birimi

Müzenin yönetim birimi, yapının hemen yanında yer alan ve Alanya Belediyesi tarafından restore ettirilen 1 Temmuz 2009 tarihinde hizmete geçen geleneksel Alanya evlerinden biri olan ” Hamamlı Ev” olarak adlandırılan yapı ve çevresindeki ek ofislerden oluşmaktadır.

3.1.2.6.4. Teknik Alanlar

Müzedeye yapılacak olan nesnelere bakım ve onarımının sağlanması için, uzmanların çalışacağı bölümdür. Müze oluşturulduktan sonra yapının çevresindeki evlerden biri bu amaç için değerlendirilmelidir.

3.1.2.6.4.1. Depo ve Lojistik Alanı

Müzedeki sergilenmeyen eserlerin uygun koşullarda saklanması ve geçici sergilerde kullanılan malzemelerin korunması için depoya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle yapının çevresinde yer alan boş evlerden bazıları Alanya Belediyesi tarafından kiralanmıştır ve yeni binalar kiralanmaya devam etmektedir.

---

²⁵⁷ İzmir Ahmet Pıriştina Kent Arşiv ve Müzesi'nin arşivi, ikinci katta yer almakta olup, araştırma salonu ve teknik birimlerle projelerin hazırlık çalışmalarını yürüten görevlilere ait ofisler yer almaktadır. Araştırma salonunda, her biri arşiv veri tabanına bağlı 24 adet bilgisayar bulunmaktadır. Araştırmacılar; bu salonda arşivlenmiş olan belgelere ve fotoğraflara Ahmet Pıriştina Kent Arşiv ve Müzesi için özel olarak hazırlanmış bir arşiv programı üzerinden ulaşabilmektedir. Derlenen arşiv malzemesinin tamamı mikrofilm ve dijital kayıtlama yoluyla saklanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak belgeyi aynı anda hem mikro filme hem de dijital olarak bilgisayara kayıt yapabilen “hybrid” kameradan yararlanılmaktadır. Araştırma yapmak için arşive gelmek de gerekmemektedir. Arşive internet üzerinden bir aylık, altı aylık ve bir yıllık seçeneklerden birini seçerek üye olan herkes dünyanın neresinde olursa olsun bilgisayar ve internet aracılığıyla arşivin veri tabanına ulaşarak istediği dokümanları alma imkanına da sahiptir. Bkz. Gökdemir, 2008, s. 43.

3.1.2.6.4.2. Güvenlik, Tesisat Alanları

Bu bölüm; ısı, nem, iklimlendirme, elektrik, elektronik, güvenlik, yangın, deprem sistemlerini içeren bölümlerdir. Bu alanlar ile ilgili bilgiler, ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak verilmiştir.

3.2. Kızıl Kule'nin Denizcilik ve Gemi Müzesi Olarak Kullanımı

3.2.1. Alanya'da Denizciliğin Tarihi

Antik Çağlarda Pamfilya Körfezi'nden Kıbrıs Adası'na kadar olan bölüme "Pamfilya Denizi" deniliyordu. O dönemlerde gemicilerin kendileri için çok önemli bir yer olarak kabul ettikleri ve bunun için "Güzeldağ/ Kalonoros" dedikleri Alanya'nın; Venedik, Ceneviz, Kıbrıs, Rodos, Girit, Mısır, Suriye gibi ülkelerle önemli ticaret ilişkileri olmuştur²⁵⁸. Bunun en büyük sebebi beldenin çok güzel ve korunaklı bir limana sahip olmasıdır. Daha ilk çağlarda limanda gemilere ağaç yüklenebilmesi için kullanılan iskeleler ve denizciler için bir hisar bulunmaktaydı²⁵⁹.

İ.Ö. 2. yüzyılda yaşayan tarihin en büyük korsanı ve Korakesyon'da ilk şatonun ve kalenin kurucusu olan Diotodos Trfon, Akdeniz yalılarını titreten gemilerini burada inşa ediyordu. Bu korsanların yaptığı gemiler, çok iyi hareket etmekteydi. Gemi yapmağa elverişli en iyi ağaçlar, Korakesyon ve çevresinde yetişirdi. Bu da gemiciliğin buralarda yapıldığını göstermektedir. O günkü dünya devletleri de yapacakları gemilerin kerestelerini buralardan sağlamıştır²⁶⁰.

Antik Dünya Coğrafyacısı Amasyalı Strabon, Alanya'nın korsanlıktan kaynaklanan ticaret kapasitesinin büyüklüğü ile alışverişte çevrenin genişliğini göstermek için, eski bir tüccar sözünü şu sözlerle ifade ederek "*Tüccar, oraya git, gemini boşalt, her şey satılır*", der ve "*buranın önemli ve büyük bir tutsak pazarı olduğunu ve bu pazarda kısa süre içinde kolay kazanç sağlayan, fakat pek sevilmeyen Suriyelilerin düşmanı oldukları için, hem Kıbrıs hem de Mısır krallarının Alanyalı tacirlerle işbirliği yaptıkları*"nı kanıt göstermiştir²⁶¹.

Tarihçi Markizi, "*Akdeniz'de çok sayıda Avrupalı gemilerin var olduğunu ve bu gemilerin Müslümanların ticaret mallarını Alanya'dan İskenderiye limanına götürdüklerini*" ifade etmektedir²⁶².

1333 yılında Alanya'ya gelen gezgin Tancalı İbn Batuta ise, bir liman şehri olarak Alanya'yı Anadolu'nun başlangıcı saymış ve Alanya'nın ticaret ilişkileri konusunda şunları söylemiştir: "*Alanya deniz kıyısında bir şehir olup, ahalisi Türkmen'dir. Kahire, İskenderiye ve Suriye tüccarları bu şehre gelip alış-veriş ederler. Kerestesi pek çok olmak itibariyle buradan yüklenen yükler İskenderiye, Dimyat ve öteki Mısır limanlarına gönderilir.*"²⁶³

13. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu Selçuklu Devleti siyasi ve idari bakımdan kuvvetlenmiş, 1207 yılında Antalya ve 1223 yılında da Alanya'yı fethederek Akdeniz sahillerine ulaşmıştır. Bu dönemde Alanya ve Antalya şehirleri ticari bakımdan çok

²⁵⁸ Oral, 2006, s. 161

²⁵⁹ Erdem, 1996, s. 445

²⁶⁰ Konyalı, 1946, s. 220

²⁶¹ Oral, 2006, s. 161

²⁶² Keleş, 2006, s. 159

²⁶³ Oral, 2006, s. 164

gelişmiş ve Venedik, Ceneviz, Kıbrıs, Mısır, Suriye ve diğer Avrupa ülkeleriyle yapılan ticaretin merkezi haline gelmiştir. Bunun sonucunda gelişen iç ve dış transit ticareti Anadolu şehir hayatının önem kazanmasına yol açmıştır. Bu dönemde Alanya, Antalya ve Sinop gibi şehirler önemli birer liman kenti olmuştur ve buralardaki ticaret hayatı oldukça hareketlidir. Selçuklular, bununla da yetinmeyip Akdeniz ve Karadeniz’de donanmalara sahip olmuş, Alanya ve Sinop’ta da tersaneler inşa ederek gemi sanayinde önemli faaliyetlerde bulunmuştur²⁶⁴.

3.2.1.1. Kızıl Kule-Tophane Ekseni Projesi

Tarihsel açıdan bu kadar zengin ve eski bir geçmişe sahip Alanya’da; dünyanın en iyi korunmuş Ortaçağ Dönemi Akdeniz Tersaneleri içinde ünik örneklerinden olan Alanya Tersanesi yanı sıra, döneminde kenti çevreleyen ve koruyan kaleler, kuleler, burçlar, surlar, dini ve sivil mimarlık yapıtları yer almaktadır. Tüm bu değerlere sahip çıkıp, korumak ve gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak amacıyla birtakım kararlar alınmıştır. Buna ilişkin ilk resmi karar, Alanya Kalesi’nin korunmasına yönelik Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu’nun 1977 yılındaki kararıdır. Bu karar bağlamında alanda bulunan camiler ile sivil mimarlık örneklerinin tespiti Alanya Belediyesi tarafından yapılmış, ardından Alanya Kalesi’nin tümü 1987 yılında I. Derece Arkeolojik Kentsel ve Doğal Sit Alanı kapsamına alınarak, Kentsel Sit bölümü için geçiş dönemi yapılaşma koşulları belirlenmiştir. Kalenin sürdürülebilirlik açısından Koruma İlkeleri doğrultusunda korunması amacıyla planlama çalışmalarına 1980’li yıllarda başlanmış ve bu çalışmaların sonucunda Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı 1999 yılında Antalya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü’nce onaylanmıştır. Son olarak 2006 yılında Alanya Kalesi ve çevresini kapsayan I. Derece Sit Alanı sınırları, Alanya Belediyesi’nin desteğiyle, kara yönünde daha da genişletilerek gelecek kuşaklara daha geniş bir Kale silüetinin bırakılması amaçlanmıştır. Dünyadaki en iyi korunmuş Ortaçağ Dönemi Akdeniz Tersanelerinden biri olan ve Dünya Miras Listesi’ne dahil edilmesi için Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın görevlendirdiği Alanya Arkeoloji Müzesi ile Alanya Belediyesi’nin 2000 yılından beri üzerinde birlikte çalıştığı dosya, Eylül 2009 tarihinde Dünya Miras Merkezi’ne ulaştırılmış²⁶⁵, 2010 yılında ise Unesco Listesine adaylığı kabul edilmiştir. Alanya aynı zamanda sahip olduğu kaleler, burçlar ve surlar nedeni ile Dünya Kaleli Kentler Birliği’ne de 2010 yılında üye olmuştur²⁶⁶.

Günümüzde Alanya Belediyesi, tarihsel açıdan bu kadar zengin ve eski bir geçmişe sahip çıkmak için belde de bazı projeler hazırlatmaktadır. Bu projelerden biri, başta Kızıl Kule ve Tersane olmak üzere alanda yer alan surlar, burçlar, anıtsal yapılar, sivil mimarlık örnekleri ve açık alanların korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak amacıyla hazırlanmış olduğu Alanya Kalesi Koruma Amaçlı İmar Planı’dır. Ancak koruma sadece Koruma Amaçlı İmar Planı ile gerçekleşmeyeceğinden, bunun alt projelerinin yapılması da hedeflenmiştir. Bu bağlamda Alanya Kalesi’nin geçmiş tarihindeki deniz ile olan yakın ilişkilerini vurgulamak ve söz konusu tarihsel yapıların kullanılarak korunmasını, diğer bir deyişle yeniden işlevlendirilerek Alanya’ya kazandırılmasını sağlamak amacıyla; alt projelerden biri olan “Kızıl Kule- Tophane Ekseni Projesi” geliştirilmektedir.

²⁶⁴ Keleş, 2006, s. 160

²⁶⁵ Sipahioğlu, 2010, s. 168-169

²⁶⁶ Dünya Kaleli Kentler Birliği: 1989 yılında İngiltere’nin Galler Bölgesi’nde Peter Osborne tarafından kurulmuştur. Günümüzde Avrupa ve dışında kaleli ve surla çevrili kentlerden oluşan 152 üyeye sahip, kale kentler, kaleli kentler ve surlarla çevrili tarihi kentlerin korunması ve yaşatılmasını, sürdürülebilir gelişimini amaçlayan uluslararası bir kuruluştur. Ülkemizde Alanya’dan başka, Osmangazi, Niksar da bu Birliğin üyesidir. Bkz. Dedehayır, 2009, s. 34

Şekil 3.1 Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi (<http://www.alanya-bld.gov.tr/bbultenDTL.asp?bID=843>).

Bu proje, Alanya Kalesi'nin doğu yamacındaki Tophane Mahallesi, Kızıl Kule ve Tersane arasında deniz suruna paralel uzanan kıyı bandının korunması ve günümüz koşullarında yeniden değerlendirilmesini hedeflemektedir. Alanya Kalesi'nin şehir merkezine en belirgin cephesini veren ve içinde Kızıl Kule, Tersane ve Tophane gibi Kale silüetinde etkili anıtsal yapıları barındıran tarihi bölgenin bugüne kadar pek değerlendirilmemiş olması bu projenin öncelik kazanmasına sebep olmuştur²⁶⁷.

3.2.1.2. Kızıl Kule- Tophane Eksenli Projesi Kapsamında Yer Alan Yapılar

Söz konusu Kızıl Kule- Tophane Eksenli Projesi kapsamında yer alan Kızıl Kule, Tersane, Tophane Kulesi, Aşağı Kale Hamamı, Girene Çeşmesi ve Tanımsız Yapılar irdelendiğinde;

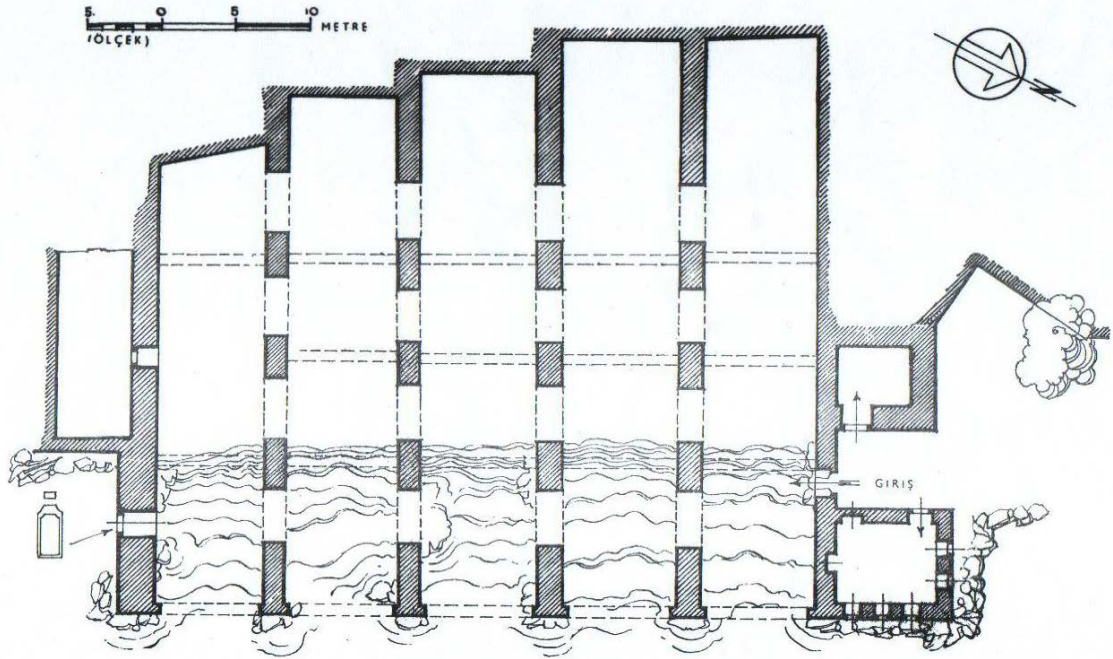
3.2.1.2.1. Kızıl Kule

Kızıl Kule'ye ilişkin ayrıntılı bilgiler daha önce 2. Bölüm olan Alanya Tarihinde Kızıl Kule" nin "Mimari" Bölümünde verildiğinden, burada ele alınmamıştır.

²⁶⁷ <http://www.alanya-bld.gov.tr/bbultenDTL.asp?bID=843>

3.2.1.2.2. Tersane

Alanya yarımadasının batısında, aşağı hisarın doğu eteğinde ve Kızıl Kule'nin güneyinde yer almaktadır.

Şekil 3.2 Tersane Planı (Lloyd-Rice, 1989, s.19).

Türkler bu tersane sayesinde Akdeniz'i bir Türk Denizi yapmışlardı. Alaaddin Keykubat bu tersaneyi yaptıktan sonra "İki Denizin Sultanı" ünvanını almıştır²⁶⁸.

1226-1227 yılında inşa edilen tersaneye giriş, kuzey yönündeki basık kemerli bir kapı ile sağlanmaktadır. Giriş kapısının hemen kuzeydoğu köşesinde Tersane'nin kuzey duvarına bitişik olarak yerleştirilmiş bir mescit; bunun karşısına girişin batı kesimine yerleştirilmiş muhafızlara ait bir oda yer almaktadır. Tersane, doğu-batı doğrultusunda beş adet sivri kemerli tonoz şeklinde düzenlenmiştir. Tonozlar, kuzey-güney doğrultusunda dörderden toplam 16 adet sivri kemerli açıklıkla birbirine bağlanmaktadır.

Araştırmacılarından İbrahim Hakkı Konyalı, "Tersane'nin üst kesiminin kale bedenlerini andıran tuğladan dendanlarla sona erdiğini ancak dönemin Belediye Başkanları ve Kaymakamları tarafından tuğla malzemeden faydalanmak için dendanların tahrip edildiğini; Tersane'nin üzeri tonozla örtülü ortadaki kesiminin kara tarafında suyu tatlı bir pınar bulunduğunu ve günümüzde kapatılmış olan bu pınarın döneminde tersanedekilerin su ihtiyacını karşıladığını" ifade etmektedir.

Yine Konyalı, eskiden Tersane ile Kızıl Kule arasında gemilerin yanaşması için geniş bir rıhtım bulunduğunu ve gemilerin Kızıl Kule ve Tersane'nin yanındaki kuleden iyi kontrol edilebildiğini; bu iki kulenin ve küçük burçların, ortalama ateş menziline bulunan bu rıhtımın, şehir tarafında sıra ile depolar olduğunu ve buralarda gemi malzemesi, erzak ve mühimmat saklandığını ancak günümüzde rıhtım ve depolardan bir kısmı ve burçların yıkıldığını sözlerine eklemektedir. Ayrıca, Tersane'nin bir Emir-üs Sevahil/Deniz Kuvvetleri Komutanı'nın daimi nezaretinde bulunduğunu; buranın Selçuklu hükümdarlarının kışlağı olan Alaiyyelilerin de merkezi olduğunu; Selçuklulardan sonra Alaiyye'ye hakim olan

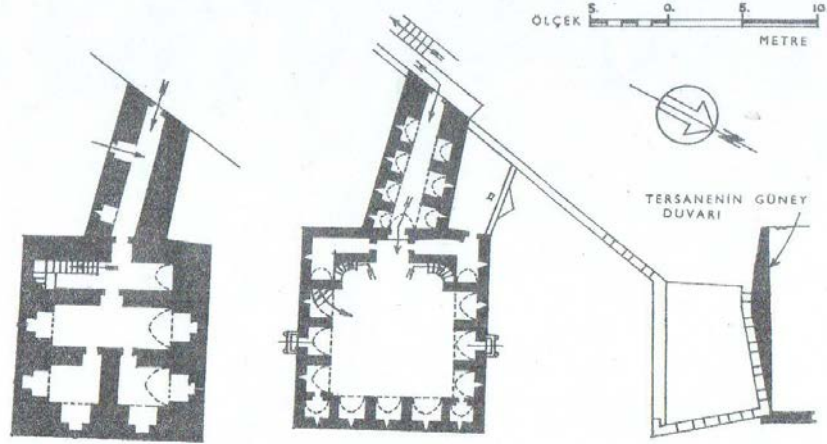
²⁶⁸ Konyalı, 1946, s. 211

Karamanoğullarının ve Alaiyye Beylerinin zamanında da tersane faaliyetinin devam ettiğini; Osmanlı Döneminde de burada gemilerin yapıldığını anlatmaktadır²⁶⁹.

3.2.1.2.3. Tophane Kulesi

Tophane Kulesi, denizden yaklaşık 10 m. yüksek olan bir kaya üzerine inşa edilmiştir. İki katlı olan kule, hemen hemen kareye yakın dikdörtgen planlı olup, Tersaneyi denizden veya güney batıdaki tehlikelerden korumak amacıyla yapılmıştır.

Şekil 3.3 Tophane Kulesi (Lloyd-Rıce, 1989, s.16).

Kule, tonozlu bir dehlizle esas sura bağlanmaktadır. Alt katta birbiri ile ilişkilendirilmiş, üzeri tonozla örtülü dört adet bağımsız mekan vardır. Buralardan yine üzeri tonozla örtülü, beş adet dar açıklıklı hücreye geçilmektedir²⁷⁰. İkel şekilde yontulmuş aslan başlarıyla süslü siper kaideleri halindeki açıklıklar nedeniyle bu burca “Şeytan Kulesi” de denilmektedir²⁷¹. Tophane Kulesi’nde büyük bir sarnıç bulunmaktadır. Kule muhafızlarının buldukları yerlere kadar su verebilmek için oda duvarlarının içine terkos suyu gibi ince su künkleri yerleştirmişlerdi, nöbetçilerin ve muhafızların yazın sıcak günlerde banyo yapabilmeleri için de özel yerleri bulunmaktaydı ve sarnıçlardan buralara su alınmaktaydı. Buna benzer su tesisatı Yukarı Kale’de ve Kızıl Kule’de de görülmektedir²⁷².

3.2.1.2.4. Aşağı Kale Hamamı

Adından da anlaşılacağı gibi Aşağı Kale’de, Kızıl Kule’nin güneyinde yer almaktadır. Yapının, Çarşı Hamamı olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bazı araştırmacılar tarafından 18. - 19. yüzyıla tarihlense de, mimari özellikleri açısından Anadolu Selçuklu Dönemi’nde de var olduğu düşünülmektedir²⁷³. Yığma tekniğinde inşa edilen hamamın yapımında moloz taş, tuğla ve kireç harcı kullanılmıştır. Yapı, günümüze gelinceye kadar onarımlar geçirmiştir ve bu onarımlar esnasında çimento harçlı beton kullanıldığı saptanmıştır. Hamamın sıcaklık

²⁶⁹ Age., 1946, s. 214-221.

²⁷⁰ Lloyd-Rice, 1989, s. 21

²⁷¹ Alanya Kaleiçi’ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s. 33.

²⁷² Konyalı, 96, s. 215.

²⁷³ Alanya Kaleiçi’ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, 1984, s. 1.

bölümü; ortası kubbeli, enine sıcaklıklı ve çifte halvetlidir. Suyu, yol kenarında bulunan kaya dibinden gelen kaynaktan sağlanmaktaydı bu nedenle hamam, altı ay işler altı ay işlemezdi²⁷⁴.

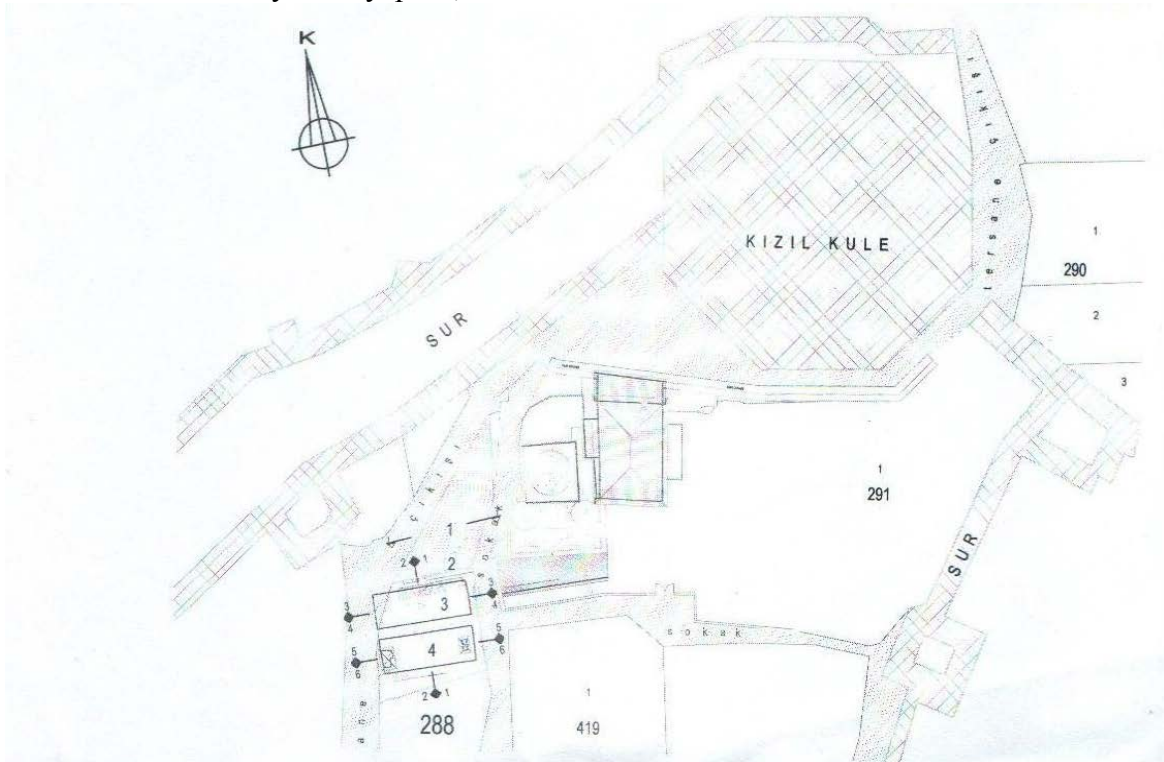
Günümüzde hamamın üstünde Alanya'ya özgü geleneksel bir ev konumlanmış olup, Alanya Belediyesi Kültür Müdürlüğü aynı zamanda Alan Başkanlığı olarak kullanılmaktadır. Hamamın ön kesiminde Alanya Arkeoloji Müzesi tarafından 2008 yılında arkeolojik kazılar başlatılmıştır. Kazılar sırasında ne amaçla yapıldığı bilinmeyen farklı boyutlarda işlikler ortaya çıkarılmıştır.

3.2.1.2.5. Girene Çeşmesi

Kızıl Kule'nin güneybatı kesiminde, henüz tanımlanamayan bir yapının hemen yanında, tapunun 288 Ada, 3 Parselinde yer almaktadır. Kitabesinden, başka bir yerden getirildiği anlaşılmaktadır²⁷⁵. Zaman içinde üzeri çimento harçla sıvandığından özgün yapısını yitirmiştir. Ancak, 2011 yılında Antalya Röleve ve Anıtlar Kurulu tarafından yaptırılan uygulama projesinde çimento harcın temizlenmesi önerilmiştir. Çeşme'de yapılan restorasyon çalışmaları esnasında çimento harç temizlenerek giderilmiş ve çeşmenin suyu tekrar akıtılarak kullanıma sunulmuştur.

3.2.1.2.6. Tanımsız Yapılar

Tanımlanamayan bu yapılar, 288 Ada 3 Parsel ile 288 Ada 4 Parselde bulunmaktadır.

Şekil 3.4 Tanımsız Yapılar (Mimar Şükran Ural Arşivinden).

²⁷⁴ Konyalı, 1946, s. 317-319

²⁷⁵ Age., 1946, s. 319.

Tanımsız yapının güney tarafındaki mekânın güney batısında doğal kaya bulunmaktadır. 2009 yılında Alanya Arkeoloji Müzesi'nin kontrolünde Alanya Belediyesi Kültür Müdürlüğü'nün de katkılarıyla yapının içinde kazı çalışması yapılmıştır, moloz taş ve harçla örülmüş olan yapı, tonozlu ve birbirine bitişik iki mekândan oluşmaktadır.

2011 Şubat ayında Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından yapının restorasyonu yapılmaya başlanmış; bu amaçla yapının çatısında ve çevresinde kazı çalışmaları yapılmıştır. Alanya Belediyesi'ne kullanımı geçen yapı restorasyondan sonra, Turistik Hizmet Ofisi ile Alanya Kalesi Bilgilendirme ve Söyleşi Merkezi olarak kullanılacaktır.

3.2.2. Kızıl Kule'de Gösterim Tekniklerinin Kullanılması

Müzeler, kültürün ve uygarlığın bir sistem içinde örneklerinin sergilendiği mekanlardır. Müzelerde sergilenen eserlerin verdiği etki; serginin konusu ve sergi alanının mekansal düzeni ile yakından ilgilidir. Müzenin amacı eserlerini tanıtmak ve bunu yaparken de müzeyi sürekli gündemde tutmaktır. Çağdaş müzeciliğin yenilikçi çalışmaları sosyal, ekonomik ve politik çevre ilişkilerine dayanmaktadır. Aslında müzeler; sosyal çevrede köklü ve şaşırtıcı değişiklikler yaratırlar. Bu değişiklikler ekonomik şartlara, destek birimlerine, ziyaretçi profillerine ve iletişim modellerine göre şekillenmektedir.

Müzelerdeki gösterim teknikleri; statik gösterim ve dinamik gösterim olarak iki grupta incelenebilmektedir. Statik Gösterim Teknikleri; Vitrin İçi Sergilemeler, Diaromalar, Panolar, Çizimler, Fotoğraflar, Planlar ve Maketlerden oluşmaktadır. Dinamik Gösterim Teknikleri ise; Gösteri Odalarının Düzenlenmesi, Tarihi Canlandırmalar, Panoramlar, İnsan Taşıyan Araçlar, Dokunmatik ve İnteraktif Araçlar, Audio/Ses Araçları ve Kulaklıklar, Slaytlı Gösteriler, Aynalı Gösteriler, Değişen Panellerle Gösteriler, Manken ve Mumyalarla Gösteriler, Animatronik Gösteriler, Rehber Eşliğinde Gösteriler ve Drama Gösterilerinden oluşmaktadır.

3.2.2.1. Kızıl Kule İçin Uygun Olabilecek Gösterim Teknikleri

Günümüzde *vitrin içi* çeşitli dillerde eseri tanıtıcı bilgi panoları ve etiketlerin kullanımı sayıca azalmış, bunların yerini interaktif sunumlar almıştır. Günümüzde ışığı, nemi, havalandırmayı, güvenlik ve kilit sistemlerini kontrol eden özel tasarımlı vitrinler üretilmektedir. Uluslararası boyutta isteğe bağlı olarak bir yıldan elli yıla kadar kilitlenerek, açılmayan özel vitrinler kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Kızıl Kule'de sergilenecek eserler değişik dönem, üslup ve malzeme özellikleri dikkate alınarak vitrin içinde sergilenebilir. Duvara dayalı duvar tipi, orta tip, özel tip, kapalı ve açık camlı vitrin çeşitleri sergilenecek malzemenin özelliğine göre tasarlanmalıdır. Kızıl Kule'nin birinci katında sergilenecek objeler için *Vitrin İçi Sergileme Tekniği*'nden yararlanılabilir.

Plastik ve metal modellerle düzenlenen *Diaromalar*²⁷⁶; model, maket ve kurgu yapım tekniği gibi üç boyutlu modellemelerden oluşmaktadır (Levha 82). Kızıl Kule'deki sergilemelerde de diaromalardan yararlanılabilir.

Müzeye dönüştürülecek olan Kızıl Kule'de çerçeveli, çerçevesiz, ışıklı veya ışısız *pano*²⁷⁷ örnekleri iç ve dış mekanlarda kullanılabilir. Yine mekânın özelliğine göre farklı malzemelerden yapılmış panolar tercih edilebilir. Kızıl Kule'de yapılacak etkinlik duyurularında her katta bu panolardan yararlanılacaktır.

²⁷⁶ Erbay, 2009, s. 133-137.

²⁷⁷ Age., 2009, s. 138.

Müzedede sergilenmekte olan eserler ve onlara ait bilgileri içeren Gösterge Bilimi'nin ipuçları olan *çizimler, fotoğraflar ve planlar*²⁷⁸ müzecilerin en çok kullandıkları ucuz sunum tekniklerindedir. Yapılan iki boyutlu sunumlar, müzenin çeşidine bakılmaksızın hemen her müzede referans bilgileri izleyicisi ile buluşturmaktadır. Bu anlamda Kızıl Kule'de de plan, çizim ve fotoğraflardan sürekli yararlanılabilir.

Bazen müzelerde sergileme amacıyla kentteki önemli eserlerin belirli oranda küçültülmüş kopyaları *Maket* olarak sunulmaktadır (Levha 83). Örneğin, Mardin Kent Müzesi'nde, Mardin şehrinin maketi yer almaktadır. Bu bağlamda Kızıl Kule'nin içinde veya çevresinde yapılacak parkta Kızıl Kule, Alanya Kalesi, Tersane ve çevredeki diğer önemli yapıların büyük ölçekli maketi sergilenabilir.

Gösteri Odaları Tekniği'nde²⁷⁹ ise; sergilenecek eser, eşyalarla birlikte bir oda düzeneği içinde tasarlanmaktadır. Burada oda, büyük bir vitrin olarak düşünülmektedir. Bazı gösteri odalarında vitrinlere dokunulmadan, önünde beklemeden geçilebilen yürüyen zeminlerden yararlanılmaktadır. Kızıl Kule'nin birinci katında da Selçuklu ve Osmanlı dönemi mobilyaları ile dekore edilmiş gösteri odaları içinde yine dönemin kıyafetleri içindeki mankenlerle üç boyutlu tarihsel canlandırma gerçekleştirilebilir. Yine zemin kattaki üzeri tonozla örtülü eyvanlardan birinde Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tahtta oturmuş bir şekilde canlandırılabilir.

*Panoramalar*²⁸⁰, kısmen resim, kısmen de modellerle düzenlenen üç boyutlu anlatımlardır. Bu sunumlarda genellikle modeller ön planda olup, arka planda ise dev boyutta duvar resimleri yer almaktadır. Panoramalar genellikle Tarih, Askeri, Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri'nde özellikle anlatıma değer kazandırmak için kullanılmaktadır. Bu teknik, Kızıl Kule'de asma katta kullanılabilir.

Günümüzde bilgisayar sistemlerinin gelişmesine bağlı olarak, müzelerde ses ve video kullanımını içeren *Dokunmatik ve İnteraktif Gösterim Teknikleri*'ne de yer verilmektedir (Levha 84). Müzelere gelen ziyaretçiler için interaktif sistemlerle çeşitli düzenekler hazırlamak mümkündür. Örneğin bu sistemde, gelen ziyaretçilere müzenin konseptine uygun sorular yöneltilir ve ziyaretçi bir düğmeye basarak doğru cevabı bulabilir. Bu yöntem Kızıl Kule'nin zemin, birinci ve asma katında kullanılabilir.

Müzenin girişinden başlamak üzere pek çok bölümde; ziyaretçiler tarafından ücret karşılığı ödünç alınan Audio/Ses Araçları ve Kulaklıklar aracılığıyla eserler hakkında çeşitli dillerde sözlü anlatım yapılabilir²⁸¹. Pek çok müzede örneği görülen bu yöntem, Bursa Kent Müzesi'nde de uygulanmaktadır. Burada da müzeyi gezen ziyaretçilere kulaklık verilmektedir aynı uygulama Kızıl Kule, müzeye dönüştürüldüğünde de uygulanabilir.

Müzelerde sunum tekniği olarak uzun yıllar *Slide Yöntemi* de kullanılmıştır. Bu yöntemde, bir projektör aracılığı ile görsel efektler verilmiş ve bir konuşmacı tarafından bilgiler aktarılmıştır. Ancak, son yıllarda bunun yerini *Barkovizyon Sistemi* almıştır. Bu teknik Kızıl Kule'nin zemin katında uygulanabilir ve bu yöntemle yapıya ait tarihsel bilgiler, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri, Selçuklu Sultanları ve ünlü Osmanlı Denizcileri anlatılabilir. Diğer bir sunum tekniği de farklı görüntülerin resimsel olarak anlatıldığı *Değişen Panellerle Gösterim Yöntemi*²⁸²dir. Bu yöntemde gösterime sunulan eserin, kişinin ya da bölgenin

²⁷⁸ Age., s. 138.

²⁷⁹ Age., s. 139.

²⁸⁰ Age., s. 142.

²⁸¹ Age., s. 145.

²⁸² Age., s. 147.

değişimi, paneller aracılığıyla resimsel görüntü olarak aşama aşama anlatılmaktadır. Kızıl Kule’de bu teknikle anlatımlar sarnıç etrafında gerçekleştirilebilir.

Müzelerde, *Manken ve Mumyalarla Gösterim Tekniği* de kullanılmaktadır (Levha 85). Bu teknikte balmumu, silikon ve porselenden üretilen tam hareketli, yarı hareketli ve hareketsiz mankenler; gösterimde yer alacak kişi ve hayvanların gerçek boyutlarındadır ve bunlarda dönemin özelliklerini yansıtmaları aranan bir niteliktir. Ayrıca amaca uygun ifade ve hareket çeşitliliği de önemlidir. Son yıllarda konuşan modeller de yapılmaktadır. Bu teknik, Kızıl Kule’nin her katında kullanılabilir.

Yine insan ve hayvanların gerçeğe uygun üç boyutlu tasarımlarında; baş, boyun ve kollarını elektronik aksam aracılığı ile gerçeğe uygun bir şekilde hareket ettiren modellerden oluşan *Animatronik Gösterim Tekniği* de Kızıl Kule’nin sergileme yapılacak her katında değerlendirilebilir.

Müzelerde uygulanan en eski sunum tekniklerinden biri de *Rehber Eşliğinde Gösterim*²⁸³’dir. Bu yöntem, müzede görevli kişi ya da kişiler tarafından müze ve eserlerle ilgili bilgilerin ziyaretçilere sözel olarak aktarımıdır. Diğer bir deyişle, yer yer soru cevap tarzında açık bir anlatım şeklindedir. Ancak sunumu durağanlıktan kurtarmak için baştan sona bir rehberin anlatımı yerine; her bölümde değişen görevlilerce sunum yapılması müze gezisini çekici kılacaktır. Kızıl Kule’de bu teknikten yararlanılmalıdır. Örneğin İstanbul Pera Müzesi’nde, müzenin açık olduğu her gün, Eğitim Departmanı tarafından 1 saat süren Türkçe ve İngilizce tur hizmeti verilmektedir. Ancak bu rehberli turlar için rezervasyon yapılması gerekmektedir. Ayrıca müzeyi engellilerin de ziyaret etmesi hedeflendiğinden, bu gruplar için haftada iki gün, 1.5 saat süren, ücretsiz etkinlikler de düzenlenmektedir²⁸⁴.

Son yıllarda müzelerde kullanılan en doğal ve yaygın sunum *Drama Gösterileri Tekniği*²⁸⁵’dir. Dramada görev alan kişiler, yetenekli ve biliyiseler müze çalışmaları açısından iyi bir sunuş tekniği gerçekleştirilmiş olur. Kızıl Kule’de bu teknik, daha çok öğrenciler için müze eğitiminde uygulanabilir.

Günümüzde müzeleri daha etkin kılmak ve ziyaretçi çekebilmek için farklı uygulamalar da yapılmaktadır. Örneğin, Pera Müzesi’ndeki Pera Cafe’de *Pera Müzesi Dostları*’na her ay ücretsiz özel dinletiler düzenlenmekte, *Pera Pera Film* etkinlikleri kapsamında çeşitli filmler gösterime sunulmaktadır. Yine ilk kez bu müzede gerçekleştirilen *iphone* uygulaması ile Koleksiyon ve Süreli Sergiler, Pera Film, Pera Eğitim, Pera Müzesi Dostluk Programı ve müze ziyaret saatleri, giriş ücretleri, adres ve ulaşım bilgileri hakkında bilgiler verilmektedir²⁸⁶.

3.2.3. Kızıl Kule’de Nem ve Isıtma Sorunlarının Düzenlenmesi

3.2.3.1. Kızıl Kule’de Nem Sorununa İlişkin Öneriler

Tarihi ve kültürel değeri olan koleksiyonların depolandığı ve sergilendiği ortamlarda, binalarda ve müzelerde zaman içerisinde zarar gördükleri, yıpranmaya ve çürümeye maruz kaldıkları bilinmektedir. Bu bozulmaların nedenleri; eserlerin buldukları, sergilendikleri ve saklandıkları ortamların sıcaklığı, nispi nem değerleri, ışık miktarı ve oranları, hava kirliliği,

²⁸³ Age., s. 150.

²⁸⁴ www.peramüzesi.org.tr

²⁸⁵ Erbay, 2009, s. 152.

²⁸⁶ www.peramüzesi.org.tr

böcekler ve diğer istenmeyen zararlı canlılar ve insanlardan kaynaklanmaktadır. Bu faktörlerin kontrol edilebilir seviyelere çekilmesi mümkündür²⁸⁷.

Ancak müzelerdeki bozulmaların en önemli sebeplerinden biri nemdir ve nemin oluşmasına etki eden faktörler arasında yağmur; göl, nehir veya denize yakınlık; ıslak zemin; duvardan geçen su boruları; bina içinde insanların terleme ve nefes yoluyla çıkardıkları su buharı; temizlik esnasında yerlerin su ile silinmesinin yanı sıra soğuk yüzeylerdeki çığlaşma sayılabilir²⁸⁸. Isı ve nem birbiri ile ilişkilidir; biri artarsa, diğeri azalmaktadır. İklimsel olaylara duyarlı olan eserler, ışıktan ve ıstıdan olduğu kadar nemden de etkilenmektedir.

Özellikle tekstil ürünleri nem, sıcaklık, ışık, çeşitli gaz ve kirlilikler, biyolojik etkenler dolayısıyla zarar görebilir, bozulmaya uğrayabilir. Bu nedenle tarihi tekstil ürünlerinin, halen kullanılmakta olan tekstil ürünlerine nazaran çok daha özenle, bilinçle ve bilimsel denetim altında korunmaları gereklidir. Müze ortamındaki tekstil ürünlerinin yaklaşık olarak %40-60 bağıl nem ortamında, 15-20°C sıcaklıkta korunmaları tavsiye edilmektedir. Işık etkisinin 50-150 lux arasında olması, gerekli olmadığı zamanlarda aydınlatmanın kesilmesi tavsiye edilmektedir²⁸⁹.

Dokumalar üzerinde ise nem, çekme, yumuşama, dayanıklılığını yitirme, gevşeme, boyutsal değişim, liflerin birbirini aşındırması, liflerin kopması, mantar oluşumu, böceklenme şeklinde kendini gösterir. Deri eserler üzerinde ise, şişme, yumuşama, çekme, sertleşme, tozuma, kırılma ve mantar oluşumu şeklinde kendini gösterir. Ahşap eserlerde nem, şişme, yumuşama, çekme, çatlama, boyutsal değişim, dönme, deformasyon, çatlama, tuzlanma, yarılma, böceklenme ve mantar oluşumuna neden olur. Nem, kemik eserlerde, şişme, ayrışma, kırılma ve mantar oluşumuna neden olur. Resimler üzerinde nem, çekme, kabarma, kalkma, ayrılma, kavlanma, boyanın büzülmesi, mantar oluşumu ve solmanın artmasına neden olur²⁹⁰.

Müzelerde iklim koşullarının tam denetimi ancak sergileme ve depo alanlarında hem sıcaklık hem de nem düzeyini ayarlayan ve hava dolaşımını sağlayan iklimlendirme cihazlarının sürekli çalıştırılmasıyla mümkündür. Gece gündüz ve mevsimler arasında ısı ve nem farkları büyüdükçe, müzedeki eserlerin göreceği zarar da artmaktadır. Şayet müze dışarıya kapalı ve iyi yalıtılmış ise, bu farklar içeriye azalarak ve yavaş yansımaktadır. Müzelerin teşhir salonlarındaki iklimsel değişimler, vitrinlerin içindeki eserleri de etkilemektedir. Bu nedenle eserlerin depolara ve sergileme alanlarına yerleştirilmeleri sırasında; yapı içindeki koşullarla, eserlerin yapım malzemelerine göre gerektirdikleri ortam arasında uyum olmalıdır²⁹¹.

Müzelerde koruma işleminin başarılı bir şekilde sürdürülebilmesi için müze içinde ani iniş çıkışlar gösteren iklimsel değişiklikler yerine, sabit bir iklim düzeni yaratılmalıdır. Bu nedenle Organik malzemeli eserlerin korunmaları için bağıl nem oranının sürekli olarak % 50-65 arasında tutulması istenmektedir²⁹². Higroskopik olarak nitelediğimiz organik malzemeler (ahşap, dokuma vb.) kendi nem oranlarıyla içinde buldukları ortamın nem

²⁸⁷ Karaca, 2009, s. 74.

²⁸⁸ Poyraz, 2008, s. 17-19.

²⁸⁹ Uygur, 1999, s. 72-73.

²⁹⁰ Poyraz, age., s. 26.

²⁹¹ Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1987, s. 14.

²⁹² Poyraz, 2008, s. 25.

düzeyini uyarlama özelliklerinden yararlanılarak ani bağıl nem değişimlerini dengelemede tampon olarak kullanılabilir. Vitrin yapımında kullanılacak ahşap, nem düzeyici etkisinin yanı sıra yüzeyi sıcak olduğu için yoğuşma tehlikesini de önlemektedir. Vitrin içine kaplanacak kumaş ya da görülemeyecek yerlere yerleştirilecek pamuk gibi malzemelerin benzer özelliklerinden yararlanılabilir. Maden, cam, beton gibi malzemelerin soğuk yüzeyleri yoğuşmaya neden olabilmektedir.

Müzenin bulunduğu yerin iklim koşullarına, mevsimlere, yapının özelliklerine, eserlerin türlerine bağlı olarak bağıl nemde önce istikrar sağlanmalı ve gerektiğinde yükseltilmeli ya da düşürülmelidir. Bağıl nemi sürekli aynı düzeyde tutmak için, dışarıdaki değişken nem düzeyinin hızla müze içine yansması için kapı ve pencerelerin açılmasından sakınılmalı, duyarlı eserler vitrine konulmalı, vitrinlerin içinde ahşap dokuma gibi nem düzenleyici malzemeler kullanılmalı, görünmeyen yerlere pamuk yerleştirilmeli, silika jelden yararlanılmalıdır.

Bağıl nemi yükseltmek için ise; sıcaklık düşürülmeli, nemlendirici aletlerle havaya su buharı eklenmeli ya da su zerrecikleri püskürtülmeli, bitkiler, su dolu kaplar ya da su emdirilmiş pamuk gibi malzemeler mekana yerleştirilmeli, vitrinlerin içinde silika jelden yararlanılmalıdır. Bağıl nemi düşürmek içinse; sıcaklık yükseltilmeli, kurutma yoluyla havayı nem edici maddelerden geçirerek nemi düşüren aletler kullanılmalı, yoğuşma yoluyla havadan su buharı alan aletlerden yararlanılmalı, vitrinlerin içinde silika jelden yararlanılmalıdır. Bütün bu önlemler alınırken, istenen nem düzeyinin elde edilip edilmediği ve nemin o düzeyde kalıp kalmadığı nem ölçme aletleri ile ölçülmelidir²⁹³.

Kızıl Kule'nin müze olarak değerlendirilme projesinde, eserlerin sağlıklı bir şekilde korunmasını sağlayabilmek amacıyla; ısıyı ölçmek için termometre, bağıl nemi ölçmek için higrometre, tozu önleyici filtre sistemi, istenilen nem oranını sağlayan humidistat, nem kurutucu olarak silikajel, sıcaklık ile beraber nemi ölçen aletlerin kullanılması önerilmektedir.

Bunların yanı sıra hızla gelişen teknolojik uygulamalara da yer verilebilir. Örneğin Versalit, Quardant, Inca vitrin tasarımlarının gelişmesi, kırılmaz yansıtma camlar ile vitrin içinde nem ve iklimsel şartların ayarlaması, müze sergileme teknolojisine yeni bir boyut getirmiştir. Avrupa ve Uzakdoğu müzelerinde bu vitrinler kullanılmaktadır. Ekonomik koşullar uygun olduğu takdirde bu tür teknolojik ürünler de Kızıl Kule'de kullanılabilir.

Ayrıca giriş kapılarının üzerine monte edilen hava yastığı aletleri ile Sergileme Salonları'nın mevcut havası korunmakta, nem alıcılara ve klimalara destek sağlanmaktadır. Özellikle müzelerde çevresel ve iklimsel kontrollerin yapılması çok önemlidir. Örneğin, Versay Sarayı'nın kırık camlarından alınan önlemlerde olduğu gibi, geçici basit çözümlerle bile sonuca ulaşılmaktadır. Dolmabahçe Sarayı Müzesi'nde olduğu gibi, yağışlı havalarda ziyaretçilere galoş; Sappora Maden Müzesi'nde ise, ziyaretçilere girişte terlikler verilmesi bazen çözüm gibi görünebilir²⁹⁴. Bu tür geleneksel yöntemler de Kızıl Kule'de uygulanabilir.

3.2.3.2. Kızıl Kule'de Isıtma Sorununa İlişkin Öneriler

Isıtma; hem görev yapan personel hem de müzede bulunan değişik eser grupları için son derece önemli bir konudur²⁹⁵. Bu nedenle ısıtma sistemleri, müzelerde hassas dengelerde ayarlanması gereken bir sistemdir. Örneğin, denize yakın bölgede bulunan bir mekanın açık

²⁹³ Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, age., s. 14-15

²⁹⁴ Erbay, 2009, s.214- 223.

²⁹⁵ Poyraz, 2008, s. 14.

bir şekilde atmosferik nemle birlikte, deniz tuzlarının da korozyon etkisine maruz kalabileceği bilinmektedir. Böyle mekanlarda sadece nem ve sıcaklık parametrelerinin dikkate alınması, kuşkusuz sunulan ve saklanan eserlerin korunmasında yeterli olmayacaktır.

Isıtma sistemi uygulamalarındaki en önemli sorunlardan biri, tarihi binaların müze olarak kullanımınıdır. Bu tür yapıların kendilerinin de tarihi ve kültürel eser olmasından kaynaklanan yapısal ve mekanik problemler mevcuttur. Böyle binalarda mekanik havalandırma sistemleri (klima vb.) gibi modern uygulamaların kurulması veya uygulanması çoğu zaman mümkün olamamaktadır. Bu tip sistemler, modern müzelerde iklimlendirme ve kirlilik kontrolünde kullanılabilir en iyi uygulama seçeneğini oluşturmasına rağmen, tarihi nitelik arz eden binalarda (Dolmabahçe Sarayı, Topkapı Sarayı gibi) birçok teknik, yasal ve estetik nedenlerle uygulanmamaktadır. İç mekan kirlilik kontrolünün mekanik sistemlerle yapılması durumunda; bu tip sistemlerin müze ruhuyla uyumsuz, gürültülü, kesintisiz enerjiye ihtiyaç duyan, bakım izleme ve kontrol gerektiren sistemler oldukları dikkate alınmalıdır. Bu durum, böyle uygulamaların çoğu zaman yapılabirliğini ortadan kaldırmaktadır. Diğer önemli bir problem ise Risk Yönetimi uygulamasının başlatıldığı bir müze içerisinde kirleticilerin izlenmesi için kurulacak veya kullanılacak izleme sistemlerinin hem yeri işgal etmesi, hem de enerji ihtiyacı, gürültü, estetik gibi fiziksel problemler nedeniyle kullanılabilirliklerinin çoğu zaman imkansız olmasıdır²⁹⁶.

Tüm bu uygulamalar dikkate alındığında Kızıl Kule'nin de tarihi eser olması nedeniyle Dolmabahçe ve Topkapı Saraylarındaki sistemler kullanılabilir.

3.2.4. Kızıl Kule İçin Aydınlatma Sistemi Önerisi

Müzeler tarihsel, sanatsal ve bilimsel değeri olan eserlerin toplandığı, sergilendiği ve bilimsel araştırmalara sunulduğu ve kültürler arası etkileşimin sağlandığı kuruluşlardır. Müzeciliğin ilk yıllarında amaç, daha çok eseri bol ışık altında sergilemektir. Oysa, ışık altında kalan eserlerin bozulma dereceleri, aydınlık seviyesinin düzeyi ve ışığın eser üzerinde kalma süresi ile orantılıdır. Günümüzde müze ve sergileme mekanlarının aydınlatılmasında; sergilenen eserlerin ziyaretçiler tarafından doğru algılanmasının sağlanması ve aydınlatmadan dolayı eserlerde oluşabilecek bozulmaların önlenmesi veya en aza indirgenmesi önem kazanmıştır.

Müzelerde sergilenen tarihi eserlerin bozulmadan kuşaklar boyu izlenebilmesi ve sanat eserlerinin ziyaretçilere sunulmasında aydınlatma tasarımının özenle ele alınması gerekmektedir. Uluslararası standartlardaki temel ilkeler doğrultusunda her proje özgün bir çözüm gerektirmektedir. Müze aydınlatmalarında hem düşey düzlemlerde, hem de mekanın genel aydınlatmasında gerekli aydınlık düzeyi sağlanmalıdır. Bunun için lambaların, aygıtların seçimi ve yerleştirilmesi, eserlerin doğru algılanabilmesine, korunmasına ve enerji korunumuna uygun olarak gerçekleştirilmelidir. Bu amaçla tasarruflu aydınlatma sistemi kullanımı, müzelerde eserlerin korunmasına ve aynı zamanda mekan aydınlatması için gerekli olan enerji miktarının en aza indirgenmesine yardımcı olacaktır²⁹⁷.

Müzelerin doğru ve uygun bir şekilde aydınlatılması, hem müzenin hem de serginin başarısı için çok önemlidir. Sergilenen objelerin veya eserlerin sunumu ve sergiyi gezenlerin bunları algılaması, aydınlatma düzeneklerinden yayılan ışıktan etkilenmektedir. Üç boyutlu eserlerden koyu renkli olanları, çok parlak ışık altında ve açık bir fon önünde silüet olarak algılanırken; açık renkli objeler, aynı mekanda detayları ön plana çıkmış şekilde algılanmaktadır. Sergilenecek objelerin özellikleriyle birlikte, sergi mekanlarının mimari

²⁹⁶ Karaca, 2009, s. 74-78.

²⁹⁷ Şener F.-Köknel A., www.emo.org.tr/ekler/ed3f6c5e3c6aad5_ek.pdf.

karacterinin bilinmesi de aydınlatma kararlarının alınması sırasında etkin rol oynamaktadır²⁹⁸. Günümüzde galeri ve müze aydınlatmasındaki dört unsur önem kazanmıştır. Bunlar:

1. Bilinçli kullanılmış bir aydınlatma düzeni ile sergilenen nesnelere görünmesini engelleyen kamaşmanın yok edilmesi, nesnelere net ve doğru bir şekilde algılanmasının sağlanması,
2. Sergilenen nesnelere zararlı ışınımlardan korunması,
3. Gün ışığını destekleyici yapay aydınlatma düzeninin sağlanması,
4. Sergileme yöntemlerinin gelişmesine bağlı olarak nesnelere biçimsel, gereçsel, renksel, vb. özelliklerinin ortaya çıkarılmasıdır.

Bu bağlamda müzelerde kullanılan aydınlatma türleri 2 ana grupta toplanmaktadır.

1. Doğal Gün Işığı
2. Yapay Aydınlatma
  - a. Floresan Lambalar
  - b. Akkor Lambalar olmak üzere.

Doğal ve yapay ışık kaynakları görülebilen ışınımın yanı sıra, kendilerine özgü oranlarda görülemeyen ışınım da yaymaktadır.

Kızıl Kule’de yapılacak aydınlatma sisteminde; genel olarak aydınlık seviyesi homojen olarak yayılmalıdır. Bu seviye birinci grup çok duyarlı eserler için maksimum 50 lux, ikinci grup orta duyarlı eserler için maksimum 150 lux olmalıdır. Üçüncü grup az duyarlı eserler için aydınlık seviyesi 300 lux veya fazlası olabilir. Yapılan ölçümlere göre, üçüncü gruba dahil olan az duyarlı anıtsal objeler üzerindeki aydınlık seviyesi düşeyde 105-130 lux ve yatayda 300-410 lux arasında olmalıdır. Mesai saatleri dışında ve müzede ziyaretçi yokken eserler karanlıkta tutulmalı, eserlerin tamamı sergilenmemeli, dönüşümlü sergileme yoluna gidilmelidir²⁹⁹. Bunların yanı sıra akkor lambalar ve müzeler için üretilmiş özel floresanlar, fiberoptikler araştırılmalıdır. Akkor lambalar aldıkları enerjinin %97’ye yakın bölümünü ısı enerjisi olarak yaymaları ve yaydıkları ışığın renginin eserin gerçek renginin algılamasında güçlükler neden olması bakımından sakıncalıdır³⁰⁰. Bu nedenle dikkatle seçilmelidir. Kızıl Kule’nin aydınlatması 2010 yılında Antalya Röleve ve Anıtlar Müdürlüğü tarafından yenilenmiştir. Ancak yeni yapılmasına rağmen; ışık düzeyi yetersiz kalmaktadır ve sorun yaşanmaktadır. Ayrıca yapıda şu an eser olmadığı için, sergilemede ihtiyaç duyulacak aydınlatma için yukarıda verilen bilgilerden yararlanılarak bir düzenleme getirilmelidir.

3.2.5. Kızıl Kule’de Deprem Riski İçin Alınabilecek Önlemler

Deprem; toplumun kültürünü yok eden, o güne kadar yapılmışları silen, bozan doğaüstü bir güçtür. Müzelerin bu konuda aldıkları önlemler de sınırlıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Saraylar Daire Başkanlığı, Belediye ve Özel Müzeler, Vakıflar, Üniversiteler depremlerle ilgili önlemlerin alınmasında güçlerini birleştirmelidir. Bu bağlamda Amerikan Kütüphaneler Birliği, Amerikan Müzeler Birliği, Amerikan Bölgesel ve Yerel Tarih Birliği, Unesco, ICCROM, ICOM gibi Uluslararası kuruluşlardan destek ve öneriler alınabilir.

Deprem riskine karşı öncelikle ayrıntılı bir felaket planı çıkarılmalıdır; depremle ilgili alınacak önlemler kapsamında sel, yangın, hırsızlık ve kundaklamaya karşı da güvenlik

²⁹⁸ Tüzün, 2010, s. 24-25.

²⁹⁹ Kurtay-Aybar-Başkaya, 2003, s. 101-102.

³⁰⁰ Erbay, 2009, s. 214.

önlemleri düşünülmalıdır. Bu plan içinde, bina ve çevresini, eserlerin sergilenme ve sunumunu, eserlerin envanter kayıtlarını ve çalışanların güvenlik önlemleri de unutulmamalıdır. Tarihsel yapılarda bu planı uygulamak oldukça zordur; çünkü tarihi yapılara izinsiz müdahale edilemediği için, bu tür koruma Bakanlık düzeyinde özel izinle gerçekleştirilebilir.

Önlemler arasında fiziksel korumayı güçlendirmek için Deprem Uyarı Sistemi, Güvenlik Alarm Sistemi uygulamaya konulmalıdır. Tarihsel yapıların ve müze binalarının sismik dalgalara dayanıklılığı mühendisler tarafından ölçülmeli, uygun sergi ve saklama yeri tespit edilmelidir. Su, elektrik, havalandırma, doğalgaz kaynakları deprem sırasında öncelikli olarak kesilmeli ve depremden sonra binanın hasar tespiti yapılmalıdır.

Bir başka önlem ise, tavanların ve ışıklandırma elemanlarının düşmesinin ve diğer esere zarar vermesinin önlenmesidir. Bunun için dolaplar, duvara ya da yere sıkıca monte edilmelidir. Rafların önüne bariyerler yapılmalıdır ve sallanmayı engelleyecek yapışkanlar kullanılarak sabitlenmesi sağlanmalıdır.

Müze çalışanlarının da alacağı önlemler vardır. Bu bağlamda eserlerin envanter kayıtları tutulmalıdır. Bütün ana kayıtlar ayrıca mikro filmler, video kayıtları, CD, DVD halinde görsel malzeme olarak bulundurulmalı ve bu kayıtların kopyaları çıkarılmalı ve bu kayıtlar, Kültür Bakanlığı'na da gönderilmelidir. Ayrıca müzelerde çalışanların tümünün katılımıyla bir afet planı oluşturulmalı ve çalışanlara özel afet eğitimi verilmelidir. Deprem sırasında alınabilecek önlemler de mevcuttur. Bunun için; sarsıntılar sırasında giriş katındakiler hariç, içerde kalınarak; pencere, vitrin ve devrilebilecek ağır eşyalardan uzaklaşılmalı, güvenli yerde sarsıntının geçmesi beklenmelidir. Müzede ziyaretçiler varsa panik engellemeye çalışılıp; düzenli çıkışlar sağlanmalıdır. Ziyaretçiler, merdiven, dolap ve pencerelerden uzaklaştırılarak, korumaya çalışılmalıdır. Su boruları, elektrik, havalandırma, doğalgaz kaynakları öncelikli olarak kesilmelidir. Depremden hemen sonra, önceden belirlenen kaçış yollarını takip edilerek, bina derhal boşaltılmalıdır³⁰¹. Antalya İnşaat ve Jeoloji Mühendisleri Odalarının yaptıkları çalışmalara göre Antalya, bazı ilçeleri ile birlikte deprem bölgesi olarak 4'üncü dereceden 2'nci dereceye yükselmiştir. Yani deprem ihtimali mevcuttur. Bu nedenden dolayı, yukarıda sayılan önlemlerin Kızıl Kule müze olarak tasarlanırken yapım aşamasında ve oluşturulduktan sonra değerlendirilmesi gerekir.

3.2.6. Kızıl Kule'de Müze Eğitimine İlişkin Öneriler

3.2.6.1. Eğitim ve Öğretimde Müzelerin Rolü

Eğitim ve öğretimde müzelerin rolü, 1857 yılında John Ruskin'in İngiltere Parlamentosu'na müzeleri; çalışan sınıfların eğitiminde kullanılmasını önermesiyle başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde halk eğitimi için müzelerden yararlanılmaktadır. Yirminci yüzyılın başından beri Müze Eğitimi bir uzmanlık alanı olmuştur. Metropolitan Sanat Müzesi'nden Henry Watson KENT, değişik kesimlere ulaşmak ilkesini savunmuş olup, 1909 ile 1929 yılları arasında Newark Müzesi yöneticiliğini yapan John Cotton DANA ise, müzelerin; eğitimde toplumsal sorumluluğu olduğuna ve bunun öncelikli misyonu olması gerektiğine inanıyordu.

³⁰¹ Age., 2009, s. 374-391.

Psikolojik etkenlerin, eğitim açısından etkili bir şekilde kullanılmasını ilk kez 1905-1945 yılları arasında Arthur PARKER sağlamıştır. PARKER, “müzelerin mümkün olduğu kadar çok kişiye hitap edebileceğini ve gerek uzun, gerekse kısa vadeli ilgi çekici programlar hazırlayarak yerel halkın kültür düzeyini yükseltmekte kullanabileceğini” ileri sürmüştür. Burada her yaş grubuna hitap edilirken, çocuklara özel bir ilgi gösterilmelidir. Çünkü çocukların sergileri anlayabilmeleri için özel ilgiye ihtiyaçları vardır. Müzeler kapsamında gerçekleştirilen, eğitim amaçlı çoğu düzenleme ve alıştırmaya bilimsel yaklaşıma dayanmaktadır. Çocukların çoğu, bu tür eğitim programlarına öğretmenlerinin zoraki yönlendirmesiyle katılır ve özellikle ilgilerini çekmediği ya da gezi sonunda bir yoklama yapılmayacağını bildikleri takdirde; genel olarak dikkat etmez, izlemez ve dinlemezler. Geleneksel yöntem; yani bir müzenin herhangi bir sergi salonunda çocuklara oradaki eserlerle ilgili bilgi vermek, etkili bir eğitim yöntemi değildir. Çocuklar saatler süren açıklamaları dinleyemezler ve sergilere olan ilgileri azalır. Bu nedenle çocukların dokunmaları, görmeleri ve duymaları lazımdır. Böyle bir eğitim süreci hem eğlenceli, hem faydalı, hem de hoş bir şekilde çocukların öğrenimine yardımcı olacaktır.

Okullarla müzeler arasındaki ilişki, müzelerin öğretmenlere vereceği seminerler ve konferanslar sayesinde geliştirilebilir. Öğretmenler, müzelerdeki sergi konularını kendi müfredatlarına alabilir, çocukları hazırlayabilir ve coşkulu bir biçimde müzeye getirebilir. Çünkü çocuklar üzerinde öğretmenlerin etkisi daha uzun sürelidir. Müze ziyaretleriyle kendilerine verilmek istenenleri alan çocuklar, derslerini çok daha etkin bir biçimde takip etmektedir³⁰². Bu nedenle, kültürel ve tarihi zenginliklerin 200’e yakın müzede sergilendiği ülkemizde, Müze Eğitimi hizmetlerinin pilot projeler ve okul - müze projeleri bazında geliştirilmesi ve yerleştirilmesine öncelik verilmesinde yarar görülmektedir. Gelecek kuşakların bilinçli olarak kültürel ve tarihsel alanda birikim kazanmalarının ve kültürümüzün evrensel boyutlarda yaşatılmasını sağlamak açısından Müze Eğitimi’nin önem taşıdığı, yaşam boyu eğitimin ve müzeciliğin ayrılmaz bir parçası olduğu düşünülmektedir³⁰³. Avrupa ve Amerika müzeleri, müze görevlerinin yanı sıra eğitimi ciddi olarak üstlenmişlerdir. Buradaki müzelerin çoğunda özel dershaneler ve atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyelerde anaokulu çocuklarına gerçeğe yakın arkeolojik objeler verilmekte, onlardan kil veya hamurla kendilerine verilen objelerin aynısını yapmaları istenmektedir. Yaşam boyu eğitim sürecinde çok yönlü öğrenme ve yaşam alanları olan müzelerin, yaşantılara dayalı etkin kullanımını içeren Müze Eğitimi, tarihsel ve kültürel zenginlikleriyle öne çıkan ülkemiz için yeni ve ihtiyaç duyulan bir alandır³⁰⁴.

Melbourne Müze Eğitim Servisi, gelen ziyaretçilere “yaşadıkları hayatı ve kendilerini” anlamalarına rehber olacak bir dizi program geliştirmiştir. Aynı şekilde müfredatı destekleyici materyaller hazırlamıştır³⁰⁵. Örneğin, Almanya’da oldukça önemli bir konuma sahip *Museums Pädagogisches Zentrum* çocukların ve gençlerin müzede eğitim merkezidir. Burada farklı eğitim çağlarındaki öğrencilere rehberli gezi, açıklama, tartışma ve atölye çalışmaları yaptırılmaktadır. Diğer bir deyişle bu merkez, aktif öğrenmeyi temel almaktadır³⁰⁶. Tate Galerisi’nde 1976 yılında ‘Körler için Heykel’ adı verilen bir sergi gerçekleştirilmiştir. Bazıları koleksiyonlardan, bazıları da özel olarak tahsis edilmiş heykellerden oluşan bu sergi etkili olmuş ve 1980’li yıllarda açılan sergilerde, özellikle heykel alanında, dokunma döneminin başlangıcı olmuştur³⁰⁷.

³⁰² Shabbar, 2001, s. 68-69.

³⁰³ <http://www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/bildiriler/Nurgul%20Ugur.doc>.

³⁰⁴ Kuruoğlu, 2002, s. 278.

³⁰⁵ Greg , 2001, s. 31.

³⁰⁶ Yücel, 1999, s. 89.

³⁰⁷ Hooper-Greenhill, 1999, s.160.

3.2.6.2. Kızıl Kule’de Uygulanabilecek Müze Eğitime Örnekler

Ülkemizde de Müze Eğitim Programları’na önem verilmektedir. Uygulanan yöntemler arasında *Yaratıcı Drama* da bulunmaktadır. Yaratıcı drama; çocuğun zihinsel, fiziksel ve duygusal gelişimini, yaratıcı düşünme yeteneğini ve iletişim becerilerini geliştiren; sonuca değil, sürece yönelik bir çalışma alanıdır. Çocuğun kendisini tanımasını ve yapabilirliklerinin farkına varmasını sağlayan yoğun bir süreçtir. Yaratıcı dramada her oyun, çocuğu özel bir problem çözmeye odaklanmaktadır³⁰⁸. Bu tür bir eğitim Kızıl Kule’de de uygulanabilir.

Örneğin, Pera Müzesi’ndeki Eğitim Çalışmaları’nda; Picasso-Suite Vollard sergisi için hazırlanan Eğitim Programında genç ve küçük katılımcılar, Picasso’nun gravürlerinde işlediği temaları inceleyip, yorumlayıp, atölyede baskı çalışmaları yapmıştır. Üç ana bölümden oluşan Etkinlikler Programı dört farklı yaş grubuna göre hazırlanmıştır. Programa 6-7 yaş grubu ile 15-18 yaş grubu arasında değişmektedir. Seramik Atölyesi’nde, çocuklar temel seramik yöntemlerini öğrenerek kil, kalıp ve yardımcı seramik malzemelerini kullanmaktadır. Çizgi Roman Atölyesi’nde ise, çizgi romanın ne tür bir sanat olduğu ve tarihsel sürecinin anlatımıyla başlayan atölye çalışması, öncelikle çizimle ilgili teknik bilgileri, öykü oluşturma tekniklerini ve yazım kurallarını içermektedir. Devamında ise, çocuklar en az bir sayfalık çizgi roman oluşturmaktadır. Böyle bir program Kızıl Kule’de de uygulanabilir³⁰⁹.

Yine Calvert Denizcilik Müzesi’nin Keşif odasında olduğu gibi, Kızıl Kule’de de öğrencilere gemicilik tarihi ve gemi içindeki bölümler uygulamalı anlatılabilir (Levha 86). Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi’nde, Müze Eğitim Programları çerçevesinde müze hakkında bilgi veren çeşitli broşürler ve bir adet kitapçık çıkarılmıştır. Bu broşürlerin müzeyi ziyarete gelenler için bir eğitim aracı olduğu düşünülebilir. Ayrıca Yılanlı Kule’de yaratıcı drama çalışmaları yapılmakta ve müze, tiyatro oyunlarının oynandığı bir alan olarak değerlendirilmektedir. Yine ilk defa çocuklara yönelik küçük bir kitapçık hazırlanmış ve sunulmuştur. Bu tür eğitim çalışmaları Kızıl Kule’de de gerçekleştirilebilir.

Bunların yanı sıra, müze eğitim programları dahilinde, Kızıl Kule’de hayata geçirilecek Eğitim Atölyesi Bölümünde çocuklara müzeleri ve eski eserleri sevdirmek, onlarda ilgi uyandırmak amacıyla basit küçük eser onarımları ile seramik, heykel, resim gibi konularda eğitsel çalışma olanakları sağlanabilir ve üretilen eserler sergilenebilir. Yine okullara, halka eski eser bilinci aşılacak ve Kızıl Kule’yi tanıtmak amacıyla çeşitli Eğitim – Kültür Etkinlikleri düzenlenebilir. Bu etkinlikler; konferans, uygulamalı anlatım, oyun (ilçe okullarına yönelik), sergi ve yayın şeklinde olabilir.

Efes’te olduğu gibi, bilmece şeklinde çeşitli Arkeolojik sorular sorulur ve kazananlara armağanlar verilebilir. Keza, Antik bir tiyatro oyunu Kızıl Kule’de sahnelenebilir³¹⁰. Alanya Arkeoloji Müzesi’nde uygulanan Müze Eğitimi’nde olduğu gibi, buraya gelen öğrencilerden müzedeki objelerden birini seçip canlandırma yapmaları istenebilir.

Bursa Kent Müzesi’ni ziyaret eden ilköğretim öğrencilerine gezi sonrasında Çocuk Bülteni verilmektedir. 3 ayda bir yayımlanan Çocuk Bülteni’nde müzenin gündeminden haberler, sanat eleştirisi soruları, bulmacalar, müzedeki objelerden birkaçının tanımları yer almaktadır. İlköğretim 1. sınıf öğrencilerine Karagöz Hacivat kukla yapımı öğretilir ve bu kuklalar Eğitim Çalışmaları Panosu’nda öğrencilerin isimleriyle birlikte sergilenebilir. Bunların benzeri Kızıl Kule’de de uygulanabilir. Ayrıca *Adını Sen Koy Oyunu* aracılığı ile

³⁰⁸ Atagök-Özkasım-Akmehmet, 2006b, s.4-5.

³⁰⁹ <http://www.peramuzesi.org.tr/egitim>

³¹⁰ Erdoğan, 2003, s. 9-15.

çocuklarda merak uyandırarak müzedeki objeleri farklı bakış açıları ile değerlendirebilmelerini sağlamak, disiplinler arası çalışmayı öğretmek ve objeyle öğrenciyi yakınlılaştırarak heyecan uyandırıp bağ kurmasını sağlamak amacıyla hazırlanan oyun aynı zamanda, az da olsa müzelerin çalışma sistemini öğretip müzeciliğe karşı ilgi uyandırmak hedefini taşımaktadır³¹¹.

3.3. Kızıl Kule'nin Müze Olarak Sürdürülebilirlik Açısından Gelişiminin Planlanması

Müze ihtiyaçlarının bugün olduğu gibi, gelecekte de karşılanması sürdürülebilirlikle ilişkilidir çünkü müzelerin ihtiyaçları sonsuzdur ve amacı etkili büyümeyi sağlamaktır. Bu nedenle günümüz müzeleri, devamlı araştırma ve program yenileme, sergi, eğitim, genişleme ve koruma çalışmalarını sürdürebilmek için Gelişim Planlaması'ndan yararlanmak zorundadır. Ancak, müzelerin sürdürülebilirliğini etkileyen bazı kriterler vardır. Bunlar arasında; *Teknolojik Değişimler, Müzelerin Mimari Tasarımı ve Konumu, Ekonomik Düzey, Zaman Kavramı, Sosyal ve Politik Ortam, Müzelerin Organizasyonu, Müze Yöneticilerinin Davranışı, Çalışanların Davranışı, Koleksiyonların Özelliği ve Müzenin Sahip Olduğu Kaynaklar* sıralanabilir. Bunlar sırası ile irdelendiğinde;

Teknolojik Değişimler; müzeler, varlıklarını ve güvenliklerini sürdürebilmek için teknolojik değişimlere ayak uydurmak zorundadır. Bu nedenle güvenlik, envanter ve sergileme gibi pek çok alanda teknolojiyi takip etmek zorundadır. Çünkü uydudan izleme, koleksiyonlara çip takma, dijital envanter gibi yeni teknolojiler, müze çalışma sisteminin hızını ve kalitesini artırmaktadır.

Müzelerin Mimari Tasarımı ve Konumu; müzeler açıldığı andan itibaren, bina sorunları ile hep karşılaşmaktadır. Müze içindeki galerilerin, ofislerin, sergi alanlarının birbirleriyle uyumunun yanı sıra; eserlerin artması sonucu mevcut alanların yetersizliği gündeme gelmekte ve yeni alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kuruluş aşamasındaki müzeler, 20-30 yıl sonraki Gelişim Planlaması'nı yapmak zorundadır. Aksi takdirde sorunların yaşanması kaçınılmazdır.

Ekonomik Düzey; müzelerin sürdürülebilirlik açısından ileride yapılacak değişimlerin planlanması, harcamalar ile yakından ilgilidir. Müzelerdeki sürekli değişim maliyeti artırmaktadır. Bunun için ileriye keşfetmek, piyasaya ait değişimleri zamanında tespit etmek gerekmektedir.

Zaman Kavramı; müzelerde zaman kavramı çok önemli olduğundan, iyi hesaplanmalı ve projenin akışına yön verecek tarzda kullanılmalıdır. Müze projelerinin zamanında sonuçlandırılmasında, Müze Danışmanları katalizör rol oynamaktadır. Zamanlamada yönetim kadrolarının tutumları, kararların zamanında verilmesi ve insiyatif kullanımı da önemlidir. Müzenin yurtdışı siparişlerinde fiyatların, gümrük, nakliye ve montaj masraflarının da değişebileceği hesaba katılmalıdır.

Sosyal ve Politik Ortam; sosyal ve siyasi gelişmeler; sürdürülebilir planlama süreci ve yapısını etkilemektedir. Ülkedeki sosyal ve siyasal huzursuzluklarının yoğun olduğu dönemlerde ileriye görmek güçleşmektedir. Böyle durumlarda müzenin faaliyet alanları ve kurumsal içeriği dikkate alınarak destekleyecek yan kurum ve kuruluşlar araştırılmalıdır.

³¹¹ <http://www.bursakentmuzesi.com/egitim-calismalari>

Müzelerin Organizasyonu; müze çalışanlarının performansları, müze organizasyon yapısındaki karmaşıklık, yöneticilerin davranışı, müzenin geliştirerek izlediği program ve politikasının yeterlik durumu, çalışma düzeni ve personel değişiklikleri gibi çeşitli etkenler nedeniyle, müzeler sürdürülebilirlik planını yeniden yapmak ya da olanı revize etmek zorunda kalmaktadır.

Müze Yöneticilerinin Davranışı; müzelerin Gelişim Planı, üst düzey yönetim kadrolarının görevidir. Bunun için ilk adım, müzenin proje ihtiyacının ve ihtiyaç duyulan kaynakların hesaplanmasıdır. Bu bağlamda iyi bir müze yöneticisi; geleceğe yönelik Gelişim Planı yapmalı, organize olmalı, motive etmeli, bunların yanı sıra iletişimi, hesaplama ve kontrol gücü yüksek olmalıdır.

Çalışanların Davranışı; Sürdürülebilirlik Planlaması'nda, müze çalışanlarının destek verdiği oranda başarı sağlanmaktadır. Bunda, çalışanların eğitimi ve iletişim kurmadaki yetenekleri önemlidir. Sürdürülebilirlik çalışmalarında, kişiler arasındaki farklılıklar da dikkate alınmalıdır.

Koleksiyonların Özelliği; müzeler mevcut koleksiyon kapasitesini kazılar ve satın almalar sonucu büyüttükçe bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin, böyle durumlarda sergileme ve depoların kapasitesi yetersiz kalmakta ve değişimi zorunlu kılmaktadır. Eserlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında güvenlik önlemleri, iklimlendirme ve teknolojik değişimler de acil önlemleri gerekli kılmaktadır.

Müzenin Sahip Olduğu Kaynaklar; kaynakların düzeyi, sürdürülebilirliği etkilemektedir. Bu bağlamda müzede yapılacak yenilikler; geleceğe ayak uyduracak tarzda, ancak eskiye ters düşmeyecek şekilde ayarlanmalıdır. Bu nedenle müze içi ve dışı dayanışma çalışmaları ile ilgili Sürdürülebilirlik Planı, müzeyi çeşitli açılardan desteklemelidir. Bu da kitle iletişim araçları, anketler, halk toplantıları ve basın-yayın aracılığıyla sağlanarak müze ihtiyaçlarına cevap aranmalıdır³¹².

Müzelerin ihtiyaçları sonsuz olup, amaçları da büyümeyi sağlamak olduğundan yukarıda sayılan kriterler doğrultusunda, Kızıl Kule'nin Gelişimi Planı hazırlanmalıdır. Çünkü müzeye dönüştürülecek olan Kızıl Kule'de ihtiyaçların bugün olduğu gibi, gelecekte de karşılanması sürdürülebilirlikle bağlantılıdır.

3.4. Müzelerin Yönetimsel ve Yönetim Yapıları ve Kızıl Kule'ye İlişkin Öneriler

3.4.1. Müzelerin Yönetimsel Yapıları ve Kızıl Kule'ye İlişkin Öneri

Günümüz müzelerinde Sanat, Tarih, Etnoğrafya, Bilim Müzeleri gibi ayrımların yanı sıra; Eko-Müzeler, İş Müzeleri gibi oldukça yeni müzeler de ortaya çıkmıştır. Bu kurumsallaşma ve çeşitli gruplardaki katılımcıların müzecilik çalışmalarında yer alması ile yönetsel açıdan yeni taleplerle karşı karşıya kalınmıştır. Müzelerin bu yapısal değişimi, kendilerini yeni koşullara göre yeniden şekillendirmesi, müzelerin yönetim politikaları yanında ülkelerin devlet politikalarında da değişimin gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu değişimde müzelerin farklı yönetsel yapıları ile birbirlerinden öğrenecekleri çok şeyler vardır. Bu bağlamda öncelikle yeni oluşumlar için müzelerin yönetsel yapılarındaki farkın belirlenmesi, sorunların çözümünde etkin rol oynayacaktır.

³¹² Erbay, 2009, s. 106- 110.

Müzelerin yönetsel yapısı; Dünya, A.B.D. ve ülkemiz ölçeğinde irdelendiğinde aşağıdaki gibi bir gruplandırma ortaya çıkmaktadır.

Dünya ölçeğinde müzelerin yönetsel yapısı: *Belediye Müzeleri; Devlet Müzeleri; Üniversite Müzeleri; Askeri Müzeler; Özel Müzeler ve Ticari Şirket Müzeleri* şeklinde gruplanmaktadır. A.B.D'deki müzelerin yönetsel yapısı ise: *Özel Müzeler; Devlet Müzeleri; Eyalet Müzeleri; Belediye Müzeleri; Eğitim Kurumu Müzeleri* şeklindedir.

Ülkemizdeki müzelerin yönetsel yapıları *Ulusal, Özerk ve Özel* Yönetimlere bağlı olarak üç ayrı gruba ayrılmaktadır. Bunlarda kendi içinde çeşitlilik göstermektedir. Bu müzeler varyasyonları ile irdelendiğinde; *Ulusal Müzeler*: a) Kültür Bakanlığına Bağlı Müzeler, b) TBMM Bağlı Müzeler; *Özerk Müzeler*: a) Çeşitli Bakanlık Kanalı ile Devlete Bağlı Müzeler, b) Belediye Müzeleri, c) Vakıf Müzeleri, d) Eğitim Kurumu Müzeleri; *Özel Müzeler*: a) Özel Şahıs ve Şirket Müzeleri, b) Eğitim Kurumu Müzelerinden oluşmaktadır. *Ulusal Yönetimlere Bağlı Müzelerde*; ülkenin tarihsel ve kültürel gelişmelerini sağlayan müze koleksiyonları ulusal önem taşımaktadır ve Ulusal Müze'lerin finans kaynakları bağlı buldukları kurumun fonlandırılması ile ilgili hükümet biriminin bütçesinden karşılanmaktadır.

Özerk Yönetimlere Bağlı Müzeler; Bakanlık, Üniversite, Belediye, Askeriye, Vakıf ve çeşitli kuruluşlara bağlı müzeleri kapsamaktadır. Özerk Müze'lerin yönetimi, bağlı buldukları üst düzey politik ve devlet otoritelerine bağlanırlar. İçeriğindeki koleksiyon ve taşınmazların mülkiyeti devletin koruması altındadır. Bağlı buldukları kurum devlet bütçesinden pay alırken, bu paydan belirlenen kısmı da kendilerine bağlı müzeler için harcamaktadır. Bu tür müzelere devlet tarafından ayrılan bütçe, yıllık ödenek şeklinde düzenlenmektedir. Ödenek ise, kamu ve özel fonların bir karışımı niteliğindedir. Bunlara ziyaretçilerden alınan ücretler ve bağışlar da eklenebilir. Gönüllüler bu müzelerde önemli rol oynamaktadır.

Özel Yönetimlere Bağlı Müzelerde; koleksiyonlarının yönetimi özel kişi ya da kuruma bağlıdır. Özel olmalarına karşın, kuruluşlarını onaylayan devlet kurumları tarafından denetlenmektedir. Bu müzelerin yönetimi, yapıları ve koleksiyonları tamamen işleten kişi, vakıf veya kişilere aittir. Ödeneklerinin de tamamı, gelirlerinden ve sahiplerinden sağlanmaktadır.

Kızıl Kule, yönetsel yapısına göre müze gruplarından Özerk Müzelere Bağlı Belediye Müzeleri içerisinde yer almaktadır. Ülkemizde Belediye Müzeleri'ne örnek olarak; İstanbul Büyükşehir Belediyesine bağlı Aşyan Müzesi, Atatürk Müzesi, İtfaiye Müzesi, Karikatür ve Mizah Müzesi, Serpuş Açık hava Müzesi, Sait Faik Müzesi, Tanzimat Müzesi; Afyon Belediyesine bağlı Bolvadin Müzesi; Amasya'da Taşova Belediye Müzesi; Kütahya'da Altıntaş Açık hava Müzesi ve Tavşanlı Belediye Müzesi verilebilir³¹³.

3.4.2. Müze Olarak İşlevlendirilecek Kızıl Kule'ye İlişkin Yönetim Yapısı Önerileri

Müzelerde yönetim; hem sanat, hem de bilimsel bir süreçtir. Yönetimin içeriği, insanlar ve aralarındaki ilişkilerden oluşmaktadır. Bu ilişkiler sonucu sağlanan işbirliğinin belirli bir amaca yönelmesi gerekmektedir³¹⁴. Alanya Belediyesi'ne bağlı, müze olarak işlevlendirilmesi düşünülen Kızıl Kule'nin Yönetim Yapısı şöyle planlanabilir:

³¹³ Erbay, 2009, s. 45-55.

³¹⁴ Sezgin-Karaman, 2009, s. 40.

3.4.2.1. Kızıl Kule'nin Yönetimi

Müzenin yönetim ve işletim faaliyetleri Alanya Belediye Başkanlığı'na bağlı ayrıca bir Vakıfla bağlantılı, özerk bir "Müze Yürütme Kurulu" tarafından yapılmalıdır. *Yürütme Kurulu*, gönüllü Belediye çalışanlarından oluşturulmalı ve bu kişiler Yürütme Kurulu'ndaki görevleri nedeniyle ek ücret almamalıdır. Müze olarak işlevlendirilecek Kızıl Kule'nin Yürütme Kurulu; *Koordinatör, Sanat Danışmanı, Müzecilik Uzmanı, İhtisas Uzmanı* ve *Belediye Temsilcisi* olmak üzere beş kişiden oluşturulabilir.

Bu kurul; müzenin vizyon ve misyonuna uygun olarak mekansal, fiziksel ve tematik gelişimleri, koleksiyonların korunması ve geliştirilmesi, teşhir ve tanıtımı, yayıncılık ve müze eğitimleri gibi konularda projeler hazırlanmasını ve uygulanmasını sağlamanın yanı sıra; müzede ihtiyaç duyulan alanlarda geçici ve sürekli personel seçiminde Belediye Başkanlığı'na teklifte bulunmalı ve müzenin işleyişine dair her yıl düzenli olarak rapor hazırlayarak sunulmalıdır. Yürütme Kurulu Üyeleri'nde de yapacakları görevlere ilişkin aranan nitelikler vardır. Bu nitelikler şöyle sıralanabilir:

Koordinatör; en az dört yıllık (Müzecilik, Sanat Yönetimi, Sanat Tarihi, Arkeoloji, Tarih, Sosyoloji vb. Ana Bilim Dalları öncelikli olmak üzere) lisans eğitimi almış, en az 5 yıl Müzecilik ya da Kültür Sanat Yönetimi konusunda deneyimli kişiler arasından sözleşmeli personel ya da hizmet alımı usulü ile atanabilir. Kurum dışından kurul üyeliğine atanacak üyeler ile yıllık sözleşme yapılabilir ve sözleşme süresi sonunda her iki tarafın onayı ile yenilenebilir.

Sanat Danışmanı; dört yıllık Güzel Sanatlar Fakülteleri'nin Grafik, Resim veya İç Mimarlık Bölümleri mezunu veya en az 5 yıl müze, sanat galerisi veya reklâm ajansında Sanat Yönetmenliği konusunda deneyimli kişiler arasından sözleşmeli personel ya da hizmet alımı usulü ile atanabilir. Kurum dışından kurul üyeliğine atanacak üyeler ile yıllık sözleşme yapılabilir, sözleşme süresi sonunda her iki tarafın onayı ile yenilenebilir.

Müzecilik Uzmanı; Müzecilik, Sanat Yönetimi, Sanat Tarihi, Arkeoloji vb. Ana Bilim Dalları öncelikli olmak üzere, en az 4 yıllık Lisans Eğitimi almış, en az 5 yıl Müzecilik konusunda deneyimli ya da bu konuda Yüksek Lisans yapmış kişiler arasından, sözleşmeli personel ya da hizmet alımı usulü ile atanabilir. Kurum dışından kurul üyeliğine atanacak üyeler ile yıllık sözleşme yapılabilir, sözleşme süresi sonunda her iki tarafın onayı ile yenilenebilir.

İhtisas Uzmanı; Sanat Tarihi, Arkeoloji, Tarih, Sosyoloji vb. Müze İhtisas alanına giren Sosyal Bilimler dallarından birinde en az dört yıllık Lisans Eğitimi'ni tamamlamış, en az 5 yıl Müzecilik ya da alanı ile ilgili bir işte çalışmış (deneyimli) veya alanında Yüksek Lisans yapmış kişiler arasından, idare içi ek/geçici görev, sözleşmeli personel ya da hizmet alımı usulü ile atanabilir. Kurum dışından Kurul Üyeliği'ne atanan üyeler ile yıllık sözleşme yapılabilir, sözleşme süresi sonunda her iki tarafın onayı ile yenilenir.

Belediye Temsilcisi; Kültür Müdürlüğü kadrosunda görevli, Müzecilik konusunda tecrübeli bir personel ek / geçici görevle atanabilir.

3.4.2.2. Müze Yürütme Kurulu'na Bağlı Servis Önerileri

Müze Yürütme Kurulu'na bağlı *Müze, Arşiv ve Kütüphane, Fotoğraf Arşivi, Eğitim ve Halkla İlişkiler, Güvenlik ve Teknik Servisler* önerilmektedir. Bunlardan:

Müze Servisi

1. Taşınır Kültür Varlıkları'nın müzeye kazandırılması, tasnifi, tescili, envanteri, katalog fişlerinin düzenlenmesi ve kaydının yapılması.
2. Müzeye kazandırılan eserlerin en geç bir ay içinde envanter kayıtlarını tamamlamak.
3. Müzedeki eserler hakkında bilimsel çalışmalar yapmak, bunun için eserlerin ikiye nüsha ve fotoğraflı katalog fişlerini düzenlemek, Müze Kurulu ve diğer servislerin yararlanabileceği veriler hazırlamak, koleksiyondaki eserlerin varsa eksiklerinin tamamlanması için tekliflerde bulunmak.
4. Müzede eser sayımı, devir ve teslimi, değerlendirme gibi çalışma gruplarında görev almak.
5. Envanter kayıtlarında kullanılmak üzere tüm eserlerin fotoğraflarını çekmek ve düzenli bir fotoğraf arşivi kurulmasını sağlamak.
6. Müze koleksiyonundaki Taşınır Kültür Varlıkları'nın teşhiri, korunması, restorasyonu, bakımı, temizliği ve depolanması çalışmalarını yürütmek.
7. Müze gönüllüleri ve ziyaretçilerin görüş ve önerilerini toplayarak, kendi değerlendirmelerini de ilave ederek Müze Kuruluna iletmek.
8. Yerel, ulusal ve uluslararası müze ve galeriler ile planlanan süreli sergiler için projelerin teknik alt yapı ve eser seçiminde kurulan komisyonlarda yer almak.
9. Görev verilmesi halinde bilimsel araştırma yapanlara, gruplara, özel ziyaretçilere veya özel izne tabi film ve fotoğraf çekenlere refakat etmek.
10. Süreli sergiler için müzeye gelen eser/objelerin emanete alma fişini hazırlamak, sergi sonunda bu eser/objelerin zamanında sahiplerine iadesini sağlamak.
11. Süreli Sergi'lerde kurulacak çalışma gruplarında yer almak, araştırma ve veri hazırlamada aktif görev alarak grup sekreteryasını yapmak³¹⁵.

Arşiv ve Kütüphane Servisi

Kızıl Kule'de olanaklar dahilinde *İhtisas Kütüphanesi* kurulabilir. Kütüphaneci kadrosu olmadığı takdirde, müdürün görevlendireceği bir uzman veya memur tarafından yürütülebilir³¹⁶. Bu servisin görevleri arasında;

1. Arşive gelen her türlü elyazması, basılı evrak ve kitaplar ile yayınlar, ses ve video kayıtlarını, resim ve fotoğrafları teslim almak.
2. Arşive gelen her türlü yazılı ve dijital belgenin sınıf, cins ve konularına göre tasnifini yaparak envanterini hazırlamak.
3. Müze ihtisas alanına giren eserlerden orijinalerin arşive kazandırılmaması durumunda, dijital kopyaların kazandırılması için Müze Kuruluna teklifte bulunmak.
4. Arşivden yararlanmak için müracaat edenlerden Müze Kurulu'nca uygun görülenlerin orijinal eserlerden yararlanmasını sağlamak, diğer araştırmacı ve okuyucuların dijital kopyalardan yararlanmasını sağlamak.
5. Müze ve Arşiv Kütüphanesindeki kitapların, makalelerin ve süreli yayınların kaydını ve tasnifini yapmak, katalog fişlerini hazırlamak ve ciltlenmesini sağlamak.
6. Müze Kurulu'nun belirleyeceği şartlarda ve Telif Eserler Kanunu'na muhalefet oluşturmadan araştırmacı ve okuyuculara ücreti karşılığı dijital kopya ya da fotokopi vermek.
7. Kitapların yıllık sayımını yapmak ve sayım cetvellerini düzenlemektir³¹⁷.

³¹⁵ <http://belediyeden.com/97/canakkale-belediyesi/1414704/canakkale-belediyesikent-muzesi-ve-arsivi-yonetmeligi.html>.

³¹⁶ Sezgin-Karaman, 2009, s. 70.

³¹⁷ <http://belediyeden.com/97/canakkale-belediyesi/1414704/canakkale-belediyesikent-muzesi-ve-arsivi-yonetmeligi.html>

Fotoğraf Arşivi Servisi

Kızıl Kule’de olanaklar dahilinde *Fotoğraf Arşivi* kurulabilir. Müzenin kadrolu fotoğrafçısı yoksa, müdür tarafından fotoğrafçı olarak bir personel görevlendirebilir. Fotoğraf Arşivi Servis Sorumlusu’nun görevleri arasında;

1. Kazı, araştırma ve tespit-tescil çalışmaları için görevli ekibe fotoğrafçı olarak katılır.
2. Fotoğrafhanedeki tüketim malzemelerini ve sarflarını gösterir defter ve evrak kayıtlarını tutar.
3. Fotoğrafhaneyi ve malzemesini düzenli ve bakımlı tutar.
4. Fotoğrafhaneden film alımı ve fotoğraf tabı müdür veya yardımcısının imzalayacağı istek formu ile yapılabilir.
5. Müzede CD, VCD, Video, negatif ve slayt arşivi yapar, kullanılan her film yıkandıktan sonra arşiv defterine sıra numarası verilerek, yer, zaman ve kimlik belirtilerek kaydedilir.
6. Fotoğrafçı, makine, alet ve malzemede görülecek arıza ve ihtiyaçları zamanında idareye bildirir. Bunların bakımı ve korunmasını sağlar. Yıl sonunda fotoğrafhanede bir komisyonca sayım yaptırılmalıdır. Kaydedilen, sarf edilen ve arşive giren malzemenin, fire nispeti de dikkate alınarak, sağlaması yapılmalı ve durum tutanakla belirtilmelidir. Fotoğrafhaneden fotoğraf makinesi vb. aletler müdür veya yardımcısının izni ile resmi işler için tutanak karşılığı verilmelidir. Ayrıca fotoğraf makinesi vb. verilirken ve teslim alınırken muayene edilmeli, zarar görmüşse sorumlusuna tazmin ettirilmelidir³¹⁸.

Eğitim ve Halkla İlişkiler Servisi

1. Kentin kültürel mirası ve tarihinin korunması ve sevdirmesine yönelik bilinçlendirme ve bilgilendirme eğitimi programı hazırlamak ve okullar, üniversiteler, sivil toplum örgütleri gibi kamu veya özel kurum, kuruluş veya topluluklarda uygulanmasını sağlamak, bu konuda özellikle okullarla işbirliği yapılarak periyodik olarak Sosyal Bilgiler derslerinin ilgili konularının müzede verilmesini sağlamak.
2. Müze Gönüllüleri ile ortak çalışmalar üretmek ve bu çalışmalara geniş katılım sağlamak için projeler üretmek Müze Kurulu’na sunmak.
3. Ulusal ve uluslar arası müzecilik etkinliklerini takip ederek, müze personelinin eğitim/tanıtım amacı ile bu etkinliklere katılımını sağlamak için Müze Kurulu’na öneriler sunmak.
4. Müzenin yerel, ulusal ve uluslar arası alanda tanıtımını sağlayacak projeler hazırlayarak Müze Kurulu’na sunmak.
5. Yerel veya ulusal basın ile işbirliği yaparak, müzenin tanıtılması için haber, belgesel, makale, yazı dizisi gibi programların hazırlanarak yayınlanmasını sağlamak, bu konuda gerekli materyalleri hazırlayarak basın kuruluşlarına yardımcı olmak.
6. Müze Web Sitesi’nin güncel işlemlerini sağlamak.
7. Müze elektronik posta ağına gelen e-mailleri toplamak, değerlendirerek Müze Kurulu’na sunmak, Müze Kurulu’nda alınan kararlar doğrultusunda geri beslemeleri yapmak.
8. Turizm firmaları ile Turist Rehberleri Odası veya doğrudan rehberlerle işbirliği yaparak bölgeye gelen turistlerin müzeye yönlendirilmesini sağlamak, Valilik, Belediye ile Özel ve Kamu Kurum ve Kuruluşları’nın tanıtım olanaklarını kullanarak yerli ve yabancı turistlere belirli aralıklarla müzenin tanıtılması için girişimlerde bulunmak.
9. Müze etkinliklerinin zamanında kamuoyu ve basına duyurulmasını sağlamak.
10. Müzeye gelen ziyaretçilerin bilgilendirilmesi, rahat bir şekilde müzeden yararlanmaları ve güvenlikleri için her türlü tedbirin alınmasını sağlamak, ziyaretçi memnuniyeti için stratejiler oluşturmak ve Müze Kurulu’nun onayı ile uygulamak.

³¹⁸ Sezgin-Karaman, age., s. 71.

11.Müze a ait dükkan ve kafeteryanın işletilmesini, denetimini yapmak, ürün çeşitliliği ve işletme stratejilerinin geliştirilmesi için gerekli araştırmaları yaparak Müze Kurulu'na sunmak.

12. Müze Kurulu'nun hazırladığı proje ve programlar ile etkinlikleri tam ve zamanında eskizsiz uygulamak.

Güvenlik ve Teknik Servis

1. Mesai saatleri içinde ve dışında personel nöbetlerini ayarlayarak, fiziki ve teknolojik koruma sisteminin aralıksız çalışmasını ve müzenin 24 saat korunmasını sağlamak.

2.Ziyaretçi ve personel güvenliğini sağlamak, görev mahallinde herhangi bir yangın, sabotaj veya adli olay meydana gelmesi halinde idare, emniyet veya itfaiye görevlilerine haber vererek onlar yetişinceye kadar olaya müdahale etmek ve ilgili kişi veya deliller ile olay yerini korumaya almak.

3.Müzenin ısıtma, soğutma, aydınlatma, havalandırma, elektrik, su vb. tesisatlar ile bu yerlerde kullanılan demirbaş araç ve gereçlerin bakım, onarımlarını sağlamak.

4. Müze ve çevresinin temizlik işlerini ve çevre düzenlemesini yapmak veya yaptırılmasını sağlamak.

5.Müze olanaklarıyla yapılamayan yapım, bakım ve onarımlar ile kullanılacak malzemeleri tespit ve araştırmalar yaparak mal ve hizmetlerin satın alınması için Müze Kurulu'na bilgi verilerek Kurul'un talimatları doğrultusunda Belediye Hizmet Birimleri ya da Hizmet Alımı yapılmasını sağlamak.

3.4.2.3. Müze Yönetiminde Bulunması Gereken Personele İlişkin Öneriler

Müze yönetiminde bulunması gereken diğer personel şöyle sıralanmaktadır; *Envanter Uzmanı, Tarih Uzmanı, Reyon Koruma Memuru, Rehber, Restoratör-Konservatör, Arşiv Uzmanı, Halkla İlişkiler Uzmanı, Eğitim Uzmanı, Teknisyen, Gişe Görevlisi ve Hizmetli'den oluşmaktadır. Bunların yaptığı görevlere kısaca bakıldığında;*

Envanter Uzmanı; müzenin Servis Şefi'dir. Müzeye kazandırılan her türlü eserin zamanda ve usulüne uygun kayda alınmasından, teşhir ve depolanmasından, korunma ve saklanmasından, Müze Kurulu'nun aldığı kararların uygulanmasından, Müze Kurulu'nun ihtiyaç duyduğu bilgi ve belgelerin zamanında hazırlanması ve Müze Koordinatörü'nün vereceği ek görevleri tam ve zamanında yapmak ve yaptırmaktan Koordinatöre karşı sorumludur.

Tarih Uzmanı; müze Servis Şefi'nin yardımcısıdır, yokluğunda müze Servis Şefi'ne vekalet eder, müzeye kazandırılan her türlü eserin envanteri için gereksinim duyulan tarihsel bilgileri araştırır, envanter kayıtlarının tutulmasında görev alır, Sabit ve Süreli Sergiler için bilgi ve belge araştırması yapar, Müze Kurulu'nun ihtiyacı olan teknik ve tarihsel bilgileri zamanında hazırlar, Koordinatör'ün verdiği ek görevleri ve görevlerini tam ve zamanında yapmaktan Koordinatör'e karşı sorumludur.

Reyon Koruma Memuru; eserlerin koruma ve güvenliğinden birinci derecede sorumludur. Müzeyi sık sık dolaşarak gördüğü eksiklikleri Servis Şefine ve Koordinatöre bildirir, her ayın sonunda eser sayımı yapar ve kayıtlarla karşılaştırarak hazırladığı tutanağı Servis Şefine onaylatır, Servis Şefinin ve Koordinatörün verdiği görev ve ek görevleri zamanında yapmaktan Müze Servis Şefi'ne ve Koordinatör'e karşı sorumludur.

Rehber; Kent Kültürü ve Tarihi ile ilgili bilgi sahibidir, sergideki eserlerin özelliklerini hikayeleri ile birlikte bilir ve bu konuda müze ziyaretçilerini bilgilendirir, ziyaretçiler için gerekli önlemleri alır, müzenin uluslar arası ilişkilerde ihtiyaç duyulan çeviri ve iletişimi Koordinatörün talimatlarına uygun koordine eder, Koordinatörün verdiği ek görev ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasından Müze Servis Şefine ve Koordinatöre karşı sorumludur.

Restoratör-Konservatör; müze ve arşiv envanterinde kayıtlı her türlü Taşınabilir Kültür Varlığı'nın bakım, depo ve sergi öncesi ve süresince konservasyon işlemlerini yapar, restorasyona gereksinimi olan eserleri tespit ederek haftalık-aylık-üç aylık- altı aylık- yıllık restorasyon ve konservasyon takvimi hazırlayarak Kurul'a sunar ve Kurul Kararı'na uygun olarak gerçekleştirir, uzmanlık alanı dışında kalan bakımlar için rapor hazırlar, bakım için gerekli yaklaşık maliyet araştırmaları yapar, Kurul'un onayından sonra gerekli koordine ve bakımları yaptırır, müze içinde korumaya yönelik önlemleri alır, restorasyon atölyesini daima temiz ve tertipli tutar, restorasyon atölyesi demirbaş ve sarf malzeme ihtiyaçlarını çıkarır ve bir raporla Kurul'a sunar ve Kurul'a onaylatır, görev ve ek görevlerini tam ve zamanında yapmaktan Müze Servis Şefine ve Koordinatöre karşı sorumludur.

Arşiv Uzmanı; Arşiv Servisi'nin Şefi'dir. Müze ve arşive gelen her türlü yazılı ve basılı belge ve eserleri usulüne uygun tasnif eder, kayıtlarını tutar, arşiv ve kütüphaneden faydalanan araştırmacıların ve okuyucuların arşivi usulüne uygun kullanması için gerekli önlemleri alır, arşivde yer alan eserleri usulüne uygun saklar, arşiv ve serviste yer alan aletlerin her alanda çalışır olmasını sağlar, Müze Kurulu'nca hazırlanan programa uygun teknik bilgi ve araştırmaları zamanında hazırlar, görev ve ek görevlerini tam ve zamanında yapmaktan Müze Kurulu'na ve Koordinatör'e karşı sorumludur.

Halkla İlişkiler Uzmanı; Eğitim ve Halkla İlişkiler Servisi'nin Şefi'dir. Müze ve arşivin yerel, ulusal ve uluslar arası alanda tanıtımının yanı sıra, etkinliklerin tam ve zamanında duyurusu için hazırlanan programları takip eder ve uygular, Müze Web Sitesi'ndeki bilgilerin güncel olmasını sağlar, müzenin tanıtımına yönelik programlar hazırlayarak Kurul'a sunar, elektronik posta adresini her gün takip ederek ulaşan iletileri Koordinatör'e bilgi vererek yanıtlar, Süreli Sergiler için çalışma gruplarında yer alır, çalışma ve etkinliklerde Müze Gönüllüleri'nin yer alması için programlar geliştirir ve katılımı koordine eder.

Eğitim Uzmanı; Eğitim ve Halkla İlişkiler Servis Şefi'nin yardımcısıdır. Müze etkinlikleri içinde yer alan Eğitim Programları'nı hazırlar, çocuk, genç ve yetişkinlikler için müze ve Kent Gezileri başta olmak üzere farklı Eğitim Programları hazırlayarak uygulanmasını kontrol eder, Milli Eğitim Müdürlüğü, Akdeniz Üniversitesi ve Sivil Toplum Kuruluşları ile koordineli çalışarak müzenin eğitim faaliyetlerini geliştirecek programlar hazırlar, Müze Kurulu ve Koordinatör'ün verdiği ek görevleri yapar, görev ve ek görevleri tam ve zamanında yapmaktan Müze Kurulu'na ve Koordinatör'e karşı sorumludur.

Teknisyen; Güvenlik ve Teknik Servis Şefi'dir. Müzede yer alan her türlü elektrik, elektronik, yangın, ısıtma/soğutma sistemleri ile onarım ve bakım setlerinin demirbaş sorumlusudur. Müzede yer alan tüm sistemlerin bakımlarını yaparak düzenli çalışmalarını sağlar, yetkisini aşan bakım ve onarımlar için gerekli önlemleri alır, gerekli koordinasyonu sağlayarak bakım ve arızaların zamanında yapılmasını takip eder, Koordinatör'ün verdiği görev ve ek görevleri tam ve zamanında yapmaktan Müze Kurulu'na ve Koordinatöre karşı sorumludur.

Gişe Görevlisi; müze girişinde yer alan bankoda görev yaparak müzenin açık olduğu günlerde ziyaretçilere bilet satışı yapar, bilet ve para zimmet defterini günlük işleyerek Müze Servis Şefi'ne teslim eder, girişte oluşabilecek olumsuz gelişmeleri anında Güvenlik, Müze Servis Şefi ve Koordinatör'e bildirir, ziyaretçilere danışma hizmeti verir, arşive gelenleri Arşiv Servisi'ne yönlendirir, personel ve ziyaretçilerin yanı sıra idari işler için müzeye gelenleri iş/ personel, ziyaretçi kayıt defterine işler, santralin düzenli ve disiplinli çalışmasını sağlar, ziyaretçilerin müzeye (küçük el çantası hariç) poşet, çanta vb. eşyalar ile girmesini engelleyerek emanete alır, Müze Koordinatörü'nün verdiği görev ve ek görevleri tam ve zamanında yapmaktan Müze Kurulu'na ve Koordinatör'e karşı sorumludur.

Hizmetli; Müzenin, iç ve dış temizliğini yapar, Restoratör'ün kontrolünde vitrin ve eserlerin günlük temizliğini yapar, bay, bayan ve engelli tuvaletlerini sık sık kontrol ederek temiz ve bakımlı kalmasını, havlu, tuvalet kağıdı ve sabunlukların dolu tutulmasını sağlar, personel büfesinin temiz ve hizmete hazır olmasını sağlar, Müze Koordinatörü'nün verdiği görev ve ek görevlerini tam ve zamanında yapmaktan Güvenlik ve Teknik Servis Şefi ve Koordinatör'e karşı sorumludur.

3.4.2.4. Kızıl Kule'de Güvenlik Önlemlerine İlişkin Öneriler

Kızıl Kule'de alınacak güvenlik önlemlerine ilişkin öneriler arasında *Nöbet Sistemi, Teşhir Salonu ve Depoların Güvenliği ve Diğer Güvenlik Önlemleri* gelmektedir. Bunlar irdelendiğinde:

Nöbet Sistemi

Her ayın sonunda bir sonraki ayın Nöbet Çizelgesi, Müze Kurul'u adına Koordinatör tarafından hazırlanır ve orada ismi geçen personele (İhtisas Elemanı, Memur, Güvenlik Elemanı) tebliğ edilerek Nöbet Çizelgesi tasdik edilir ve bir nüshası Güvenlik Odası'ndaki panoya asılır. Personelin nöbet tarihinde izinli, raporlu veya görevli olması halinde Nöbet Çizelgesi'nde belirtilen bir sonraki personel nöbete girer. Nöbet Devir Teslimi, Müze Kurulu'nca tasdikli Nöbet Devir Teslim Defteri'ne kaydedilir. Nöbet Devir Teslimi, ilgili personel gözetiminde yapılır ve Nöbet Defteri, Yönetim Odası'na teslim edilir. Müze Kurul'u adına Koordinatör söz konusu deftere, Nöbet Devir Teslim İşlemleri'nin uygunluğunu tasdik eder. Mesai saatleri dışında, Müze Koordinatörü'nün görevlendireceği yetkili personel dışında müzeye ve arşive hiç bir kimse alınmaz.

Teşhir Salonu ve Depoların Güvenliği

1. Depo, kasa, vitrin ve salonlara ait anahtarlar; Yönetim Odası'nda, Müze Kurulu'nun belirleyeceği bir ihtisas elemanının sorumluluk ve koruması altında mühürlü bir dolapta veya kasada bulundurulur.
2. Zimmetli kişiden anahtar alımları, Müze Kurulu'nca tasdik edilen Anahtar Teslim Defteri'ne işlenecektir.
3. Anahtarlar, mesai bitiminde Anahtar Teslim Defteri'ne kaydedilmek suretiyle zimmetli kişiye teslim edilecektir. Mesai saatleri dışında müzeye ait hiçbir anahtar personelin üzerinde bulundurulmayacaktır. (Müze Kurulu'nca müze açma kapama yetkisi verilen şahıs/ şahıslar hariç.)
4. Bütün vitrinler, eser depolarının kapısı ve eser saklanan dolap vb. kilitli (sadece kendi anahtarlarıyla açılabilen) tutulacak, yetkililerce kontrol edilmeden açılmayacak, tutanakla açılıp kapatılması sağlanacaktır.
5. Zimmetli kişinin kilitli yerlere girebilmesi için yanında Nöbetçi İhtisas Elemanı ve bir Müze Görevlisi'nin daha bulunması, açma ve kapamaların Depo Giriş Çıkış Kontrol Defteri'ne

kaydedilmesi, zimmetli kişinin bulunmadığı zorunlu hallerde, idarecilerden birisinin de bulunacağı bir Komisyonca, aynı yöntemle uygulanarak girilmelidir.

6.Zorunlu hallerde kullanımı gereken yedek anahtarlar ise, Müze İdaresi'nde bulunan mühürlü özel kasa veya sağlam bir anahtar dolabında muhafaza edilecektir. Söz konusu anahtar dolabı, Koordinatör veya Müze Kurulu'ndan bir kişinin hazır olacağı Komisyon aracılığıyla ve tutanakla açılacaktır.

7.Teşhir Salonları'nda, vitrinlerin içindeki eserler ile açık teşhirde bulunan eserlerin Yerleşim Planları yapılacak ve üzerinde eserlerin envanter numaraları belirtilecektir.

8.Açık teşhirde ve vitrin içinde bulunan tüm eserler, fotoğraflarla görüntülenerek üzerine eserlerin envanter numaraları yazılacaktır.

9.Açık teşhirde ve vitrinde bulunan eserlerin Yerleşim Planları ve fotoğrafları; dosyasında, zimmetli kişide ve Müze Kurulu'nda bulunmak üzere 3 nüsha halinde düzenlenecektir.

10.Teşhir Salonları, periyodik olarak Müze Kurulu ve Koordinatör tarafından kontrol edilecektir. Kontrol işlemleri, üzerinde müzenin adı, tarih, kontrol eden, kontrol edilen ve açıklamalar kısmının bulunduğu kaşeyi Teşhir Kontrol Defteri'ne basmak suretiyle gerçekleştirilecektir.

Diğer Güvenlik Önlemleri

1. Ziyaretçiler, gişeden itibaren görevlilerce rahatsız edilmeden izlenecek; şüpheli görülenler Nöbetçi Uzmana bildirilecektir. Paket ve çanta ile ziyaretçiler Teşhir Salonları'na alınmayacaktır. Paket, çanta vb. kontrolüne Özel Güvenlik Görevlisi ve Nöbetçi Memur yetkilidir. Sahibinin gözetiminde çanta ve paketlerin girişte kontrolü yapıldıktan sonra, ziyaret bitimine kadar uygun bir yerde korunması sağlanacaktır.

2.Kapalı Devre TV, Alarm Cihazları ve müzenin korunmasına yönelik diğer cihaz ve sistemlerin yanı sıra Müze Güvenlik Personeli'nin görev kontrolü, Koordinatör ve Kurul Üyeleri ile Nöbetçiler (İhtisas Elamanı, Memur) tarafından yapılacaktır³¹⁹.

3.5. Kızıl Kule'de Finansal Yapının Oluşturulması İçin Öneriler

Müzeler, toplumların kültürel oluşumunda önemli rol oynamaktadır. Üstelik bu rol yakın gelecekte daha da belirleyici olacaktır. Müzeler artık, sadece sanat nesnelерinin sergilendiği yerler olarak görülmemekte, birer kültürel ve entelektüel etkinlik merkezi sayılmaktadır.

Bilimsel özerklik önem kazandıkça, müzeler artık çoğunlukla devlet tarafından veya özel bir kurum tarafından desteklenmeyi tercih etmemektedir. Dolayısıyla, mali açıdan kendi kendilerine yetme sorunuyla karşı karşıyadır ve para kazanmanın yollarını bulmak zorundadır³²⁰. Müze ve müzecilik açısından Türkiye, önem arz eden bir ülkedir. Ancak, Türkiye'deki müze sayımız az ve müze gelirlerimiz düşüktür³²¹.

Kızıl Kule müze olarak işlevlendirildiğinde, giderlerinin Alanya Belediye Başkanlığı'na bağlı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bütçesinden karşılanabileceği düşünülmektedir. Çünkü şu anda "Anıt Müze" olarak kullanılan yapının bütçesi de aynı yerden karşılanmaktadır.

³¹⁹<http://belediyeden.com/97/canakkale-belediyesi/1414704/canakkale-belediyesikent-muzesi-ve-arsivi-yonetmeligi.html>.

³²⁰ Michalopoulos, 2001, s. 87.

³²¹ Sezgin- Karaman, 2009, s. 180.

Kızıl Kule müze olarak işlevlendirildiğinde finansal yapısını güçlendirmek için;

*Kızıl Kule'ye çok ziyaretçinin gelmesi değil, tekrar gelmesi sağlanmalıdır.

*Kızıl Kule'nin Hediyeelik Eşya Satış Yeri, müzede sergilenecek koleksiyonların en popüler parçalarının replikaları esere ilişkin bilgi veren broşürle satıldığında, daha etkin bir kitleye ulaşılabilir. Satın alınan Hediyeelik Eşyaya ilişkin broşürdeki bu tanıtım metinleri kolay anlaşılabilir ve eğitim amaçlarına da hizmet edecek şekilde yazılmalıdır. Bu replikaların orijinalmiş gibi satın alınmalarını önlemek için tanımları çok açık yapılmalıdır. Boyutlarının veya işlevlerinin değiştirilmesi bu ayrımı yapmada yardımcı olabilir. Ancak doğru bilgi içermeli ve kaliteli olmalıdır. Ayrıca, başka şirketlere de replikaların üretim hakları satılabilir. Hediyeelik Eşya Satış Yeri'nde; Kızıl Kule, Tersane, Alanya Kalesi ve çevresindeki yapıların küçük maketleri anahtarlık ve kalemlik şeklinde; Anadolu Selçuklu Dönemi'nin arması olan çift başlı kartal motifi kitap ayracı, kolye, kol düğmeleri vb. olarak; Anadolu Selçuklu çini motifleri ise, çantalar, cüzdanlar, vazolar, kupalar ve defterler üzerinde tasarlanıp satılabilir.

*Müze gelirinin en önemli bütçesi, ziyaretçilerden elde edilmektedir. Bu nedenle hedef kitleyi genişletmek, mümkün olan en yüksek oranı müzeye çekebilmek önemlidir. Bu konuda giriş ücretlerinin çeşitlendirilmesi bir seçenek olabilir, diğeri de yerli ve yabancı ziyaretçileri cezbedecek etkinlikler düzenlenebilir.

*Kentın toplumsal, kültürel ve entelektüel yaşamıyla ilgili farklı dillerde gazete ve süreli yayınlar çıkarılarak hedef kitle genişletilebilir.

*Müzedeki araştırmalar, konferanslar, seminerler düzenlenerek gelir kaynağı sağlanabilir³²².

*Müzedeki sergilenen eserlerin genel konsepti ile ilişkili bir sanatçı müzeye davet edilerek, sergi açması sağlanabilir ve bununla gelir elde edilebilir. Ayrıca ulusal ve uluslararası özel koleksiyonlar da müzeye çekilebilir³²³.

*Müzeler için gelir kaynağı düşünürken, kent ölçeğinde değerlendirilen büyük kültür projelerine yönelmekte yarar vardır. Bu tür projeleri gerçekleştiren, projelendirip örgütleyen, onun finansmanını kamudan ve özel kaynaklardan bulan ve projede yaratılacak çeşitli iş parçalarında yap-işlet-devret yönetimini izleyen, projeyi belirli işletmecilerle veya ticari kuruluşlarla işbirliği halinde ortaya koyan büyük bir atılım yapılmak zorundadır. Müzenin finansmanı için toparlanmış parça parça küçük kaynaklar yerine, bağışçıların vereceği finansal kaynaklar, yine karşılıksız olarak verilecek belge veya eşyalar gibi yararlar akla gelebilir³²⁴.

*Müzedeki eserleri depoda saklamak yerine, toplumla paylaşarak müze yönetim ve pazarlama esasının temeli oluşturulabilir. Dönem dönem eserler yer değiştirmeli, depo veya arşivde bulunan eserler de sergilenmelidir.

*Müze oluşturulurken belirli bir hedef kitlenin yanı sıra, her yaşta ve her kesimden kitleye hitap edecek şekilde düşünülmelidir. Sergilenen eserlerin nitelikleri müzenin fiziksel tasarımı ve çalışanların uzmanlık alanları vb. konular dikkate alınmalıdır. Örneğin; yaşlılar için dinlenecek mekanlar oluşturulmalıdır. Hatta müzelere engelli vatandaşların ulaşım ve teşviki sağlanmalıdır. Engelli insanların müzedeki sergileri görmeleri ve görmelerini sağlayıcı tedbirler alınmalıdır.

*Müze konusunda, toplum istekleri çok önemlidir. Zaman zaman müzeler konusunda piyasa araştırmaları yapılmalıdır. Bu araştırmayla beklentiler saptanabilir, yatırımlar yönlendirilebilir, böylece daha doğru kararlar alınabilir.

*Kurulması düşünülen müzenin adı, kamuoyuna duyurulmakla işe başlanabilir. Müzede sergilenen eserler ve yapılan çalışmalarla ilgili kamuoyuna belli aralıklarla bilgi verilmelidir.

³²² Birkan, 2001, s. 248-249.

³²³ Michalopoulos, 2001, s. 88.

³²⁴ Arslanyürek, 2001, s. 104.

*Müze sadece eserlerin sergilendiği yerler olmamalıdır. Müzenin işlev ve amacına göre, eğitim, konferans, eğlence, moda gösterisi, filmler vb. aktiviteler yapılmalıdır. Özellikle yurt dışında bu tür çalışmalar çok fazladır ve toplumu harekete geçirmekte etkindir.

*Müzelerde ziyaretin yanı sıra, yiyecek ve içecek hizmetleri de sunulmalıdır. Müzelerde ihtiyaca göre kafeterya, satış yerleri vb. hizmet üniteleri sağlanmalıdır. Daha önceki bölümlerde bu hizmet alanları ile ilgili bilgi verilmiştir.

*Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu marka şehirlerden Amasya, Bursa, Edirne, Hatay, Gaziantep, Konya, Kütahya, Manisa, Nevşehir, Kars, Mardin, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Çorum'da şehir turizminin canlandırılması için müzelerden faydalanılması gerekmektedir. Kurulacak olan Kızıl Kule Müzesi de bu şekilde markalaştırılarak ön plana çıkarılabilir³²⁵.

*Finansın ve profesyonel personelin, bir müzenin gelişmesi için temel bir zorunluluk olduğu unutulmamalıdır. Başlangıçta personel alımını az sayıda tutup, daha sonra bu personeli yeniden alma eğilimi yerine gereken personelin alınması gerekmektedir.

*Bir müzenin oluşturulmasında lider yokluğu, diğer kamu kurumlarında olduğu gibi temel sorundur ve bununla başa çıkmak gereklidir. Uzman personelin ve aynı zamanda yardımcı personelin görev tanımları baştan yapılmalıdır. Müzenin oluşturulmasında ekip çalışması önemlidir.

*Bütçe temini, yönetim sorunlarının başka kaynağıdır. Amaçlanan hedefi gerçekleştirmek için sürekli bir program gerektiğinden, finansın önemli bir bölümü koleksiyonun korunması, restorasyonu, sergilenmesi, belgelenmesi için harcanacaktır. Fakat aynı zamanda, müzenin geliştirilmesi için de finansa ihtiyaç vardır. Geri kalan bütçe de ücretler, ısıtma ve havalandırma masrafları, program etkinlikleri vb. gereksinimler nedeniyle kurumun işletilmesi için kullanılacaktır. Bu yüzden halkla ilişkiler departmanı önemlidir³²⁶.

³²⁵ Sezgin-Karaman, 2009, s. 181.

³²⁶ Atagök, 2001, s. 185-186.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın yeniden işlevlendirilerek sürdürülebilirliğinin sağlanması ve kentsel yaşama katılması, kültürel değerlerin yaşatılması adına önem taşımaktadır. Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın özgün durumları ile korunması ve çağdaş gereksinimler doğrultusunda kullanılması koruma işlevinin vazgeçilmez bir unsurudur. Bu tez çalışmasında; “müze, müzecilik, kule, koruma kavramları ve Taşınmaz Kültür Varlıkları'nın Yeniden İşlevlendirilmesi” irdelenerek “Taşınmaz Kültür Varlıkları'mızdan Alanya Kızıl Kule örneğinin müze olarak yeniden işlevlendirilmesi” hususu değerlendirilmiştir.

Tarihsel sürece bakıldığında kuleler iki değişik tarzda; ya sur duvarlarına bağlanmadan ya da sur duvarını kesecek şekilde inşa edilmiştir. Birinci tarzdaki kulelere, Hellenistik Çağ'da rastlanmaktadır ve burada kule sura dayandırılmaktadır. Bunlara örnek olarak, Side ve Gortis'deki Küçük Kale'nin kulelerini; ikinci tarza da Perge, Attika'da Eleutheria ve Dura-Europos surları örnek olarak verilebilir. 3. yüzyılda kurulan Kirenaika'daki Ptolemasis'de kulelerin çoğu ikinci tarza uygun olmakla birlikte, Arkadia'da Aleia'da oldu gibi bağlantısız olanları da mevcuttur. 4. yüzyıla gelindiğinde, mancınığın icadı kule yapımını etkilemiş ve surlardan daha yüksek, ahşap kuleler geliştirilmiştir.

En eski surlarda kule mevcut değildi. Örneğin, 6. yüzyılın sonu ile 5. yüzyıla tarihlenen Thasos Surlarında kulelere yer verilmemiştir ya da sadece eski İzmir'in surlarında olduğu gibi kapının bir yanı tek kule ile korunmuştur. Sur duvarlarında kuleler hem stratejik hem de zayıf noktalarda inşa edilirdi. Düz araziden geçen surları güçlendirmek için aşağı yukarı aynı aralıklarla kuleler dikilirdi; Mantineaia, Dura-Europos, Ptolemis, Perge ve Side örneklerinde olduğu gibi.

En çok kullanılan kule planları kare, dikdörtgen, yuvarlak ya da çok köşelidir. 6. yüzyılda ortaya çıkan ve en çok köşelerde inşa edilen yuvarlak kuleler taşların yuvarlak olarak kesilmesini gerektirdiğinden daha zor ve masraflıydı. Bunlara, Sicilya'da Megara Hiblaia ve Leontinoi, Boiotia'da Halai, File, Gortis, Selinus, Paestum, Side ve Kirenaika'da Apollonia'da yer alan kuleler örnek olarak verilebilir.

Antalya Merkez Kaleiçi, Kılıçarslan Mahallesi'nde bulunan Hıdırlık Kulesi (2. y.y) gerek formu, gerekse anıtsallığı ile Roma Dönemi'nin geleneksel Mausoleum tipini en iyi şekilde yansıtan ve Roma'ya özgü tipi ile Anadolu için ünik anıt mezar örneğidir. Yapı, kuzeydoğu-güneybatı ve güneydoğu-kuzeybatı şeklinde yerleştirilmiş; altta 17,20 x 17,30 m. ölçülerinde kareye yakın planlı bir kaide bölümü ve kaidenin merkezine yerleştirilmiş 7,95 m. çapında silindir formundaki üst kattan oluşmaktadır. Özgün işlevi mezar olan ve bu işlevini Geç Antik Dönemin sonuna kadar sürdüren yapı, olasılıkla 7. yüzyılda savunma sisteminin bir parçası haline getirildiğinden, farklı bir amaca hizmet etmeye başlamıştır³²⁷.

Roma İmparatorluğu döneminden kalan İznik Kalesi (M.S. 310) 238 kuleye sahip olup, kulelerin alt kısımları taşlarla, üst kısımları tuğladan inşa edilmiştir. 5.500 metre uzunluğundaki surları ile Dünyada Çin Seddi'nden sonraki en uzun ve en korunmuş şehir surlarına sahip Diyarbakır Kalesi'nin (M.S. 349) bedeninde 78 kule; dörtgene yakın bir plana sahip olan Caber Kalesi'nin (12. y.y) dört köşesinde birer kule bulunmaktadır.

³²⁷ Alp, 2011, s. 70-74.

Anadolu Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat tarafından, Alanya Kalesi'nde savunma amacıyla 1226 yılında inşa ettirilen, sekizgen plan şemasına sahip Kızıl Kule'nin oldukça karmaşık plan şemasına sahip olup, zeminde çapı 29.00 m. dir. Yapı; zemin kat, 1. kat/ve asma kat ve 2. kattan oluşmaktadır. Diğer bir deyişle yapı, zemin+2 katlıdır. Yapı dıştan oldukça sade bir görünüme sahiptir. Kule'nin dış duvar kalınlıkları zemin kattan, yukarıdaki katlara çıkıldıkça azalmaktadır. Duvarların yapımında moloz taş ve bağlayıcı olarak kireç harcı kullanılmıştır. Duvarlarda kaplama malzemesi olarak zemin+1. katta kırmızı renkli kaba yonu taş, bunun üst kesimindeki 2. katta ise kırmızı renkli tuğla, köşelerde ise büyük boyutlu kesme taş ve taşlar arasında bağlayıcı derz olarak kireç harcı kullanılmıştır. Alanya Kalesi (1226), iç ve dış kaleden oluşmaktadır. Dış kalenin 6,5 km. uzunluğunda surları, 140 adet burçları ve 93 adet kulesi bulunmaktadır.

Ülkemizdeki diğer örneklerden Anadolu Hisarı'ndaki (1395) kale incelendiğinde, bir kaya üzerine inşa edildiği ve etrafının sur ile çevrili olduğu görülmektedir. Surların arasında bir bölümü yarım daire şeklinde, bir bölümü ise köşeli olmak üzere altı kule yer almaktadır. Surun içinde, kaidesi dört köşeli olan bir kule daha mevcuttur. Rumeli Hisarı'nda (1451-1452) ise 3 büyük kule yer almaktadır. Kulelerden ikisi kara tarafında birer tepe üzerinde diğeri sahilde inşa edilmiştir. Bu üç kule; Sarıca Paşa Kulesi, Zaganos Paşa Kulesi, Halil Paşa Kulesi olarak bilinmektedir. Sarıca Paşa Kulesi ve Zaganos Paşa Kulesi; silindir şeklinde; sahildeki Halil Paşa Kulesi ise; 12 köşeli olarak inşa edilmiştir.

Ayrıca, dörtgen şeklinde olan Çanakkale'nin (1462) her köşesinde birer kule inşa edilmiş olup, bu kuleler yarım daire şeklinde yapılmıştır. 1508 yılında Sultan II. Bayezid döneminde yaptırılan Çeşme Kalesi ise, kesme taştan 4 burçlu olarak inşa edilmiş olup, ilk yapıldığı dönemde deniz kenarında iken, denizin doldurulması sonucu, günümüzde denizden uzakta kalmıştır.

Dünyadaki kuleler irdelendiğinde; Litvanya'da Gediminasova bulunan Gediminasova Kulesi, sekizgen yapıda olup kırmızı tuğla ile inşa edilmiştir. Kale'nin kalıntılarından yapının 13. Yüzyıldan kaldığı tahmin edilmektedir. 1930 yılında kalenin zemini kısmen yeniden inşa edilmiştir.

Dünyada dikkati çeken Eğik Kule örnekler de vardır. Pisa Kulesi, şüphesiz dünyanın tanınmış en meşhur eğri kulesidir. Ancak tek değildir, bundan başka eğri yapılu kuleler de mevcuttur. Örneğin Roma'daki, Tower of the Milices (1280). Aslında 3 katlı olan yapının en üst katı, 1348'deki deprem sonucunda parçalara ayrılmıştır. Ana kulesi ise o zaman sağlam kalmasına rağmen, geçen 800 yıl içinde yana doğru eğilmiştir. İtalya Venedik'deki, The Leaning Tower of San Pietro di Castello, 1463 yılında yapılmış bir çan kulesidir. 1934 yılında inşa edilen, yüksekliği 28,5 metre olan The Leaning Tower of Niles da bunlara bir örnektir. İçine girilemeyen kulenin dışı, aslında bir su kulesi olan yapıyı gizlemek için tasarlanmıştır.

Dünyada, kafes şeklinde yapılmış kule örnekleri de mevcuttur. 1889 yılında Fransa Paris'te yapılmış olan Eiffel Kulesi, 324 m. yüksekliğinde kafes şeklinde yapılmış bir kuledir bu tarzda yapılmış diğer kulelere örnek; 1920 yılında Fransa Marcheprime'de yapılmış olan Lafayette Transmitter Kulesi, 250 m., 1984 yılında Belarus Grodno'da yapılmış olan Grodno Televizyon Kulesi 254 m. yüksekliğinde kafes şeklinde yapılmış kulelerdir.

Günümüzde betonarme tekniği ile yapılmış kuleler de bulunmaktadır. Stuttgart Televizyon Kulesi (1953-1955), dünyadaki ilk betonarme televizyon kulesidir. Yapı, dairesel gövdeye sahiptir. 1964 yılında Avusturya Viyana'da yapılmış olan Donauturm Kulesi, 252 m., 1967 yılında Rusya Moskova'da yapılmış olan Ostankino Kulesi 540.1 m., Frankfurt/Main Telekomünikasyon Kulesi ise (1970-1977), Almanya'nın en yüksek

betonarme kulesi olup, 18 m derinlikte 48 m. çapında konik bir kabuk şeklindedir. 1971 yılında Güney Afrika Cumhuriyeti Johannesburg’da yapılmış olan Hillbrow Kulesi, 269 m., 1980 yılında Norveç Halden’de yapılmış olan Høiåsmasten Kulesi ise, 320 m. yüksekliğinde kısmen zincirli beton kule şeklinde tasarlanmıştır. 1991 yılında Çin Halk Cumhuriyeti Tianjin’de yapılmış olan Tianjin Radyo ve Televizyon Kulesi, 415 m., 2007 yılında İran Tahran’da yapılmış olan Milad Kulesi, 435 m. yüksekliğinde betondan yapılmış kulelerdir.

1973 yılında ABD San Fransisko’da yapılmış olan Sutro Kulesi 295 m. yüksekliğinde çelikten yapılmış bir kuledir ayrıca; 1983 yılında Kazakistan Alma Ata’da yapılmış olan Alma Ata Kulesi 371.5 m. yüksekliğinde; 1985 yılında Özbekistan Taşkent’te yapılmış olan Taşkent Kule’si 374.9 m. çelikten yapılmış kulelere örnektir.

Bu kule örneklerinden bazılarının işlevleri de vardır. Örneğin; Stuttgart Televizyon Kulesi’nin (1953-1955) bir katı haberleşme hizmetleri için kullanılırken, diğer bir katı da restoran ve mutfak için ayrılmıştır. Frankfurt/Main Telekomünikasyon Kulesi’nin ise (1970-1977) döner bir restorandı ve iki katta hizmet veren haberleşme servisi bulunmaktadır. Litvanya’da Gediminasova bulunan Gediminasova Kulesi, bir ara hapisane olarak kullanılmış olup, günümüzde” Gediminasovė Kule Müzesi” olarak işlevini sürdürmektedir.

Ülkemizde özgün işlevini yitiren kulelere yeni işlevler verilerek hayatıyet kazandırılmaktadır. Örneğin Galata Kulesi (ilk yapım tarihi 1384) Osmanlı’nın ilk dönemlerinde Yeniçeriler tarafından kullanılmıştır. II. Selim döneminde (1566 - 1574) bir gözlemevi olarak kullanılırken, Osmanlı döneminde, çeşitli sebeplerle, özellikle 1794 yılındaki (III. Selim dönemi) büyük Galata yangını nedeniyle II Mahmut tarafından 1832 de yeniden yaptırılmıştır. Kule, 1964 e kadar yangın kontrol istasyonu olarak kullanılmıştır ve 1967 de turistik hizmete açılana kadar restorasyon için kapalı kalmıştır. Günümüzde Bodrum ve Çeşme Kaleleri müze olarak kullanılmaktadır. Çeşme Kalesi’ndeki Müze, Türkiye’nin Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi’nden sonra ikinci sualtı müzesi olarak hizmet vermektedir.

Özgün işlevini yitirmiş tarihi binaların yeniden canlandırılmasında yaklaşım çok önemlidir. Geçmişten günümüze ulaşan Kızıl Kule, ilk olarak 1226 yılında Anadolu Selçuklu Dönemi’nde savunma amaçlı inşa edilmiş ve Osmanlı Dönemi’nde de aynı amaçla kullanılmaya devam etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Dönemi’nde ise, 1950’li yıllara kadar harap durumda olduğu, 1962 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Anıt Müze olarak kullanıma açıldığı, 1970’li yıllarda Kültür Bakanlığı tarafından Etnografya Müzesi’ne dönüştürüldüğü bilinmektedir. 2010 yılında ise Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından Alanya Belediyesi’ne tahsis edilen Kızıl Kule için yeni işlev belirlenirken, koruma/kullanma dengesi ve yapı/işlev uyumunun verilmesine önem verilmiş ve “Kızıl Kule- Tophane Eksenli Projesi” kapsamında “Denizcilik ve Gemi Müzesi”ne dönüştürülerek yeniden kullanıma açılması amaçlanmıştır.

Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi kapsamında; Kızıl Kule, Tersane, Tophane Kulesi, Aşağı Kale Hamamı, Girene Çeşmesi ve Tanımsız Yapıların içinde Kızıl Kule, çok önemli bir noktada yer almaktadır ve bu proje içinde değerlendirilecek olan “Denizcilik ve Gemi Müzesi”ne gelecek ziyaretçilerinin ilk ulaşacağı yer Kızıl Kule’dir. Savunma amaçlı şekillenmiş olan yapının özgün işlevi yitirilmeden bu doğrultuda çağdaş bir müzeye çevrilmesi gerekmektedir. Müze olarak Kızıl Kule tek başına ele alınmayıp, çevresinde bulunan tarihi mekanlarla birlikte tasarlanmıştır. Kızıl Kule, zemin+2 kattan meydana gelmektedir. Kızıl Kule’nin zemin ve birinci katları, Sergileme Bölümü; zemin kat Geçici, birinci kat Sürekli Sergileme Alanı olarak değerlendirilmiştir.

Asma Kattaki düzenleme; özgün işlevine uygun mevcut kızgın yağ akıtma açıklıkları ve ok atmak için kullanılan mazgal delikleri, döneminin savunma maksatlı kullanımını

canlandırmak için kızgın yağ kazanları, oklar ve meşaleler kullanılarak düzenlenecektir. Bunların yanı sıra Ortaçağ özellikle Anadolu Selçuklu Dönemi'nde kullanılan silahlar anlatılacaktır.

İkinci Kat ve Teraslar, manzaraya hakim konumundan dolayı müzeye gelen ziyaretçilerin dinlenmeleri, yeme ve içmeleri dışında konser, defile, çeşitli törenler vb. sosyal etkinliklerde de kullanılabilir. Masa ve sandalyeler üzeri tonozla örtülü eyvanların içine ve dıştaki açık alana, teraslara yerleştirilebilir. Duvarlara ise 1990'lı yıllarda bu katta sergi açmış olan sanatçı Hüsamettin Koçan'ın yapmış olduğu gemi tasvirleri vb. asılabilir.

KAYNAKÇA

Acar R., “Anıtsal Kule Türü Yapıların Deprem Davranışlarının İncelenmesi ve Alternatif Sistemlerin Geliştirilmesi”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2009.

Ahunbay Z., Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, , Yem Yayınları, 4. baskı, İstanbul , 2007.

Akarca A., Yunan Arkeolojisinin Ana Çizgileri I. Şehir ve Savunması, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998.

Alanya Kaleiçi’ndeki Tarihsel Dokunun Korunması ve Turizm Amaçlı Kullanımı, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1984.

Alanya Tarihi-Müzeleri ve Örenyerleri, T.C. Alanya Müze Müdürlüğü, 1. Basım, Alanya, Temmuz 1998.

Alp Ş., “Antalya’da bir Anıt Mezar; Hıdırlık Kulesi” Antalya Kültür ve Turizm Dergisi, Yıl: 1, Sayı: 4, Antalya, (2011) s. 70-74.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, Cilt 19, Ana Yayıncılık A.Ş. Encyclopedia Britannica, inc. ,İstanbul, 1994.

Antalya Kültür Envanteri (Alanya), Antalya Valiliği, 2003.

Arabacıoğlu F. P., “Sur-Kent İlişkisinin Çevre Düzenleme Kriterleri Açısından Değerlendirilmesi”, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü , Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2007.

Arslanyürek Ş.“ Müzenin Finansmanı Hangi Kaynaklardan Sağlanabilir?”, Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001), s. 100-105.

Atagök T., “Toplumsal Tarih Müzelerinin Başlangıcındaki Temel Sorunlar, Koleksiyon Geliştirme Yöntemi Üzerine Bir Önerme”, Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001a), 185-191.

Atagök T.-Özkasım H.-Akmehmet T. K., Okul-Müze Günleri Öğretmen Paketi, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım-Yayın Merkezi, İstanbul, 2006b.

Balaban M., “Bin Yılların Tanığı Harput Kalesi”, Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, Sayı 14, (2008), 32-38.

Battuta İ., İbn Battuta Seyahatnamesi I ,YKY, İstanbul, 2004.

Baykara T., ”Alaiye Bir Selçuklu Şehri”, Alanya1. Tarih ve Kültür Semineri , (1993a), 14-15.

Baykara T., “Bir Türk Kültür Gerçeği: Kız Kulesi”, Türk Kültür Araştırmaları, İzmir, (1997 b), 78-83.

Barrow R. H., The Romans, Penguin boks, London, 1964.

Berktaş H., “Kültür ve Tarih Mirasımıza Bakışta Milliyetçiliği Aşma Zorunluluğu”, Osman Hamdi Bey ve Dönemi, Ed. Rona Z. , 240-259, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1993.
Beyazoğlu A., “Kule Tipi Yapıların Analiz ve Betonarme Tasarımı”, Osmangazi Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2006.

Bibi İ., “ElEvamirü'l- Ala'iyye fi'l-Umuri'l- Ala'ie (Selçukname) ” Cilt 1, Çev. Mürsel Öztürk, T.C. Kültür Bakanlığı, Alanya, 1996.

Bilici Z. K., “Alanya Bir Ortaçağ Kentinin Tarihi Kronolojisi Üzerine”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri 5, (1995 a), 455-458.

Bilici Z. K., Kalenin Gemileri; Alanya Kalesi'ndeki Gemi Graffitileri, Ege Yayınları, İstanbul, 2008 b.

Birkan Ç., “28-30 Haziran 1995 Tarihleri Arasında Kent ve Toplumsal Tarih Müzeleri Üzerine İstanbul'da Düzenlenen Üç Günlük Atölye Çalışmasında Sunulan Bildirilerin Önemli Noktaları”, Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001), 235-254.

Boran A., Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescitleri, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara, 2001.

Çelebi E. Tam Metin Seyahatname, 9. Cilt, İstanbul, (1935), 27-29.

Dedehayır H., “Uluslar arası 19. Kaleli Kentler Sempozyumu”, Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, Sayı 19, (2009), 34-39.

Demir C., Müzelerde Çağdaş Pazarlama, Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı, İstanbul, 2001.

Demirhan M.F., Gravürlerden Fotoğraflara Türkiye, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2008, s. 26

Demirtaş K., “Müzelerde Kentsel Kültür Tarihinin Sergilenmesinde Antalya Örneği “, Çukurova Üniversitesi Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2009.

Deniz M., “Müze Sergileme Mekanlarında Güncel Gösterim Teknikleri ile Mimari Tasarım İlişkisi Üzerine Bir İnceleme”, Yıldız Teknik Üniversitesi, FBE Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2008.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt 2., Yem Yayınları, İstanbul, 1997.

Elbas A., “Bursa'nın Kalesi de Varmış” , Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, Sayı 14, (2008), 26-30.

Erbay F., Müze Yönetimini Kurumsallaştırma Çabası (1984-2009), Mimarlık Vakfı Enstitüsü, İstanbul, 2009.

Erdem İ., “Türkiye Selçukluları ve Beylikler Devri ile Seyahatnamelerde Alanya (14.-17.)”, 5. Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri, Alanya, (1995), 445-449.

Erder C., “Tarihi Çevre Bilinci”, Odtü Mimarlık Fakültesi , Yayın No: 24, Ayyıldız Matbaası, Ankara, (1975), 197-198.

Erdoğan T., “Türkiye’deki Arkeoloji Müzelerinde yapılan Eğitsel Faaliyetler”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müze Eğitimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Tezsiz Yüksek Lisans, Ankara, 2003.

Evcı Ş. “Tophane Mahallesi ve Özellikleri”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri 3, Alanya, (1993), 271-272.

Feilden, M.B., Conservation of Historic Buildings, Formerly Director, International Centre for the Study of the Preservation and the Restoration of Cultural Property (ICC ROM), Rome, 1994.

Gerçek F., “Türk Müzeciliği”, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1.Baskı, Ankara, (1999) , s. 16.

Göde K., ”Alanya’nın Türkler Tarafından Fethinin Türkiye ve Dünya Tarihindeki Yeri ve Önemi”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri, (1996), 145- 146.

Gökdemir O., “Kent ve Bellek: Ahmet Pıştina Kent Arşivi ve Müzesi”, Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, Sayı 15, (2008), 43-45.

Göksu E., “Türkiye Selçuklularında Ordu”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2008.

Gönüllü A. R., Meşrutiyet’ten Cumhuriyet’e Alanya (1908-198-38), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2008.

Greg, H. , “Museums, Means and Ends” , Ethos 9, (2001). 31-32.

Hacıhamdioğlu T., “Alanya Selçuklu Kalesi”, Antalya 1. Selçuklu Eserleri Semineri, Antalya Valiliği Yayınları, (1986), 33.

Hooper-Greenhill, E., “Müze ve Galeri Eğitimi” Çev. Meltem Ö. Evren ve Emine G. Kapçı, Yay. Haz. Bekir ONUR, A.Ü. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Ankara, (1999), s.160.

İnalcık H., “Tarih ve Akademi”, Türkiye Bilimler Akademisi Forumu 2, İkinci Basım, Tübitak Matbaası, Ankara, (2002), 13-14.

Karaca F., “Değer ve Risk Yönetimi Açısından Müzeler: İç Ortam hava Kalitesinin Yönetimi ve Uygun Kontrol Sistemleri” Ruc-Ist. Magazin, Isıtma, Soğutma, Klima, Havalandırma, Yalıtım, Pompa, Vana, Tesisat, Su Arıtma ve Güneş Enerjisi Sistemleri Dergisi, Sayı 10, İstanbul, (2009), s. 74-78.

Karul N., “Tarih Öncesi Anadolu’da Savunma ve Çevirme Sistemleri”, Savunma Hatlarından Yaşam Alanlarına Kaleler 19. Kaleli Kentler Sempozyumu, (2009), 22-34.

Kayacan H., “I. Alaaddin Keykubat Döneminde Devlet Sembolleri ve Gelenekleri”, Gazi Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Ankara, 2008.

Kejanlı D. T.,-Akın C. T., “Türkiye’de Koruma Yasalarının Tarihsel Gelişimi Üzerine Bir İnceleme”, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi 6, 2007.

Keleş B., ”Türkiye Selçukluları’nın XIII. ve XIV. Yüzyılda Kıbrıs Krallığı, Ceneviz ve Venediklilerle Olan Ticaretinde Antalya’nın ve Alanya’nın Yeri ve Önemi”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV., Alanya, (2006), 159-160.

Koçak F., “20. Yüzyılda Alanya” , 20. Yüzyılda Antalya (Antalya, 22-24 Kasım 2007) Sempozyum Bildirileri Cilt II., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma-Uygulama Merkezi, (2007), 741- 774.

Konyalı İ. H., Alanya (Alaiyye), Ayaydın Basımevi, İstanbul, 1946.

Köksal T.G-Ahunbay Z., “İstanbul’daki Endüstri Mirası İçin Koruma Ve Yeniden Kullanım Önerileri”, İtü Dergisi/a , Mimarlık, Planlama, Tasarım Cilt:5, Sayı:2, Kısım:2, (2006),125-136.

Kurtay C.-Aybar U.-Başkaya A.-Aksulu I., “Müzelerde Algılama ve Aydınlatma Kriterlerinin Analizi: Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Orta Holü” Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Der. Cilt 18 No: 2 ,Ankara, ‘(2003), 101-102.

Kuruoğlu, N., “Müzelerin Eğitim Ortamı Olarak Kullanımı”, Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 15 (2002), 275-285.

Kültür Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü Doğal ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri

Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, Der. Karakaş T., Tüze Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 22-25.

Lloyd S.- Rıce D. S., Alanya (Alaiyya), Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, IV: Dizi-Sa 6a, Ankara, 1989.

Madran E., “Tarihi Miras Niteliğindeki Yapılara Müze İşlevinin Verilmesinde Kullanılacak Değerlendirme Ölçütleri”, Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001 a), 111-113.

Madran E., Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımına İlişkin Temel İlkeler El Kitabı, Mimarlar Odası Antalya Şubesi Yayınları 12/4, Antalya, 2009 b.

Mıchalopoulos D. , “Finansal Olarak Kendine Yeterli Olabilmenin Zorlukları” , Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001), s. 87-91.

Müftüoğlu K., “Alanya Kale İçi Sit Alanları Koruma Geliştirme Projesi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1995.

Müzelerde Koruma: Çevresel Koşulların Denetimi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, İstanbul, 1987, s. 14.

Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Haz. Pars Tuğlacı, Cilt 4. Pars Yayınları, İstanbul, 1972.

Oral M., “Selçuklu’dan Cumhuriyet’e Alanya Kıbrıs İlişkileri”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri IV., Alanya, (2006), 161-169.

Öney G., Akdenizle Kucaklaşan Osmanlı Seramikleri ve Günümüze Ulaşan Yansımaları, Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü , Antalya, 2009.

Özel S., Uluslar arası alanda Kültür Varlıklarının Korunması, Alkım Yayın, İstanbul, 1998.

Pekin F.- Yılmaz H. F., Türkiye’nin Kültür Mirası 100 Kale, NTV Yayınları, İstanbul, 2008.
Poyraz M., “Müzelerde Isı, Işık, Nem”, Çukurova üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2008.

Reis P., Kitab-ı Bahriye, Cilt 4, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 1988.

Rowland Jr. B., the Classical Tradition in Western Art, Harvard University Press, 1963.
Scott R., (Çev. Serdar Alper), Anadolu Selçuklu Bahçeleri (Alaiyye/Alanya), İstanbul, 2008.

Sadık T., “Askeri Müzede Çağdaş Müzecilik Uygulamaları” 4.Müzecilik Semineri, Bildiriler, (1998), s.13.

Sakaoğlu N., “Kaleler ve Şehir Surları”, Geçmişten Geleceğe Yerel Kimlik, Tarihi Kentler Birliği Dergisi, Sayı 14, (2008), 22-26.

Sevgen N., Anadolu Kaleleri, 1. Cilt, Doğan Ltd. Şti. Matbaası, Ankara, 1960.

Seyirci M., “Seyyahların Gözüyle Alanya”, Alanya Tarih ve Kültür Seminerleri 3, (1996), 35-40.

Sezgin M.-Karaman A., Müze Yönetimi ve Pazarlaması, Çizgi Kitapevi, İstanbul, 2009.

Shabbar N., ”Çocuklar İçin Müze Eğitimi”, Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, Tarih Vakfı, İstanbul, (2001) 2001, s. 68-74.

Sipahioğlu H., “Alanya Kalesi”, Savunma Hatlarından Yaşam Alanlarına Kaleler 19. Kaleli Kentler Sempozyumu, (2009), 168-190.

Sümer A., “Türkiye’de Müzecilik” Cumhuriyet Dönemi Türk Ansiklopedisi 46, (1984), s.1458.

Şahin H., “Türkiye Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mutfağı”, b.t.y.y., 40-54.

Şener F.-Köknel A., “Müzelerde Aydınlatma Kriterleri ve İstanbul Deniz Müzesi Örneği” www.emo.org.tr/ekler/ed3f6c5e3c6aad5_ek.pdf.

Tüzün A.B., “Modern Müze İşletmeciliği” Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 2010.

Uygur A., “Müzelerde Bulunan Tarihi Tekstil Ürünlerinin Korunmasını Etkileyen Koşullar ve Alınabilecek Önlemler”, Ankara Üniversitesi Başkent Meslek Yüksek Okulu Restorasyon ve Konservasyon Programı, Ankara Üniversitesi Basımevi, (1999), Ankara, 72-73.

Yardım A., Alanya Kitabeleri (Tespit, Tescil, Tasnif ve Değerlendirme), İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul, 2002.

Yetkin H. , Dünden Bugüne Alanya, (b.t.y.y.).

Yılmaz P., “Türkiye’deki Koruma Yasaları, Uygulamaları, Sorunları ve Bunların Avrupa’daki Örneklerle Karşılaştırılması; Çözüme Yönelik Öneriler, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora tezi, Antalya, 2004.
Yiğit F., Selçuklu’dan Günümüze Alanya, Alanya, 2010.

Yücel, E., Türkiye’de Müzecilik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul,1999.

İNTERNET KAYNAKLARI

“<http://esergultekin.blogcu.com/turkiye-de-koruma-yasalarinin-tarihsel-gelisimi-uzerine-bi/2991065>”.

“http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Bahtiyar%20ERO%C4%9ELU%20-%20Esra%20YALDIZ/ERO%C4%9ELU,%20Bahtiyar%20vd..pdf .”.

“<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF1AD8E71A9A9C2925D157CB4DF4A46466> .”

“http://jfa.arch.metu.edu.tr/archive/0258-5316/2010/cilt27/sayi_1/1-22.pdf .”

“http://www.masrop.com/edergi/dsy_edergi/09_09_19_55.pdf .”

“<http://www.alanya-bld.gov.tr/bbultenDTL.asp?bID=843> .”

“<http://www.alanyahaber.com/haber-oku-23-alanya-kizil-kule.html> .”

“<http://www.erg.sabanciuniv.edu/iok2004/bildiriler/Nurgul%20Ugur.doc>.”.

“<http://www.peramuzesi.org.tr/egitim>”.

“<http://www.bursakentmuzesi.com/egitim-calismalari>”.

“<http://belediyeden.com/97/canakkale-belediyesi/1414704/canakkale-belediyesikent-muzesi-ve-arsivi-yonetmeligi.html>.”.

“<http://www.mimarizm.com/isDisi/Makale.aspx?id=1018&sid=1017> .”

“<http://glifr.com/tr/heritage/londra-kulesi/834> .”

“<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/> .”

“http://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1z_Kulesi .“

“<http://www.palandokenkayakmerkezi.com/atlama-kulesi.html> .”

“http://tr.wikipedia.org/wiki/Kuleler_listesi .”.

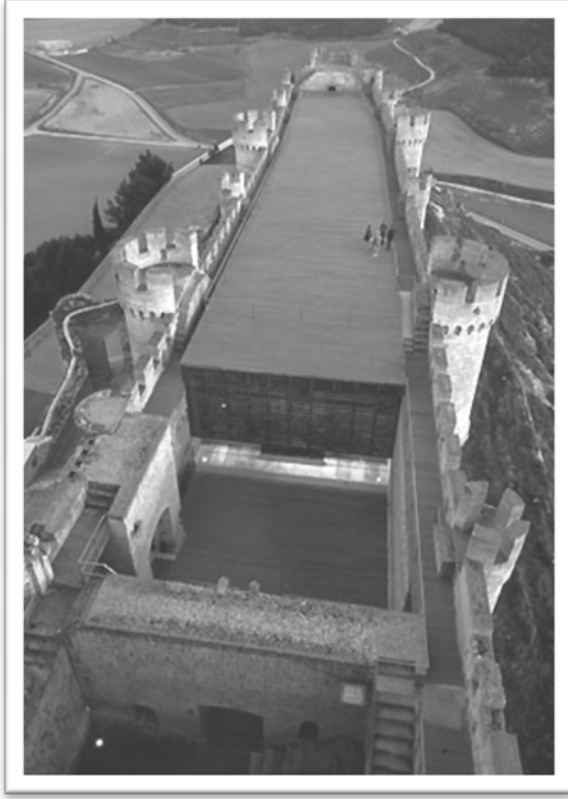
LEVHALAR DİZİNİ

- Levha 1a. Portekiz’de Bulunan Penafiel Kalesi/Şarap Müzesi (Arabacıoğlu F., 2007, s. 22).
- Levha 1b. Portekiz’de Bulunan Penafiel Kalesi/Şarap Müzesi (Arabacıoğlu F., 2007, s. 22).
- Levha 2. Yedikule, Selanik (Arabacıoğlu F., 2007, s. 42).
- Levha 3. Selanik, Beyaz Kule (Arabacıoğlu F., 2007, s. 40).
- Levha 4. Romanya’daki Bran Kalesi(<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).
- Levha5. Litvanya Trakai’de Yer Alan Trakai Island Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).
- Levha 6. Fransa’daki Château de Saumur Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).
- Levha 7. İngiltere’deki Lincoln Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).
- Levha 8. İstanbul Kız Kulesi (http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:Maiden_tower_big.jpg&filetimestamp=20070127084023).
- Levha 9. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 90).
- Levha 10. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 91).
- Levha 11. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 92).
- Levha 12. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 93).
- Levha 13. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 94).
- Levha 14. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 95).
- Levha 15. Ehmedek, (Alanya Belediyesi El Broşürü).
- Levha 16. Erzurum Palandöken’deki İkiz Atlama Kuleleri (<http://www.palandokenkayakmerkezi.com/sicak-haber/atlama-kulesi.html>).
- Levha 17. Stuttgart Televizyon Kulesi (Beyazoğlu, 2006, s.16).
- Levha 18. Frankfurt/Main Telekomünikasyon Kulesi (Beyazoğlu, 2006, s.18).
- Levha 19. Yarımada Üzerine Kurulmuş Olan Alanya Kalesi (<http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf>).
- Levha 20. Kızıl Kule Genel Görüntü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 21. Zemin Katın Tam Merkezindeki Sekizgen Şekilli Fil Ayağı (Foto İlhami Yetkin).
- Levha 22. Üzeri Sivri Kemerli Tonozla Örtülü Giriş Holü Niteliğindeki Eyvan (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 23. Birinci Kat Tavanında Görülen Şirvan İzleri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 24. Kızıl Kule’nin Güneybatı Cephesinde Yer Alan Girişi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 25. Zemin Kat Tonozun üzerinde Yer Alan Şirvan İzleri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 26. Kızıl Kule Zemin Kattaki Eyvanların Sıvalı ve Beyaz Badanalı Üst Örtüsü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 27. Zemin Kattan 1. Kata Çıkışı Sağlayan Merdiven (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 28. Birinci Katta Üzeri Tonozla Örtülü İki Adet Koridor (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

- Levha 29. Birinci Kattaki Havalandırma Bacaları (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 30. Birinci Kattaki Eyvanlar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 31a. Birinci Katın Kuzeydoğu Köşesinde Yer Alan Eyvandan Ayrıntı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 31b. Birinci Katın Kuzeydoğu Köşesinde Yer Alan Eyvandan Genel Görüntü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 32. Birinci Katta Yer Alan, Ehmedek'e Kadar Ulaşımı Sağlayan Giriş (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 33. Asma Katın Örtü Sistemi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 34a. Asma Kattaki Kızgın Yağ Akıtma Açıklığı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 34b. Asma Kattaki Mazgal Pencere(Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 35. Asma Katın Zemin Döşemesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 36. İkinci Kattaki Eyvanlar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 37. İkinci Kat Giriş Eyvanı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 38. İkinci Katta Batı Cephesinde Farklı Düzenlenmiş Olan Eyvan (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 39. İkinci Kattaki Eyvanların Üst Örtüsü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 40. İkinci Katta Yer Alan Sarnıç Ağzı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 41. Alt Teras Kat (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 42. Üst Teras Kattaki Çift Yönlü Merdiven (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 43. Kule Dış Cephe Kaplama Malzemesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 44. Kızıl Kule'nin Kırmızı Tuğlaları (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 45. Kızıl Kule'nin Batı Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 46. Batı Cephede Yer Alan Giriş (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 47. Kızıl Kule'nin Güneybatı Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 48. Kızıl Kule'nin Güney Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 49. Kızıl Kule'nin Güneydoğu Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 50. Kızıl Kule'nin Doğu Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 51. Kızıl Kule'nin Kuzeydoğu Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 52. Kızıl Kule'nin Kuzey Cephesi (Foto Alanya Belediyesi Arşivi).
- Levha 53. Kızıl Kule'nin Kuzeybatı Cephesi (Foto Alanya Belediyesi Arşivi).
- Levha 54. Giriş Eyvanın Dip Duvarı Üzerindeki Friz Parçası (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 55. Birinci Kata Ulaşımı Sağlayan Merdivenin Yan Duvarlarındaki Profilli Söve Parçaları (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 56. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki "Allah'a minnet" Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 57. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki 4 Satırlık İnşa Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 58. Kızıl Kule'nin Güney Tarafındaki İnşa Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 59. Kızıl Kule Güneybatı Cephede Üstte Yer Alan Usta Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 60. 1940 yıllarında Kızıl Kule (Oğuz Korum Arşivinden).
- Levha 61a. Kızıl Kule'nin 1951-53 Yıllarındaki Restorasyon Çalışmaları/Dış Cephe (Mehmet Mut Arşivinden)
- Levha 61b. Kızıl Kule'nin 1951-53 Yıllarındaki Restorasyon çalışmaları/ İç Cephe (Mehmet Mut Arşivinden).
- Levha 62. 1951-1953 yılları arasında Kızıl Kule Restorasyonunda Çalışan Mehmet Mut (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 63. Kızıl Kule'de1960'lı Yılların Başında Bekçi Olarak Görev Yapan 94 Yaşındaki Ali Rıza Kayhan (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 64. Yapının Etnografya Müzesi Olduğu Dönemlerde Zemin Katta Sergilenen Dokuma Tezgahı (Yetkin H, b.t.y.y., s.116).

- Levha 65. Kızıl Kule Girişi Yanında Yer Alan Danışma/Hediyelik Eşya ve Bilet Gişesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 66 a. Kızıl Kule'nin Eski Aydınlatma Sistemi (Alanya Arkeoloji Müzesi Kızıl Kule El Broşüründen).
- Levha 66b. Kızıl Kule'nin 2010 Yılında Yenilenen Aydınlatması (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 67a. Ara Surda Yapılan Gemi Graffitilerinin Röleve Çalışması (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 67b. Rölevesi Alınan Sur Duvarında Yer Alan Brig Gemi Graffitisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 68. Dış Cephelerde Tuğla Malzeme Üzerinde Görülen Bozulmalar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 69. İkinci Kat Eyvanlarının Tuğla İle Örtülü Tonozlarında Görülen Bozulmalar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 70. İkinci kata Çıkışı Sağlayan Merdiven Korkuluğu (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 71. 1970'li yıllarda Kızıl Kule'nin İkinci Katının Açık Terasında Düzenlenen "Turizm Etkinlikleri" (Sadık Dizdaroğlu Arşivinden).
- Levha 72. 1990'lı Yıllarda Hüsamettin Koçan Tarafından Düzenlenen Sergi (Hüsamettin Koçan Arşivinden).
- Levha 73. Alanya ile İlgili Fotoğraf Sergisi/Plaket Töreni (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 74a Selçuklu Kıyafetleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 74b. Polonya Kıyafetleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 75a Birinci Kattaki Alanya Kitabeleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 75 b Birinci Kattaki Alanya Fotoğrafları Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 76. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Polonyalı Sanatçı Juliusz Ursyn Niemcewicz Konseri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 77. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Şefika Kutluer Konseri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 78. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Seçil Öztan, Ekrem Öztan ve Bora Ateşyakan'nın " Müzikallerden Seçmeler" Dinletisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 79. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Atatürk Defilesi (Foto: Nilgün Akman).
- Levha 80. Zemin Katta Düzenlenen Gemi Modelleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 81. Kızıl Kule'nin Çevresinde Yer Alan Banklar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).
- Levha 82. Harbiye Askeri Müze'de, Çanakkale Savaşı'nın anlatıldığı Diaromalı Gösterim (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).
- Levha 83. Matera Kent Sergisi'nde Farklı Şehir Dokusunu Gösteren Maketli Gösterim (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).
- Levha 84. Elektrik Akımının Oluşumunu bir Düzenekte Gösteren İnteraktif Sergileme Örneği, Santral İstanbul Sergisi (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).
- Levha 85. Harbiye Askeri Müzesi Sergisinde Bulunan Manken Gösterimleri (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).
- Levha 86. Calvert Denizcilik Müzesi'nin Keşif Odası (<http://www.calvertmarinemuseum.com/estuarine.htm>).

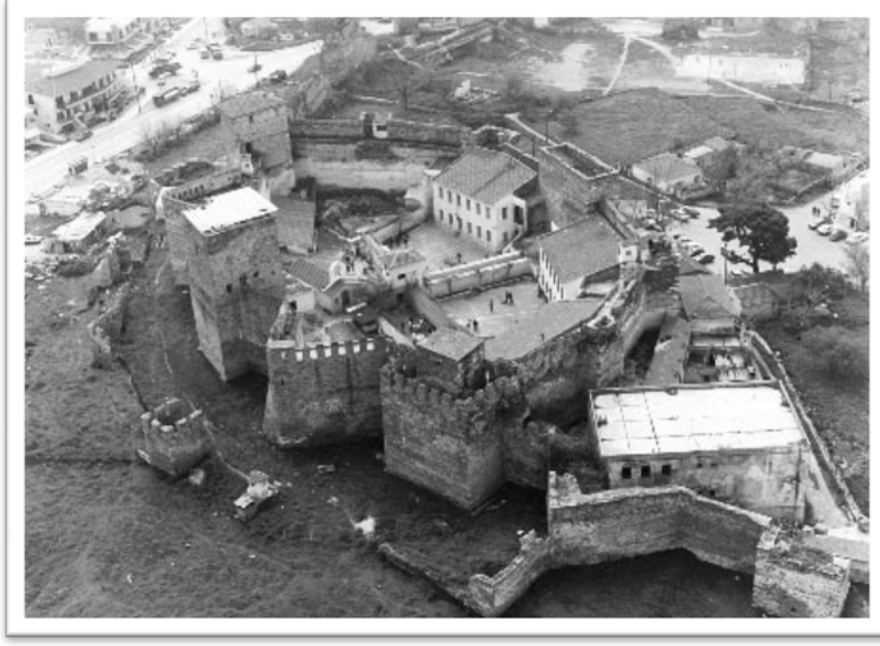
LEVHALAR

Levha 1a. Portekiz’de bulunan Penafiel Kalesi/Şarap Müzesi (Arabacıoğlu F., 2007, s. 22).

Levha 1b Portekiz’de bulunan Penafiel Kalesi/Şarap Müzesi (Arabacıoğlu F., 2007, s. 22).

Levha 2. Yedikule, Selanik (Arabacıoğlu F., 2007, s. 42).

Levha 3. Selanik, Beyaz Kule (Arabacıoğlu F., 2007, s. 40).

Levha 4. Romanya'daki Bran Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).

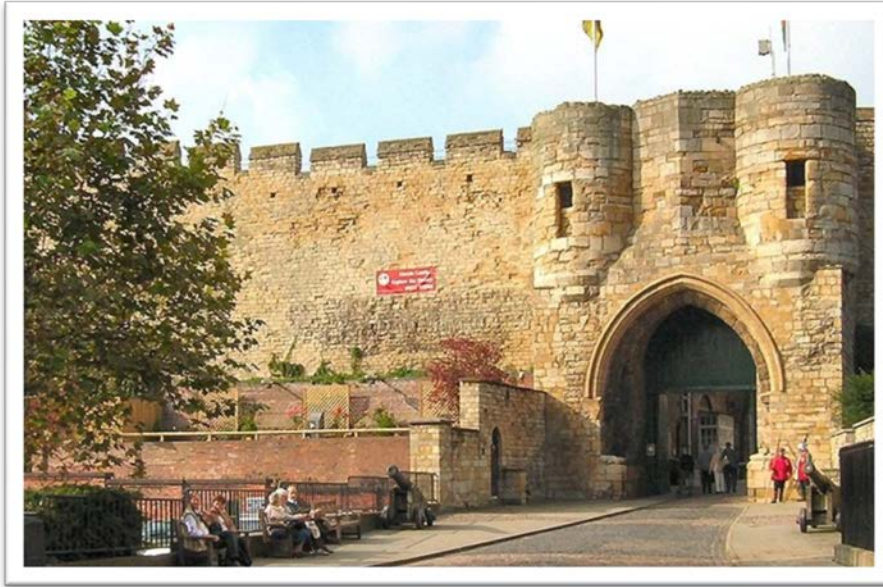

Levha 5. Litvanya Trakai'de Yer Alan Trakai Island Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).

Levha 6. Fransa'daki Château de Saumur Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).

Levha 7. İngiltere'deki Lincoln Kalesi (<http://www.flexijourney.com/blog/85-beautiful-castles-in-europe/>).

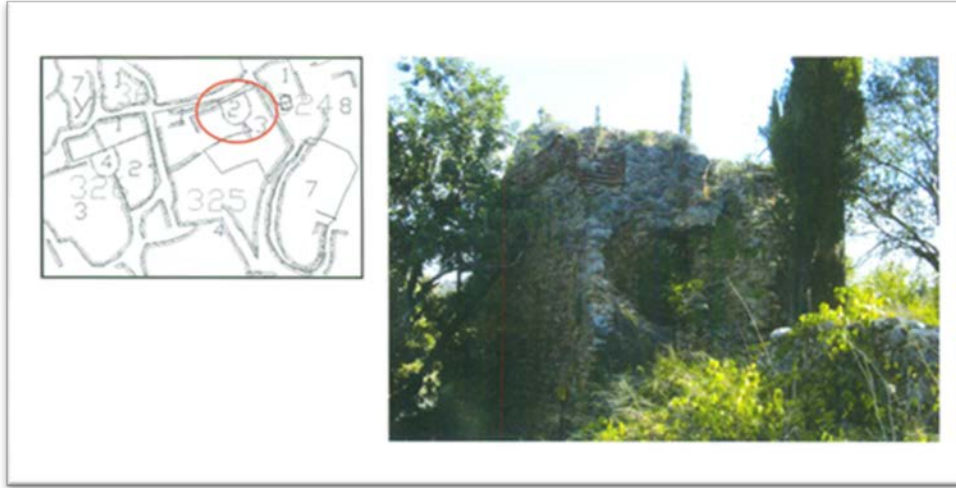
Levha 8. İstanbul Kız Kulesi

(http://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Dosya:Maiden_tower_big.jpg&filetimestamp=20070127084023).

Levha 9. Alanya Kalesi İç kale'de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 90).

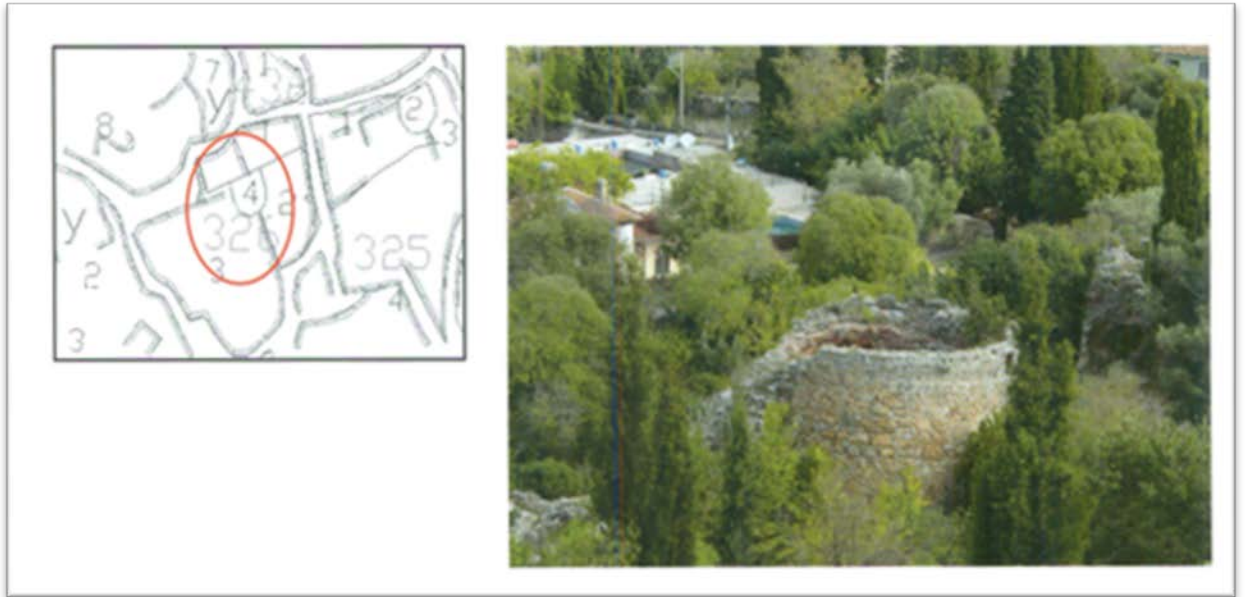
Levha 10. Alanya Kalesi İç kale'de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 91).

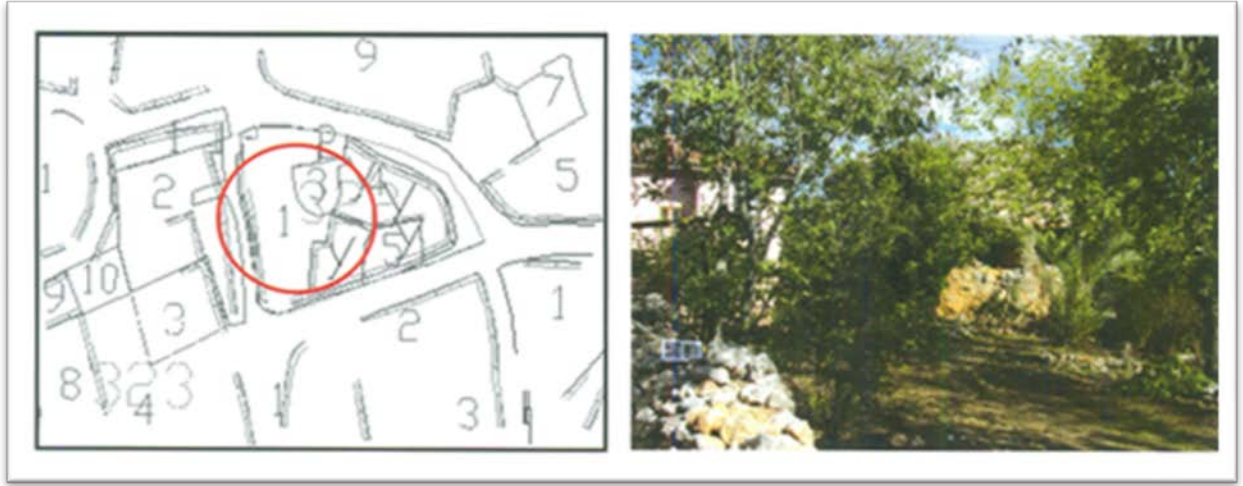
Levha 11. Alanya Kalesi İç kale'de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 92).

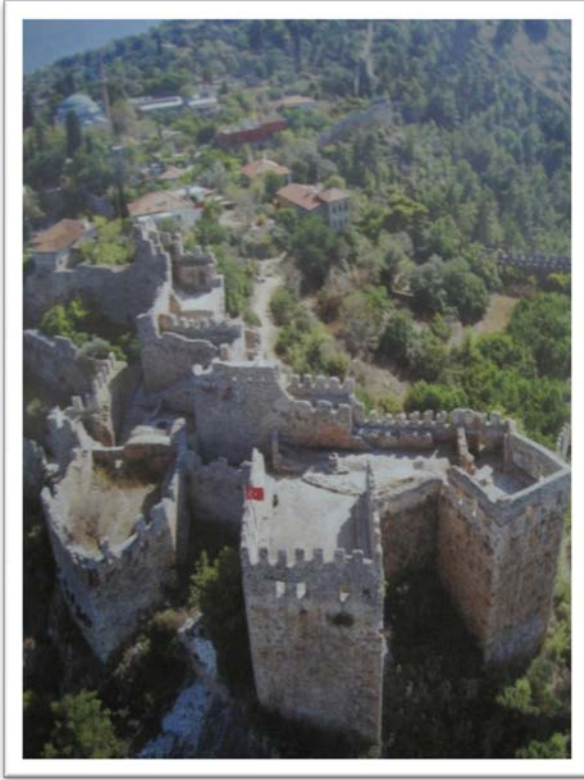
Levha 12. Alanya Kalesi İç kale'de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 93).

Levha 13. Alanya Kalesi İç kale'de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 94).

Levha 14. Alanya Kalesi İç kale’de Yer alan Kule (Antalya Kültür Envanteri (Alanya), 2003, s. 95).

Levha 15. Ehemdek, (Alanya Belediyesi El Broşürü).

Levha 16. Erzurum Palandöken'deki İkiz Atlama Kuleleri
(<http://www.palandokenkayakmerkezi.com/sicak-haber/atlama-kulesi.html>).

Levha 17. Stuttgart Televizyon Kulesi (Beyazoğlu, 2006, s.16).

Levha 18. Frankfurt/Main Telekomünikasyon Kulesi (Beyazoğlu, 2006, s.18).

Levha 19. Yarımada Üzerine Kurulmuş Olan Alanya Kalesi
(<http://www2.unitar.org/hiroshima/programmes/whs08/materials/Country-Presentations/Turkey.pdf>).

Levha 20. Kızıl Kule Genel Görüntü (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 21. Zemin Katın Tam Merkezindeki Sekizgen Şekilli Fil Ayağı (Foto İlhami Yetkin).

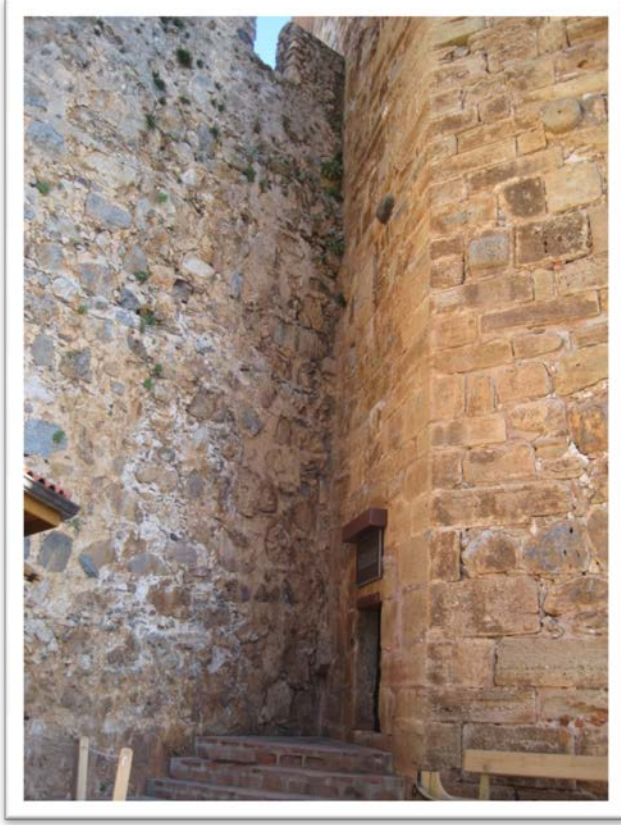

Levha 22. Üzeri Sivri Kemerli Tonozla Örtülü Giriş Holü Niteliğindeki Eyvan (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

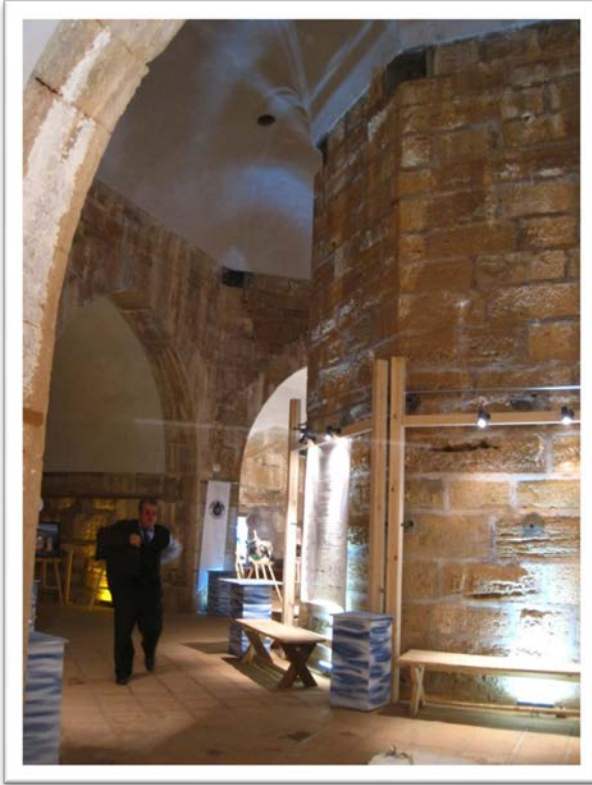

Levha 23. Birinci Kat Tavanında Görülen Şirvan İzleri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

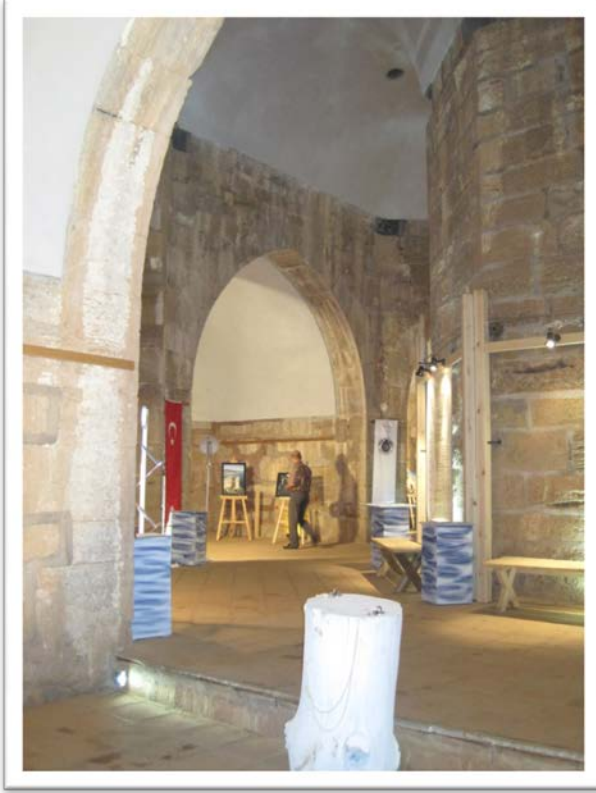

Levha 24. Kızıl Kule'nin Güneybatı Cephesinde Yer Alan Girişi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş)

Levha 25. Zemin Kat Tonzun üzerinde Yer Alan Şirvan İzleri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 26. Kızıl Kule Zemin Kattaki Eyvanların Sıvalı ve Beyaz Badanalı Üst Örtüsü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

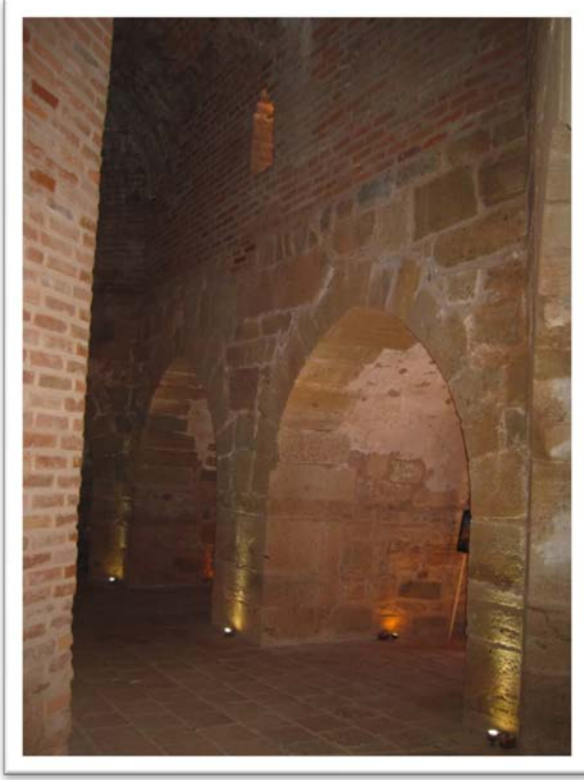
Levha 27. Zemin Kattan 1. Kata Çıkışı Sağlayan Merdiven (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

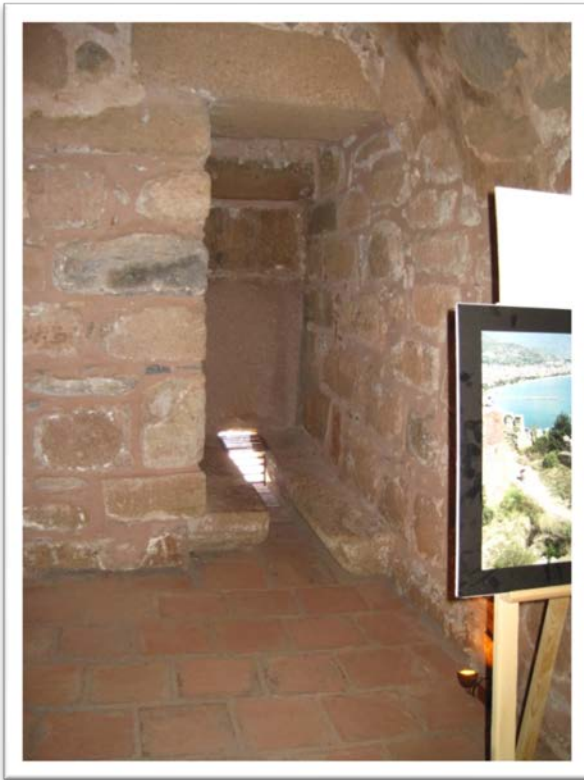
Levha 28. Birinci Katta Üzeri Tonozla Örtülü İki Adet Koridor (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 29. Birinci Kattaki Havalandırma Bacaları (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 30. Birinci Kattaki Eyvanlar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 31a. Birinci Katın Kuzeydoğu Köşesinde Yer Alan Eyvandan Ayrıntı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

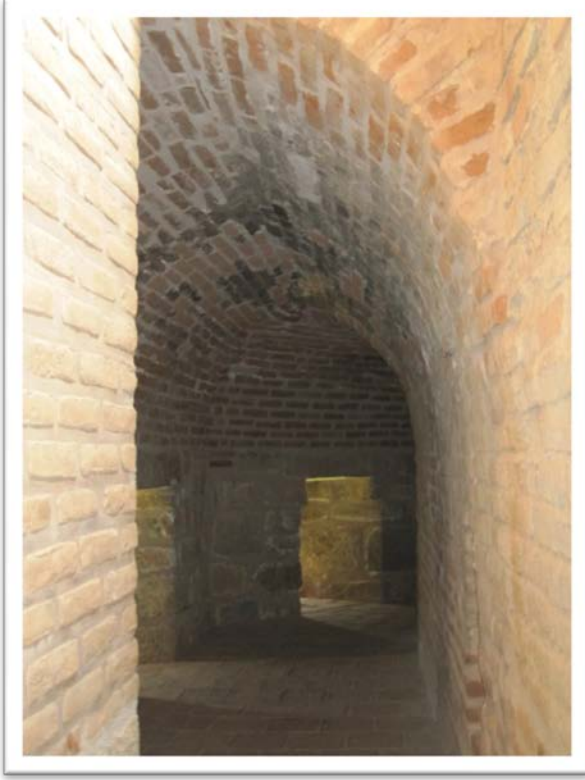

Levha 31b. Birinci Katın Kuzeydoğu Kõşesinde Yer Alan Eyvandan Genel Görüntü (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

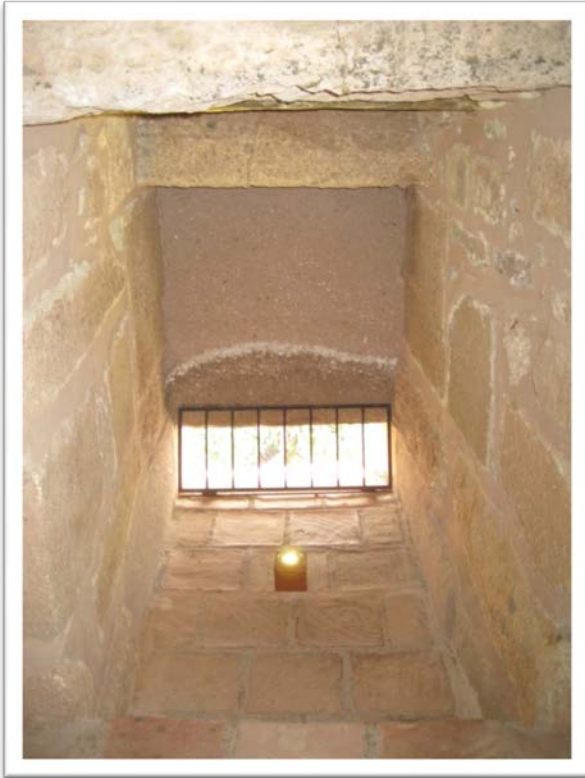

Levha 32. Birinci Katta Yer Alan, Ehmedek'e Kadar Ulaşımı Sağlayan Giriş (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

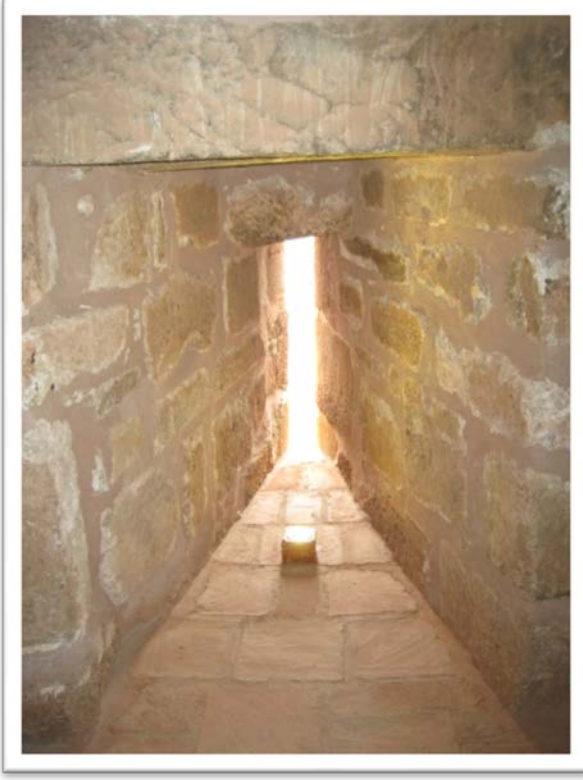

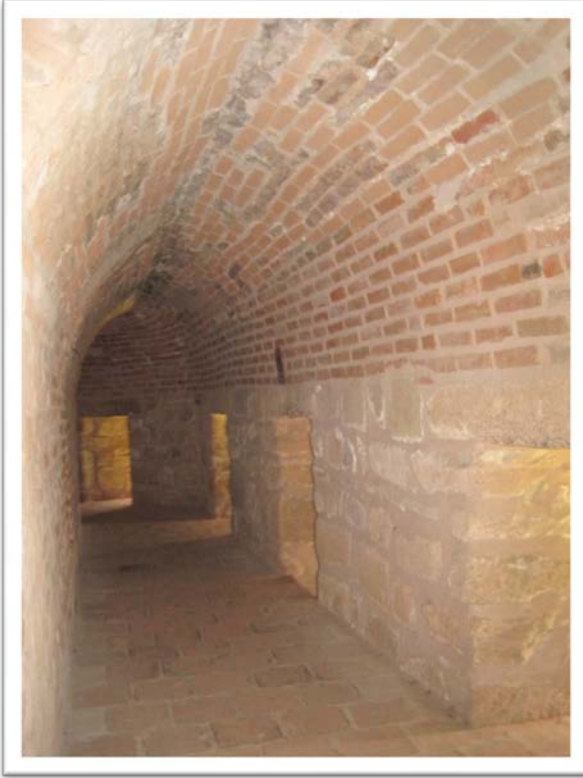
Levha 33. Asma Katın Örtü Sistemi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

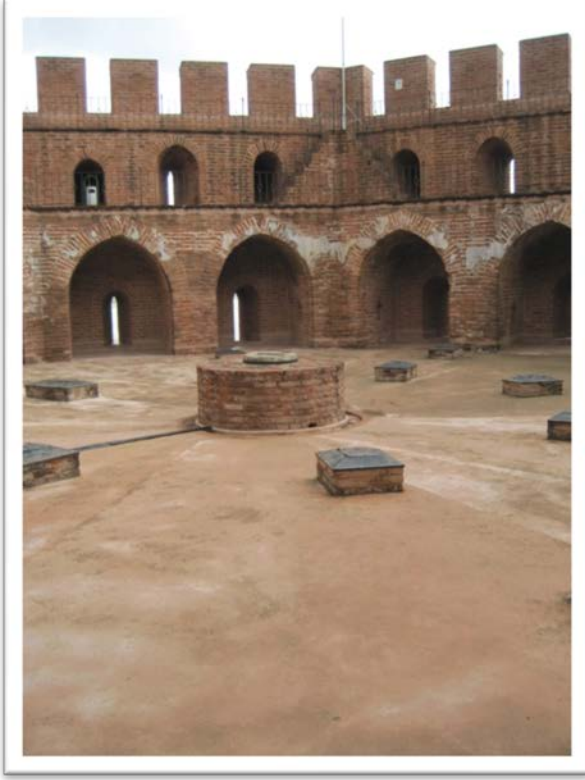
Levha 34a. Asma Kattaki Kızgın Yağ Akıtma Açıklığı (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 34b. Asma Kattaki Mazgal Pencere (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

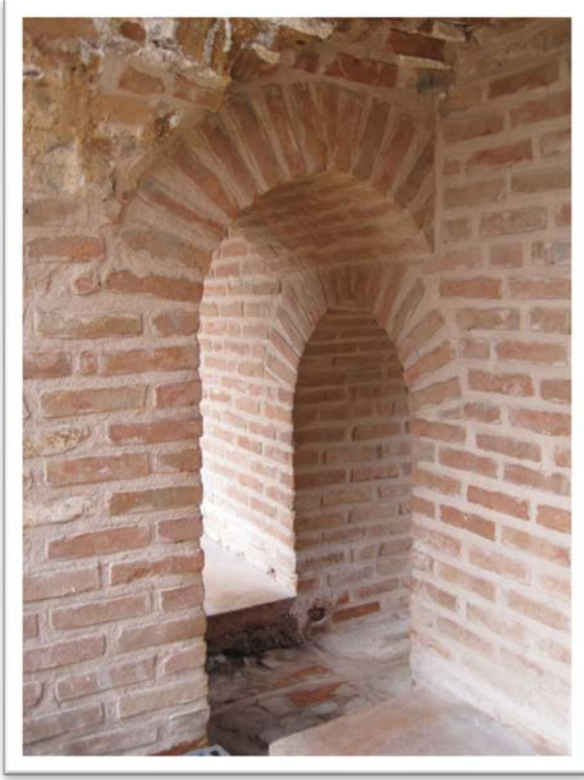
Levha 35. Asma Katın Zemin Döşemesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 36. İkinci Kattaki Eyvanlar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 37. İkinci Kat Giriş Eyvanı (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

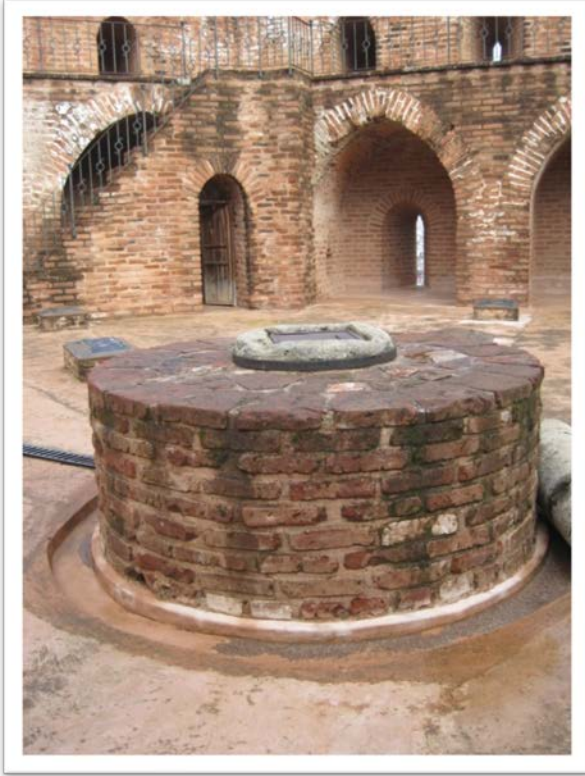

Levha 38. İkinci Katta Batı Cephesinde Farklı Düzenlenmiş Olan Eyvan (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 39. İkinci Kattaki Eyvanların Üst Örtüsü (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

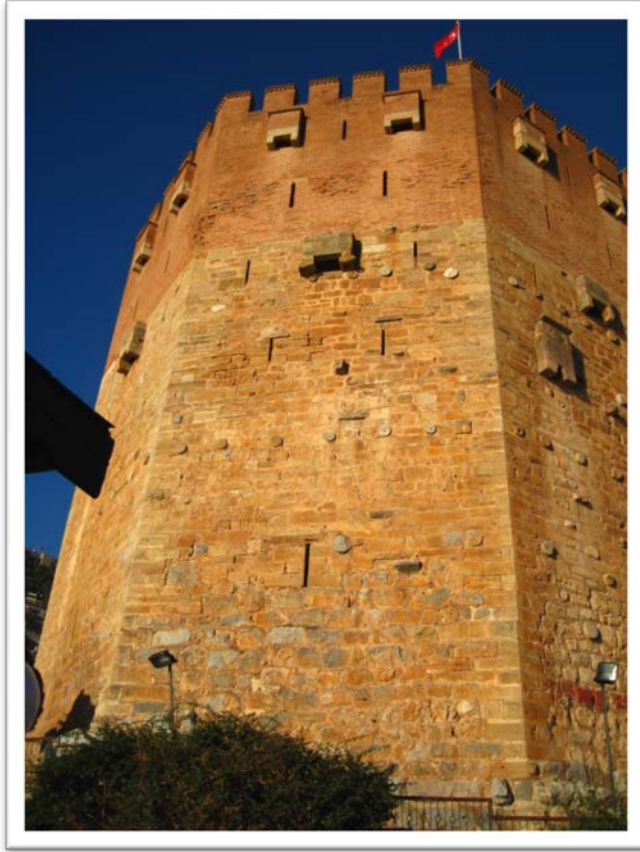
Levha 40. İkinci Katta Yer Alan Sarnıç Ağız (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 41. Alt Teras Kat (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 42. Üst Teras Kattaki Çift Yönlü Merdiven (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 43. Kule Dış Cephe Kaplama Malzemesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

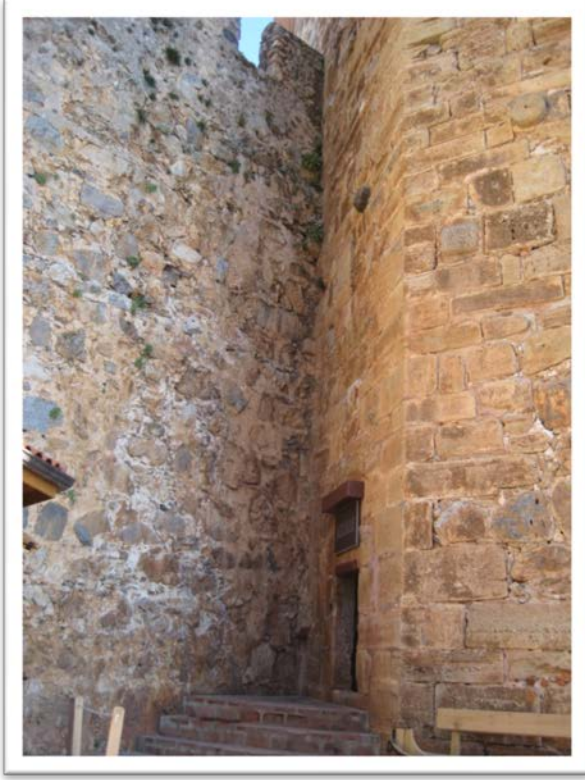

Levha 44. Kızıl Kule'nin Kırmızı Tuğlaları (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 45. Kızıl Kule'nin Batı Cephesi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

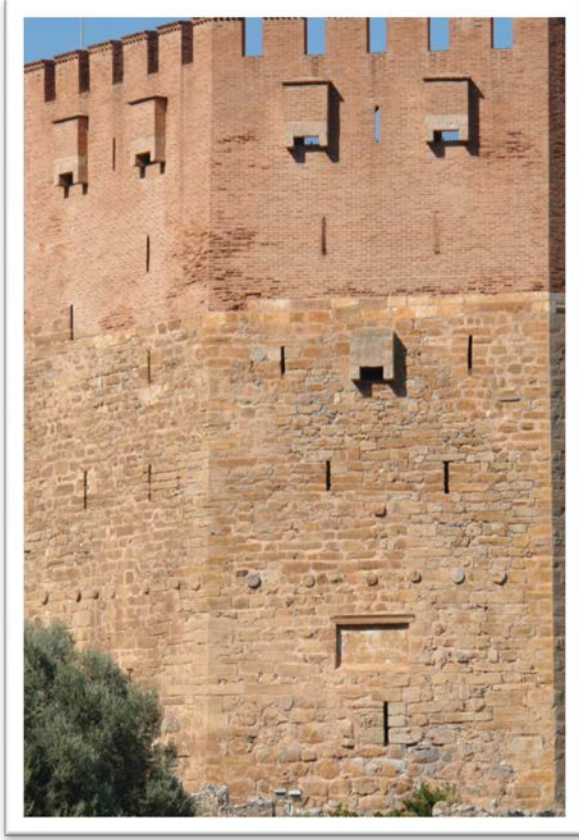

Levha 46. Batı Cephede Yer Alan Giriş (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

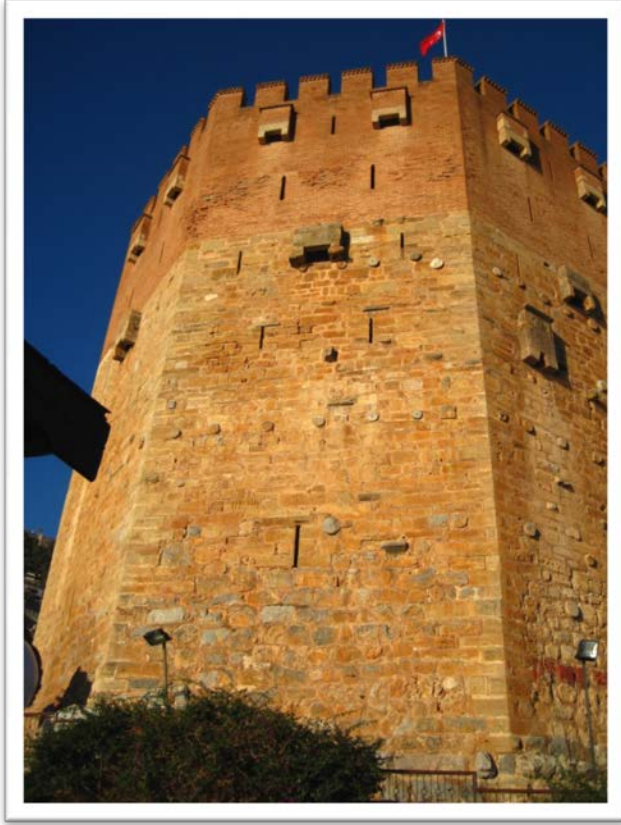
Levha 47. Kızıl Kule'nin Güneybatı Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

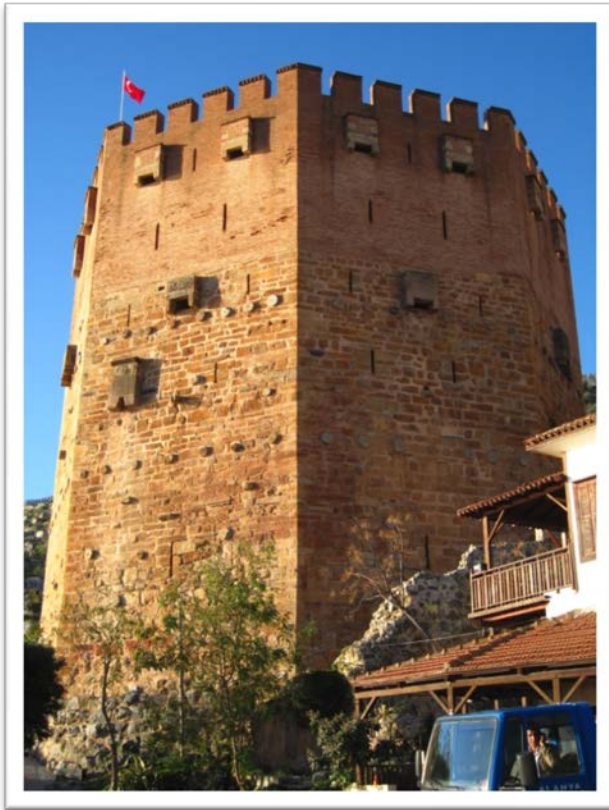
Levha 48. Kızıl Kule'nin Güney Cephesi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 49. Kızıl Kule'nin Güneydoğu Cephesi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 50. Kızıl Kule'nin Doğu Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 51. Kızıl Kule'nin Kuzeydoğu Cephesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

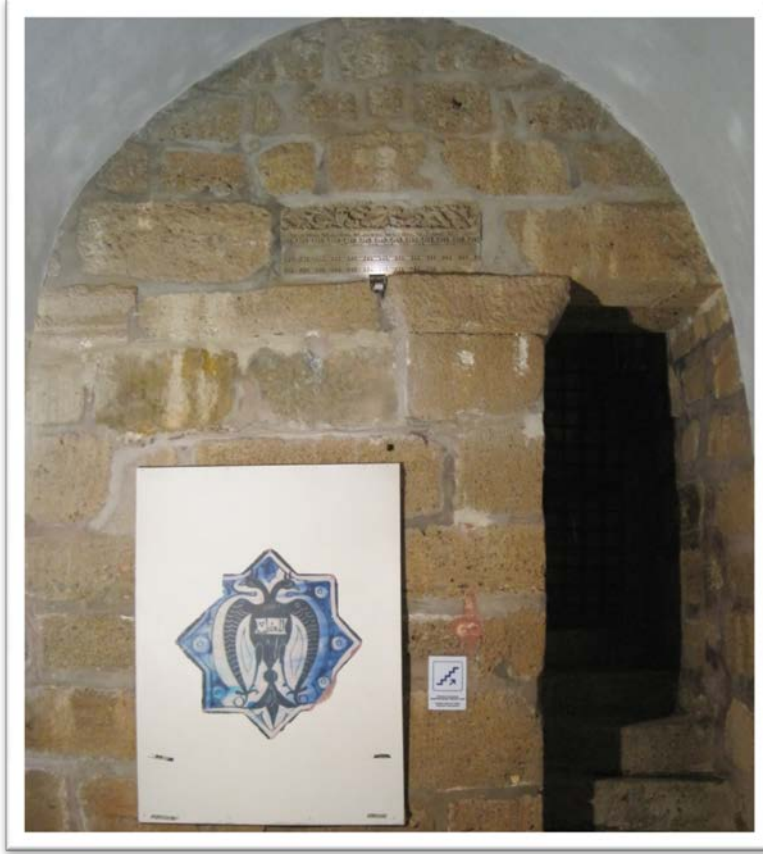

Levha 52. Kızıl Kule'nin Kuzey Cephesi (Foto Alanya Belediyesi Arşivi).

Levha 53. Kızıl Kule'nin Kuzeybatı Cephesi (Foto Alanya Belediyesi Arşivi).

Levha 54. Giriş Eyvanının Dip Duvarı Üzerindeki Friz Parçası (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 55. Birinci Kata Ulaşımı Sağlayan Merdivenin Yan Duvarlarındaki Profilli Söve Parçaları (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

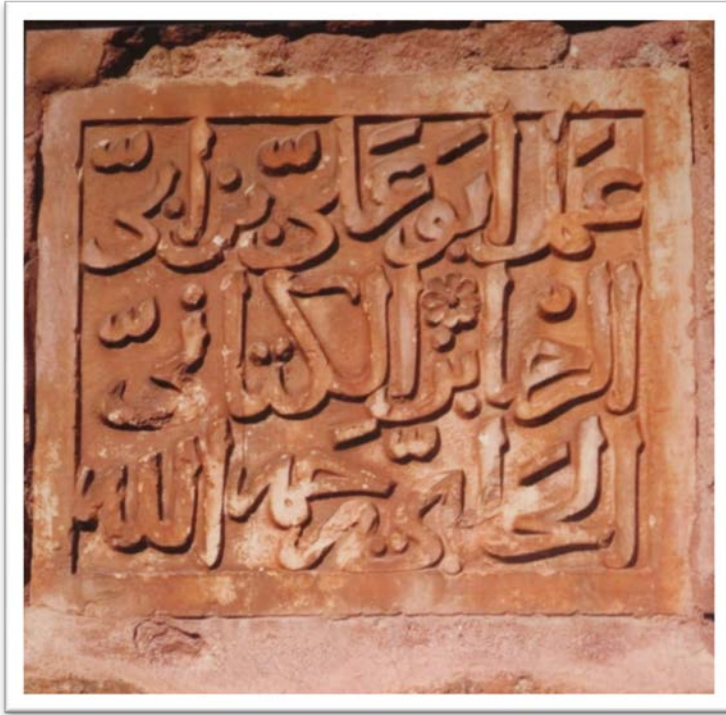
Levha 56. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki "Allah'a minnet" Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 57. Kızıl Kule'nin Kuzey Tarafındaki 4 Satırlık İnşa Kitabesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 58. Kızıl Kule'nin Güney Tarafındaki İnşa Kitabesi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 59. Kızıl Kule Güneybatı Cephede Üstte Yer Alan Usta Kitabesi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

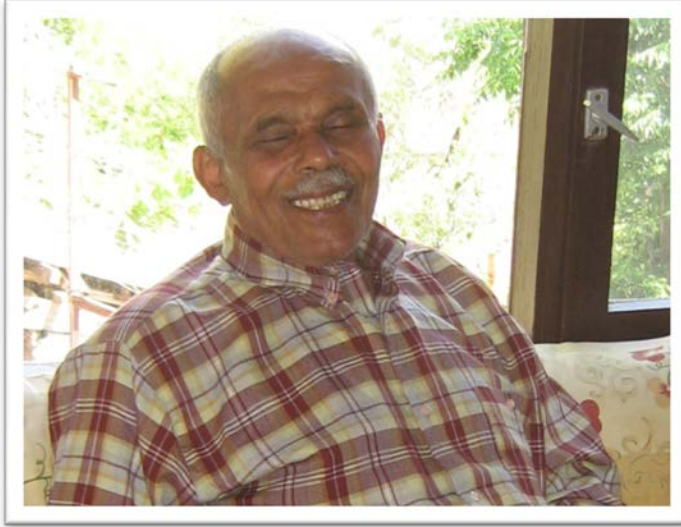
Levha 60. 1940 yıllarında Kızıl Kule (Oğuz Korum Arşivinden)

Levha 61a. Kızıl Kule'nin 1951-53 Yıllarındaki Restorasyon Çalışmaları/Dış Cephe (Mehmet Mut Arşivinden)

Levha 61b. Kızıl Kule'nin 1951-53 Yıllarındaki Restorasyon alışmaları/ İç Cephe (Mehmet Mut Arşivinden).

Levha 62. 1951-1953 yılları arasında Kızıl Kule Restorasyonunda alışan Mehmet Mut (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

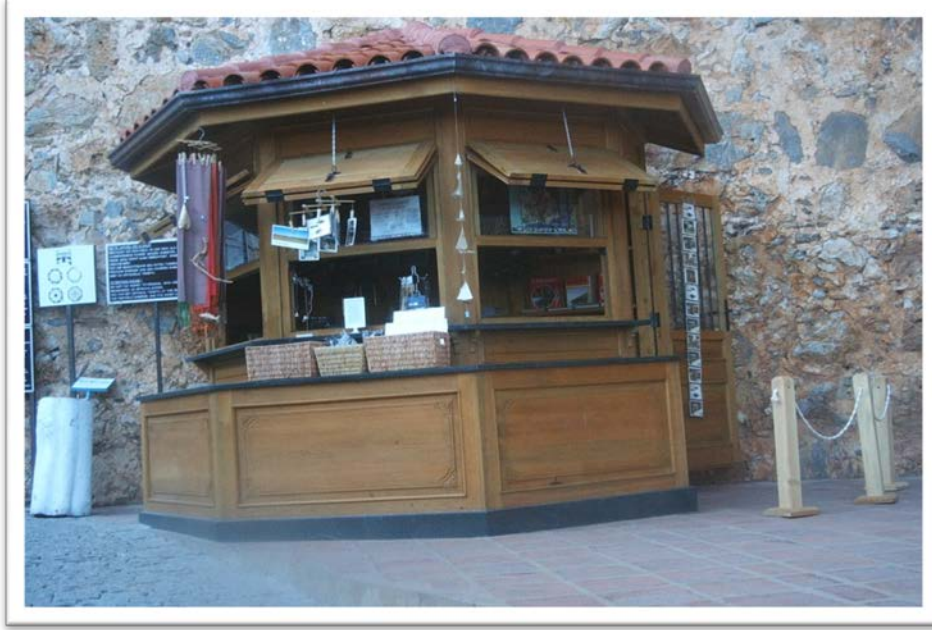

Levha 63. Kızıl Kule’de1960’lı Yılların Başında Bekçi Olarak Görev Yapan 94 Yaşındaki Ali Rıza Kayhan (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

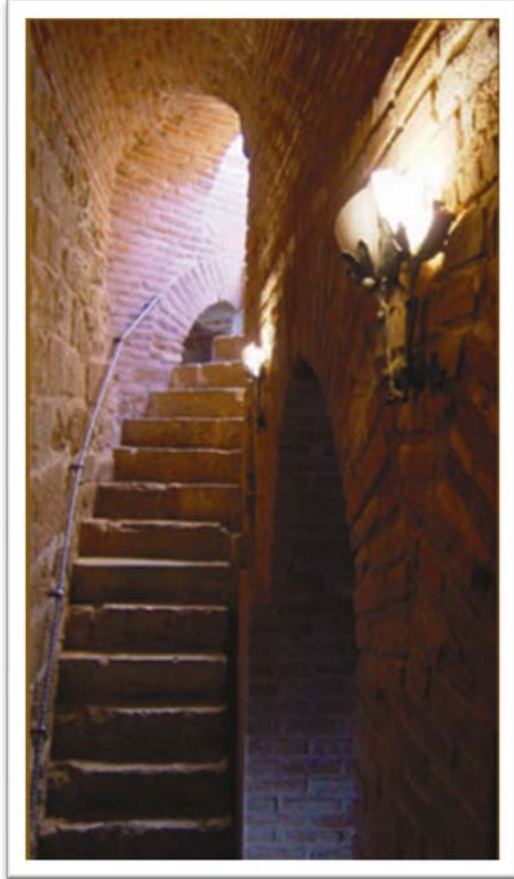

Levha 64. Yapının Etnografya Müzesi Olduğu Dönemlerde Zemin Katta Sergilenen Dokuma Tezgahı (Yetkin H, b.t.y.y., s.116).

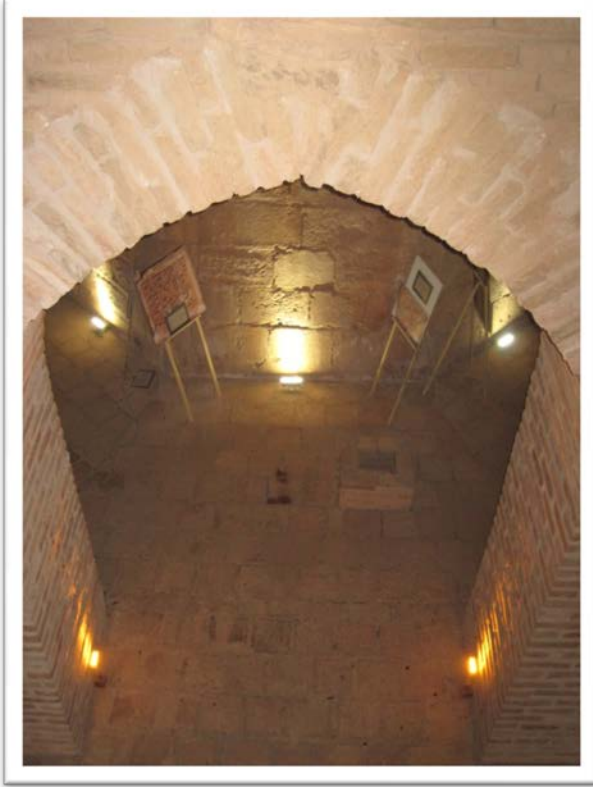

Levha 65. Kızıl Kule Giriş Yanında Yer Alan Danışma/Hediyelik Eşya ve Bilet Gişesi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 66 a. Kızıl Kule'nin Eski Aydınlatma Sistemi (Alanya Arkeoloji Müzesi Kızıl Kule El Broşüründen)

Levha 66b. Kızıl Kule'nin 2010 Yılında Yenilenen Aydınlatması (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 67a. Ara Surda Yapılan Gemi Graffitilerinin Röleve Çalışması (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

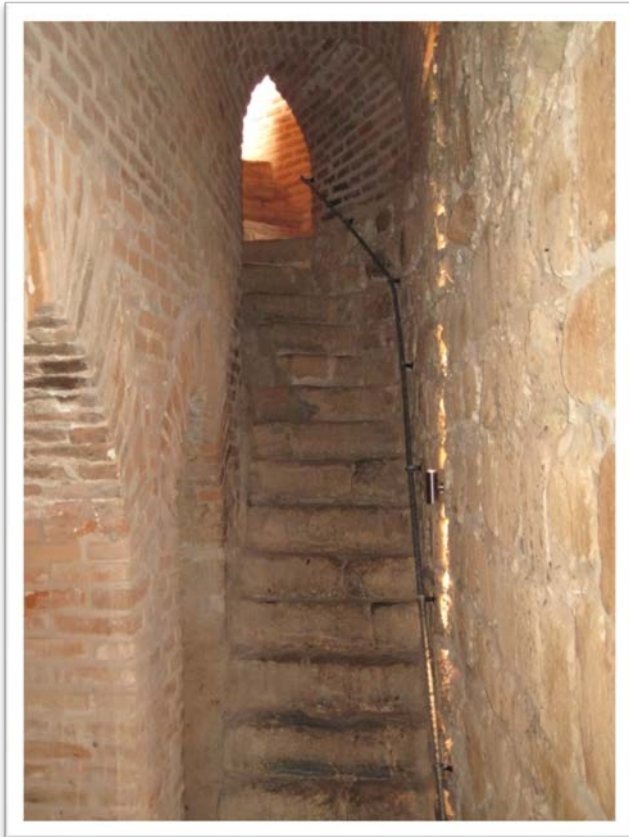
Levha 67b. Rölevesi Alınan Sur Duvarında Yer Alan Brig Gemi Graffiti (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 68. Dış Cephelerde Tuğla Malzeme Üzerinde Görülen Bozulmalar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

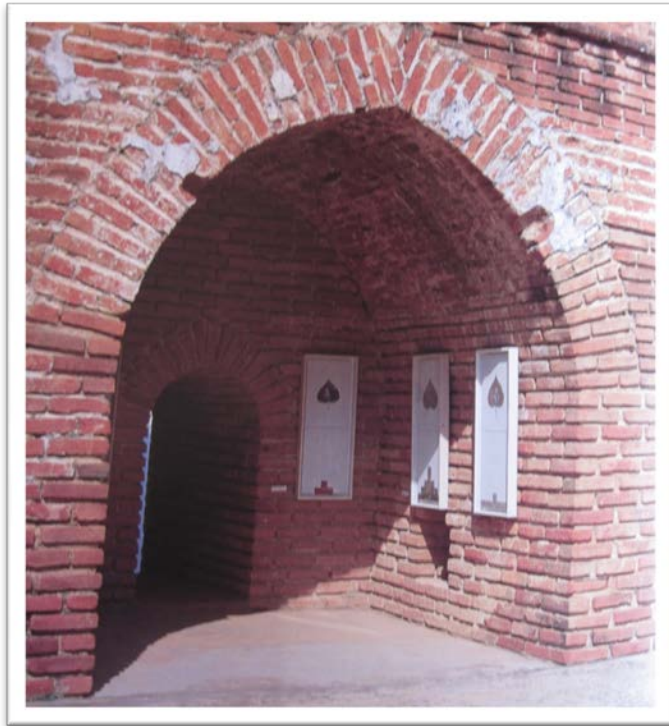
Levha 69. İkinci Kat Eyvanlarının Tuğla İle Örtülü Tonzlarında Görülen Bozulmalar (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 70. İkinci kata Çıkışı Sağlayan Merdiven Korkuluğu (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 71. 1970'li yıllarda Kızıl Kule'nin İkinci Katının Açık Terasında Düzenlenen "Turizm Etkinlikleri" (Sadık Dizdaroğlu Arşivinden)

Levha 72. 1990'lı Yıllarda Hüsamettin Koçan Tarafından Düzenlenen Sergi (Hüsamettin Koçan Arşivinden).

Levha 73. Alanya ile İlgili Fotoğraf Sergisi/Plaket Töreni (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 74a Selçuklu Kıyafetleri Sergisi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 74b. Polonya Kıyafetleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 75a Birinci Kattaki Alanya Kitabeleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 75 b Birinci Kattaki Alanya Fotoğrafları Sergisi (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 76. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Polonyalı Sanatçı Juliusz Ursyn Niemcewicz Konseri (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 77. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Şefika Kutluer Konseri (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 78. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Seçil Öztan, Ekrem Öztan ve Bora Ateşyakan'ın " Müzikallerden Seçmeler" Dinletisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

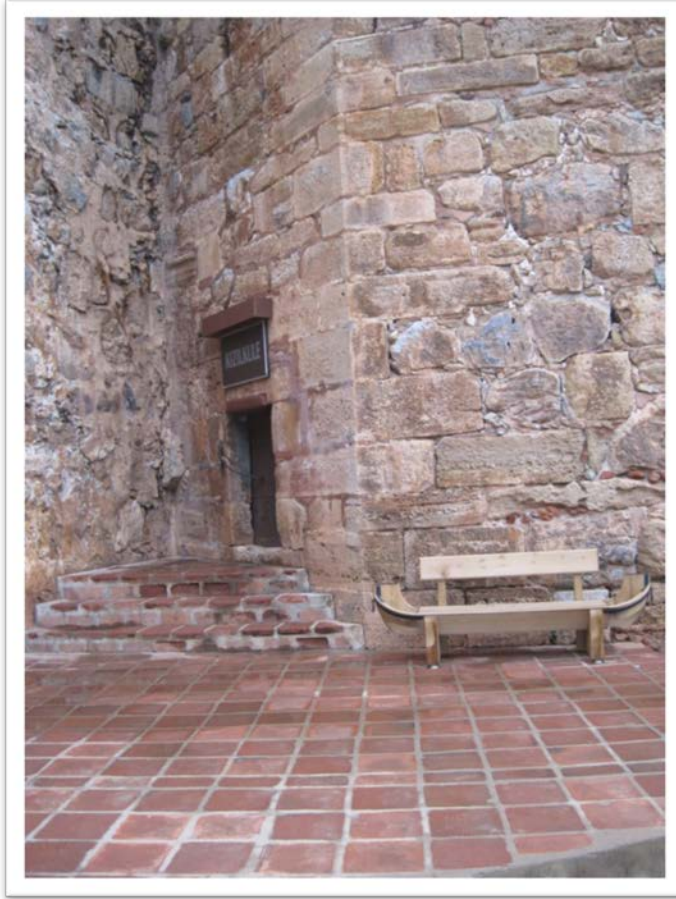

Levha 79. İkinci Kat ve Teras Katlarda Düzenlenen Atatürk Defilesi (Foto: Nilgün Akman).

Levha 80. Zemin Katta Düzenlenen Gemi Modelleri Sergisi (Foto Derya Pekgözlü Karakuş).

Levha 81. Kızıl Kule'nin Çevresinde Yer Alan Banklar (Foto Derya Pekközlü Karakuş).

Levha 82. Harbiye Askeri Müze'de, Çanakkale Savaşı'nın anlatıldığı Diaromalı Gösterim (Melike Deniz'in Foto Arşivinden)

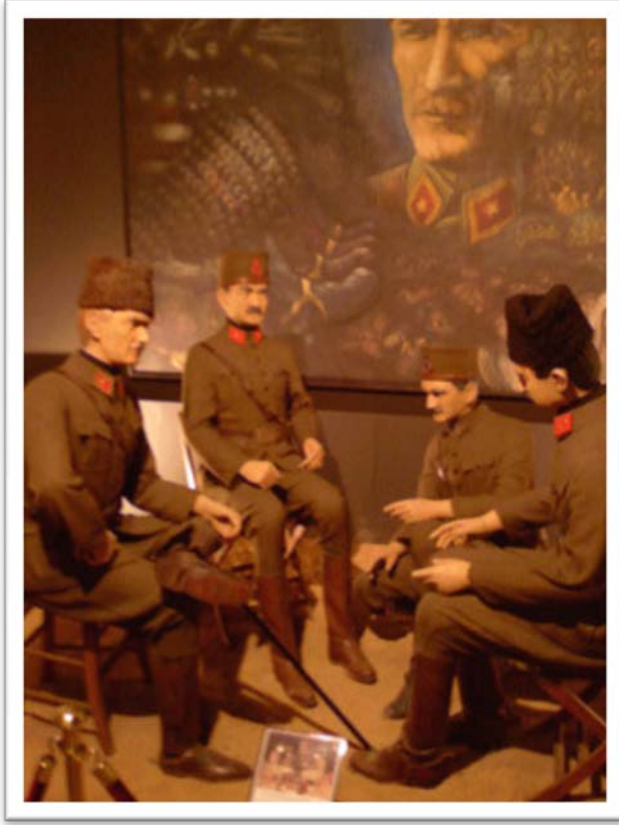

Levha 83. Matera Kent Sergisi'nde Farklı Şehir Dokusunu Gösteren Maketli Gösterim (Melike Deniz'in Foto Arşivinden)

Levha 84. Elektrik Akımının Oluşumunu bir Düzenekte Gösteren İnteraktif Sergileme Örneği, Santral İstanbul Sergisi (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).

Levha. 85 Harbiye Askeri Müzesi Sergisinde Bulunan Manken Gösterimleri (Melike Deniz'in Foto Arşivinden).

Levha 86. Calvert Denizcilik Müzesi'nin Keşif Odası (<http://www.calvertmarinemuseum.com/estuarine.htm>).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Derya PEKGÖZLÜ KARAKUŞ

Doğum Tarihi ve Yeri : 01.02.1981/Adana

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Alanya Lisesi

Lisans Diploması : Ege Üniversitesi/ Sanat Tarihi Bölümü

Yüksek Lisans Diploması: Akdeniz Üniversitesi/ Müzecilik Ana Bilim Dalı

Tez Konusu : “Taşınmaz Kültür Varlıkları’nın Müze Olarak Yeniden İşlevlendirilmesi: Alanya Kızıl Kule Örneği

Yabancı Dil / Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

İş Denevimi

Stajlar : Alanya HSBC Bank

Projeler : Alanya Kalesi Kızıl Kule-Tophane Eksenli Projesi

Çalıştığı Kurumlar : Alanya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’ne Bağlı İlköğretim Okullarında İngilizce ve Sosyal Bilgiler Vekil Öğretmenliği, Alanya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

Adres : Kızlar Pınarı Mah. Tatış Sok. Türköz Apt. Kat: 1 Daire: 3
Alanya/Antalya

Tel. no : 0530 690 77 93